Biblioteca de Galicia

A1-2-11

Biblioteca de Galicia

Bg. 2274
11-2-11

Biblioteca de Galicia

Biblioteca de Galicia

40311

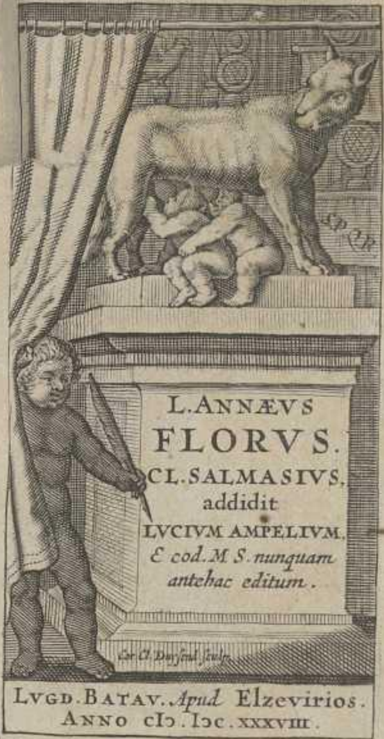

Don Feliciano de Puga Ysandoval

Biblioteca de Galicia

Biblioteca de Galicia

Perilluſtri ac nobiliſſimo Viro,
Domino

GVILIELMO BOSWEL;

Equiti Aurato, è Nobilibus Cameræ privatæ Sereniſſimi Magnæ Britanniæ Regis, & pro S. Regia Majeſtate apud Illuſtriſſimos Potentiſſimosq; Fœderatarum Belgii Provinciarum Ordines Generales Reſidenti.

LVcium Annæum Florum, autorem non elegantē minus quam brevem, tibi, Virorum Nobiliſsime, inſcriptum imus. Cujus accuratæ inprimis quam

Biblioteca de Galicia

nunc publicamus editioni cum nihil præter ſolum nomen tuū deeſſe videretur, Te compellare viſum eſt: qui, quanto cum judicio has tractaris literas, Orbi univerſo ſatis conſtat: nobis autem quam bene velis, innumeris obſtricti beneficiis abunde compertum habemus. Cæterum cum in eo ſtrenue laboremus ſemper, ut aut editionem reliquis caſtiorem adornemus, aut nova quædam addamus, quibus & exiſtimationi noſtræ, & Autori recte conſulatur, conſuetæ in bonos ſcriptores curæ noſtræ ne nunc quidem defuimus. Porro nupera Cl. Freinshemii diligentia cum nihil mendorum reliquiſſe nobis videretur, Lucium Ampelium adje-

Biblioteca de Galicia

adjecimus; Autorem, ob res quas tractat varias vulgoque vix cognitas, non contemnendum: eoque magis commendandum quod in lucem nunc primum proferatur. Accipe igitur, Virorum Nobiliſſime, Te dignum munus. cui ſi quid curæ defuiſſe eruditi exiſtiment, patrocinio tuo excuſabis. Vale, Vir illuſtris, & amare porro perge

Nobiliſſimo nomini tuo
addictiſſimos

B. & A. ELZEVIRIOS.

Biblioteca de Galicia

DE FLORO EX ELIÆ VINETI MSS. CODICIBVS.

INCIPIT PROLOGVS.

ANNO TERTIODECIMO OLYMPIADIS LVCIVS ANNEVS MELAS FRATER SENECÆ ET GALLIONIS BONA LVCANI POETÆ FILII SVI A NERONE PROMERVIT. VNDE COLLIGI POTEST IVNIVM GALLIONEM ET LVCIVM ANNEVM MELAM FRATRES FVISSE. AT MARCVM ANNEVM LVCANVM POETAM LVCII ANNEI MELÆ FILIVM AC PER HOC ALIORVM DVORVM NEPOTEM. ERGO QVISNAM HORVM LIBRI EIVS AVCTOR SIT AN LVCIVS ANNEVS SENECA AN LVCIVS ANNEVS MELAS INCERTVM FACIT COMMVNITAS NOMINVM LVCII ET ANNEI. NAM FLORI NON EST IBI MENTIO. NEMO VERO MELIVS NEC ORNATIVS NEC EXPEDITIVS NEC PVRIVS NEC DEFECATIVS NEC BREVIVS NEC LATIVS HOC ANNEO ALIQVID COMPONERE POTVIT.

Hoc

Biblioteca de Galicia

Hoc in aliis Prologus inſcribebatur (addit Vinetus) in aliis Argumentum. Quod vetuſtiſſimo Dominicalium Burdigalenſium libro, quem primum cum novis contulimus anno Chriſti nati milleſimo quingenteſimo quadrageſimo quarto, etiam antiquius, ſi ex hoc non probetur, quod ipſa ſtatim prima oratio mendo non vacet (quid enim illud, ANNO TERTIODECIMO OLYMPIADIS? pro quo fortaſſe legendum, ANNO TERTIO DECIMÆ OLYMPIADIS SVPRA DVCENTESIMAM: ut ſolent identidem indocti corrumpere librarii, quæ ſæpius deſcribunt) ex hoc ſaltem id, puto, probabitur, quod quum dicat nullam eſſe ibi Flori mentionem, præcedat tamen rubrica hæc in eodem codice:

INCIPIT LVCII ANNEI FLORI EPITOMA DE TITO LIVIO, QVI HISTORIAM R. AB VRBE CONDITA SCRIPSIT. ETC.

Quæ

Biblioteca de Galicia

Quæ hoc in libello continentur, hæc ſunt:

L. Annæi Flori rerum Romanarum libri IV. Pag. 1.

Epitome hiſtoriæ Romanæ; ſive Argumenta librorum Titi Livii; etiam illorum qui interciderunt. Eiuſdem. 119

Excerptiones Chronologicæ ad Florum; quæ rerum ab eo commemoratarum cum aliarum temporibus cohærentiam oſtendunt. 215

Ad Flori contextum variarum lectionum libellus. 247

L. Ampelii Libellus memorialis; præcipuarum hiſtoriarum ſumma capita doctiſſime complectens. ante non editus. 291

L. AN-

Biblioteca de Galicia

L. ANNÆI FLORI
RERUM ROMANARUM
LIBRI IV.

PROOEMIUM.

POpulus Romanus à rege Romulo in Cæſarem Auguſtum, ſeptingentos per annos, tantum operum pace belloque geſſit, ut ſi quis magnitudinem imperii cum annis conferat, ætatem ultra putet. Ita late per orbem terrarum arma circumtulit, ut qui res ejus legunt, non unius populi, ſed generis humani facta diſcant. Nam tot laboribus periculiſque jactatus eſt, ut ad conſtituendum ejus imperium, contendiſſe Virtus & Fortuna videantur. Quare quum præcipue hoc quoque, ſicut cætera, operæ precium ſit cognoſcere; tamen quia ipſa ſibi obſtat magnitudo, rerumque diverſitas aciem intentionis abrumpit; faciam quod ſolent qui terrarum ſitus pingunt: in brevi quaſi tabella totam ejus imaginem amplectar, nonnihil, ut ſpero, ad admirationem principis populi collaturus, ſi pariter atque inſimul univerſam magnitudinem ejus oſtendero. Si quis ergo populum Romanum quaſi hominem conſideret, totamque ejus ætatem percenſeat, ut cœperit, utque adoleverit, ut quaſi ad quendam juventæ florem pervenerit, ut poſtea velut conſenuerit; quatuor

Biblioteca de Galicia

gradus proceſſusque ejus inveniet. Prima ætas ſub regibus fuit, prope ducentos quinquaginta per annos, quibus circum ipſam matrem ſuam cum finitimis luctatus eſt. hæc erit ejus Infantia. Sequens à Bruto Collatinoq; conſulibus, in Appium Claudium, Quinctum Fulvium conſules, ducentos quinquaginta annos patet: quibus Italiam ſubegit. hoc fuit tempus viris armiſque incitatiſſimum: ideo quis Adoleſcentiam dixerit. Dehinc ad Cæſarem Auguſtum ducenti anni, quibus totum orbem pacavit. hic jam ipſa Iuventa imperii, & quaſi quædam robuſta maturitas. A Cæſare Auguſto in ſæculum noſtrum haud multo minus anni ducenti: quibus inertia Cæſarum quaſi conſenuit atque decoxit; niſi quod ſub Trajano principe movet lacertos, & præter ſpem omnium, ſenectus imperii, quaſi reddita juventute, revireſcit.

LIBER PRIMVS.

CAP. I.

De Romulo primo Romanorum Rege.

PRimus ille, & Vrbis & Imperii conditor, Romulus fuit; Marte genitus, & Rhea Silvia. Hoc de ſe ſacerdos gravida confeſſa eſt: nec mox fama dubitavit, quum Amulii imperio abjectus in profluentem cum Remo fratre, non potuit extingui. Siquidem & Tiberinus amnem repreſſit: & relictis catulis lupa ſequuta vagitum, uber admóvit infantibus, matremque ſe geſſit. Sic repertos apud arborem, regis paſtor tulit in caſam, atque educavit. Alba tunc erat Latio caput, Iuli opus. nam Lavinium patris Æneæ contempſerat. Ab his Amulius jam bis ſeptima ſobole regnabat, fratre pulſo Numitore, cujus ex filia Romulus. Igitur ſtatim prima

juventæ

Biblioteca de Galicia

juventæ face, patruum Amulium ab arce deturbat, avum reponit: Ipſe fluminis amator, & montium, apud quos erat educatus, mœnia novæ urbis agitabat. Gemini erant: uter auſpicaretur, & regeret, adhibuere piacula. Remus montem Aventinum, hic Palatinum occupat. Prior ille ſex vultures, hic poſtea, ſed duodecim videt. Sic victor augurio, urbem excitat, plenus ſpei, bellatricem fore. ita illi aſſuetæ ſanguine & præda aves pollicebantur. Ad tutelam novæ urbis ſufficere vallum videbatur: cujus dum irridet anguſtias Remus, idque increpat ſaltu; dubium an juſſu fratris, occiſus eſt. prima certe victima fuit; munitionemque urbis novæ, ſanguine ſuo conſecravit. Imaginem urbis magis quam urbem fecerat: incolæ deerant. Erat in proximo lucus: hunc Aſylum facit: & ſtatim mira vis hominum, Latini, Tuſcique paſtores: quidam etiam transmarini; Phryges qui ſub Ænea, Arcades qui ſub Euandro duce influxerant. Ita ex variis quaſi elementis congregavit corpus unum; populumque Romanum ipſe fecit. Res erat unius ætatis; populus virorum. Itaque matrimonia à finitimis petita: quia non impetrabantur, manu capta ſunt. Simulatis quippe ludis equeſtribus, virgines, quæ ad ſpectaculum venerant, præda fuere. Et hæc ſtatim cauſſa bellorum. Pulſi fugatique Vejentes. Cæninenſium captum ac dirutum eſt oppidum. Spolia inſuper opima de rege, Feretrio Iovi manibus ſuis rex reportavit. Sabinis proditæ portæ per virginem: nec dolo: ſed puella precium rei, quam gerebant in ſiniſtris, petierat. dubium clipeos, an armillas. Illi ut & fidem ſolverent, & ulciſcerentur, clipeis obruêre. Ita admiſſis intra mœnia hoſtibus, atrox in ipſo foro pugna, adeo ut Romulus Iovem oraret, *ut fœdam ſuorum fugam ſiſteret.* Hinc templum & Stator Iupiter.

Biblioteca de Galicia

Tandem ſævientibus intervenere raptæ laceris comis. Sic pax facta cum Tatio, fœdusque percuſſum: ſecutaque res mira dictu, ut relictis ſedibus ſuis novam in urbem hoſtes demigrarent, & cum generis ſuis avitas opes pro dote ſociarent. Auctis brevi viribus, hunc Rex ſapientiſſimus ſtatum Reipublicæ impoſuit: juventus diviſa per tribus, in equis & armis, ad ſubita belli excubaret: conſilium Reipublicæ penes ſenes eſſet, qui ex auctoritate *Patres*, ob ætatem *Senatus* vocabantur. His ita ordinatis, repente, quum concionem haberet, ante urbem apud Capreæ paludem, è conſpectu ablatus eſt. Diſcerptum aliqui à ſenatu putant, ob aſperius ingenium: ſed oborta tempeſtas ſoliſque defectio, conſecrationis ſpeciem præbuere: cui mox Iulius Proculus fidem fecit, viſum à ſe Romulum affirmans, auguſtiore forma quam fuiſſet: mandare præterea, ut ſe pro numine acciperent: *Quirinum* in cœlo vocari, placitum diis: ita gentium Roma potiretur.

CAP. II.

De Numa Pompilio.

SVccedit Romulo Numa Pompilius: quem Curibus Sabinis agentem, ultro petivere, ob inclitam viri religionem. Ille ſacra, & cæremonias, omnemque cultum deorum immortalium docuit: ille Pontifices, Augures, Salios, cæteroſque per ſacerdotia; annum quoque in duodecim menſes, faſtos dies nefaſtoſque deſcripſit. Ille Ancilia atque Palladium, ſecreta quædam imperii pignora; Ianumque geminum, fidem pacis ac belli; in primis focum Veſtæ virginibus colendum dedit; ut ad ſimulacrum cœleſtium ſiderum, cuſtos imperii flamma vigilaret. Hæc omnia quaſi monitu deæ Egeriæ, quo magis barbari acciperent. Eo denique fero-

Biblioteca de Galicia

ferocem populum redegit, ut quod vi & injuria occupaverat imperium, religione atque juſtitia gubernaret.

CAP. III.
De Tullo Hoſtilio.

EXcipit Pompilium Numam Tullus Hoſtilius: Cui in honorem virtutis regnum ultro datum. Hic omnem militarem diſciplinam, artemq; bellandi condidit. Itaque mirum in modum exercita juventute, provocare auſus Albanos, gravem & diu principem populum. Sed quum pari robore frequentibus prœliis utrique comminuerentur, miſſo in compendium bello, Horatiis, Curiatiiſque, tergeminis hinc atque inde fratribus, utriuſque populi fata permiſſa ſunt. Anceps, & pulchra contentio, exituque ipſo mirabilis. Tribus quippe illinc vulneratis, hinc duobus occiſis, qui ſupererat Horatius, addito ad virtutem dolo, ut diſtraheret hoſtem, ſimulat fugam: ſingulosque, prout ſequi poterant, adortus, exſuperat. Sic (rarum alias decus) unius manu parta victoria eſt: quam ille mox parricidio fœdavit. Flentem ſpolia circa ſe, ſponſi quidem, ſed hoſtis, ſororem viderat. hunc tam immaturum virginis amorem ultus eſt ferro. Citavere leges nefas: ſed abſtulit virtus parricidam: & facinus intra gloriam fuit. Nec diu in fide Albanus. Nam Fidenate bello miſſi in auxilium ex fœdere, medii inter duos expectavere fortunam. Sed rex callidus, ubi inclinare ſocios ad hoſtem videt, tollit animos, quaſi ipſe mandaſſet. ſpes inde noſtris, metus hoſtibus. Sic fraus proditorum irrita fuit. Itaque hoſte victo, ruptorem fœderis Metium Fufetium, religatum inter duos currus, pernicibus equis diſtrahit: Albamq; ipſam quamvis parentem, æmulam tamen, diruit, quum

Biblioteca de Galicia

prius omnes opes urbis, ipſumque populum Romam transtuliſſet: prorſus ut conſanguinea civitas non periiſſe, ſed in ſuum corpus rediiſſe rurſus videretur.

Cap. IV.

De Anco Marcio.

Ancus deinde Marcius, nepos Pompilii, pari ingenio. Hic igitur & mœnia muro amplexus eſt, & interfluentem Urbi Tiberinum ponte commiſit: Oſtiamque in ipſo maris fluminisque confinio coloniam poſuit: jam tum videlicet præſagiens animo, futurum, ut totius mundi opes & commeatus illo veluti maritimo Urbis hoſpitio reciperentur.

Cap. V.

De Tarquinio Priſco.

Tarquinius poſtea Priſcus, quamvis transmarinæ originis, regnum, ultro petens, accipit, ob induſtriam atque elegantiam: quippe qui oriundus Corintho, Græcum ingenium Italicis artibus miſcuiſſet. Hic & ſenatus majeſtatem numero ampliavit, & centuriis tribus auxit, quatenus Attius Navius numerum augeri prohibebat, vir ſummus augurio. quem rex in experimentum rogavit, *fierine poſſet quod ipſe mente conceperat?* Ille rem expertus augurio, *poſſe* reſpondit. *Atqui hoc*, inquit, *agitabam, an cotem illam ſecare novacula poſſem?* Augur, *Potes ergo,* inquit: & ſecuit. Inde Romanis ſacer auguratus. Neque pace Tarquinius quam bello promptior. Duodecim namque Tuſciæ populos frequentibus armis ſubegit. Inde faſces, trabeæ, curules, anuli, phaleræ, paludaméta, prætexta; inde, quod aureo curru quatuor equis triumphatur; togæ pictæ, tunicæq; palmatæ; omnia denique decora & inſignia, quibus imperii dignitas eminet.

Biblioteca de Galicia

CAP. VI.

De Servio Tullio.

SErvius Tullius deinceps gubernacula Vrbis invadit, nec obſcuritas inhibuit, quamvis matre ſerva creatum. Nam eximiam indolem uxor Tarquinii Tanaquil liberaliter educaverat: & clarum fore, viſa circa caput flamma promiſerat. Ergo inter Tarquinii mortem, annitente regina, ſubſtitutus in locum regis, quaſi ad tempus, Regnum dolo partum ſic egit induſtrie, ut jure adeptus videretur. Ab hoc populus Romanus relatus in cenſum, digeſtus in claſſes, curiis atque collegiis diſtributus: ſummaque regis ſolertia ita eſt ordinata reſpublica, ut omnia patrimonii, dignitatis, ætatis, artium, officiorumque diſcrimina in tabulas referrentur; ac ſic maxima civitas minimæ domus diligentia contineretur.

CAP. VII.

De Tarquinio Superbo.

POſtremus omnium fuit regum Tarquinius, cui cognomen *Superbo* ex moribus datum. Hic regnum avitum, quod à Servio tenebatur, rapere maluit, quam expectare; immiſſisque in eum percuſſoribus, ſcelere partam poteſtatem non melius egit, quam acquiſierat. Nec abhorrebat moribus uxor Tullia, quæ, ut virum regem ſalutaret, ſuper cruentum patrem, vecta carpento, conſternatos equos egit. Sed ipſe in Senatum cædibus, in omnes ſuperbia, quæ crudelitate gravior eſt bonis, graſſatus; quum ſævitiam jam domi fatigaſſet, tandem in hoſtes converſus eſt. Sic valida oppida in Latio capta ſunt, Ardea, Ocriculum, Gabii, Sueſſa Pometia. Tum quoque cruentus in ſuos. neque enim filium verberare dubitavit, ut ſimulanti transfugam, apud hoſtes hinc fides eſſet. Cui Gabiis, ut

Biblioteca de Galicia

voluerat, recepto, atque per nuncios conſulenti *quid fieri vellet;* eminentia forte papaverum capita virgula excutiens, quum per hoc interficiendos eſſe principes intelligi vellet, (quæ ſuperbia!) ſic reſpondit. Tamen de manubiis captarum urbium templum erexit. quod quum inaugurraretur, cedentibus cæteris deis (mira res dictu) reſtitere Iuventas, & Terminus. Placuit vatibus contumacia numinum. ſiquidem firma omnia & æterna pollicebantur. Sed illud horrendum, quod molientibus ædem, in fundamentis humanum repertum eſt caput. nec dubitavere cuncti, monſtrum pulcherrimum, imperii ſedem, caputque terrarum promittere. Tamdiu ſuperbiam regis Populus Romanus perpeſſus eſt, donec aberat libido. hanc ex liberis ejus importunitatem tolerare non potuit. Quorum quum alter ornatiſſimæ feminæ Lucretiæ ſtuprum intuliſſet, matrona dedecus ferro expiavit. Imperium tum regibus abrogatum.

CAP. VIII.

Anacephalæoſis de ſeptem regibus.

HÆc eſt prima ætas populi Romani, & quaſi infantia, quam habuit ſub regibus ſeptem, quadam fatorum induſtria, tam variis ingenio, ut reipublicæ ratio & utilitas poſtulabat. Nam quid Romulo ardentius? tali opus fuit, ut invaderet regnum. Quid Numa religioſius? ita res popoſcit, ut ferox populus deorum metu mitigaretur. Quid ille militiæ artifex Tullus, bellatoribus viris quam neceſſarius? ut acueret ratione virtutem. Quid ædificator Ancus? ut Vrbem colonia extenderet, ponte jungeret, muro tueretur. Iam vero Tarquinii ornamenta & inſignia quantam principi populo addiderunt ex ipſo habitu dignitatem? Actus à Servio cenſus quid effecit, niſi ut ipſa ſe noſſet

Reſpu-

Biblioteca de Galicia

Reſpublica? Poſtremo Superbi illius importun dominatio nonnihil, immo vel plurimum, pro fuit. Sic enim effectum eſt, ut agitatus injuriis populus, cupiditate libertatis incenderetur.

CAP. IX.
De mutatione Reipublicæ.

IGitur Bruto Collatinoque ducibus, & auctoribus, quibus ultionem ſui moriens matrona mandaverat, populus Romanus ad vindicandum libertatis ac pudicitiæ decus, quodam quaſi inſtinctu deorum concitatus, regem repente deſtituit, bona diripit, agrum Marti ſuo conſecrat, imperium in eosdem libertatis ſuæ vindices transfert, mutato tamen & jure, & nomine. Quippe ex perpetuo annuum placuit, ex ſingulari duplex: ne poteſtas ſolitudine vel mora corrumperetur: *conſules*que appellavit pro regibus, ut conſulere ſe civibus ſuis debere meminiſſent. Tantumque libertatis novæ gaudium inceſſerat, ut vix mutati ſtatus fidem caperent; alterumque ex conſulibus, tantum ob nomen & genus regium, faſcibus abrogatis, Vrbe dimitterent. Itaque ſubſtitutus Valerius Publicola, ex ſummo ſtudio annixus eſt ad augendam liberi populi majeſtatem. Nam & faſces ei pro concione ſubmiſit, & jus provocationis adverſus ipſos dedit. Et ne ſpecie arcis offenderet, eminentes ædes ſuas in plana ſubmiſit. Brutus vero favori civium, etiam domus ſuæ clade & parricidio velificatus eſt. Quippe quum ſtudere revocandis in Vrbem regibus liberos ſuos comperiſſet, protraxit in forum, & concione media virgis cecidit, & ſecuri percuſſit: ut plane publicus parens in locum liberorum adoptaſſe ſibi populum videretur. Liber jam hinc populus Romanus, prima adverſus exteros arma pro libertate corripuit; mox pro finibus;

 bus;

Biblioteca de Galicia

bus; deinde pro ſociis, tum gloria, & imperio, laceſſentibus aſſidue uſque quaque finitimis: quippe cui patrii ſoli gleba nulla, ſed ſtatim hoſtile pomœrium, mediusq; inter Latium & Tuſcos, quaſi in quodam bivio collocatus, omnibus portis in hoſtem incurreret: donec quaſi contagione quadam per ſingulos itum eſt, & proximis quibusque correptis, totam Italiam ſub ſe redegerunt.

CAP. X.

Bellum Etruſcum cum rege Porſena.

PVlſis ex Vrbe regibus, prima pro libertate arma corripuit. Nam Porſena rex Etruſcorum ingentibus copiis aderat, & Tarquinios manu reducebat. Hunc tamen, quamvis & armis, & fame urgeret, occupatoque Ianiculo ipſis Vrbis faucibus incubaret, ſuſtinuit, repulit. noviſſime etiam tanta admiratione perculit, ut ſuperior ultro cum pæne victis amicitiæ fœdera feriret. Tunc illa Romana prodigia atque miracula, Horatius, Mucius, Clœlia: quæ niſi in annalibus forent, hodie fabulæ viderentur. Quippe Horatius Cocles, poſtquam hoſtes undique inſtantes ſolus ſubmovere non poterat, ponte reciſo transnatat Tiberim, nec arma dimittit. Mucius Scævola regem per inſidias in caſtris ipſius aggreditur: ſed ubi fruſtrato circa purpuratum ejus ictu tenetur, ardentibus focis injicit manum, terroremque geminat dolo. *Vt ſcias,* inquit, *quem virum effugeris, idem trecenti juravimus;* quum interim (immane dictu!) hic interritus, ille trepidaret, tanquam manus regis arderet. Sic quidem viri: ſed ne quis ſexus à laude ceſſaret, ecce & virginum virtus. Vna ex obſidibus regi data, elapſa cuſtodiam, Clœlia, per patrium flumen equitabat. Et rex quidem tot tantisque virtutum territus monſtris, *valere, liberosque eſſe* juſſit. Tarquinii

Biblioteca de Galicia

quinii tamdiu dimicaverunt, donec Aruntem filium regis manu ſua Brutus occidit, ſuperq; ipſum mutuo vulnere expiravit; plane quaſi adulterum ad inferos uſque ſequeretur.

CAP. XI.
Bellum Latinum.

Latini quoque Tarquinios aſſerebant, æmulatione, & invidia: ut populus, qui foris dominabatur, ſaltem domi ſerviret. Igitur omne Latium, Mamilio Tuſculano duce, quaſi in regis ultionem, tollit animos. Apud Regilli lacum dimicatur, diu Marte vario, donec Poſthumius ipſe dictator ſignum in hoſtes jaculatus eſt (novum & inſigne commentum) uti peteretur curſu. Coſſus equitum magiſter exuere frenos imperavit (& hoc novum) quo acrius incurrerent. Ea denique atrocitas fuit prœlii, ut interfuiſſe ſpectaculo deos fama tradiderit; duos in candidis equis, Caſtorem atque Pollucem, nemo dubitavit. Itaque & Imperator veneratus eſt, pactusque victoriam templa promiſit; & reddidit, plane quaſi ſtipendium commilitonibus deis. Hactenus pro libertate: mox de finibus cum eiſdem Latinis aſſidue & ſine intermiſſione pugnatum eſt. Sora (quis credat?) & Algidum terrori fuerunt, Satricum atque Corniculum provinciæ. De Verulis & Bovillis pudet; ſed triumphavimus. Tibur nunc ſuburbanum, & æſtivæ Præneſte deliciæ, nuncupatis in Capitolio votis petebantur. Idem tunc Fæſulæ, quod Carræ nuper. idem nemus Aricinum, quod Hercynius ſaltus: Fregellæ, quod Geſoriacum: Tiberis, quod Euphrates. Coriolos quoque, pro pudor!, victos, adeo gloriæ fuiſſe, ut captum oppidum Caius Marcius Coriolanus, quaſi Numantiam aut Africam, nomini induerit. Extant & parta de Antio ſpolia, quæ

quæ Mœnius in ſuggeſtu fori, capta hoſtium claſſe, ſuffixit; ſi tamen illa claſſis : nam ſex fuere roſtratæ. Sed hic numerus illis initiis navale bellum fuit. Pervicaciſſimi tamen Latinorum Æqui & Volſci fuere, & cotidiani, ut ita dixerim, hoſtes. Sed hos præcipue Lucius Quinctius domuit, ille dictator ab aratro: qui obſeſſa, ac pæne jam capta, Marci Minucii conſulis caſtra, egregia virtute ſervavit. Medium erat forte tempus ſementis, quum patricium virum innixum aratro ſuo, lictor in ipſo opere deprehendit. Inde in aciem profectus, ne quid à ruſtici operis imitatione ceſſaret, victos more pecudum ſub jugum miſit. Sic expeditione finita, rediit ad boves rurſus triumphalis agricola. Fidem numinum! qua velocitate? intra quindecim dies cœptum, peractumque bellum: prorſus ut feſtinaſſe dictator ad relictum opus videretur.

CAP. XII.

Bellum cum Etruſcis, Faliſcis, & Fidenatibus.

Aſſidui vero, & anniverſarii hoſtes ab Etruria Vejentes; adeo ut extraordinariam manum adverſus eos promiſerit, privatumque geſſerit bellum gens una Fabiorum. Satis ſuperque idonea clades. Cæſi apud Cremeram trecenti, patricius exercitus. & *ſcelerato* ſignata nomine, quæ proficiſcentes in prœlium porta dimiſit. Sed ea clades ingentibus expiata victoriis, poſtquam per alios atque alios duces robuſtiſſima capta ſunt oppida: vario quidem eventu. Faliſci ſe ſponte dediderunt. Cremati ſuo igne Fidenates. Rapti funditus deletique Vejentes. Faliſci quum obſiderentur, mira viſa eſt fides Imperatoris, nec immerito: quod ludimagiſtrum, urbis proditorem, cum iis quos adduxerat pueris, vinctum ſibi ultro remiſiſſet. Eam namque vir ſanctus, & ſapiens, veram ſciebat

Biblioteca de Galicia

bat victoriam, quæ ſalva fide, & integra dignitate pareretur. Fidenæ, quia pares non erant ferro, ad terrorem movendum facibus armatæ, & diſcoloribus, ſerpentum in modum, vittis, furiali more proceſſerant: ſed habitus ille feralis, everſionis omen fuit. Vejentium quanta res fuerit, indicat decennis obſidio. Tunc primum hiematum ſub pellibus: taxata ſtipendio hiberna: adactus miles ſua ſponte jurejurando, *niſi capta urbe remearet*. Spolia de Larte Tolumnio rege ad Feretrium reportata. Denique non ſcalis, nec irruptione, ſed cuniculo, & ſubterraneis dolis peractum urbis excidium. Ea denique viſa eſt prædæ magnitudo, cujus decimæ Apollini Pythio mitterentur: univerſusque populus Romanus ad direptionem urbis vocaretur. Hoc tunc Vejentes fuere: nunc fuiſſe quis meminit? quæ reliquiæ? quodve veſtigium? Laborat annalium fides, ut Vejos fuiſſe credamus.

CAP. XIII.

Bellum Gallicum.

HInc ſive invidia deûm, ſive fato, rapidiſſimus procurrentis imperii curſus, parumper Gallorum Senonum incurſione ſupprimitur. Quod tempus populo Romano neſcio utrum clade funeſtius fuerit, an virtutum experimentis ſpecioſius. Ea certe fuit vis calamitatis, ut in experimentum illatam putem divinitus, ſcire volentibus immortalibus diis, an Romana virtus imperium orbis mereretur. Galli Senones, gens natura ferox, moribus incondita, ad hoc ipſa corporum mole, perinde armis ingentibus, adeo omni genere terribilis fuit, ut plane nata ad hominum interitum, urbium ſtragem, videretur. Hi quondam ab ultimis terrarum oris, & cingente omnia Oceano, ingenti agmine profecti, quum jam media vaſtaſſent, poſi-

Biblioteca de Galicia

tis inter Alpes & Padum ſedibus, ne his quidem contenti, per Italiam vagabantur. Tum Cluſium obſidebant. Pro ſociis ac fœderatis populus Romanus intervenit, miſſis ex more legatis. ſed quod jus apud barbaros? ferocius agunt. exinde certamen. Converſis igitur à Cluſio, Romamque venientibus, ad Alliam flumen cum exercitu Fabius conſul occurrit. Non temere fœdior clades. Itaque hunc diem faſtis Roma damnavit. Fuſo exercitu jam mœnibus Vrbis appropinquabant. Erant nulla præſidia. Tum igitur, aut nunquam alias apparuit vera illa Romana virtus. Iam primum majores natu, ampliſſimis uſi honoribus, in forum coëunt. ibi devovente pontifice, diis ſe manibus conſecrant: ſtatimque in ſuas quisque ædes regreſſi, ſicut in trabeis erant, & ampliſſimo cultu, in curulibus ſellis ſeſe poſuerunt: ut quum veniſſet hoſtis, in ſua dignitate morerentur. Pontifices, & Flamines, quicquid religioſiſſimi in templis erat, partim in doliis defoſſa terræ recondunt, partim impoſita plauſtris ſecum avehunt. Virgines ſimul ex ſacerdotio Veſtæ, nudo pede fugientia ſacra comitantur. Tamen excepiſſe fugientes unus è plebe fertur Lucius Albinius, qui depoſitis uxore & liberis, virgines in plauſtrum recepit. adeo tum quoque in ultimis, religio publica privatis affectibus antecellebat. Iuventus vero, quam ſatis conſtat vix mille hominum fuiſſe, duce Manlio, arcem Capitolini montis inſedit, obteſtata ipſum quaſi præſentem Iovem, *ut quemadmodum ipſi ad defendendum templum ejus concurriſſent, ita ille virtutem eorum numine ſuo tueretur.* Aderant interim Galli, apertamque Vrbem, primo trepidi ne quis ſubeſſet dolus, mox ubi ſolitudinem vident, pari clamore & impetu invadunt: patentes paſſim domos adeunt: ubi ſedentes in curulibus ſuis præ-

textatos.

textatos ſenes, velut Deos genioſq; venerati. mox eoſdem, poſtquam eſſe homines liquebat, alioqui nihil reſpondere dignantes, pari vecordia mactant, facesque tectis injiciunt: & totam Vrbem igne, ferro, manibus exæquant. Sex menſibus barbari (quis crederet?) circa montem unum pependerunt, nec diebus modo, ſed noctibus quoque omnia experti: quum tandem Manlius nocte ſubeuntes, clangore anſeris excitatus, à ſumma rupe dejecit. & ut ſpem hoſtibus demeret, quanquam in ſumma fame, tamen ad ſpeciem fiduciæ, panes ab arce jaculatus eſt. Et ſtato quodam die per medias hoſtium cuſtodias, Fabium pontificem ab arce demiſit; qui ſollemne ſacrum in Quirinali monte conficeret. Atque ille per media hoſtium tela incolumis religionis auxilio rediit; *propitiosque deos* renunciavit. Noviſſime, quum jam obſidio ſua barbaros fatigaſſet, mille pondo auri receſſum ſuum venditantes, idque ipſum per inſolentiam, quum ad iniqua pondera addito adhuc gladio, ſuperbe victis increparent, ſubito aggreſſus à tergo Camillus adeo cecidit, ut omnia incendiorum veſtigia, Gallici ſanguinis inundatione, deleret. Agere gratias diis immortalibus ipſo tantæ cladis nomine libet. Paſtorum caſas ignis ille, & flamma, paupertatem Romuli, abſcondit. Incendium illud quid egit aliud, niſi ut deſtinata hominum ac deorum domicilio civitas, non deleta, non obruta, ſed expiata potius, & luſtrata videatur? Igitur poſt aſſertam à Manlio, reſtitutam à Camillo Vrbem, acrius etiam vehementiusque in finitimos reſurrexit. Ac primum omnium illam ipſam Gallicam gentem non contentus mœnibus expuliſſe, quum per Italiam naufragia ſua latius traheret, ſic perſequutus eſt duce Camillo, ut hodie nulla Senonum veſtigia ſuperſint. Semel apud Anienem trucidati,

quum

quum ſingulari certamine Manlius aureum torquem barbaro inter ſpolia detraxit: inde Torquati. Iterum Pomptino agro, quum in ſimili pugna Lucius Valerius, inſidente galeæ ſacra alite adiutus, retulit ſpolia: & inde Corvini. Tandem poſt aliquot annos, omnes reliquias eorum in Etruria ad lacum Vadimonis Dolabella delevit: ne quis extaret in ea gente, quæ incenſam à ſe Romam urbem gloriaretur.

CAP. XIV.

Bellum Latinum.

CONverſus à Gallis in Latinos, Manlio Torquato, Decio Mure conſulibus, ſemper quidem æmulatione imperii infeſtos, tum vero contemptu Vrbis incenſæ; quum *jus civitatis, partem imperii* ac *magiſtratuum* poſcerent, atque jam amplius quam congredi auderent: quo tempore quis ceſſiſſe hoſtem mirabitur? quum alter conſulum filium ſuum, quia contra imperium pugnaverat, quamvis victorem occiderit, quaſi plus in imperio eſſet, quam in victoria: alter quaſi monitu deorum, capite velato primam ante aciem diis manibus ſe devoverit: ut in confertiſſima ſe hoſtium tela jaculatus, novum ad victoriam iter, ſanguinis ſui ſemita, aperiret.

CAP. XV.

Bellum Sabinum.

A Latinis aggreſſus eſt gentem Sabinorum, qui immemores factæ ſub Tito Tatio affinitatis, quodam contagio belli ſe Latinis adjunxerant. Sed Curio Dentato conſule, omnem eum tractum, qua Nar ambit, fontesque Velini, Hadriatico tenus mari, igne ferroque vaſtavit. Qua victoria, tantum hominum, tantum agrorum redactum in potesta-

Biblioteca de Galicia

teſtatem, ut in utro plus eſſet, nec ipſe poſſet æſtimare qui vicerat.

CAP. XVI.

Bellum Samniticum.

PRecibus deinde Campaniæ motus, non pro ſe, ſed, quod eſt ſpecioſius, pro ſociis, Samnites invadit. Erat fœdus cum utriſque percuſſum: ſed hoc Campani ſanctius, & prius, omnium ſuarum deditione fecerant. Sic ergo Romanus bellum Samniticum tanquam ſibi geſſit. Omnium non modo Italia, ſed toto orbe terrarum, pulcherrima Campaniæ plaga eſt. Nihil mollius cœlo: denique bis floribus vernat. Nihil uberius ſolo: ideo Liberi Cererisque certamen dicitur. Nihil hoſpitalius mari: Hic illi nobiles portus, Cajeta, Miſenus, & tepentes fontibus Bajæ: Lucrinus & Avernus, quædam maris oſtia. Hic amicti vitibus montes, Gaurus, Falernus, Maſſicus, & pulcherrimus omnium Veſuvius, Ætnæi ignis imitator. Vrbes ad mare, Formiæ, Cumæ, Puteoli, Neapolis, Herculaneum, Pompeii, & ipſa caput urbium Capua, quondam inter tres maximas, Romam, Carthaginemque numerata. Pro hac urbe, his regionibus populus Romanus Samnites invaſit, gentem, ſi opulentiam quæris, aureis & argenteis armis, diſcolori veſte, uſque ad ambitum armatam: ſi fallaciam, ſaltibus fere & montium fraude graſſantem: ſi rabiem ac furorem, ſacratis legibus, humaniſque hoſtiis in exitium Vrbis agitatam: ſi pertinaciam, ſexies rupto fœdere, cladibusque ipſis animoſiorem. Hos tamen quinquaginta annis per Fabios & Papirios patres, eorumque liberos, ita ſubegit, ac domuit, ita ruinas ipſas urbium diruit, ut hodie Samnium in ipſo Samnio requiratur: nec facile appareat materia quatuor & viginti triumphorum.

Biblioteca de Galicia

phorum. Maxime tamen nota & illuſtris ex hac gente clades, apud Caudinas furculas Veturio Poſthumioque Conſulibus accepta eſt. Clauſo enim per inſidias intra eum ſaltum exercitu, unde non poſſet evadere, ſtupens occaſione tanta dux hoſtium Pontius, Herennium patrem conſuluit, & ille, *mitteret omnes, vel occideret*, ſapienter, ut ſenior, ſuaſerat. Hic armis exutos mittere ſub jugum maluit, ut nec amici forent beneficio, & poſt flagitium hoſtes magis. Itaque & conſules ſtatim magnifice voluntaria deditione turpitudinem fœderis dirimunt, & ultionem flagitans miles, Papirio duce, (horribile dictu) ſtrictis enſibus per ipſam viam ante pugnam furit: & *in congreſſu arſiſſe omnium oculos*, hoſtis auctor fuit. nec prius finis cædibus datus, quam jugum & hoſtibus & duci capto repoſuerunt.

CAP. XVII.

Bellum Etruſcum & Samniticum.

HActenus populus Romanus cum ſingulis gentium: mox acervatim: tamen ſic quoque par omnibus. Etruſcorum duodecim populi, Vmbri in id tempus intacti, antiquiſſimus Italiæ populus Samnitium reliqui, in excidium Romani nominis repente conjurant. Erat terror ingens tot ſimul tantorumque populorum. late per Etruriam infeſta quatuor agminum ſigna volitabant. Ciminius interim ſaltus in medio, ante invius, plane quaſi Calidonius, vel Hercynius, adeo tunc terrori erat, ut ſenatus conſuli denunciaret, ne tantum periculi ingredi auderet. Sed nihil horum terruit ducem, quin fratre præmiſſo exploraret acceſſus. Ille per noctem paſtorio habitu ſpeculatus omnia, refert totum iter. Sic Fabius Maximus periculoſiſſimum bellum periculo explicavit. Nam ſubito incon-

inconditos atque palantes aggreſſus eſt; captiſque ſuperioribus jugis, in ſubjectos ſuo jure detonuit. Ea namque ſpecies fuit illius belli, quaſi in terrigenas è cœlo ac nubibus tela mitterentur. Nec incruenta tamen illa victoria. nam oppreſſus in ſinu vallis alter conſulum Decius, more patrio devotum diis manibus obtulit caput: ſollemnemque familiæ ſuæ conſecrationem in victoriæ pretium redegit.

CAP. XVIII.

Bellum Tarentinum, & cum Pyrrho Rege.

SEquitur bellum Tarentinum, unum quidem titulo & nomine; ſed victoria multiplex. Hoc enim Campanos, Apulos, atque Lucanos, & caput belli Tarentinos, id eſt totam Italiam, & cum iſtis omnibus Pyrrhum, clariſſimum Græciæ regem, una veluti ruina pariter involvit: ut eodem tempore & Italiam conſummaret, & tranſmarinos triumphos auſpicaretur. Tarentus Lacedæmoniorum opus, Calabriæ quondam, & Apuliæ, totiusque Lucaniæ caput, cum magnitudine & muris, portuque nobilis, tum mirabilis ſitu: quippe in ipſis Hadriatici maris faucibus poſita, in omnes terras, Hiſtriam, Illyricũ, Epirum, Achaiam, Africam, Siciliam, vela dimittit. Imminet portui, ad proſpectum maris poſitum, majus theatrum: quod quidem cauſa miſeræ civitati fuit omnium calamitatum. Ludos forte celebrabant, quum adremigantem littori Romanam claſſem inde vident: atque hoſtem rati, emicant, ſine diſcrimine inſultant. *qui enim, aut unde Romani?* nec ſatis: aderat ſine mora querelam ferens legatio. hanc quoque fœde per obſcœnam turpemque dictu contumeliam violant. exhinc bellum. Sed apparatus horribilis, quum tot ſimul populi pro Tarentinis

rentinis conſurgerent, omnibusque vehementior Pyrrhus: qui ſemigræcam ex Lacedæmoniis conditoribus civitatem vindicaturus, cum totius viribus Epiri, Theſſaliæ, Macedoniæ, incognitisque in id tempus elephantis, mari, terra, viris, equis, armis, addito inſuper ferarum terrore, veniebat. Apud Heracleam, & Campaniæ fluvium Lirim, Levino conſule, prima pugna: quæ tam atrox fuit, vt Frentanæ turmæ præfectus Obſidius invectus in regem, turbaverit, coëgeritque projectis inſignibus prœlio excedere. Actum erat, niſi elephanti converſi in ſpectaculum belli procurriſſent: quorum cum magnitudine, tum deformitate, & novo odore ſibi belluas amplius quam erant ſuſpicarentur, fugam ſtragemque late dederunt. In Apulia deinde apud Aſculum melius dimicatum eſt, Curio, Fabricioque conſulibus. jam quippe belluarum terror exoleverat, & Caius Minucius quartæ legionis haſtatus, unius proboſcide abſciſſa, mori poſſe belluas oſtenderat. Itaque & in ipſas pila congeſta ſunt, & in turres vibratæ faces tota hoſtium agmina ardentibus ruinis operuere: nec ante cladi finis fuit, quam nox dirimeret, poſtremusque fugientium ipſe rex à ſatellitibus humero ſaucius in armis ſuis referretur. Lucaniæ ſuprema pugna ſub Aruſinis, quos vocant, campis, ducibus iiſdem qui ſuperius: ſed tunc ad totam victoriam, exitum, quem datura virtus fuit, caſus dedit. Nam productis in primam aciem rurſus elephantis, unum ex his pullum adacti in caput teli gravis ictus avertit: qui quum per ſtragem ſuorum percurrens, ſtridore quereretur, mater agnovit, &, quaſi vindicaret, exiluit. tum omnia circa quaſi hoſtilia gravi timore permiſcuit. ac ſic eædem feræ, quæ primam victoriam abſtulerant, ſecundam parem fecerant, tertiam ſine controverſia tradidere.

dere. Nec vero tantum armis, & in campis, ſed conſiliis quoque & domi intra Vrbem cum rege Pyrrho dimicatum eſt. Quippe poſt primam victoriam rex callidus, intellecta virtute Romana, ſtatim deſperavit armis: ſeque ad dolos contulit. Nam interemptos cremavit: captivosque indulgenter habuit, & ſine pretio reſtituit. Miſſisque deinde legatis in Vrbem, omni modo annixus eſt, ut in amicitiam reciperetur. Sed bello & pace, foris & domi, omnem in partem Romana virtus tum ſe adprobavit: nec alia magis, quam Tarentina victoria oſtendit populi Romani fortitudinem, ſenatus ſapientiam, ducum magnanimitatem. Quinam illi fuerunt viri, quos ab elephantis primo prœlio obtritos accepimus? omnium vulnera in pectore: quidam hoſtibus ſuis immortui: omnium in manibus enſes: & relictæ in vultibus minæ: & in ipſa morte ira vivebat. Quod adeo Pyrrhus miratus eſt, ut diceret: *O quam facile erat orbis imperium occupare, aut mihi Romanis militibus, aut me rege Romanis?* Quæ autem eorum, qui ſuperfuerunt, in reparando exercitu feſtinatio? quum Pyrrhus, *Video me*, inquit, *plane Herculis ſydere procreatum, cui quaſi ab angue Lernæo, tot cæſa hoſtium capita de ſanguine ſuo renaſcuntur.* Qui autem ille ſenatus fuit? quum perorante Appio Cæco, pulſi cum muneribus ſuis ab Vrbe legati, interroganti regi ſuo, quid de hoſtium ſede ſentirent, *Vrbem templum ſibi viſam, ſenatum regum conſeſſum eſſe*, confiterentur. Qui porro ipſi duces? vel in caſtris: quum medicum venale regis Pyrrhi caput offerentem, Curius remiſit: Fabricius oblatam ſibi à rege imperii partem repudiavit. vel in pace: quum Curius fictilia ſua Samnitico præferret auro; Fabricius decem pondo argenti circa Rufinum conſularem virum, quaſi luxuriam cenſoria

gravi-

Biblioteca de Galicia

gravitate damnaret. Quis ergo miretur his moribus, virtute, militia, victorem populum Romanum fuiſſe? unoque bello Tarentino intra quadriennium maximam partem Italiæ, fortiſſimas gentes, opulentiſſimas urbes, uberrimasque regiones in ditionem redegiſſe? Aut quid adeo fidem ſuperet, quam ſi principia belli cum exitu conferantur? Victor primo prœlio Pyrrhus, tota tremente Campania, Lirim, Fregellasque populatus, prope captam Vrbem à Prænestina arce proſpexit: & à viceſimo lapide, oculos trepidæ civitatis, fumo ac pulvere implevit. Eodem poſtea bis exuto caſtris, bis ſaucio, & in Græciam ſuam trans mare ac terras fugato, pax & quies; ſed tanta adeo de opulentiſſimis tot gentibus ſpolia, ut victoriam ſuam Roma non caperet. Nec enim temere ullus pulchrior in Vrbem, aut ſpecioſior triumphus intravit. Ante hunc diem nihil, niſi pecora Volſcorum, greges Sabinorum, carpenta Gallorum, fracta Samnitum arma vidiſſes: tum ſi captivos aſpiceres; Moloſſi, Theſſali, Macedones, Bruttius, Apulus, atque Lucanus: ſi pompas, aurum, purpura, ſigna, tabulæ, Tarentinæque deliciæ. Sed nihil libentius Populus Romanus aſpexit, quam illas quas timuerat, cum turribus ſuis belluas: quæ non ſine ſenſu captivitatis, ſummiſſis cervicibus victores equos ſequebantur.

CAP. XIX.

Bellum Picenum.

OMnis mox Italia pacem habuit. Qui enim poſt Tarentum auderent? niſi quod ultro perſequi ſocios hoſtium placuit. Domiti ergo Picentes, & caput gentis Aſculum; Sempronio duce: qui tremente inter prœlium campo, Tellurem deam, promiſſa æde, placavit.

Biblioteca de Galicia

CAP. XX.

Bellum Sallentinum.

SAllentini Picentibus additi, caputque regionis Brundiſium cum incluto portu, Marco Atilio duce. Et in hoc certamine, victoriæ pretium templum ſibi paſtoria Pales ultro popoſcit.

CAP. XXI.

Bellum Volſinenſe.

POſtremi Italicorum in fide manſere Volſini, opulentiſſimi Etruſcorum, implorantes opem adverſus ſervos quondam ſuos: qui libertatem à dominis datam, in ipſos erexerant: tranſlataque in ſe republica, dominabantur. Sed hi quoque, duce Fabio Gurgite, pœnas dederunt.

CAP. XXII.

De Seditionibus.

HÆc eſt ſecunda ætas populi Romani, & quaſi Adoleſcentia; qua maxime viruit, & quodam flore virtutis exarſit, ac ferbuit. Ita, quæ inerat, quædam adhuc ex paſtoribus feritas, quiddam ſpirabat indomitum. Inde eſt, quod exercitus Poſthumium Imperatorem, inficiantem, quas promiſerat prædas, facta in caſtris ſeditione, lapidavit: quod ſub Appio Claudio noluit vincere hoſtem, quum poſſet: quod duce Volerone, detrectantibus plerisque militiam, fracti conſulis faſces: inde, quod clariſſimos principes, quum adverſarentur voluntati ſuæ, exulatione multavit. ut, Coriolanum colere agros jubentem: nec minus ille ferociter injuriam armis vindicaſſet, niſi quod jam inferentem ſigna filium, mater Veturia lacrimis ſuis exarmavit. ut ipſum Camillum, quod inique inter plebem & exercitum diviſiſſe Vejentem prædam videretur. Sed hic melior obſeſſis, in

capta

Biblioteca de Galicia

capta Vrbe conſenuit; & mox ſupplices de hoſte Gallo vindicavit. Cum Senatu quoque vehementius æquo bonoque certatum eſt; adeo, ut relictis ſedibus ſolitudinem & interitum patriæ ſuæ minaretur.

CAP. XXIII.

PRima diſcordia ob impotentiam fœneratorũ: quibus in terga quoque ſerviliter ſævientibus, in Sacrum montem plebs armata ſeceſſit: ægreque, nec niſi Tribunos impetraſſet, Menenii Agrippæ facundi & ſapientis viri auctoritate, revocata eſt. Extat orationis antiquæ ſatis efficax ad concordiam fabula, qua *diſſediſſe inter ſe quondam humanos* dixit *artus, quod omnibus opere fungentibus, ſolus venter immunis ageret: deinde moribundos à ſejunctione rediiſſe in gratiam, quando ſenſiſſent, quod ejus opera redactis in ſanguinem cibis irrigarentur.*

CAP. XXIV.

SEcundam in Vrbe media, decemviratus libido conflavit. Allatas à Græcia leges, decem principes lecti, jubente populo conſcripſerant: ordinataq;erat in duodecim tabulis tota juſtitia: quum tamen traditos faſces regio quodam furore retinebant. Ante cæteros Appius eo inſolentiæ elatus eſt, ut ingenuam virginem ſtupro deſtinaret, oblitus & Lucretiæ, & regum, & juris quod ipſe compoſuerat. Itaque quum oppreſſam judicio filiam trahi in ſervitutem videret Virginius pater; nihil cunctatus, in medio foro manu ſua interfecit: admotiſque ſignis commilitonum, totam eam dominationem obſeſſam armis, in carcerem & catenas ab Aventino monte detraxit.

CAP.

Biblioteca de Galicia

CAP. XXV.

TErtiam ſeditionem excitavit matrimoniorum dignitas; ut plebeii cum patriciis jungerentur: qui tumultus in monte Ianiculo, duce Canuleio Tribuno plebis, exarſit.

CAP. XXVI.

QVartam honorum cupido, ut plebeii quoque magiſtratus crearentur. Fabius Ambuſtus duarum pater, alteram Sulpicio patricii ſanguinis dederat, alteram plebeio Stoloni. hæc quodam tempore, quod lictoriæ virgæ ſonum ignotum penatibus ſuis expaverat, à ſorore ſatis inſolenter irriſa, injuriam non tulit. Itaque nactus tribunatum, honorum & magiſtratuum conſortium, quamvis invito ſenatui extorſit. Verum in his ipſis ſeditionibus, principem populum non immerito ſuſpexeris. Siquidem nunc libertatem, nunc pudicitiam, tum natalium dignitatem, honorum decora & inſignia vindicavit; interque hæc omnia, nullius actior cuſtos, quam Libertatis fuit; nullaque in pretium ejus potuit largitione corrumpi; quum, ut in magno, & in dies majore populo, interim pernicioſi cives exiſterent. Spurium Caſſium, Agraria lege; Mælium, largitione ſuſpectum regiæ dominationis, præſenti morte multavit. ac de Spurio quidem ſupplicium pater ipſius ſumpſit: hunc Quinctii dictatoris imperio, in medio foro magiſter equitum Servilius Ahala confodit. Manlium vero Capitolii vindicem, quia pleroſque debitorum liberaverat, altius ſe & incivilius efferentem, ab illa quam defenderat, arce dejecit. Talis domi ac foris; talis pace belloque Populus Romanus, fretum illud Adoleſcentiæ, id eſt, ſecundam imperii ætatem habuit; in qua totam inter Alpes fretumque Italiam armis ſubegit.

Biblioteca de Galicia

LIBER SECVNDVS.

CAP. I.

Procemium.

DOmita ſubactaque Italia, Populus Romanus prope quingenteſimum annum agens, quum bona fide adoleviſſet; ſi quod eſt robur, ſi qua juventas; tum ille vere robuſtus, & juvenis, & par orbi terrarum eſſe cœpit. Ita, (mirum, & incredibile dictu) qui prope quingentis annis domi luctatus eſt (adeo difficile fuerat dare Italiæ caput) his ducentis annis, qui ſequuntur, Africam, Europam, Aſiam, totum denique orbem terrarum bellis victoriisque peragravit.

CAP. II.

Primum bellum Punicum.

IGitur victor Italiæ Populus, quum à terra fretum uſque veniſſet, more ignis, qui obvias populatus incendio ſilvas, interveniente flumine abrumpitur, paulliſper ſubſtitit. Mox quum videret opulentiſſimam in proximo prædam, quodammodo Italiæ ſuæ abſciſam, & quaſi revulſam; adeo cupiditate ejus exarſit, ut quatenus nec mole jungi, nec pontibus poſſet, armis belloque jungenda, & ad continentem ſuum revocanda bello videretur. Sed ecce ultro ipſis viam pandentibus fatis, nec occaſio defuit; quum de Pœnorum impotentia, fœderata Siciliæ civitas Meſſana quereretur. Affectabat autem ut Romanus, ita Pœnus Siciliam; & eodem tempore, paribus uterque votis ac viribus, imperium orbis agitabat. Igitur ſpecie quidem ſocios juvandi, re autem ſollicitante præda; quanquam territaret novitas rei, (tanta tamen in virtute fiducia eſt) ille rudis, ille paſtorius popu-

Biblioteca de Galicia

populus, vereque terreſter, oſtendit nihil intereſſe virtutis, equis an navibus, terra an mari dimicaretur. Appio Claudio conſule primum, fretum ingreſſus eſt, fabuloſis infame monſtris, æſtuque violentum: ſed adeo non eſt exterritus, ut illam ipſam ruentis æſtus violentiam pro munere amplecteretur: ſtatimque ac ſine mora Hieronem Syracuſanum regem tanta celeritate vicit, ut ille ipſe ſe prius victum, quam hoſtem videret, fateretur. Duillio Cornelioque conſulibus, etiam mari congredi auſus eſt. Tum quidem ipſa velocitas claſſis comparatæ, auſpicium fuit. Intra enim ſexageſimum diem quam cæſa ſilva fuerat, centum ſexaginta navium claſſis in anchoris ſtetit; ut non arte factæ, ſed quodam munere deorum converſæ in naves, atque mutatæ arbores viderentur. Prœlii vero forma mirabilis: quum illas celeres volucresque hoſtium naves, hæ graves tardæque comprehenderent. Longe illis nauticæ artes, detorquere remos, & ludificari fuga roſtra. Injectæ enim ferreæ manus, machinæque aliæ, ante certamen multum ab hoſte deriſæ: coactique hoſtes quaſi in ſolido decernere. Victor ergo apud Liparas, merſa & fugata hoſtium claſſe, primum illum maritimum egit triumphum. Cujus quod gaudium fuit? quum Duillius Imperator, non contentus unius diei triumpho, per vitam omnem, ubi à cena rediret, prælucere funalia, præcinere ſibi tibias juſſit, quaſi quotidie triumpharet. Præ tanta victoria leve hujus prœlii damnum fuit. Alter conſulum interceptus Aſina Cornelius: qui ſimulato colloquio evocatus, atque ita oppreſſus fuit; perfidiæ Punicæ documentum. Calatino dictatore, fere omnia præſidia Pœnorum, Agrigento, Drepanis, Panormo, Eryce, Lilybæo detraxit. Trepidatum eſt ſemel circa Camerinenſium ſaltum: ſed

Biblioteca de Galicia

eximia virtute Culpurnii Flammæ tribuni militum evaſimus, qui lecta trecentorum manu, infeſtum & inſeſſum ab hoſtibus tumulum occupavit, adeoque moratus hoſtem, dum exercitus omnis evaderet: ac ſic pulcherrimo exitu, Thermopylarum & Leonidæ famam adæquavit: hoc illuſtrior noſter, quod expeditioni tantæ ſuperfuit & ſupervixit, licet nihil ſcripſerit ſanguine. Lucio Cornelio Scipione, quum jam Sicilia ſuburbana eſſet populi Romani provincia; ſerpente latius bello, Sardiniam annexamque Corſicam tranſit: ubi & ſic Caralæ urbis excidio incolas terruit; adeoque omneis terra, mari Pœnos expugnavit, ut jam victoriæ nihil niſi Africa ipſa reſtaret. Marco Attilio Regulo duce jam in Africam navigabat bellum. nec deerant, qui ipſo Punici maris nomine ac terrore deficerent, augente inſuper Tribuno Mannio metum: in quem, niſi paruiſſet, ſecuri diſtricta, Imperator metu mortis navigandi fecit audaciam. Mox ventis remiſque properatum eſt: tantusque terror hoſtici adventus Pœnis fuit, ut apertis pæne portis Carthago caperetur. Prima belli præmium fuit civitas Clypea: prima enim à Punico littore quaſi arx & ſpecula procurrit. Et hæc, & trecenta amplius caſtella vaſtata ſunt. Nec cum hominibus, ſed cum monſtris quoque dimicatum eſt; quum quaſi in vindictam Africæ nata, miræ magnitudinis ſerpens, poſita apud Bragadam caſtra vexaret. Sed omnium victor Regulus, quum terrorem nominis ſui late circumtuliſſet; quumque magnam vim juventutis, ducesque ipſos, aut cecidiſſet, aut haberet in vinculis; claſſemque ingenti præda onuſtam, & triumpho gravem, in Vrbem præmiſiſſet; jam ipſam belli caput Carthaginem urgebat obſidio, ipſisque portis inhærebat. Hic paullulum circumacta fortuna eſt; tantum, ut plura

plura eſſent Romanæ virtutis inſignia: cujus fere magnitudo calamitatibus approbatur. Nam converſis ad externa auxilia hoſtibus; quum Xanthippum illis ducem Lacedæmon miſiſſet, à viro militiæ peritiſſimo vincimur. Tum fœda clade, Romanisque uſu incognita, vivus in manus hoſtium venit fortiſſimus imperator. Sed ille quidem par tantæ calamitatis fuit. Nam nec Punico carcere infractus eſt, nec legatione ſuſcepta. quippe diverſa, quam hoſtes mandaverant, cenſuit; ne pax fieret, ne commutatione captivorum reciperetur. Sed nec illo voluntario ad hoſtes ſuos reditu, nec ultimo, ſive carceris, ſive crucis ſupplicio deformata majeſtas, imo his omnibus admirabilior, quid aliud quam victus de victoribus, atq; etiam, quia Carthago non ceſſerat, de fortuna triumphavit? Populus autem Romanus multo acrior infeſtiorque pro ultione Reguli, quam pro victoria fuit. Metello igitur conſule ſpirantibus altius Pœnis, & reverſo in Siciliam bello, apud Panormum ſic hoſtes cecidit, ut nec amplius eam inſulam concitarent. Argumentum ingentis victoriæ, centum circiter elephantorum captivitas: ſic quoque magna præda, ſi gregem illum non bello, ſed venatione cepiſſet. Appio Claudio conſule, non ab hoſtibus, ſed à diis ipſis ſuperatus eſt, quorum auſpicia contempſerat; ibi ſtatim claſſe demerſa, ubi ille præcipitari pullos juſſerat, quod pugnare ab his vetaretur. Marco Fabio Buteone conſule, claſſem hoſtium in Africo mari apud Ægimurum, jam in Italiam ultro navigantem cecidit. Quantus ô tunc triumphus tempeſtate intercidit, quum opulenta præda claſſis, adverſis acta ventis, naufragio ſuo Africam & Syrtes, omnium imperia gentium, inſularum littora, implevit! Magna clades, ſed non ſine aliqua principis populi dignitate; interceptam

Biblioteca de Galicia

tempeſtate victoriam, & triumphum periiſſe naufragio; & tamen, quum Punicæ prædæ omnibus promontoriis inſulisque fruſtrarentur & fluitarent, populus Romanus triumphavit. Lutatio Catulo conſule tandem bello finis impoſitus, apud inſulas, quibus nomen Ægates. Nec major alias in mari pugna; quippe commeatibus, exercitu, propugnaculis, armis gravis hoſtium claſſis, & in ea quaſi tota Carthago: quod ipſum exitio fuit. Romana claſſis prompta, levis, expedita, & quodam genere caſtrenſis: ad ſimilitudinem pugnæ equeſtris, ſic remis, quaſi habenis agebatur: & in hos vel in illos mobilia roſtra, ſpeciem viventium præferebant. Itaque momento temporis laceratæ hoſtium rates, totum inter Siciliam Sardiniamque pelagus naufragio ſuo operuerunt. Tanta denique fuit illa victoria, ut de excindendis hoſtium mœnibus non quæreretur. Supervacuum viſum eſt, in arcem murosque ſævire, quum jam in mari eſſet deleta Carthago.

CAP. III.

Bellum Liguſticum.

PEracto Punico bello, ſequuta eſt brevis ſane, & quaſi ad recipiendum ſpiritum requies. argumentumque pacis, & bona fide ceſſantium armorum, tunc primum poſt Numam clauſa porta Iani fuit: ſed ſtatim ac ſine mora patuit. Quippe jam Ligures, jam Inſubres Galli, nec non & Illyrii laceſſebant. ſic deſub Alpibus, id eſt, deſub ipſis Italiæ faucibus, gentes, deo quodam aſſidue incitante, ne rubiginem ac ſitum ſcilicet arma ſentirent. denique utrique cotidiani, & quaſi domeſtici hoſtes tirocinia militum imbuebant. nec aliter utraque gente quam quaſi cote quadam, populus Romanus ferrum ſuæ acuebat virtutis. Ligures imis

Alpium

Biblioteca de Galicia

Alpium jugis adhærentes inter Varum & Macram flumen, implicitoſque dumis ſilveſtribus, major aliquanto labor erat invenire, quam vincere. Tuti locis, & fuga, durum atque velox genus, ex occaſione magis latrocinia, quam bella faciebat. Itaque quum diu multumque eluderent Salyi, Deceates, Oxybii, Euburiates, Ingauni, tandem Fulvius latebras eorum ignibus ſepſit: Bæbius in plana deduxit: Poſthumius ita exarmavit, ut vix reliquerit ferrum quo terra coleretur.

CAP. IV.

Bellum Gallicum.

GAllis Inſubribus, & his accolis Alpium, animi ferarum, corpora plusquam humana erant: ſed experimento deprehenſum eſt quippe, ſicut primus impetus eis major quam virorum eſt, ita ſequens minor quam feminarum. Alpina corpora humenti cœlo educata, habent quiddam ſimile cum nivibus ſuis: quæ mox ut caluere pugna, ſtatim in ſudorem eunt; & levi motu, quaſi ſole, laxantur. Hi ſæpe & alias, ſed Britomaro duce, *non prius ſoluturos ſe baltea, quam Capitolium aſcendiſſent*, juraverant. Factum eſt. victos enim Æmilius in Capitolio diſcinxit. Mox Ariovisto duce vovere *de noſtrorum militum præda Marti ſuo torquem.* Intercepit Iuppiter votum. nam de torquibus eorum aureum trophæum Iovi Flaminius erexit. Viridomaro rege *Romana arma Vulcano* promiſerant. alioſum vota ceciderunt. occiſo enim rege, Marcellus tertia poſt Romulum patrem Feretrio Iovi arma ſuſpendit.

CAP. V.

Bellum Illyricum.

ILlyrii, ſeu Liburni ſub extremis Alpium radicibus agunt, inter Arſiam, Titiumque flumen,

Biblioteca de Galicia

longiſſime per totum Adriani maris littus effuſi. Hi regnante Teutana muliere, populationibus non contenti, licentiæ ſcelus addiderunt. Legatos quippe noſtros, ob ea quæ deliquerant, jure agentes, nec gladio quidem, ſed ut victimas, ſecuri percutiunt. præfectos navium, igni comburunt, idque quo indignius foret, mulier imperabat. Itaque Cnæo Fulvio Centimalo duce, late domantur. Strictæ in principum colla ſecures, legatorum Manibus litavere.

CAP. VI.

Bellum Punicum ſecundum.

POſt primum Punicum bellum vix quadriennii requies. ecce alterum bellum: minus quidem ſpatio (nec enim amplius quam decem & octo annos habet) ſed adeo cladium atrocitate terribilius, ut ſi quis conferat damna utriusque populi, ſimilior victo ſit populus qui vicit. Vrebat nobilem populũ ablatum mare, captæ inſulæ, dare tributa, quæ jubere conſueverat. Hinc ultionem puer Annibal ad aram patri juraverat: nec morabatur. Igitur in cauſſâ belli Saguntus deleta eſt; vetus Hiſpaniæ civitas & opulenta, fideique erga Romanos magnum quidem, ſed triſte monumentum. quam in libertatem communi fœdere exceptam, Annibal cauſſas novorum motuum quærens, & ſuis, & ipſorum manibus evertit, ut Italiam ſibi rupto fœdere aperiret. Summa fœderum Romanis religio eſt: itaque ad auditum ſociæ civitatis obſidium, memores icti cum Pœnis quoq; fœderis, non ſtatim ad arma procurrunt, dum prius more legitimo queri malunt. Interim jam novem menſibus feſſi fame, machinis, ferro, verſa denique in rabiem fide, immanem in foro excitant rogum: tum deſuper ſe ſuosque cum omnibus opibus ſuis ferro

&

Biblioteca de Galicia

& igni corrumpunt. Hujus tantæ cladis auctor Annibal poſcitur. Tergiverſantibus Pœnis, dux legationis, *Quæ*, inquit, *mora eſt?* Fabius. *In hoc ego ſinu bellum pacemque porto; utrum eligitis?* Succlamantibus; *Bellum. Bellum igitur*, inquit, *accipite:* & excuſſo in mediam curiam togæ gremio, non ſine horrore, quaſi plane ſinu bellum ferret, effudit. Similis exitus belli initio fuit. nam quaſi has inferias ſibi Saguntinorum ultimæ diræ in illo publico parricidio incendioq; mandaſſent; ita Manibus eorum, vaſtatione Italiæ, captivitate Africæ, ducum & regum, qui id geſſere bellum, exitio parentatum eſt. Igitur ubi ſemel ſe in Hiſpania movit illa gravis & luctuoſa Punici belli vis atque tempeſtas; deſtinatumque Romanis jam diu fulmen, Saguntino igne conflavit: ſtatim quodam impetu rapta, medias perfregit Alpes; & in Italiam ab illis fabuloſæ altitudinis nivibus, velut cœlo miſſa, deſcendit. Ac primi quidem impetus turbo inter Padum & Ticinum valido ſtatim fragore detonuit. Tunc Scipione duce fuſus exercitus. ſaucius etiam ipſe veniſſet in manus hoſtium imperator, niſi protectum patrem prætextatus admodum filius ab ipſa morte rapuiſſet. Hic erit Scipio, qui in exitium Africæ creſcit, nomen ex malis ejus habiturus. Ticino Trebia ſuccedit. hic ſecunda belli Punici procella deſævit, Sempronio conſule. tunc callidiſſimi hoſtes frigidum & nivalem nacti diem, quum ſe ignibus prius oleoque fovîſſent (horribile dictu) homines à meridie & ſole venientes noſtra nos hieme vicerunt. Traſimenus lacus tertium fulmen Annibalis, imperatore Flaminio. ibi quoque ars nova Punicæ fraudis. quippe nebula lacus, paluſtribusque virgultis tectus eques, terga ſubito pugnantium invaſit. Nec de diis poſſumus queri. imminentem quippe temerario duci

Biblioteca de Galicia

cladem prædixerant inſidentia ſignis examina, & aquilæ prodire nolentes, & commiſſam aciem ſequutus ingens terræ tremor: niſi illum horrorem ſoli, equitum virorumque diſcurſus, & mota vehementius arma fecerunt. Quartum, id eſt, pæne ultimum vulnus imperii Cannæ; ignobilis Apuliæ vicus: ſed magnitudine cladis emerſit; & quadraginta millium cæde parta nobilitas. Ibi in exitium infelicis exercitus, dux, terra, cœlum, dies, tota denique rerum natura conſenſit. Siquidem non contentus ſimulatis tranſfugis Annibal, qui mox terga pugnantium ceciderunt, inſuper callidiſſimus imperator, patentibus in campis, obſervato loci ingenio, quod & ſol ibi acerrimus, & plurimus pulvis, & Eurus ab Oriente ſemper quaſi ad conſtitutum, ita inſtruxit aciem, ut Romanis adverſus hæc omnia obverſis, quaſi ſecundum cœlum tenens, vento, pulvere, ſole pugnaret. Itaque duo maximi exercitus cæſi ad hoſtium ſatietatem, donec Annibal diceret militi ſuo; *Parce ferro.* Ducum effugit alter, alter occiſus eſt: dubium uter majore animo. Paullum puduit, Varro non deſperavit. Documenta cladis, cruentus aliquandiu Aufidus; pons de cadaveribus, juſſu ducis factus in torrente Vergelli; modii duo anulorum Carthaginem miſſi, dignitasque equeſtris taxata menſura. Dubium deinde non erat, quin ultimum illum diem habitura fuerit Roma, quintumque intra diem epulari Annibal in Capitolio potuerit, ſi (quod Pœnum illum dixiſſe Adherbalem Bomilcaris ferunt) *Annibal quemadmodum ſciret vincere, ſic uti victoria ſciſſet.* Tum quidem illum, ut dici vulgo ſolet, aut fatum urbis imperaturæ, aut ipſius mens mala, & averſi à Carthagine dii, in diverſum abſtulerunt. Quum victoria poſſet uti, frui maluit, relictaque Roma, Campaniam Tarentumque

Biblioteca de Galicia

tumque peragrare: ubi mox & ipſe, & exercitus ardor elanguit; adeo ut verum dictum ſit; *Capuam Annibali Cannas fuiſſe.* Siquidem invictum Alpibus, indomitum armis, Campaniæ (quis crederet?) ſoles, & tepentes fontibus Bajæ, ſubegerunt. Interim reſpirare Romanus, & quaſi ab inferis emergere. Arma non erant; detracta ſunt templis. deerat juventus; in ſacramentum militiæ liberata ſervitia. egebat ærarium; opes ſuas libens ſenatus in medium protulit, nec præter quod in bullis ſingulisque anulis erat, quicquam ſibi auri reliquere. Eques ſequutus exemplum, imitatæque equitem tribus. denique vix ſuffecere tabulæ, vix ſcribarum manus, Lævino Marcelloq; conſulibus, quum privatæ opes in publicum deferrentur. Quid autem in deligendis magiſtratibus, quæ centuriatum ſapientia, quum juniores à ſenioribus conſilium de creandis conſulibus petivere? Quippe aduerſus hoſtem totiens victorem, tam callidum, non virtute tantum, ſed ſuis etiam pugnare conſiliis oportebat. Prima redeuntis, & ut ſic dixerim, reviviſcentis imperii ſpes Fabius fuit: qui novam de Annibale victoriam commentus eſt, non pugnare. Hinc illi cognomen novum, & Reipublicæ ſalutare, *Cunctator.* Hinc illud ex populo, ut *Imperii ſcutum* vocaretur. Itaque per Samnium totum, per Falernos Gauranosq; ſaltus ſic maceravit Annibalem, ut qui frangi virtute non poterat, mora comminueretur. Inde Claudio Marcello duce etiam congredi auſus eſt. Cominus venit, & pepulit in Campania ſua, & ab obſidione Nolæ urbis excuſſit. Auſus & Sempronio Graccho duce per Lucaniam ſequi, & premere terga cedentis: quamvis tunc (ô pudor!) manu ſervili pugnaret. Nam hucusque tot mala compulerant: ſed libertate donati, fecerant de ſervitute Romanos. O horribilem in

tot

Biblioteca de Galicia

tot adverſis fiduciam! ô ſingularem animum ac ſpiritum populi Romani! tam arctis afflictisque rebus, quum de Italia ſua dubitaret, auſus eſt tamen in diverſa reſpicere, quumque hoſtes in jugulo per Campaniam Apuliamque volitarent, mediamque de Italia Africam facerent; eodem tempore & hunc ſuſtinebat, & in Siciliam, Sardiniam, Hiſpaniam, diviſa per terrarum orbem arma mittebat. Sicilia mandata Marcello, nec diu reſtitit. Tota enim inſula in una urbe ſuperata eſt. Grande illud, & ante id tempus, invictum caput Syracuſæ, quamvis Archimedis ingenio defenderentur, aliquando ceſſerunt. Longe illi triplex murus, totidemque arces, portus ille marmoreus, & fons celebratus Arethuſæ, niſi quod hactenus profuere, ut pulchritudini victæ urbis parceretur. Sardiniam Gracchus arripuit. nihil illi gentium feritas, Inſanorumque (nam ſic vocantur) immanitas montium profuere. Sævitum in urbes, urbemque urbium Caralim, ut gens contumax, vilisque morti, ſaltem deſiderio patrii ſoli domaretur. In Hiſpaniam miſſi Cnæus & Publius Scipiones, pæne totam Pœnis eripuerant; ſed inſidiis Punicæ fraudis oppreſſi rurſus amiſerunt, magnis quidem illi prœliis, quum Punicas opes cecidiſſent: ſed Punicæ inſidiæ alterum ferro caſtra metantem, alterum quum evaſiſſet in turrim, cinctum facibus oppreſſerunt. Igitur in ultionem patris ac patrui miſſus cum exercitu Scipio, cui tam grande de Africa nomẽ fata decreverant, bellatricem illam, viris armisque nobilem Hiſpaniam, illam ſeminarium hoſtilis exercitus, illam Annibalis eruditricem, (incredibile dictu) totam à Pyrenæis montibus in Herculis columnas & Oceanum recuperavit: neſcias citius, an felicius. quam velociter, quatuor anni fatentur. quam facile, vel una civitas probat. eodem quippe,

Biblioteca de Galicia

quippe, quo obſeſſa eſt die, capta eſt: omenque Africanæ victoriæ fuit, quod tam facile victa eſt Hiſpana Carthago. Certum eſt tamen, ad profligandam provinciam maxime profeciſſe ſingularem ducis ſanctitatem: quippe qui captivos pueros, puellasque præcipuæ pulchritudinis, barbaris reſtituerit, ne in conſpectum quidem ſuum paſſus adduci, nequid de virginitatis integritate delibaſſe ſaltem oculis videretur. Hæc inter diverſa terrarum populus Romanus: nec ideo tamen Italiæ viſceribus inhærentem ſummovere poterat Annibalem. Pleraq; ad hoſtem defecerant: & dux acerrimus contra Romanos Italicis quoque viribus utebatur. Iam tamen eum pleriſque oppidis & regionibus excuſſeramus. Tarentus ad nos redierat: jam & Capua, ſedes & domus, & patria altera Annibalis, tenebatur: cujus amiſſio tantum Pœno duci dolorem dedit, ut inde totis viribus Romam converteretur. O populum dignum orbis imperio! dignum omnium favore, & admiratione hominum ac deorum! Compulſus ad ultimos metus, ab incepto non deſtitit: & de ſua Vrbe ſollicitus, Capuam tamen non omiſit; ſed parte exercitus ſub Appio conſule relicta, parte Flaccum in urbem ſequuta, abſens ſimul, præſensque pugnabat. Quid ergo miramur; moventi caſtra à tertio lapide Annibali, iterum ipſos deos, deos inquam, (nec fateri pudebit) reſtitiſſe? Tanta enim ad ſingulos illius motus vis imbrium effuſa, tanta ventorum violentia coorta eſt, ut divinitus hoſtem ſummoveri; neque cœlo, ſed ab Vrbis ipſius mœnibus, & Capitolio ferri videretur. Itaque fugit, & ceſſit, & in ultimum ſe Italiæ recepit ſinum, quum Vrbem tantum non adoratam reliquiſſet. Parva res dictu, ſed ad magnanimitatem populi Romani probandam ſatis efficax: quod illis ipſis, quibus

Biblioteca de Galicia

quibus obſidebatur diebus, ager, quem Annibal caſtris inſederat, venalis Romæ fuit, haſtæq; ſubjectus invenit emptorem. Voluit Annibal contra fiduciam imitari; ſubjecitque argentarias Vrbis tabernas: nec ſector inventus eſt. ut ſcias, etiam præſagia fatis fuiſſe. Nihil actum erat tanta virtute, tanto favore etiam deorum. ſiquidem Aſdrubal frater Annibalis, cum exercitu novo, novis viribus, nova belli mole veniebat. Actum erat proculdubio, ſi vir ille ſe cum fratre junxiſſet. ſed hunc quoq; caſtrametantem Claudius Nero cum Livio Salinatore debellat. Nero in ultimo Italiæ angulo ſummovebat Annibalem. Livius in diverſiſſimam partem, id eſt, in ipſas naſcentis Italiæ fauces, ſigna converterat. Tanto, id eſt, omni, qua longiſſima Italia, ſolo interjacente, quo conſilio, qua celeritate, conſules caſtra conjunxerint, inopinanterq; hoſtem collatis ſignis compreſſerint, neque id fieri Annibal ſenſerit, difficile dictu eſt. Certe Annibal re cognita, quum projectum fratris caput ad ſua caſtra vidiſſet, *Agnoſco*, inquit, *infelicitatem Carthaginis*. Hæc fuit illius viri, non ſine præſagio quodam fati imminentis, prima confeſſio. Iam certum erat, Annibalem, etiam ipſius confeſſione, poſſe vinci: ſed tot rerum proſperarum fiducia plenus populus Romanus, magni æſtimabat aſperrimum hoſtem in ſua Africa debellare. Duce igitur Scipione, in ipſam Africam tota mole converſus, imitari cœpit Annibalem, & Italiæ ſuæ clades in Africam vindicare. Quas ille (dii boni!) Aſdrubalis copias, quos Syphacis exercitus fudit? quæ quantaque utriusque caſtra facibus illatis una nocte delevit? denique jam non à tertio lapide, ſed ipſas Carthaginis portas obſidione quatiebat. Sic factum eſt, ut inhærentem atque incubantem Italiæ extorqueret Annibalem. Non fuit major

Biblioteca de Galicia

major ſub imperio Romano dies, quam ille, quum duo omnium & antea & poſtea ducum maximi, ille Italiæ, hic Hiſpaniæ victor, collatis cominus ſignis direxere aciem. Sed & colloquium fuit inter ipſos de legibus pacis. Steterunt diu mutua admiratione defixi. ubi de pace non convenit, ſigna cecinere. Conſtat utriusque confeſſione, *nec melius inſtrui aciem, nec acrius potuiſſe pugnari.* Hoc Scipio de Annibalis, Annibal de Scipionis exercitu prædicaverunt. Sed tamen Annibal ceſſit; præmiumque victoriæ Africa fuit, & ſequutus Africam ſtatim terrarum orbis.

CAP. VII.

Bellum Macedonicum primum.

POſt Carthaginem vinci neminem puduit. Sequutæ ſunt ſtatim Africam gentes, Macedonia, Græcia, Syria, cæteraque omnia, quodam quaſi æſtu, & torrente fortunæ. Sed primi omnium Macedones, affectator quondam imperii populus. itaque quamvis tunc Philippus regno præſideret, Romani tamen dimicare ſibi cum rege Alexandro videbantur. Macedonicum bellum nomine amplius, quam ſpectatione gentis fuit. Cauſſa cœpit à fœdere Philippi, quo rex jampridem dominantem in Italia Annibalem ſibi ſociaverat: poſtea crevit, implorantibus Athenis auxilium contra regis injurias, quum ille ultra jus victoriæ in templa, aras, & ſepulcra ipſa ſæviret. Placuit ſenatui opem tantis ferre ſupplicibus. Quippe jam gentium reges, duces, populi, nationes, præſidia ſibi ab hac urbe petebant. Primo igitur Lævino conſule populus Romanus Ionium mare ingreſſus, tota Græciæ littora veluti triumphanti claſſe peragravit. Spolia quippe Siciliæ, Sardiniæ, Hiſpaniæ, Africæ præferebat; & manifeſtam victoriam nata in prætoria

ria puppe laurus pollicebatur. Aderat ſponte in auxilium Attalus rex Pergamenorum. aderant Rhodii, nauticus populus: qui navibus à mari, conſul à terris, omnia equis viriſque quatiebat. Bis victus rex, bis fugatus, bis exutus caſtris: quum tamen nihil terribilius Macedonibus fuit ipſo vulnerum aſpectu: quæ non ſpiculis, non ſagittis, nec ullo Græculo ferro, ſed ingentibus pilis, nec minoribus adacta gladiis, ultra mortem patebant. Enimvero Flaminio duce invios antea Chaonum montes, Aoumque amnem per abrupta vadentem, id eſt, ipſa Macedoniæ clauſtra penetravimus. Introiſſe, victoria fuit. nam nunquam poſtea auſus congredi rex, ad tumulos, quos Cynocephalas vocant, uno, ac ne hoc quidem juſto prœlio opprimitur. Et illi quidem conſul pacem dedit, regnumque conceſſit: mox, ne quid eſſet hoſtile, Thebas, & Eubœam, & graſſantem ſub Nabide ſuo Lacedæmona compeſcuit. Græciæ vero veterem ſtatum reddidit, ut legibus viveret ſuis, & avita libertate frueretur. Quæ gaudia, quæ vociferationes fuerunt, quum hoc forte Nemeæ in theatro, quinquennalibus ludis à præcone caneretur? quo certavere plauſu? quid florum in conſulem profuderunt? Et iterum iterumque præconem repetere illam vocem jubebant, qua libertas Achaiæ pronunciabatur: nec aliter illa conſulari ſententia, quam modulatiſſimo aliquo tibiarum, aut fidium cantu, fruebantur.

CAP. VIII.

Bellum Syriacum regis Antiochi.

MAcedoniam ſtatim, & regem Philippum Antiochus excepit, quodam caſu, quaſi induſtria, ſic adgubernante fortuna, ut quemadmodum ab Africa in Europam, ſic ab Europa in Aſiam,

Biblioteca de Galicia

Aſiam, ultro ſe ſuggerentibus cauſſis, imperium procederet, & cum terrarum orbis ſitu, ipſe ordo victoriarum navigaret. Non aliud formidoloſius fama bellum fuit: quippe quum Perſas, & orientem, Xerxem, atque Darium cogitarent; quando perfoſſi invii montes, quando velis opertum mare nunciaretur. ad hoc cœleſtes minæ territabant, quum humore continuo Cumanus Apollo ſudaret. Sed hic faventis Aſiæ ſuæ numinis timor erat. Nec ſane viris, opibus, armis, quicquam copioſius Syria: ſed in manus tam ignavi regis inciderat; ut nihil fuerit in Antiocho ſpecioſius, quam quod à Romanis victus eſt. Impulere regem in id bellum, illinc Thoas Ætoliæ princeps, inhonoratam apud Romanos querens adverſus Macedones militiæ ſuæ ſocietatem: hinc Annibal, qui in Africa victus, profugus, & pacis impatiens, hoſtem populo Romano toto orbe quærebat. Et quod illud fuiſſet periculum, ſi ſe conſiliis ejus rex tradidiſſet, id eſt, ſi Aſiæ viribus uſus fuiſſet miſer Annibal? Sed rex ſuis opibus, & nomine regio fretus, ſatis habuit bellum movere. Europa jam dubio procul jure ad Romanos pertinebat. hic Lyſimachiam urbem, in littore Thracio poſitam à majoribus ſuis, Antiochus ut hæreditario jure repoſcebat. hoc velut ſidere, Aſiatici belli mota tempeſtas. Et maximus regum contentus fortiter indixiſſe bellum, quum ingenti ſtrepitu ac tumultu moviſſet ex Aſia, occupatis ſtatim inſulis, Græciæque littoribus, otia & luxus tanquam victor agitabat. Eubœam inſulam continenti adhærentem tenui freto, reciprocantibus aquis Euripus abſcidit. Hic ille poſitis aureis ſericiſque tentoriis, ſub ipſo freti murmure, quum inter fluenta tibiis fidibuſque concineret, collatis undique, quamvis per hiemem, roſis, ne non aliquo ducem genere agere videretur, virgi-

num

num puerorumque delectus habebat. Talem ergo regem jam ſua luxuria debellatum, populus Romanus Acilio Glabrione conſule, in inſula aggreſſus, ipſo ſtatim adventus ſui nuncio coëgit ab inſula fugere. Tum præcipitem apud Thermopylas aſſequutus, locum trecentorum Laconum ſpecioſa cæde memorandum, ne ibi quidem fiducia loci reſiſtentem, mari ac terra cedere coëgit. Statim & e veſtigio itur in Syriam. Claſſis regia Polyxenidæ Annibalique commiſſa. nam rex prælium nec ſpectare poterat. Igitur duce Æmilio Regillo, adremigantibus Rhodiis, tota laceratur. Ne ſibi placeant Athenæ; in Antiocho, vicimus Xerxem; in Æmilio, Themiſtoclem æquavimus; Epheſiis, Salamina penſavimus. Tum conſule Scipione, cui frater, ille modo victor Carthaginis Africanus, voluntaria legatione aderat, debellari regem placet: & jam toto ceſſerat mari: ſed nos imus ulterius. Mæandrum ad amnem, montemque Sipylum, caſtra ponuntur. Hic rex, incredibile dictu, quibus auxiliis, quibus copiis conſederat. trecenta millia peditum; equitum, falcatorumque curruum non minor numerus. Elephantis ad hoc immenſæ magnitudinis, auro, purpura, argento, & ſuo ebore fulgentibus, aciem utrinque vallaverat. Sed hæc omnia præpedita magnitudine ſua; ad hoc imbre, qui ſubito ſuperfuſus, mira felicitate Perſicos arcus corruperat: primum trepidatio, mox fuga, dehinc triumphus fuerunt. Victo & ſupplici pacem atque partem regni dari placuit, eo libentius, quod tam facile ceſſiſſet.

CAP. IX.

Bellum Ætolicum.

SYriatico bello ſucceſſit, ut debebat, Ætolicum. Victo quippe Antiocho, Romanus faces Aſiatici

Biblioteca de Galicia

tici belli perſequebatur. Ergo Fulvio Nobiliori mandata ultio eſt. Hic protinus caput gentis Ambraciam, regiam Pyrrhi, machinis quatit. Sequuta deditio eſt. Aderant Ætolorum precibus Attici, Rhodii: & memineramus auxilii. ſic placuit ignoſcere. Serpſit tamen latius in proximos bellum, omnemq; late Cephaleniam, Zacynthon: & quicquid inſularum in eo mari interCeraunios montes jugumque Maleum, Ætolici belli acceſſio fuerunt.

CAP. X.

Bellum Hiſtricum.

HIſtri ſequuntur Ætolos: quippe bellantes eos nuper adjuverant. & initia pugnæ proſpera hoſti fuerunt, eademque exitii cauſſa. Nam quum Cnæi Manlii caſtra cepiſſent, opimæque prædæ incubarent; epulantes, ac ludibundos pleroſque, ac ubi eſſent, præ poculis neſcientes, Appius Pulcher invadit. Sic cum ſanguine & ſpiritu male partam revomuere victoriam. Ipſe rex Apulo, equo impoſitus, quum ſubinde crapula & capitis errore lapſaret, captum ſeſe vix & ægre, poſtquam experrectus eſt, didicit.

CAP. XI.

Bellum Gallogræcum.

GAllogræciam quoque Syriaci belli ruina convolvit. fuerant inter auxilia regis Antiochi. An fuiſſent, an cupidus triumphi Manlius eos viſos ſimulaverit, dubium eſt. Certe negatus eſt victori triumphus; quia cauſſam belli non approbavit. Cæterum gens Gallogræcorum, ſicut ipſum nomen indicio eſt, mixta, & adulteratæ reliquiæ Gallorum, qui Brenno duce vaſtaverant Græciam: mox Orientem ſequuti, in media Aſiæ parte ſederunt. Itaque ut frugum ſemina mutato ſolo degenerant, ſic illa genuina feritas eorum, Aſiatica amœ-

Biblioteca de Galicia

amœnitate mollita eſt. Duobus itaque prœliis fuſi fugatique ſunt: quamvis ſub adventu hoſtis relictis ſedibus, in altiſſimos ſe montes recepiſſent, quos Toloſtobogi, Tectoſagique jam inſederant. Vtrique fundis ſagittisque acti, in perpetuam ſe pacem dediderunt. Sed alligati miraculo quodam fuere, quum catenas morſibus & ore tentaſſent, quum offocandas invicem fauces præbuiſſent. Nam Orgiagontis regis uxor à centurione ſtuprum paſſa, memorabili exemplo cuſtodiam evaſit, revulſumque militis caput ad maritum ſuum retulit.

CAP. XII.

Bellum Macedonicum ſecundum.

DVm aliæ aliæque gentes, Syriaci belli ſequuntur ruinam, Macedonia ſe rurſus erexit. Fortiſſimum populum memoria & recordatio ſuæ nobilitatis agitabat: & ſucceſſerat Philippo filius Perſes; qui ſemel in perpetuum victam eſſe Macedoniam, non putabat ex gentis dignitate. Multo vehementius ſub hoc Macedones, quam ſub patre conſurgunt. quippe Thracas in vires ſuas traxerant: atque ita induſtriam Macedonum, viribus Thracum; ferociam Thracum, diſciplina Macedonum temperaverunt. Acceſſit his conſilium ducis, qui ſitum regionum ſuarum ſummo ſpeculatus Hæmo, poſitis per abrupta caſtris, ita Macedoniam ſuam armis ferroque vallaverat, ut non reliquiſſe aditum, niſi à cœlo venturis hoſtibus videretur. Nam Marcio Philippo conſule eam provinciam ingreſſus populus Romanus, exploratis diligenter acceſſibus, per Aſtrudem paludem, per acerbos dubiosque tumulos, illa quæ volucribus quoque videbantur invia, acceſſit: regemque ſecurum, & nihil tale metuentem, ſubita belli irruptione terruit. Cujus tanta trepidatio fuit, ut pecu-

Biblioteca de Galicia

pecuniam omnem in mare juſſerit mergi, ne periret: claſſem cremari, ne incenderetur. Paullo conſule quum majora & crebra eſſent impoſita præſidia, per alias vias Macedonia deprenſa eſt; ſumma quidem arte & induſtria ducis, quum alia minatus, alia irrepſiſſet. Cujus adventus ipſe adeo terribilis regi fuit, ut intereſſe non auderet, ſed gerenda ducibus bella mandaverit. Abſens ergo victus, fugit in maria, inſulamque Samothracen, fretus celebri religione, quaſi templa & aræ poſſent defendere, quem nec montes ſui, nec arma potuiſſent. Nemo regum diutius amiſſæ fortunæ conſcientiam retinuit. Supplex quum ſcriberet ad imperatorem ab illo quo confugerat templo, nomenque epiſtolæ notaret ſuum, *regem* addidit. Sed nec reverentior captæ majeſtatis alius Paullo fuit. Quum in conſpectum veniſſet hoſtis, in templum recepit, & conviviis adhibuit, liberosque admonuit ſuos, ut fortunam, cui tantum liceret, revererentur. Inter pulcherrimos hunc quoque populus Romanus de Macedonia duxit atque vidit triumphum: quippe cujus ſpectaculo triduum impleverit. Primus dies ſigna tabulasque: ſequens arma, pecuniasq; transvexit: tertius captivos, ipſumque regem, attonitum adhuc, tanquam ſubito malo ſtupentem. Sed multo prius gaudium victoriæ populus Romanus, quam epiſtolis victoris perceperat. quippe eodem die, quo victus Perſes in Macedonia, Romæ cognitum eſt. Duo juvenes candidis equis apud Iuturnæ lacum pulverem & cruorem abluebant. hi nunciavere. Caſtorem & Pollucem fuiſſe creditũ vulgo, quod gemini fuiſſent: interfuiſſe bello, quod ſanguine maderent: a Macedonia venire, quod adhuc anhelarent.

CAP.

Biblioteca de Galicia

CAP. XIII.

Bellum Illyricum.

MAcedonici belli contagio traxit Illyrios. Ipſi quidem ut Romanum à tergo diſtringerent, à Perſe rege conducti pecunia, militavere. Sine mora ab Anicio prætore ſubiguntur. Scordam caput gentis deleſſe ſuffecit. ſtatim ſequuta deditio eſt. Denique hoc bellum ante finitum eſt, quam geri Romæ nunciaretur.

CAP. XIV.

Bellum Macedonicum tertium.

QVodam fato, quaſi ita conveniſſet inter Pœnos & Macedonas, ut tertio quoque vincerentur, eodem tempore utrique arma moverunt: ſed prior jugum excutit Macedo, aliquanto quam ante gravior, dum contemnitur. Cauſſa belli prope erubeſcenda. quippe regnum pariter & bellum vir ultimæ ſortis Andriſcus invaſerat; dubium liber an ſervus, mercenarius certe: ſed quia vulgo ex ſimilitudine Philippi, *Pſeudophilippus* vocabatur, regiam formam, regium nomen, animo quoque regio implevit. Igitur dum hæc ipſa contemnit populus Romanus, Iuventio prætore contentus, virum non Macedonicis modo, ſed Thraciæ quoque auxiliis ingentibus validum, temere tentavit: invictusque à veris regibus, ab illo imaginario & ſcenico rege ſuperatur. Sed conſule Metello, amiſſum cum legione prætorem, pleniſſime ultus eſt. Nam & Macedoniam ſervitute multavit: & ducem belli deditum ab eo ad quem confugerat, Thraciæ regulo, in Vrbem in catenis reduxit; hoc quoque illi in malis indulgente fortuna, ut de eo populus Romanus, quaſi de vero rege triumpharet.

Biblioteca de Galicia

CAP. XV.

Bellum Punicum tertium.

TErtium cum Africa bellum, & tempore exiguum, (nam quadriennio patratum eſt) & in comparatione priorum minimum labore: (non enim tam cum viris, quam cum ipſa urbe pugnatum eſt:) ſed plane maximum eventu: quippe eo tandem Carthago finita eſt. Atque ſi quis trium temporum momenta conſideret, primo commiſſum bellum, profligatum ſecundo, tertio vere confectum eſt. Sed hujus cauſſa belli, quod contra fœderis legem adverſus Numidas quidem ſemel paraſſet claſſem & exercitum, frequens autem Maſiniſſæ fines territabat. Sed huic bono ſocioque regi favebatur. Quum bellum ſederet, de belli fine tractatum eſt. Cato inexpiabili odio delendam eſſe Carthaginem, & quum de alio conſuleretur, pronunciabat: Scipio Naſica ſervandam, ne metu ablato æmulæ urbis, luxuriari felicitas Vrbis inciperet. Medium ſenatus elegit, ut urbs tantum loco moveretur. Nihil enim ſpecioſius videbatur quam eſſe Carthaginem, quæ non timeretur. Igitur Manilio Cenſorinoque conſulibus, populus Romanus aggreſſus Carthaginem, ſpe pacis injecta, traditam à volentibus claſſem, ſub ipſo ore urbis incendit. Tum evocatis principibus, *ſi ſalvi eſſe vellent, ut migrarent finibus*, imperatum. Quod pro rei atrocitate adeo movit iras, ut extrema mallent. Comploratum igitur publice ſtatim, & pari voce clamatum eſt, Ad arma. ſeditque ſententia, quoquo modò rebellandum: non quia ſpes ulla jam ſupereſſet, ſed quia patriam ſuam mallent hoſtium quam ſuis manibus everti. Qui rebellantium fuerit furor, vel hinc intelligi poteſt, quod in uſum novæ claſſis tecta domuſque reſciderunt: in armorum

rum

Biblioteca de Galicia

rum officinis, aurum & argentum pro ære ferroque conflatum eſt: in tormentorum vincula, matronæ crines ſuos contulerunt. Mancino deinde Conſule, terra marique fervebat obſidio. Operis portus nudatus; & primus, & ſequens, jam & tertius murus; quum tamen Byrſa, quod nomen arci fuit, quaſi altera civitas reſiſtebat. Quamvis profligato urbis excidio, tamen fatale Africæ nomen Scipionum videbatur. Igitur in alium Scipionem converſa Reſpublica, finem belli repoſcebat. Hunc Paullo Macedonico procreatum, Africani illius magni filius, in decus gentis aſſumpſerat, hoc ſcilicet fato, ut quam urbem concuſſerat avus, nepos ejus everteret. Sed ut quam maxime mortiferi eſſe morſus ſolent morientium beſtiarum: ſic plus negotii fuit cum ſemiruta Carthagine, quam integra. Compulſis in unam arcem hoſtibus, portum quoque maris Romanus obſederat. Illi alterum ibi portum, ab alia urbis parte foderunt: nec ut fugerent, ſed quia nemo illos hac evadere poſſe credebat. Inde quaſi enata ſubito claſſis erupit: quum interim jam diebus, jam noctibus, nova aliqua moles, nova machina, nova perditorum hominum manus, quaſi ex obruto incendio ſubita de cineribus flamma, prodibat. Deploratis noviſſime rebus, quadraginta ſe millia virorum dediderunt: quod minus credas, duce Aſdrubale. Quanto fortius femina, & uxor ducis? quæ comprehenſis duobus liberis, à culmine ſe domus in medium miſit incendium, imitata reginam, quæ Carthaginem condidit. Quanta urbs deleta ſit, ut de cæteris taceam, vel ignium mora probari poteſt. quippe per continuos decem & ſeptem dies vix potuit incendium extingui, quod domibus ac templis ſuis ſponte hoſtes immiſerant: ut quatenus urbs eripi Romanis non poterat, triumphus arderet.

CAP.

Biblioteca de Galicia

CAP. XVI.

Bellum Achaicum.

QVaſi ſæculum illud everſionibus urbium curreret, ita Carthaginis ruinam ſtatim Corinthus excepit, Achaiæ caput, Græciæ decus, inter duo maria, Ionium & Ægæum, quaſi ſpectaculo expoſita. Hæc (facinus indignum!) ante oppreſſa eſt, quam in numerum certorum hoſtium referretur. Critolaus cauſſa belli: qui libertate à Romanis data adverſus ipſos uſus eſt: Legatosque Romanos, dubium an & manu, certe oratione violavit. Igitur Metello, ordinanti tum maxime Macedoniam, mandata eſt ultio: & hinc Achaicum bellum. ac primam Critolai manum Metellus Conſul, per patentes Elidis campos, toto cecîdit Alpheo. Et uno prœlio peractum erat bellum: jam & urbem ipſam terrebat obſidio: ſed (fata rerum!) quum Metellus dimicaſſet, ad victoriam Mummius venit. Hic alterius ducis Diæi late exercitum ſub ipſis Iſthmi faucibus fudit, geminosque portus ſanguine infecit. Tandem ab incolis deſerta civitas, direpta primum, deinde tuba præcinente, deleta eſt. Quid ſignorum, quid veſtium, quidve tabularum raptum, incenſum atque projectum eſt? Quantas opes & abſtulerit & cremaverit, hinc ſcias, quod quicquid Corinthii æris toto orbe laudatur, incendio ſuperfuiſſe comperimus. Nam & æris notam precioſiorem ipſa opulentiſſimæ urbis fecit injuria: quia incendio permiſtis plurimis ſtatuis atque ſimulacris, æris, auri, argentique venæ in commune fluxere.

CAP. XVII.

Res in Hiſpania geſtæ.

VT Carthaginem Corinthus, ita Corinthum Numantia ſequuta eſt. Nec deinde toto orbe

quicquam intactum armis fuit. Poſt illa duo clariſſima urbium incendia, late atque paſſim, nec per vices, ſed ſimul pariter quaſi unum undique bellum fuit; prorſus ut illæ urbes, quaſi agitantibus ventis, diffudiſſe quædam belli incendia toto orbe viderentur. Hiſpaniæ nunquam animus fuit adverſus nos univerſæ conſurgere: nunquam conferre vires ſuas libuit, neque aut imperium experiri, aut libertatem tueri ſuam publice. alioquin ita undique mari Pyrenæoque vallata eſt, ut ingenio ſitus nec adiri quidem potuerit. Sed ante à Romanis obſeſſa eſt, quam ſe ipſa cognoſceret; & ſola omnium provinciarum vires ſuas, poſtquam victa eſt, intellexit. In hac prope ducentos per annos dimicatum eſt, à primis Scipionibus in Cæſarem Auguſtum, non continue nec cohærenter, ſed prout cauſſæ laceſſierant: nec cum Hiſpanis initio, ſed cum Pœnis in Hiſpania. inde contagio & ſeries cauſſàque bellorum. Prima per Pyrenæum jugum ſigna Romana Publius & Cnæus Scipiones intulerunt: prœliiſque ingentibus Annonem & Aſdrubalem fratrem Annibalis ceciderunt: raptaque erat impetu Hiſpania, niſi fortiſſimi viri, in ipſa ſua victoria, oppreſſi Punica fraude cecidiſſent, terra marique victores. Igitur quaſi novam integramq; provinciam ultor patris & patrui Scipio ille, mox Africanus, invaſit: iſque ſtatim capta Carthagine, & aliis urbibus, non contentus Pœnos expuliſſe, ſtipendiariam nobis provinciam fecit: omnem citra ultraque Iberum ſubjecit imperio: primuſque Romanorum ducum, victor ad Gades & Oceani ora pervenit. Plus eſt provinciam retinere, quam facere: itaque per partes jam huc, jam illuc miſſi duces, qui ferociſſimas, & ad id temporis liberas gentes, ideo impatientes jugi, multo labore, nec incruentis certaminibus ſervire docue-

Biblioteca de Galicia

docuerunt. Cato ille Cenſorius Celtiberos, id eſt robur Hiſpaniæ, aliquot prœliis fregit. Gracchus, pater ille Gracchorum, eosdem centum & quinquaginta urbium everſione multavit. Metellus ille, qui ex Macedonia cognomen meruit, quum & Contrebiam memorabili cepiſſet exemplo & Nertobriges, majori gloria pepercit. Lucullus Turdulos, atque Vaccæos. de quibus Scipio ille poſterior, ſingulari certamine, quum rex fuiſſet provocatus, opima retulerat. Decimus Brutus aliquanto latius, Celticos Luſitanosque, & omneis Callæciæ populos, formidatumque militibus flumen Oblivionis: peragratoque victor Oceani littore, non prius ſigna convertit, quam cadentem in maria ſolem, obrutumq; aquis ignem, non ſine quodam ſacrilegii metu & horrore, deprehendit. Sed tota certaminum moles cum Luſitanis fuit & Numantinis, nec immerito. Quippe ſolis gentium Hiſpaniæ duces contigerunt. Fuiſſet & cum omnibus Celtiberis, niſi dux illius motus, initio belli oppreſſus eſſet, ſummus vir aſtu & audacia, ſi res ceſſiſſet, Salondicus. qui haſtam argenteam quatiens, velut cœlo miſſum, vaticinanti ſimilis, omnium in ſe mentes converterat. Sed quum pari temeritate ſub nocte caſtra conſulis adiiſſet, juxta tentorium ipſum pilo vigilis exceptus eſt. Cæterum Luſitanos Viriatus erexit, vir calliditatis acerrimæ: qui ex venatore latro, ex latrone ſubito dux atque imperator, &, ſi fortuna ceſſiſſet, Hiſpaniæ Romulus, non contentus libertatem ſuorum defendere, per quatuordecim annos omnia citra ultraque Iberum & Tagum, igni, ferroque populatus; caſtra etiam prætorum, & præſidum aggreſſus, Claudium Vnimanum pæne ad internecionem exercitus cecidit, & inſignia trabeis & faſcibus noſtris, quæ ceperat, in montibus ſuis trophæa fixit:

Biblioteca de Galicia

tandem etiam Fabius Maximus conſul oppreſſerat: ſed à ſucceſſore Pompilio violata victoria eſt. quippe qui conficiendæ rei cupidus, fractum ducem, & extrema deditionis agitantem, per fraudem, & inſidias, & domeſticos percuſſores aggreſſus, hanc hoſti gloriam dedit, ut videretur aliter vinci non potuiſſe.

CAP. XVIII.

Bellum Numantinum.

NVmantia, quantum Carthaginis, Capuæ, Corinthi opibus inferior; ita virtutis nomine & honore par omnibus, ſummumque, ſi viros æſtimes, Hiſpaniæ decus. quippe quæ ſine muro, ſine turribus, modice edito in tumulo apud flumen Durium ſita, quatuor millibus Celtiberorum, quadraginta millium exercitum, per annos quatuordecim ſola ſuſtinuit; nec ſuſtinuit modo, ſed ſævius aliquanto perculit, pudendisque fœderibus affecit. Noviſſime quum invictam eſſe conſtaret, opus quoque eo fuit, qui Carthaginem everterat. Non temere, ſi fateri licet, ullius cauſſa belli injuſtior. Segulenſes, ſocios & conſanguineos, Romanorum manibus elapſos exceperant. habita pro eis deprecatio nihil valuit. quum ſe ab omni bellorum contagione removerent, in legitimi fœderis pretium juſſi *arma deponere.* Hoc ſic à barbaris acceptum, quaſi manus abſcinderentur. Itaque ſtatim, Megara viro fortiſſimo duce, ad arma converſi, Pompeium prœlio aggreſſi. fœdus tamen maluerunt, quum debellare potuiſſent. Hoſtilium deinde Mancinum. hunc quoque aſſiduis cædibus ita ſubegerunt, ut ne oculos quidem aut vocem Numantini viri quiſquam ſuſtineret. Tamen cum hoc quoque fœdus maluere, contenti armorum manubiis, quum ad internicionem ſævire potuiſſent.

Biblioteca de Galicia

ſent. Sed non minus Numantini, quam Caudini illius fœderis flagrans ignominia ac pudore populus Romanus, dedecus quidem præſentis flagitii, deditione Mancini expiavit: cæterum duce Scipione, Carthaginis incendiis ad excidia urbium imbuto, tandem etiam in ultionem excanduit. Sed tunc acrius in caſtris, quam in campo, noſtro cum milite, quam cum Numantino, prœliandum fuit. Quippe aſſiduis & injuſtis & ſervilibus maxime operibus attriti, ferre plenius vallum, qui arma neſcirent; luto inquinari, qui ſanguine nollent, jubebantur. Ad hoc ſcorta, calones, ſarcinæ niſi ad uſum neceſſariæ, amputantur. Tanti eſſe exercitum, quanti imperatorem, vere proditum eſt. Sic redacto in diſciplinam milite, commiſſa acies: quodque nemo viſurum ſe unquam ſperaverat, factum eſt, ut fugientes Numantinos quiſquam videret. Dedere etiam ſeſe volebant, ſi toleranda viris imperarentur. Sed quum Scipio veram vellet & ſine exceptione victoriam, eo neceſſitatum compulſi primum, ut deſtinata morte in prœlium ruerent, quum ſeſe prius epulis, quaſi inferiis, impleviſſent, carnis ſemicrudæ, & celiæ: ſic vocant indigenam ex frumento potionem. Intellectum ab imperatore conſilium: itaque non eſt permiſſa pugna morituris. Quum foſſa, atque lorica, quatuorque caſtris circumdatos, fames premeret; ab duce orantes prœlium, ut tanquam viros occideret, ubi non impetrabant, placuit eruptio. ſic conſerta manu plurimi occiſi. & quum urgeret fames, aliquantiſper inde vixere. noviſſime conſilium fugæ ſedit: ſed hoc quoque, ruptis equorum cingulis, uxores ademere, ſummo ſcelere, per amorem. Itaque deplorato exitu, in ultimam rabiem furoremque converſi, poſtremo mori hoc genere deſtinarunt: duces ſuos, ſeque, patriamque, ferro & veneno,

Biblioteca de Galicia

ſubjectoque undique igne peremerunt. Macte fortiſſimam, & meo judicio beatiſſimam in ipſis malis civitatem! aſſeruit cum fide ſocios, populum orbis terrarum viribus fultum, ſua manu, ætate tam longa, ſuſtinuit. Noviſſime, maximo duce oppreſſa civitas, nullum de ſe gaudium hoſti reliquit. Vnus enim vir Numantinus non fuit qui in catenis duceretur. Præda, ut de pauperibus, nulla: arma ipſi cremaverant. Triumphus fuit tantum de nomine.

CAP. XIX.

HActenus populus Romanus pulcher, egregius, pius, ſanctus, atque magnificus: reliqua ſæculi, ut grandia æque, ita vel magis turbida & fœda; creſcentibus cum ipſa magnitudine imperii, vitiis: adeo ut ſi quis hanc tertiam ejus ætatem transmarinam, quam ducentorum annorum fecimus, dividat; centum hos priores, quibus Africam, Macedoniam, Siciliam, Hiſpaniam domuit, *aureos* (ſicut poëtæ canunt) jure meritoque fateatur: centum ſequentes, *ferreos* plane & cruentos, & ſi quid immanius: quippe qui Iugurthinis, Cimbricis, Mithridaticis, Parthicis bellis, Gallicis atq; Germanicis, quibus cœlum ipſum gloria aſcendit, Gracchanas, Druſianasque cædes, ad hoc Servilia bella miſcuerunt: & ne quid turpitudini deſit, Gladiatoria. Denique, in ſe ipſe converſus, Marianis, atque Sullanis, noviſſime Pompeii, & Cæſaris manibus, quaſi per rabiem, & furorem, & nefas, ſemet ipſe laceravit. Quæ et ſi involuta inter ſe ſunt omnia atque confuſa: tamen quo melius appareant, ſimul & ne ſcelera virtutibus obſtrepant, ſeparatim proferentur: priusque, ut cœpimus, juſta illa, & pia cum exteris gentibus bella, memorabimus: ut magnitudo creſcentis in dies imperii appa-

Biblioteca de Galicia

appareat. tum ad illa civium ſcelera, turpesque & impias pugnas revertemur.

CAP. XX.

Bellum Aſiaticum.

VIcta ad Occaſum Hiſpania, populus Romanus ad Orientem pacem agebat; nec pacem modo, ſed inuſitata & incognita quadam felicitate, relictæ regiis hæreditatibus opes, & tota inſimul regna veniebant. Attalus rex Pergamenorum, regis Eumenis filius, ſocii quondam commilitonisque noſtri, teſtamentum reliquit: *Populus Romanus bonorum meorum hæres eſto.* in bonis regis fuerant. Adita igitur hæreditate, provinciam populus Romanus, non quidem bello, nec armis; ſed, quod eſt æquius, teſtamenti jure retinebat. Sed hanc, difficile dictu eſt, utrum facilius amiſerit, an recuperaverit. Ariſtonicus regii ſanguinis ferox juvenis, urbes regibus parere conſuetas, partim facile ſollicitat: paucas reſiſtentes, Myndum, Samon, Colophonem, vi recepit. Craſſi quoque prætoris cecidit exercitum, ipſumque cepit. ſed ille memor & familiæ, & Romani nominis, cuſtodem ſui barbarum virgula excæcat. in exitium ſui quod volebat, ita concitat. Mox à Perperna domitus, & captus, & per deditionem in vinculis habitus. Aquilius Aſiatici belli reliquias confecit, mixtis (nefas!) veneno fontibus ad deditionem quarundam urbium. Quæ res ut maturam, ita infamem fecit victoriam: quippe quum contra fas deum, moresque majorum, medicaminibus impuris, in id tempus ſacroſancta Romana arma violaſſet.

Biblioteca de Galicia

LIBER TERTIUS.

CAP. I.

Bellum Iugurthinum.

HÆc ad Orientem. ſed non ad Meridianam plagam eadem quies. Quis ſperaret poſt Carthaginem aliquod in Africa bellum? Atqui non leviter ſe Numidia concuſſit: & fuit in Iugurtha, quod poſt Annibalem timeretur. Quippe rex callidiſſimus populum Romanum armis inclytum, & invictum, opibus aggreſſus eſt: & citra ſpem omnium fortuna ceſſit, ut rex fraude præcipuus, fraude caperetur. Hic avo Maſiniſſa, & Micipſa patre per adoptionem, quum interficere fratres ſtatuiſſet, agitatus regni cupiditate, nec illos magis, quam ſenatum populumque Romanum, quorum in fide & clientela regnum erat, metueret: primum ſcelus mandat inſidiis: potitusque Hiempſalis capite, quum ſe in Adherbalem convertiſſet, isque Romam profugiſſet, miſſa per legatos pecunia traxit in ſententiam ſuam Senatum. Et hæc fuit de nobis ejus prima victoria. Miſſos deinde, qui regnum inter illum Adherbalemque dividerent, ſimiliter aggreſſus, quum in Scauro ipſos Romani imperii mores expugnaſſet, inchoatum nefas perfecit audacius. Sed diu non latent ſcelera. corruptæ nefas legationis erupit: placuitque bello perſequi parricidam. Primus in Numidiam Calpurnius Beſtia Conſul immittitur: ſed rex, peritus, fortius adverſus Romanos aurum eſſe quam ferrum, pacem emit. Cujus flagitii reus, quum interveniente publica fide à ſenatu accerſeretur, pari audacia & venit, & competitorem imperii Maſiniſſæ Maſſivam immiſſo percuſſore confecit. Hæc altera contra regem fuit cauſſa bel-

Biblioteca de Galicia

bellandi igitur ſequens ultio mandatur Albino. Sed hujus quoque (pro dedecus!) ita corrupit exercitum, ut voluntaria noſtrorum fuga vinceret Numida, caſtriſque potiretur. addito etiam turpi fœdere, in pretium ſalutis, quod prius emerat, dimiſit exercitum. Eodem tempore in ultionem non tam imperii Romani, quam pudoris, Metellus aſſurgit: qui callidiſſime hoſtem nunc precibus, nunc minis, jam ſimulata, jam quaſi vera fuga eludentem, artibus ſuis aggreſſus eſt. Agrorum atque vicorum populatione non contentus, in ipſa Numidiæ capita impetum fecit, & Zamam quidem fruſtra diu voluit; cæterum Thalam, gravem armis, theſauroque regis, diripuit. Tunc urbibus exutum regem, & jam finium ſuorum, regnique fugitivum, per Mauros atque Getuliam ſequebatur. Poſtremo Marius auctis admodum copiis, quum pro obſcuritate generis ſui capite cenſos ſacramento adegiſſet, jam fuſum & ſaucium regem adortus, non facilius tamen vicit, quam ſi integrum & recentem. Hic & urbem Herculi conditam Capſam in media Africa ſitam, anguibus areniſque vallatam, mira quadam felicitate ſuperavit: & ſaxeo inditam monti Mulucham urbem, per Ligurem, aditu arduo inacceſſoque, penetravit. Mox non ipſum modo, ſed Bocchum quoque Mauritaniæ regem, jure ſanguinis Numidam vindicantem, apud oppidum Cirtam graviter cecidit. Qui ubi, diffiſus rebus ſuis, alienæ cladis acceſſio fieri timet, pretium fœderis, atque amicitiæ, regem facit. Sic fraudulentiſſimus regum, fraude ſoceri ſui in inſidias deductus eſt, & Sullæ in manum traditus; tandemque opertum catenis Iugurtham in triumpho populus Romanus aſpexit. ſed ille quoque, quamvis victus, & vinctus, vidit Vrbem; quam venalem, & quandoq; periuram, ſi habuiſ-

ſet emptorem, fruſtra cecinerat. Tamen ut venalis fuiſſet, habuit emptorem: & quum ille non evaſerit, certum erit eam non eſſe perituram.

CAP. II.

Bellum Allobrogicum.

SIc ad meridiem populus Romanus. Multo atrocius, & multiplicier magis, & à Septemtrione ſævitum. Nihil hac plaga infeſtius. Atrox cœlum, perinde ingenio. Omni igitur tractu violentus hoſtis, à dextris atque lævis, & medio Septemtrionis, erupit. Prima trans Alpes arma noſtra ſenſere Salyi; quum de incurſionibus eorum fidiſſima atque amiciſſima civitas Maſſilia quereretur. Allobroges deinde, & Arverni, quum adverſus eos ſimiles Æduorum querelæ opem & auxilium noſtrum flagitarent. Varus victoriæ teſtis, Iſaraque, & Vindelicus amnis, & impiger fluminum Rhodanus. Maximus barbaris terror elephanti fuere, immanitati gentium pares. Nil tam conſpicuum in triumpho, quam rex ipſe Bituitus, diſcoloribus in armis, argenteoque carpento, qualis pugnaverat. Vtriusque victoriæ quod quantumque gaudium fuerit, vel hinc exiſtimari poteſt, quod & Domitius Ænobarbus, & Fabius Maximus, ipſis quibus dimicaverant in locis, ſaxeas erexere turres, & deſuper exornata armis hoſtilibus trophæa fixere: quum hic mos inuſitatus fuerit noſtris. Nunquam enim populus Romanus, hoſtibus domitis victoriam ſuam exprobravit.

CAP. III.

Bellum Cimbricum, Theutonicum, ac Tigurinum.

CImbri, Theutoni, atque Tigurini, ab extremis Galliæ profugi, quum terras eorum inundaſſet Oceanus, novas ſedes toto orbe quærebant: excluſique

ſique Gallia & Hiſpania, quum in Italiam remigarent, miſere legatos in caſtra Silani; inde ad ſenatum, petentes, *ut Martius populus aliquid ſibi terræ daret quaſi ſtipendium: cæterum, ut vellet, manibus atque armis ſuis uteretur.* Sed quas daret terras populus Romanus agrariis legibus intra ſe dimicaturus? Repulſi igitur, quod nequiverant precibus, armis petere conſtituunt. Sed nec primum quidem impetum barbarorum Silanus, nec ſecundum Manlius, nec tertium Cæpio ſuſtinere potuerunt. omnes fugati, exuti caſtris. Actum erat, niſi Marius illi ſæculo contigiſſet. Ille quoque non auſus congredi ſtatim; militem tenuit in caſtris, donec invicta illa rabies, & impetus, quem pro virtute barbari habent, conſeneſceret. Receſſere igitur increpantes, & (tanta erat capiendæ Vrbis fiducia) conſulentes, *ſi quid ad uxores ſuas mandarent.* Nec ſegnius, quam minati fuerant, tripertito agmine per Alpes, id eſt clauſtra Italiæ, ferebantur. Marius mira ſtatim velocitate occupatis compendiis, prævenit hoſtem. prioresque Theutonos ſub ipſis Alpium radicibus aſſequutus, in locum, quem Aquas Sextias vocant, quo, fidem numinum! prœlio oppreſſit? Vallem fluviumque medium hoſtes tenebant. noſtris aquarum nulla copia. conſultone id egerit imperator, an errorem in conſilium verterit, dubium. certe neceſſitate aucta virtus, cauſſa victoriæ fuit. Nam flagitante aquam exercitu, *Viri*, inquit, *eſtis, en illic habetis.* Itaque tanto ardore pugnatum eſt, eaque cædes hoſtium fuit, ut victor Romanus de cruento flumine non plus aquæ biberit, quam ſanguinis Barbarorum. Certe rex ipſe Theutobochus quaternos ſenosque equos tranſilire ſolitus, vix unum quum fugeret aſcendit; proximoque in ſaltu comprehenſus, inſigne ſpectaculum triumphi fuit. quippe

vir

Biblioteca de Galicia

vir proceritatis eximiæ ſuper trophæa ipſa eminebat. Sublatis funditus Theutonis, in Cimbros convertitur. Hi jam (quis crederet?) per hiemem, quæ altius Alpes levat, Tridentinis jugis in Italiam, provoluti ruina deſcenderant. Ateſim flumen non ponte, nec navibus, ſed quadam ſtoliditate barbarica primum corporibus aggreſſi; poſtquam retinere amnem manibus & clipeis fruſtra tentaverant, ingeſta obrutum ſilva tranſiluere: &, ſi ſtatim infeſto agmine Vrbem petiiſſent, grande diſcrimen eſſet: ſed in Venetia, quo fere tractu Italia molliſſima eſt, ipſa ſoli cœlique clementia robur elanguit. ad hoc panis uſu, carniſque coctæ, & dulcedine vini mitigatos, Marius in tempore aggreſſus eſt. Iam diem pugnæ à noſtro imperatore petierunt, & ſic proximum dedit. In patentiſſimo, quem Raudium vocant, campo procurrere. Millia inde ad ſexaginta ceciderunt; hinc trecentis minus: per omnem diem conciditur barbarus. Iſtic quoque imperator addiderat virtuti dolum; ſequutus Annibalem, artemque Cannarum: primum, nebuloſum nactus diem, ut hoſti inopinatus occurreret; tum ventoſum quoque, ut pulvis in oculos & ora ferretur; tum acie converſa in Orientem, ut, quod ex captivis mox cognitum eſt, ex ſplendore galearum, ac repercuſſu, quaſi ardere cœlum videretur. Nec minor cum uxoribus eorum pugna, quam cum ipſis fuit: quum objectis undique plauſtris, atque carpentis, altæ deſuper quaſi è turribus, lanceis contiſque pugnarent. Perinde ſpecioſa mors earum fuit quam pugna. Nam quum miſſa ad Marium legatione, libertatem ac ſacerdotium non impetraſſent, (nec fas erat) ſuffocatis eliſisque paſſim infantibus ſuis, aut mutuis concidere vulneribus, aut vinculo è crinibus ſuis facto, ab arboribus, jugisque plauſtrorum pependerunt.

Biblioteca de Galicia

derunt. Bojorix rex in acie dimicans, impigre nec inultus occubuit. Tertia Tigurinorum manus, quæ quaſi ſubſidio Noricos inſederat Alpium tumulos, in diverſa lapſi, fuga ignobili & latrociniis evanuit. Hunc tam lætum, tamque felicem liberatæ Italiæ, aſſertique imperii nuncium, non per homines, ut ſolebat, populus Romanus accepit; ſed per ipſos, ſi credere fas eſt, deos. Quippe eodem die, quo geſta res eſt, viſi pro æde Caſtoris & Pollucis, juvenes laureati Prætori literas tradere: frequensque in ſpectaculo rumor, *Victoriæ Cimbricæ feliciter*, dixit. Quo quid admirabilius, quid inſignius fieri poteſt? Quippe velut elata montibus ſuis Roma ſpectaculo belli intereſſet, quod in gladiatorio munere fieri ſolet, uno eodemque momento, quum in acie Cimbri ſuccumberent, populus in urbe plaudebat.

CAP. IV.
Bellum Thracium.

POſt Macedonas, ſi diis placet, Thraces rebellabant, ipſi quondam tributarii Macedonum: nec in proximas modo provincias contenti incurrere, Theſſaliam, atque Dalmatiam; in Adriaticum mare uſque venerunt: eoque fine contenti, quaſi interveniente natura, contorta in ipſas aquas tela miſerunt. Nihil interim per id omne tempus reſiduum crudelitatis fuit in captivos ſævientibus: litare diis ſanguinem humanum: bibere in oſſibus capitum, & cujusquemodi ludibrio fœdare mortem tam igni quam fumo: partus quoque gravidarum extorquere tormentis. Sæviſſimi omnium Thracum Scordiſci fuere: ſed calliditas quoque ac robur acceſſerat. Silvarum & montium ſitus cum ingenio conſentiebant. itaque non fuſus modo ab his, aut fugatus, ſed (ſimile prodigio) omnino

totus

Biblioteca de Galicia

totus interceptus exercitus, quem duxerat Cato. Didius vagos, & libera populatione diffuſos, intra ſuam repulit Thraciam. Druſus ulterius egit, & vetuit tranſire Danubium. Minucius toto vaſtavit Hebro, multis quidem amiſſis, dum per perfidum glacie flumen equitatur. Piſo Rhodopen Caucaſumque penetravit. Curio Dacia tenus venit: ſed tenebras ſaltuum expavit. Appius in Sarmatas usque pervenit; Lucullus ad terminum gentium Tanaim, lacumque Mæotim. Nec aliter cruentiſſimi hoſtium quam ſuis moribus domiti. quippe in captivos igne ferroq; ſævitum eſt. Sed nihil Barbaris atrocius viſum eſt, quam quod abſciſſis manibus relicti, vivere ſuperſtites pœnæ ſuæ jubebantur.

CAP. X.

Bellum Mithridaticum.

Ponticæ gentes ad Septemtrionem in mare ſiniſtrum jacent, à Pontico cognominatæ mari. Harum gentium atque regionum rex antiquiſſimus Æetas: poſt Artabazes, à ſeptem Perſis oriundus: inde Mithridates omnium longe maximus; quippe quum quatuor Pyrrho, decem & ſeptem anni Annibali ſuffecerint; ille per quadraginta annos reſtitit, donec tribus ingẽtibus bellis ſubactus; felicitate Syllæ, virtute Luculli, magnitudine Pompeii conſumeretur. Cauſſam quidem illius belli prætenderat apud Caſſium legatum, *attrectari terminos ſuos à Nicomede Bithynico:* cæterum elatus animis ingentibus, Aſiæ totius, &, ſi poſſet, Europæ cupiditate flagrabat. Spem ac fiduciam dabant noſtra vitia. quippe quum civilibus bellis disjungeremur, invitabat occaſio: nudumque imperii latus oſtentabant procul Marius, Sylla, Sertorius. Inter hæc Reipublicæ vulnera, & hos tumultus, repente, quaſi captato tempore, in laſſos ſimul

Biblioteca de Galicia

atque diſtrictos, ſubitus turbo Pontici belli, ab ultima veluti ſpecula Septemtrionis erupit. Primus ſtatim impetus belli Bithyniam rapuit. Aſia deinde pari terrore correpta eſt. Nec cunctanter ad regem ab urbibus noſtris, populiſque deſcitum eſt. Aderat, inſtabat, ſævitia quaſi virtute utebatur. Nam quid atrocius uno ejus edicto, quum omnes, qui in Aſia forent, Romanæ civitatis homines interfici juſſit? Tum quidem domus, templa & aræ, humana omnia atque divina jura violata ſunt. Sed hic terror Aſiæ, Europam quoque regi aperiebat. itaque miſſis Archelao Neoptolemoque præfectis, excepta Rhodo, quæ pro nobis ſtetit, cæterum Cyclades, Delos, Eubœa, & ipſum Græciæ decus Athenæ, tenebantur. Italiam jam, ipſamque urbem Romam regius terror afflabat. Itaque Lucius Sylla feſtinat, vir armis optimus: parique violentia ruentem ulterius hoſtem, quadam quaſi manu, repulit: primumque Athenas urbem (quis crederet?) frugum parentem, obſidione, ac fame ad humanos cibos compulit. Mox ſubruto Piræei portu, ſex quoque & amplius muris, poſtquam domuerat *ingratiſſimos*, ut ipſe dixit, *hominum*, in honorem tamen mortuorum, ſacris ſuis famæque donavit. Mox quum Eubœa, atque Bœotia, præſidia regis diſpuliſſet, omneis copias, uno apud Chæroneam, apud Orchomenon altero bello diſſipavit: ſtatimque in Aſiam transgreſſus, ipſum opprimit. & debellatum foret, niſi de Mithridate triumphare cito, quam vere maluiſſet. Ac tunc quidem hunc Aſiæ ſtatum Sylla dederat. Ictum cum Ponticis fœdus. recepit Bithyniam à rege Nicomede, ab Ariobarzane Cappadociam: ac ſic erat Aſia rurſus noſtra, ut cœperat: Mithridates tantum repulſus. itaque non fregit ea res Ponticos, ſed incendit. Quippe rex Aſia & Europa quodammodo

modo

Biblioteca de Galicia

modo ineſcatus, non jam quaſi alienam, ſed quia amiſerat, quaſi raptam belli jure repetebat. Igitur ut extincta parum fideliter incendia majore flamma reviviſcunt; ita ille de integro, auctis majorem in modum copiis, tota denique regni ſui mole, in Aſiam rurſus mari, terra, fluminibusque veniebat. Cyzicum nobilis civitas, arce, mœnibus, portu, turribusque marmoreis, Aſiaticæ plagæ litora illuſtrat. hanc ille quaſi alteram Romam toto invaſerat bello: ſed fiduciam oppidanis reſiſtendi nuncius fecit, docens adventare Lucullum qui (horribile dictu!) per medias hoſtium naves utre ſuſpenſus, & pedibus iter adgubernans, videntibus procul quaſi marina piſtrix evaſerat. Mox clade converſa, quum ex mora obſidentem regem fames, & ex fame peſtilentia urgeret, recedentem Lucullus aſſequitur: adeoque cecidit, ut Granicus & Æſapus amnes, cruenti redderentur. Rex callidus, Romanæque avaritiæ peritus, ſpargi à fugientibus ſarcinas & pecuniam juſſit, qua ſequentes moraretur. Nec felicior in mari, quam in terra fuga. quippe centum amplius navium claſſem, apparatumque belli gravem, in Pontico mari aggreſſa tempeſtas, tam fœda ſtrage laceravit, ut navalis belli inſtar efficeret: plane quaſi Lucullus quodam cum fluctibus procellisque commercio, debellandum tradidiſſe regem ventis videretur. Attritæ jam omnes validiſſimi regni vires erant; ſed animus malis augebatur. Itaque converſus ad proximas gentes, totum pæne Orientem, ac Septemtrionem, ruina ſua involvit. Iberi, Caſpii, Albani, & utræque ſollicitabantur Armeniæ: perque omnia & decus, & nomen, & titulos Pompeio ſua fortuna quærebat. Qui ubi novis motibus ardere Aſiam videt, aliosq; ex aliis prodire reges; nihil cunctandum ratus, priusquam inter ſe gentium robora coirent,

Biblioteca de Galicia

coſtent, ſtatim ponte navibus facto, omnium ante ſe primus tranſit Euphratem: regemque fugientem media nactus Armenia (quanta felicitas viri!) uno prœlio confecit. Nocturna ea dimicatio fuit, & luna in partibus. quippe quaſi commilitans, quum à tergo ſe hoſtibus à facie Romanis præbuiſſet, Pontici per errorem longius cadentes umbras ſuas quaſi hoſtium corpora petebant. Et Mithridates quidem nocte illa debellatus eſt. nihil enim poſtea valuit, quanquam omnia expertus, more anguium, qui obtrito capite, poſtremum cauda minantur. Quippe quum effugiſſet hoſtem Colchos, Siciliæ quoque litora, & Campaniam noſtram ſubito adventu terrere voluit: mox ſubruto Pyræei portu, Colchis tenus jungere Boſphoron; inde per Thraciam, Macedoniam & Græciam tranſilire; ſic Italiam nec opinatus invadere, tantum cogitavit. nam per defectionem civium, Pharnaciſque filii ſcelere præventus, male tentatum veneno ſpiritum ferro expulit. Cnæus interim Magnus rebelles Aſiæ reliquias ſequens, per diverſa gentium terrarumque volitabat. Nam ſub Orientem ſequutus Armenios, captis ipſo capite gentis Artaxatis, ſupplicem juſſit regnare Tigranem. At in Septemtrionem Scythicum, iter tanquam in mari ſtellis ſequutus, Colchos cecidit. ignovit Iberiæ. pepercit Albanis. regem Colchorum Orodem, poſitis ſub ipſo Caucaſo caſtris, juſſit in plana deſcendere: Arthocen, qui Iberis imperabat, & obſides liberos dare. Orodem etiam remuneratus eſt, ultro ab Albania ſua lectulum aureum, & alia dona mittentem. Nec non & in meridiem verſo agmine, Libanum Syriæ, Damaſcumque transgreſſus, per nemora illa odorata, per turis & balſami ſilvas, Romana circumtulit ſigna. Arabes, ſi quid imperaret, præſto fuere. Hieroſolymam defendere ten-

tavere

Biblioteca de Galicia

tavere Iudæi: verum hanc quoque intravit; & vidit illud grande impiæ gentis arcanum patens, ſub aureo vitem cœlo. diſſidentibusque de regno fratribus, arbiter factus, regnare juſſit Hircanum. Ariſtobulo, quia renovabat eam rem, catenas dedit. Sic Pompeio duce populus Romanus totam, qua latiſſima eſt, Aſiam pervagatus, quam extremam habebat imperii provinciam, mediam fecit. Exceptis quippe Parthis, qui fœdus maluerunt, & Indis, qui adhuc nos non noverant; omnis Aſia inter Rubrum mare, & Caſpium, & Oceanum, Pompeianis domita, vel oppreſſa ſignis, tenebatur.

CAP. VI.

Bellum Piraticum.

INterim dum populus Romanus per diverſa terrarum diſtractus eſt, Cilices invaſerant maria: ſublatisque commerciis, rupto fœdere generis humani, ſic maria bello, quaſi tempeſtate præcluſerant. Audaciam perditis furioſisque latronibus dabat inquieta Mithridatis prœliis Aſia: dum ſub alieni belli tumultu, exterique regis invidia, impune graſſantur, ac primum duce Iſidoro, contenti proximo mari, Cretam inter atque Cyrenas, Piræeum & Achaiam, ſinumque Maleum, quod à ſpoliis *Aureum* ipſi vocavere, latrocinabantur. miſſusque in eos Publius Servilius, quamvis leves & fugaces myoparonas gravi & Martia claſſe turbaret, non incruenta victoria ſuperat. Sed nec mari ſubmoviſſe contentus, validiſſimas urbes eorum, & diutina præda abundantes, Phaſelin, & Olympon evertit, Iſaurumque ipſam arcem Ciliciæ: unde conſcius ſibi magni laboris, *Iſaurici* cognomen adamavit. Non ideo tamen tot cladibus domiti, terra ſe continere potuerunt: ſed ut quædam animalia, quibus aquam terramque incolendi gemina

gemina natura eſt, ſub ipſo hoſtis receſſu impatientes ſoli, in aquas ſuas reſiluerunt; & aliquanto latius, quam prius. Sic ille quoque ante felix, dignus nunc victoria Pompeius viſus eſt; & Mithridaticæ provinciæ facta acceſſio. Ille diſperſam toto mari peſtem, ſemel & in perpetuum volens extinguere, divino quodam apparatu aggreſſus eſt. Quippe quum claſſibus ſuis & ſocialibus Rhodiorum abundaret, pluribus legatis atque præfectis utraque Ponti & Oceani ora complexus eſt. Gellius Tuſco mari impoſitus; Plotius Siculo. Gratilius Liguſticum ſinum, Pompeius Gallicum obſedit, Torquatus Balearicum, Tiberius Nero Gaditanum fretum, qua primum maris noſtri limen aperitur: Lentulus Lybicum; Marcellinus Ægyptium; Pompeii juvenes Adriaticum; Varro Terentius Ægæum, & Ponticum, Pamphylium Metellus; Aſiaticum Cæpio; ipſas Propontidis fauces Porcius Cato ſic obditis navibus, quaſi portam obſervavit. Sic per omnis æquoris portus, ſinus, latebras, receſſus, promontoria, freta, pæninſulas, quicquid piratarum fuit, quadam indagine incluſum & oppreſſum eſt. Ipſe Pompeius in originem fontemque belli Ciliciam verſus eſt: nec hoſtes detrectavere certamen, non ex fiducia, ſed quia oppreſſi erant, auſi videbantur. ſed nihil tamen amplius, quam ut ad primum ictum concurrerent. Mox ubi circumfuſa undique roſtra viderunt, abjectis ſtatim telis, remiſque, plauſu undique pari, quod ſupplicantium ſignum fuit, vitam petiverunt. Non alias tam incruenta victoria uſi unquam ſumus: ſed nec fidelior in poſterum reperta gens ulla eſt. Idque proſpectum ſingulari conſilio ducis, qui maritimum genus à conſpectu longe removit maris, & mediterraneis agris quaſi obligavit. Eodemque tempore & uſum maris navibus recu-

Biblioteca de Galicia

recuperavit,& terræ homines ſuos reddidit. Quid prius in hac mirere victoria; velocitatem, quod quadrageſimo die parta eſt? an felicitatem, quod ne una quidem navis amiſſa eſt? an vero perpetuitatem, quod amplius piratæ non fuerunt?

CAP. VII.

Bellum Creticum.

CReticum bellum, ſi vera volumus noſcere, nos fecimus; ſola vincendi nobilem inſulam cupiditate. faviſſe Mithridati videbatur. hoc placuit armis vindicare. Primus invaſit inſulam Marcus Antonius, cum ingenti quidem victoriæ ſpe atque fiducia, adeo, ut plureis catenas in navibus, quam arma portaret. Dedit itaque pœnas vecordiæ. Nam plerasque naves intercepere hoſtes: captivaq; corpora religata velis ac funibus pependere: ac ſic velificantes triumphantium in modum Cretes portibus ſuis adremigaverunt. Metellus deinde totam inſulam igni ferroque populatus, intra caſtella & urbes redegit, & Cnoſſum, & Erythræam, &, ut Græci dicere ſolent, *urbium matrem* Cydoneam: adeoque ſæve in captivos conſulebatur, ut veneno ſe plerique conficerent, alii deditionem ſuam ad Pompeium abſentem mitterent. Et quum ille res in Aſia gerens, eo quoque præfectum miſiſſet Antonium; in aliena provincia inclitus fuit: eoque infeſtior Metellus in hoſtes jus victoris exercuit: victisque Laſthene & Panare Cydoneæ ducibus, victor rediit. nec quicquam amplius tamen de tam famoſa victoria, quam cognomen *Creticum* reportavit.

CAP. VIII.

Bellum Balearicum.

QVatenus Metelli Macedonici domus bellicis nominibus aſſueverat; altero ex liberis ejus

Cre-

Biblioteca de Galicia

Cretico facto, mora non fuit, quin alter quoque *Balearicus* vocaretur. Baleares per idem tempus inſulæ piratica rabie corruperant maria. Homines feros atque ſilveſtres mireris auſos à ſcopulis ſuis ſaltem maria proſpicere. Aſcendere etiam inconditas rates, & prænavigantes ſubinde inopinato impetu terruere. Sed quum venientem ab alto Romanam claſſem proſpexiſſent, prædam putantes, auſi etiam occurrere; & primo impetu, ingenti lapidum ſaxorumque nimbo claſſem operuerunt. Tribus quisque fundis prœliatur. certos eſſe quis miretur ictus, quum hæc ſola genti arma ſint. id unum ab infantia ſtudium. Cibum puer à matre non accipit, niſi quem ipſa monſtrante percuſſit. Sed non diu lapidatione terruere Romanos. poſtquam cominus ventum eſt, expertique roſtra, & pila venientia, pecudum in morem clamore ſublato, petierunt fuga litora: dilapſique in proximos tumulos, quærendi fuerunt ut vincerentur.

CAP. IX.

Expeditio in Cypron.

ADerat fatum inſularum: igitur & Cypros recepta ſine bello. Inſulam veteribus divitiis abundantem, & ob hoc Veneri ſacram, Ptolemæus regebat. Sed divitiarum tanta erat fama, nec falſo, ut victor gentium populus, & donare regna conſuetus, Publio Clodio Tribuno duce, ſocii vivique regis confiſcationem mandaverit. Et ille quidem ad rei famam veneno fata præcepit. cæterum Porcius Cato Cyprias opes liburnis per Tiberinum oſtium invexit quæ res latius ærarium populi Romani, quum ullus triumphus implevit.

Biblioteca de Galicia

CAP. X.

Bellum Gallicum.

ASia Pompeii manibus ſubacta; reliqua quæ reſtabant in Europa, fortuna in Cæſarem tranſtulit. Reſtabant autem immaniſſimi gentium Galli, atque Germani: & quamvis toto orbe diviſa, tamen qui vinceret habuit Britannia. Primus Galliæ motus ab Helvetiis cœpit: qui Rhodanum inter & Rhenum ſiti, non ſufficientibus terris, venere ſedes petitum, incenſis mœnibus ſuis. hoc ſacramentum fuit, ne redirent. Sed petito tempore ad deliberandum, quum inter moras Cæſar, Rhodani ponte reſciſſo, abſtuliſſet fugam; ſtatim bellicoſiſſimam gentem ſic in ſedes ſuas, quaſi greges in ſtabula paſtor, deduxit. Sequens longeq; cruentior pugna Belgarum; quippe pro libertate pugnantium. Hic cum multa Romanorum militum inſignia, tum illud egregium ipſius ducis, quod nutante in fugam exercitu, rapto fugientis è manu ſcuto, in primam volitans aciem, manu prœlium reſtituit. Inde cum Venetis etiam navale bellum: ſed major cum Oceano, quam cum ipſis navibus rixa. quippe illæ rudes, & informes, & ſtatim naufragæ quum roſtra ſenſiſſent. ſed hærebat in vadis pugna, quum æſtibus ſolitis cum ipſo certamine ſubductus Oceanus intercedere bello videretur. Illæ quoque acceſſère diverſitates pro gentium locorumque natura. Aquitani callidum genus, in ſpeluncas ſe recipiebant; juſſit includi: Morini dilabebantur in ſilvas; juſſit incendi. Nemo tantum feroces dixerit Gallos; fraudibus agunt: Induciomarus Treviros, Ambiorix convocavit Eburones. utrique, abſente Cæſare conjuratione facta, invenere legatos. ſed ille fortiter à Dolabella ſummotus eſt, relatumque regis caput. hic inſidiis in valle

valle diſpoſitis, dolo perculit. itaque & caſtra direpta ſunt, & aurum ablatum. Cottam cum Titurio Sabino legato ibi amiſimus. Nec ulla de rege mox ultio: quippe perpetua trans Rhenum fuga latuit. Nec Rhenus ergo immunis. nec enim fas erat, ut liber eſſet receptator hoſtium atque defenſor. Sed prima contra Germanos illius pugna, juſtiſſimis quidem ex cauſſis. Hædui enim de incurſionibus eorum querebantur. Quæ Arioviſti ſuperbia? Quum legati dicerent, *Veni ad Cæſarem. Quis eſt autem Cæſar?* &, *Si vult, veniat*, inquit. &, *Quid ad illum, quid agat noſtra Germania? num ego me interpono Romanis?* Itaque tantus gentis novæ terror in caſtris, ut teſtamenta paſſim etiam in principiis ſcriberentur. Sed illa immania corpora, quo erant majora, eo magis gladiis ferroque patuerunt. Qui calor in prœliando militum fuerit, nullo magis exprimi poteſt, quam quod elatis ſuper caput ſcutis, quum ſe teſtudine barbarus tegeret, ſuper ipſa Romani ſcuta ſalierunt: & inde in jugulos gladiis deſcendebant. Iterum de Germano Tencteri querebantur. Hic vero jam Cæſar ultro Moſulam navali ponte transgreditur, ipſumque Rhenum: & Hercyniis hoſtem quærit in ſilvis: ſed in ſaltus & paludes genus omne diffugerat. tantum pavoris incuſſit intra ripam ſubito Romana vis. Nec ſemel Rhenus, ſed iterum quoque, & quidem ponte facto, penetratus eſt. Sed major aliquanto trepidatio: quippe quum Rhenum ſuum ſic ponte, quaſi jugo captum viderent, fuga rurſus in ſilvas ac paludes: &, quod acerbiſſimum Cæſari fuit, non fuere qui vincerentur. Omnibus terra marique captis, reſpexit Oceanum: & quaſi hic Romanis orbis non ſufficeret, alterum cogitavit. Claſſe igitur comparata, Britanniam tranſit, mira celeritate: quippe quum tertia vigi-

Biblioteca de Galicia

vigilia Morino ſolviſſet à portu, minus quam medio die inſulam ingreſſus eſt. Plena erant tumultu hoſtico litora; & trepidantia ad conſpectum rei novæ carpenta volitabant. itaque trepidatio pro victoria fuit. Arma, & obſides accepit à trepidis: & ulterius iiſſet, niſi improbam claſſem naufragio caſtigaſſet Oceanus. Reverſus igitur in Galliam, claſſe majore, auctiſque admodum copiis, in eundem rurſus Oceanum, eoſdemque rurſus Britannos, Calidonias ſequutus in ſilvas, unum quoque è regibus Cavelanis in vincula dedit. Contentus his (non enim provinciæ, ſed nomini ſtudebatur) cum majore quam prius præda revectus eſt; ipſo quoque Oceano tranquillo magis, & propitio, quaſi imparem ſe fateretur. Sed maxima omnium, eademque noviſſima conjuratio fuit Galliarum, quum omnes pariter Arvernos atque Biturigas, Carnutas ſimul Sequanoſque contraxit, ille corpore, armis, ſpirituque terribilis, nomine etiam quaſi terrore compoſito, Vercingentorix. ille feſtis diebus, & comitialibus, quum frequentiſſimos in lucis haberet, ferocibus dictis ad jus priſtinum libertatis erexit. Aberat tunc Cæſar, Ravennæ delectum agens: & hieme creverant Alpes: ſic interclusum putabant iter. Sed ille qualis erat ad nuncium rei feliciſſimæ temeritatis? Per invios ad id tempus montium tumulos, per intactas vias, & nives, expedita manu emerſus, occupat Galliam; & ex diſtantibus hibernis caſtra contraxit; & ante in media Gallia fuit quam ab ultima timeretur. Tum ipſa capita belli aggreſſus, urbes; Avaricum cum quadraginta millibus propugnantium ſuſtulit: Alexiam ducentorum quinquaginta millium juventute ſubnixam flammis adæquavit. Circa Gergoviam Arvernorum, tota belli moles fuit: quippe quum octoginta millia muro, & arce, & abru-

abruptis defenderent; maximam civitatem, vallo, ſudibus, & foſſa, inductoque foſſæ flumine, ad hoc decem & octo caſtellis, ingentique lorica circundatam, primum fame domuit: mox audentem eruptiones, in vallo, gladiis, ſudibusque concidit: noviſſime in deditionem redegit. Ipſe ille rex, maximum victoriæ decus, ſupplex quum in caſtra veniſſet, tum & phaleros, & ſua arma ante Cæſaris genua projecit: *Habes*, inquit; *fortem virum, vir fortiſſime, viciſti.*

CAP. XI.

Bellum Parthicum.

DVm Gallos per Cæſarem in Septemtrione debellat, interim ad Orientem grave vulnus à Parthis populus Romanus accepit. Nec de fortuna queri poſſumus. caret ſolatio clades. Adverſis & diis, & hominibus, cupiditas conſulis Craſſi, dum Parthico inhiat auro, undecim ſtrage legionum, & ipſius capite multata eſt. Et tribunus plebis Metellus, exeuntem ducem hoſtilibus diris devoverat: & quum Zeugma tranſiſſet exercitus, rapta ſubitis ſigna turbinibus hauſit Euphrates: & quum apud Nicephorum caſtra poſuiſſet, miſſi ab Orode rege legati denunciavere, *percuſſorum cum Pompeio fœderum, Syllaque, meminiſſet*. Regiis inhians ille theſauris, nihil, ne imaginario quidem jure; ſed *Seleuciæ ſe reſponſurum eſſe* reſpondit. Itaque dii fœderum ultores, nec inſidiis, nec virtuti hoſtium defuerunt. Iam primum, qui ſolus & ſubvehere commeatus, & munire poterat à tergo, relictus Euphrates. tum ſimulato transfugæ cuidam Mezeræ Syro creditur, dum in mediam camporum vaſtitatem eodem duce ductus exercitus, undique hoſti exponeretur. Itaque vix dum venerat Carras, quum undique præfecti regis, Sillaces

Biblioteca de Galicia

& Surenas, oſtendere ſigna auro ſericeisque vexillis vibrantia. Tum ſine mora circumfuſi undique equitatus, in modum grandinis atque nimborum denſa pariter tela fuderunt. Sic miſerabili ſtrage deletus exercitus. Ipſe in colloquium ſollicitatus, ſigno dato, vivus in hoſtium manus incidiſſet, niſi tribunis reluctantibus, fugam ducis, barbari ferro occupaſſent. Sic quoque relatum caput ludibrio hoſti fuit. Filium ducis, pæne in conſpectu patris, eisdem telis operuere. Reliquiæ infelicis exercitus, quo quemque rapuit fuga, in Armeniam, Ciliciam, Syriamque diſtractæ, vix nuncium cladis retulerunt. Caput ejus reciſum cum dextera manu, ad regem reportatum, ludibrio fuit, neque indigno. Aurum enim liquidum in rictum oris infuſum eſt; ut cujus animus arſerat auri cupiditate, ejus etiam mortuum & exangue corpus auro ureretur.

CAP. XII.

Anacephalæoſis.

HÆc eſt illa tertia ætas populi Romani transmarina, qua Italia progredi auſus, orbe toto arma circumtulit. Cujus ætatis ſuperiores centum anni, ſancti, pii, & ut diximus, *aurei*, ſine flagitio, ſine ſcelere, dum ſincera adhuc & innoxia paſtoriæ illius ſectæ integritas, dumque Pœnorum hoſtium imminens metus diſciplinam veterem continebat. Poſtremi centum, quos à Carthaginis, Corinthi, Numantiæque excidiis, & Attali regis Aſiatica hæreditate deduximus in Cæſarem & Pompeium, ſequutumque hos, de quo dicemus, Auguſtum, ut claritate rerum bellicarum magnifici, ita domeſticis cladibus miſeri & erubeſcendi. Quippe ſicut Galliam, Thraciam, Ciliciam, Cappadociam, uberrimas validiſſimasque provincias, Arme-

Biblioteca de Galicia

Armenios etiam, & Britannos, ut non in uſum, ita ad imperii ſpeciem magna nomina acquiſiiſſe, pulchrum atque decorum: ita eodem tempore dimicaſſe domi cum civibus, ſociis, mancipiis, gladiatoribus, totoque inter ſe ſenatu, turpe atque miſerandum. Ac neſcio an ſatius fuerit populo Romano, Sicilia, & Africa contento fuiſſe, aut his etiam ipſis carere, dominanti in Italia ſua, quam eo magnitudinis creſcere, ut viribus ſuis conficeretur. Quæ enim res alia furores civiles peperit, quam nimia felicitas? Syria prima nos victa corrupit: mox Aſiatica Pergameni regis hæreditas. Illæ opes atque divitiæ afflixere ſæculi mores: merſamque vitiis ſuis, quaſi ſentina, rempublicam peſſumdedere. Vnde enim populus Romanus à tribunis agros & cibaria flagitaret, niſi per famem, quam luxu fecerat? Hinc ergo Gracchana & prima & ſecunda, & illa tertia Appuleiana ſeditio. Vnde regnaret judiciariis legibus divulſus à ſenatu eques, niſi ex avaritia, ut vectigalia reipublicæ, atque ipſa judicia in quæſtu haberentur? Hinc rurſus & promiſſa civitas Latio, & per hoc arma ſociorum. Quid autem bella ſervilia? unde nobis, niſi ex abundantia familiarum? Vnde gladiatorii adverſus dominos ſuos exercitus, niſi ad conciliandum plebis favorem effuſa largitio, quum ſpectaculis indulget, ſupplicia quondam hoſtium artem facit? Iam ut ſpecioſiora vitia tangamus, nonne ambitus honorum ab iiſdem divitiis incitatus? Atqui inde Mariana, inde Syllana tempeſtas. Aut magnificus apparatus conviviorum, & ſumptuoſa largitio, nonne ab opulentia, paritura mox egeſtatem? Hæc Catilinam patriæ ſuæ impegit. Denique illa ipſa principatus & dominandi cupido, unde, niſi ex nimiis opibus venit? Atqui hæc Cæſarem atque Pompeium, furialibus in exitium reipublicæ

D 2 faci-

Biblioteca de Galicia

facibus armavit. Hos igitur populi Romani omnes domeſticos motus, ſeparatos ab externis juſtisque bellis, ex ordine proſequemur.

CAP. XIII.

Seditioſitas tribuniciæ poteſtatis.

SEditionum omnium cauſſas Tribunicia poteſtas excitavit: quæ ſpecie quidem plebis tuendæ, cujus in auxilium comparata eſt, re autem dominationem ſibi acquirens, ſtudium populi ac favorem, agrariis, frumentariis, judiciariis legibus aucupabatur. Inerat omnibus ſpecies æquitatis. Quid enim tam juſtum, quam recipere plebem jus ſuum à patribus? ne populus gentium victor, orbisque poſſeſſor, extorris aris ac focis ageret. Quid tam æquum, quam inopem populum vivere ex ærario ſuo? Quid ad jus libertatis æquandæ magis efficax, quam ut ſenatu regente provincias, ordinis equeſtris auctoritas ſaltem judiciorum regno niteretur? Sed hæc ipſa in perniciem redibant: & miſera reſpublica in exitium ſuum merces erat. Nam & á ſenatu in equitem translata judiciorum poteſtas, vectigalia, id eſt, imperii patrimonium, ſupprimebat: & emptio frumenti, ipſos Reipublicæ nervos, exhauriebat ærarium. Reduci plebs in agros unde poterat ſine poſſidentium everſione? qui ipſi pars populi erant, & tamen relictas ſibi à majoribus ſedes, ætate, quaſi jure hæreditario poſſidebant.

CAP. XIV.

Seditio Tiberii Gracchi.

PRimam certaminum facem Tiberius Gracchus accendit, genere, forma, eloquentia facile princeps. Sed hic, ſive Mancinianæ deditionis, quia ſponſor fœderis fuerat, contagium timens, & inde popularis: ſive æquo & bono ductus, quia depulſam

Biblioteca de Galicia

ſam agris ſuis plebem miſeratus eſt, quacunque mente, rem auſus ingentem, poſtquam rogationis dies aderat, ingenti ſtipatus agmine Roſtra conſcendit: nec deerat obvia manu tota inde nobilitas, & tribuni in partibus. Sed ubi intercedentem legibus ſuis Cnæum Octavium videt Gracchus, contra fas collegii, jus poteſtatis, injecta manu depulit Roſtris: adeoque præſenti metu mortis exterruit, ut abdicare ſe magiſtratu cogeretur. ſic triumvir creatus dividendis agris. Quum ad perpetranda cœpta, die comitiorum prorogari ſibi vellet imperium, obvia nobilium manu, eorumque quos agris moverat, cædes à foro cœpit. Inde quum in Capitolium profugiſſet, plebemque ad defenſionem ſalutis ſuæ, manu caput tangens, hortaretur, præbuit ſpeciem regnum ſibi & diadema poſcentis: atque ita duce Scipione Naſica, concitato in arma populo, quaſi jure oppreſſus eſt.

CAP. XV.

Seditio Caii Gracchi.

STatim & mortis, & legum fratris ſui vindex non minore impetu incaluit Caius Gracchus. qui cum pari tumultu atque terrore plebem in avitos agros arceſſeret; & recentem Attali hæreditatem in alimenta populo polliceretur; jamque nimius, & potens altero tribunatu, ſecunda plebe volitaret: obrogare auſo legibus ſuis Minucio tribuno, fretus comitum manu, fatale familiæ ſuæ Capitolium invaſit. Inde proximorum cæde pulſus, quum ſe in Aventinum recepiſſet; inde quoque obvia ſenatus manu, ab Opimio conſule oppreſſus eſt. Inſultatum quoque mortis reliquiis: & illud ſacroſanctum caput Tribuni plebis percuſſoribus auro penſatum eſt.

Biblioteca de Galicia

CAP. XVI.

Seditio Appuleiana.

NIhilominus Appuleius Saturninus Gracchanas aſſerere leges non deſtitit. Tantum animorum viro Marius dabat. qui nobilitati ſemper inimicus, conſulatu ſuo præterea confiſus, occiſo palam comitiis Annio competitore Tribunatus, ſubrogare conatus eſt in ejus locum Caium Gracchum, hominem ſine tribu, ſine nomine: ſed ſubdito titulo, in familiam ipſe ſe adoptabat. Quum tot, tantisque ludibriis exultaret impune, rogandis Gracchorum legibus ita vehementer incubuit, ut Senatum quoque cogeret in verba jurare; quum abnuentibus *aqua & igni interdicturum ſe minaretur.* Vnus tamen extitit, qui mallet exilium. Igitur poſt Metelli fugam omni nobilitate perculſa, quum jam tertium annum dominaretur, eo veſaniæ progreſſus eſt, ut conſularia quoque comitia nova cæde turbaret. Quippe ut ſatellitem furoris ſui Glauciam, conſulem faceret, Caium Memmium competitorem interfici juſſit: & in eo tumultu *regem* ex ſatellitibus ſuis ſe appellatum, lætus accepit. Tum vero jam conſpiratione Senatus, ipſo quoque jam Mario conſule, quia tueri non poterat, adverſo; directæ in foro acies. expulſus inde, Capitolium invaſit. Sed quum abruptis fiſtulis obſideretur, Senatuique per legatos pœnitentiæ fidem faceret, ab arce degreſſus, cum ducibus factionis receptus in curiam, aggreſſus eſt. Ibi eum facta irruptione, populus fuſtibus ſaxisque coopertum in ipſa quoque morte laceravit.

CAP. XVII.

Druſiana ſeditio.

POſtremo Livius Durſus non tribunatus modo viribus, ſed ipſius etiam Senatus auctoritate, totius-

Biblioteca de Galicia

totiusque Italiæ conſenſu, easdem leges aſſerere conatus, dum aliud captat ex alio, tantum conflavit incendium, ut ne prima illius flamma poſſet ſuſtineri; & ſubita morte correptus, hæreditarium in poſteros ſuos bellum propagaret. Iudiciaria lege Gracchi diviſerant populum Romanum, & bicipitem ex una fecerant civitatem: Equites Romani, tanta poteſtate ſubnixi, ut qui fata fortunasque principum haberent in manu, interceptis vectigalibus, peculabantur ſuo jure rempublicam: Senatus exilio Metelli, damnatione Rutilii debilitatus, omne decus majeſtatis amiſerat. In hoc ſtatu rerum pares opibus, animis, dignitate, (unde & nata Livio Druſo æmulatio acceſſerat) equitem Servilius Cæpio, Senatum Livius Druſus aſſerere. Signa, & aquilæ, & vexilla aderant: cæterum ſic urbe in una, quaſi in binis caſtris diſſidebatur. Prior Cæpio in ſenatum impetu facto, reos ambitus Scaurum & Philippum, principes nobilitatis elegit. His motibus ut reſiſteret Druſus, plebem ad ſe Gracchanis legibus, eisdem ſocios ad plebem ſpe civitatis erexit. Extat vox ipſius, *Nihil ſe ad largitionem ulli reliquiſſe, niſi ſi quis aut cœnum dividere vellet, aut cœlum.* Aderat promulgandi dies; quum ſubito tanta vis hominum undique apparuit, ut hoſtium adventu obſeſſa civitas videretur. Auſus tamen obrogare de legibus conſul Philippus: ſed apprehenſum faucibus viator non ante dimiſit, quam ſanguis in ora & oculos redundaret. Sic per vim latæ, juſſæque leges: ſed pretium rogationis ſtatim ſocii flagitavere, quum interim imparem Druſum, ægrumque rerum temere motarum, matura, ut in tali diſcrimine, mors abſtulit. nec ideo minus ſocii promiſſa Druſi à populo Romano repoſcere armis deſierunt.

Biblioteca de Galicia

CAP. XVIII.

Bellum Sociale.

SOciale bellum vocetur licet; ut extenuemus invidiam: ſi verum tamen volumus, illud civile bellum fuit. quippe quum populus Romanus Etruſcos, Latinos, Sabinosque miſcuerit, & unum ex omnibus ſanguinem ducat; corpus fecit ex membris, & ex omnibus unus eſt. Nec minore flagitio ſocii intra Italiam, quam intra urbem cives rebellabant. Itaque quum jus civitatis, quam viribus auxerant, ſocii juſtiſſime poſtularent, ad quam ſpem eos cupidine dominationis Druſus erexerat; poſtquam ille domeſtico ſcelere oppreſſus eſt, eadem fax, quæ illum cremavit, ſocios in arma & oppugnationem Vrbis accendit. Quid hac clade triſtius? quid calamitoſius? quum omne Latium, atque Picenum, Etruria omnis, atque Campania, poſtremo Italia contra matrem ac parentem ſuam Vrbem conſurgerent. quum omne robur fortiſſimorum fideliſſimorumq; ſociorum ſub ſuis quosque ſignis haberent, municipalia illa prodigia: Popedius Marſos, & Latinos Afranius; Vmbros totus ſenatus, & conſules; Samnium Lucaniamque Teleſinus: quum regum & gentium arbiter populus ipſum ſe regere non poſſet, ut victrix Aſiæ Europæque à Corſinio Roma peteretur. Primum fuit belli in Albano monte conſilium, ut feſto die Latinatum Iulius Cæſar, & Martius Philippus conſules, inter ſacra & aras immolarentur. Poſtquam id nefas proditione diſcuſſum eſt, Aſculo furor omnis erupit, in ipſa quidem ludorum frequentia trucidatis, qui tum aderant ab Vrbe, legatis. hoc fuit impii belli ſacramentum. Inde jam paſſim ab omni parte Italiæ, duce & auctore belli diſcurſante Popedio, diverſi per populos & urbes ſigna ceci-

Biblioteca de Galicia

cecinere. Nec Annibalis, nec Pyrrhi ſuit tanta vaſtatio. Ecce Ocriculum, ecce Grumentum, ecce Feſulæ, ecce Carſeoli; reſeratæ Nuceria, & Picentia; cædibus, ferro, & igne vaſtantur. Fuſæ Rutilii copiæ, fuſæ Cæpionis. Nam ipſe Iulius Cæſar exercitu amiſſo, quum in Vrbem cruentus referretur, miſerabili funere mediam etiam Vrbem perviam fecit. Sed magna populi Romani fortuna, & ſemper in malis major, totis denuo viribus inſurrexit: aggreſſique ſinguli populos; Cato diſcutit Etruſcos; Gabinius Marſos; Carbo Lucanos; Sylla Samnites. Strabo vero Pompeius omnia flammis ferroque populatus, non prius finem cædium fecit, quam Aſculi everſione, Manibus tot exercituum conſularium, direptarumque urbium diis, litaretur.

CAP. XIX.
Bellum Servile.

VTcunque, etſi cum ſociis, (nefas!) cum liberis tamen, & ingenuis dimicatum eſt. quis æquo animo ferat in principe gentium populo bella ſervorum? Primum Servile bellum inter initia Vrbis Herdonio Sabino duce in ipſa Vrbe tentatum eſt: quum occupata tribuniciis ſeditionibus civitate, Capitolium obſeſſum eſt, & à conſule captum. ſed hic tumultus magis fuit quam bellum. Mox Imperio per diverſa terrarum occupato, quis crederet Siciliam multo cruentius ſervili, quam Punico bello eſſe vaſtatam? Terra frugum ferax, & quodammodo ſuburbana provincia, latifundiis civium Romanorum tenebatur. Hic ad cultum agri, frequentia ergaſtula, catenatique cultores, materiam bello præbuere. Syrus quidam nomine Eunus (magnitudo cladium facit, ut meminerimus) fanatico furore ſimulato, dum Syriæ deæ comas

jactat, ad libertatem & arma ſervos, quaſi numinum imperio concitavit; idque ut divinitus fieri probaret, in ore abdita nuce, quam ſulphure, & igne ſtipaverat, leniter inſpirans, flammam inter verba fundebat. Hoc miraculum primum duo millia ex obviis; mox jure belli refractis ergaſtulis, ſexaginta amplius millium fecit exercitum: regiisque, ne quid malis deeſſet, decoratus inſignibus, caſtella, oppida, vicos, miſerabili direptione vaſtavit. Quin illud quoq;, (ultimum belli dedecus) capta ſunt caſtra Prætorum; nec nominare ipſos pudebit, caſtra Manilii, Lentuli, Piſonis, Hypſæi. Itaq; qui per fugitivarios diſtrahi debuiſſent, prætorios duces, profugos prœlio, ipſi ſequebantur. Tandem Perperna Imperatore ſupplicium de eis ſumptum eſt. Hic enim victos, & apud Ennam noviſſime obſeſſos, quum fame quaſi peſtilentia cõſumpſiſſet, reliquias latronum compedibus & catenis religavit, crucibusque punivit. fuitque de ſervis ovatione contentus, ne dignitatem triumphi ſervili inſcriptione violaret. Vixdum reſpiraverat inſula, quum ſtatim ſervi, & à Syro reditur ad Cilicem. Athenio paſtor, interfecto domino, familiam ergaſtulo liberatam ſub ſignis ordinat. Ipſe veſte purpurea, argenteoque baculo, & regium in morem fronte redimita, non minorem, quam ille fanaticus prior, conflat exercitum: acriusque multo, quaſi & illum vindicaret, vicos, caſtella, oppida diripiens, in dominos, in ſervos infeſtius, quaſi in transfugas, ſæviebat. Ab hoc quoque Prætorii exercitus cæſi; capta Servilii caſtra, capta Luculli. Sed Aquilius Perpernæ uſus exemplo, interclusum hoſtem commeatibus ad extrema compulit: communitasque copias armis, fame facile delevit: dedidiſſentq; ſe, niſi ſuppliciorum metu voluntariam mortem prætuliſſent. Ac ne

Biblioteca de Galicia

ne de duce quidem ſupplicium exigi potuit, quamvis in manus venerit. quippe dum circa deprehendendum eum multitudo contendit, inter rixantium manus præda lacerata eſt.

CAP. XX.

Bellum Spartacium.

ENimvero ſervilium armorum dedecus feras. nam & ipſi per fortunam in omnia obnoxii, tamen quaſi ſecundum hominum genus ſunt; & in bona libertatis noſtræ adoptantur. Bellum Spartaco duce concitatum, quo nomine appellem, neſcio. quippe quum ſervi militaverint, gladiatores imperaverint: illi infimæ ſortis homines: hi peſſimam auxere ludibrio calamitatem. Spartacus, Crixus, Oenomaus, effracto Lentuli ludo, cum triginta haud amplius ejusdem fortunæ viris erupeunt Capua; ſervisque ad vexillum & ad auxilium vocatis, quum ſtatim decem amplius millia coiſſent hominum, non modo effugiſſe contenti, jam vindicari volebant. Prima velut harena viris mons Veſuvius placuit. Ibi quum obſiderentur à Clodio Glabro, per fauces cavi montis vitigineis delapſi vinculis, ad imas ejus deſcendere radices: &exitu invio, nihil tale opinantis ducis ſubito impetu caſtra rapuere. inde alia caſtra. Deinceps Coram, totamque pervagantur Campaniam. nec villarum atque vicorum vaſtatione contenti, Nolam atque Nuceriam, Thurios atque Metapontum terribili ſtrage populantur. Affluentibus in diem copiis, quum jam eſſet juſtus exercitus; è viminibus, pecudumque tegumentis inconditos ſibi clipeos; è ferro ergaſtulorum recocto, gladios ac tela fecerunt. Ac ne quod decus juſto deeſſet exercitui, domitis obviis gregibus paratur equitatus. captaque de prætoribus inſignia & faſces ad ducem detu-

Biblioteca de Galicia

detulere. Nec abnuit iſle de ſtipendiario Thrace miles, de milite deſertor, inde latro, deinde in honore virium gladiator. qui defunctorum quoque prœlio ducum funera imperatoriis celebravit exequiis, captivosque circa rogum juſſit armis depugnare: quaſi plane expiatutus omne præteritum dedecus, ſi de gladiatore munerator fuiſſet. Inde jam conſulares quoque aggreſſus, in Apennino Lentuli exercitum percecidit: apud Mutinam Caii Caſſii caſtra delevit. Quibus elatus victoriis, de invadenda urbe Romana (quod ſatis eſt turpitudini noſtræ) deliberavit. Tandem etiam totis imperii viribus contra mirmillonem conſurgitur: pudoremq; Romanum Licinius Craſſus aſſeruit. à quo pulſi fugatique (pudet dicere) hoſtes, in extrema Italiæ refugerunt. Ibi circa Bruttium angulum cluſi, quum fugam in Siciliam pararent, neque navigia ſuppeterent, ratesque ex cratibus, & dolia connexa virgultis in rapidiſſimo freto fruſtra experirentur; tandem eruptione facta, dignam viris obiere mortem: & quod ſub gladiatore duce oportuit, ſine miſſione pugnatum eſt. Spartacus ipſe in primo agmine fortiſſime dimicans, quaſi imperator occiſus eſt.

CAP. XXI.

Bellum civile Marianum.

HOc deerat unum populi Romani malis, jam ut ipſe intra ſe parricidiale bellum domi ſtringeret; & in urbe media ac foro, quaſi harena, cives cum civibus ſuis, gladiatorio more concurrerent. Æquiore animo utcunque ferrem, ſi plebeii duces; aut ſi nobiles, mali ſaltem, ducatum ſceleri præbuiſſent: quum vero, pro facinus, qui viri! qui imperatores! decora & ornamenta ſæculi ſui Marius, & Sylla; peſſimo facinori ſuam etiam dignitatem

Biblioteca de Galicia

tatem præbuerunt. Tribus, ut ſic dixerim, ſideribus agitatum eſt: primo & levi, & modico, tumultu magis quam bello, intra ipſos armorum duces ſubſiſtente ſævitia: mox atrocius, & cruentius, per totius viſcera ſenatus graſſante victoria. ultimum non civicam modo, ſed hoſtilem quoq; rabiem ſupergreſſum eſt; quum armorum furor totius Italiæ viribus niteretur, eouſque odiis ſævientibus, donec deeſſent, qui occiderentur. Initium & cauſſa belli, inexplebilis honorum Marii fames, dum decretam Syllæ provinciam Sulpicia lege ſollicitat. Sed impatiens injuriæ ſtatim Sylla legiones circumegit: dilatoque Mithridate, Eſquilina, Collinaque porta geminum agmen Vrbi infudit. Vnde quum conſulto Sulpicius, & Albinovanus objeciſſent catervas, ſudesque & ſaxa undique à mœnibus ac tela jacerentur; ipſe quoque jaculatus incendio viam fecit, arcemque Capitolii, quæ Pœnos quoque, Gallos etiam Senones evaſerat, quaſi captivam victor inſedit. Tum ex conſulto ſenatus adverſariis hoſtibus judicatis, in præſentem tribunum, aliosque diverſæ factionis, jure ſævitum eſt. Marium ſervilis fuga exemit; immo fortuna alteri bello reſervavit. Cornelio Cinna, Cnæo Octavio conſulibus, male obrutum reſurrexit incendium: & quidem ab ipſorum diſcordia, quum de revocandis, quos ſenatus hoſtes judicaverat, ad populum referretur. Cincta quidem gladiis concione, ſed vincentibus quibus pax & quies potior, profugus patria ſua Cinna confugit ad partes. Redit ab Africa Marius, clade major. ſiquidem carcer, catenæ, fuga, exilium, horrificaverant dignitatem. Itaque ad nomen tanti viri late concurritur: ſervitia (pro nefas!) & ergaſtula armantur: & facile invenit exercitum miſer imperator. Itaque vi patriam repoſcens, unde vi fuerat expul-

Biblioteca de Galicia

expulſus, poterat videri jure agere, niſi cauſſam ſuam ſævitia corrumperet. Sed quum diis hominibusque infeſtus rediret, ſtatim primo impetu cliens & alumna Vrbis Oſtia, nefanda ſtrage diripitur. mox in urbem quadruplici agmine intratur. diviſere copias Cinna, Marius, Carbo, Sertorius. Hic poſtquam manus omnis Octavii depulſa Ianiculo eſt; ſtatim ad principum cædem ſigno dato, aliquanto ſævius, quam aut in Punica, aut in Cimbrica urbe, ſævitur. Octavii conſulis caput pro Roſtris exponitur; Antonii conſularis in Marii ipſius menſis: Cæſar, & Fimbria in penatibus domorum ſuarum trucidantur; Craſſi pater & filius in mutuo alter alterius aſpectu: Bæbium atque Numitorium per medium forum unci traxere carnificum: Catulus ſe ignis hauſtu ludibrio hoſtium exemit: Merula flamen Dialis in Capitolio Iovis ipſius oculos venarum cruore reſperſit: Ancharius ipſo vidente Mario confoſſus eſt, quia fatalem illam ſcilicet manum non porrexerat ſalutanti. Hæc tot ſenatus funera intra calendas & idus Ianuarii menſis, ſeptima illa Marii purpura dedit. Quid futurum fuit, ſi annum conſularis impleſſet? Scipione & Norbano Quinto conſulibus, tertius ille turbo civilis inſaniæ toto furore detonuit: quippe quum hinc octo legiones, inde quingentæ cohortes ſtarent in armis, & inde ab Aſia cum victore exercitu Sylla properaret. Et ſane quum tam ferus in Syllanos Marius fuiſſet; quanta ſævitia opus erat, ut Sylla de Mario vindicaretur? Primum apud Capuam ſub amne Vulturno ſigna concurrunt: & ſtatim Norbani fuſus exercitus. ſtatim omnes Scipionis copiæ, oſtentata ſpe pacis, oppreſſæ. Tum Marius juvenis, & Carbo conſules, quaſi deſperata victoria, ne inulti perirent, in anteceſſum ſanguine ſenatus ſibi parentabant. obſeſ-

ſaque

Biblioteca de Galicia

ſaque curia, ſic de ſenatu quaſi de carcere, qui jugularentur, educti. Quid funerum in foro, in circo, in patentibus templis? Nam Quinctus Mucius Scævola pontifex Veſtales amplexus aras, tantum non eodem igne ſepelitur. Lamponius atque Teleſinus Samnitum duces, atrocius Pyrrho & Annibale Campaniam Etruriamque populantur: & ſub ſpecie partium ſe vindicant. Apud Sacriportum, Collinamque portam debellatæ omnes hoſtium copiæ. Ibi Marius, hic Teleſinus oppreſſi. Nec idem tamen cædium, qui belli finis fuit. Stricti enim & in pace gladii: animadverſumque in eos, qui ſe ſponte dediderant. Minus eſt, quod apud Sacriportum, & apud Collinam portam ſeptuaginta amplius millia Sylla concidit. bellum erat. Quatuor millia deditorum inermium civiũ in villa publica interfici juſſit. Iſti tot in pace, non plures ſunt. quis autem illos poteſt computare, quos in Vrbe paſſim, quisquis voluit, occidit? donec admonente Furfidio, *Vivere aliquos debere, ut eſſent quibus imperarent;* propoſita eſt ingens illa tabula; & ex ipſo Equeſtris ordinis flore ac ſenatus, duo millia electi, qui mori juberentur. novi generis edictum. Piget poſt hæc referre, ludibrio habita fata Carbonis, fata Sorani Prætoris, atq; Venuleii: Bæbium ſine ferro, ritu ferarum, inter manus laniatum: Marium ducis ipſius fratrem apud Catuli ſepulchrum, oculis, manibus, cruribusque defoſſis, ſervatum aliquandiu, ut per ſingula membra moreretur. Poſitis ſingulorum hominum fere pœnis, municipia Italiæ ſplendiſſima, ſub haſta venierunt, Spoletium, Interamniũ, Præneſte, Florentia. Nam Sulmonem, vetus oppidum ſocium atque amicum (facinus indignum!) nondum expugnatum, ut obſides jure belli, & modo morte damnati, duci jubentur: ſic damnatam civitatem juſſit Sylla deleri.

CAP.

Biblioteca de Galicia

CAP. XXII.

Bellum Sertorianum.

BEllum Sertorianum quid aliud, quam Syllanæ proſcriptionis hæreditas fuit? hoſtile potius, an civile dixerim, neſcio: quippe quod Luſitani Celtiberique Romano geſſerint duce. Exul & profugus feralis illius tabulæ, vir ſummæ quidem, ſed calamitoſæ virtutis, malis ſuis maria terrasque permiſcuit: & jam Africæ, jam Balearibus inſulis fortunam expertus, miſſusque in Oceanum, Fortunatas inſulas penetravit: tandem Hiſpaniam armavit. Viro cum viris facile convenit. Nec alias magis apparuit Hiſpani militis vigor, quam Romano duce. Quanquam ille non contentus Hiſpania, ad Mithridatem quoque Ponticosque reſpexit, regemque claſſe juvit. Et quid futurum fuit? ſatis tanto hoſti uno imperatore reſiſtere res Romana non potuit. additus Metello Cnæus Pompeius. hi copias viri diu, & ancipiti ſemper acie attrivere: nec tamen prius bello, quam ſuorum ſcelere & inſidiis, extinctus eſt. Copias ejus prope tota Hiſpania perſequuti, diu & ancipiti ſemper acie domaverunt. Prima per legatos certamina habita, quum hinc Domitius, & Thorius; inde Herculeii proluderent: mox his apud Segoviam, illis apud Anam flumen oppreſſis; ipſi duces cominus invicem experti, apud Lauronem, atque Sucronem æquavere clades. Tum illis ad populationem agrorum, his ad urbium excidia converſis, miſera inter Romanos duces Hiſpania diſcordiæ pœnas dabat: donec oppreſſo domeſtica fraude Sertorio, victo deditoque Perperna, ipſæ quoque in Romanam fidem venere urbes, Oſca, Terme, Tutia, Valentia, Auxima, & infame nihil non experta Calaguris. Sic recepta in pacem Hiſpania.

Victo-

Biblioteca de Galicia

Victores duces externum id magis quam civile bellum videri voluerunt, ut triumpharent.

CAP. XXIII.
Bellum civile ſub Lepido.

MArco Lepido, Quincto Catulo conſulibus, civile bellum pæne citius oppreſſum eſt quam inciperet: ſed quantum? lateque fax illius motus ab ipſo Syllæ rogo exarſit! Cupidus namque rerum novarum per inſolentiam Lepidus, acta tanti viri reſcindere parabat; nec immerito, ſi tamen poſſet ſine magna clade Reipublicæ. Nam quum jure belli Sylla dictator proſcripſiſſet inimicos: qui ſupererant, revocante Lepido, quid aliud, quam ad bellum vocabantur? quumque damnatorum civium bona, addicente Sylla, quamvis male capta, jure tamen, repetitio eorum proculdubio labefactabat compoſitam civitatem. Expediebat ergo quaſi ægræ sauciæq; Reipublicæ requieſcere quomodocumque; ne vulnera curatione ipſa reſcinderentur. Ergo quum turbidis concionibus, velut claſſico civitatem terruiſſet, profectus in Etruriam, arma inde & exercitum Vrbi admoverat. Sed jam Milvium pontem, collemque Ianiculum Lutatius Catulus, Cnæusque Pompeius, Syllanæ dominationis duces atque ſigniferi, alio exercitu inſederant. A quibus primo ſtatim impetu retro pulſus, hoſtisque à ſenatu judicatus, incruenta fuga Etruriam, inde Sardiniam receſſit: ibique morbo & pœnitentia interiit. Victores, quod non temere alias in civilibus bellis, pace contenti fuerunt.

LIBER QVARTVS.

CAP. I.

Bellum Catilinarium.

CAtilinam luxuria primum, tum hinc conflata egeſtas rei familiaris, ſimul occaſio, quod in extremis finibus mundi arma Romana peregrinabantur; in nefaria conſilia opprimendæ patriæ ſuæ compulere; Senatum confodere, conſules trucidare, diſtringere incendiis Vrbem, diripere ærarium, totam denique rempublicam funditus tollere, & quicquid nec Annibal videretur optaſſe. Quæ omnia quibus (ô nefas!) ſociis aggreſſus eſt? ipſe patricius; ſed hoc minus eſt: Curii, Porcii, Syllæ, Cethegi, Autronii, Varguntei atque Longini. quæ familiæ? quæ ſenatus inſignia? Lentulus quoque cum maxime prætor. hos omnes immaniſſimi facinoris ſatellites habuit. Additum eſt pignus conjurationis, ſanguis humanus: quem circumlatum pateris bibêre: ſummum nefas, niſi amplius eſſet propter quod biberunt. Actum erat de pulcherrimo imperio, niſi illa conjuratio in Ciceronem & Antonium conſules incidiſſet: quorum alter induſtria rem patefecit, alter manu oppreſſit. Tanti ſceleris indicium per Fulviam emerſit, viliſſimum ſcortum, ſed parricidii innocens. Tum Conſul habito ſenatu, in præſentem reum Cicero peroravit: ſed non amplius profectum, quam ut hoſtis evaderet, ſeque, palam profeſſo, *incendium ſuum reſtincturum ruina* minaretur. Et ille quidem ad præparatum à Manlio in Etruria exercitum proficiſcitur, ſigna illaturus Vrbi. Lentulus deſtinatum familiæ ſuæ Sibyllinis verſibus regnum ſibi vaticinans, ad præſtitutum à Catilina diem, urbe tota viros, faces,

Biblioteca de Galicia

faces, tela diſponit. Nec civili conſpiratione contentus, legatis Allobrogum, qui tum forte aderant, in arma ſollicitatis, iiſſet ultra Alpes furor, niſi altera proditione Vulturcii, prætoris literæ tenerentur. Statim Ciceronis imperio injecta eſt barbaris manus. Palam prætor in ſenatu convincitur. De ſupplicio agentibus, Cæſar parcendum dignitati; Cato animadvertendum pro ſcelere cenſebat. Quam ſententiam ſequutis omnibus, in carcere parricidæ ſtrangulantur. Quamvis parte conjurationis oppreſſa, tamen ab incepto Catilina non deſtitit: ſed infeſtis ab Etruria ſignis patriam petens, obvio Antonii exercitu opprimitur. Quam atrociter dimicatum ſit, exitus docuit. nemo hoſtium bello ſuperfuit. quem quis in pugnando ceperat locum, eum amiſſa anima corpore tegebat. Catilina longe à ſuis inter hoſtium cadavera repertus eſt; pulcherrima morte, ſi pro patria ſic concidiſſet.

CAP. II.

Bellum Cæſaris & Pompeii.

IAm pæne toto orbe pacato, majus erat imperium Romanum, quam ut ullis externis viribus extingui poſſet. Itaque invidens fortuna principi gentium populo, ipſum illum in exitium ſuum armavit. ac Mariana quidem Cinnanaque rabies intra Vrbem præluſerat, quaſi experiretur. Syllana tempeſtas latius, intra Italiam tamen, detonuerat. Cæſaris furor atque Pompeii, Vrbem, Italiam, gentes, nationes, totum denique qua patebat imperium, quodam quaſi diluvio & inflammatione corripuit: adeo ut non recte tantum *civile* dicatur; ac ne *ſociale* quidem; ſed nec *externum*: ſed potius *commune quoddam ex omnibus, & plus quam bellum*. Quippe ſi duces ejus inſpicias; totus ſenatus in partibus. ſi exercitus; hinc undecim legiones,

Biblioteca de Galicia

nes, inde decem & octo, flos omnis & robur Italici ſanguinis. ſi auxilia ſociorum; hinc Gallici Germanique delectus: inde Deiotarus, Ariobarzanes, Tarchondimotus, Cothus, omne Thraciæ Cappadociæque, Ciliciæ, Macedoniæ, Græciæ, Ætoliæ, totiusque robur Orientis. ſi moram belli; quatuor anni, & pro clade rerum breve tempus. ſi locum & ſpacium ubi commiſſum eſt; intra Italiam: inde ſe in Galliam Hiſpaniamque deflexit: reverſumq; ab occaſu, totis viribus in Epiro Theſſaliaque conſedit: hinc in Ægyptum ſubito tranſiliit: inde reſpexit Aſiam: inde Africæ incubuit: poſtremo in Hiſpaniam regyravit, & ibi aliquando defecit. Sed non & odia partium finita cum bello. Non enim prius quievere, quam in Vrbe ipſa, medio ſenatu, eorum qui victi erant odia victoris ſeſe cæde ſatiarent. Cauſſa tantæ calamitatis eadem quæ omnium, nimia felicitas. Siquidem Quincto Metello, Lucio Afranio conſulibus, quum Romana majeſtas toto orbe polleret, recentesque victorias, Ponticos & Armenios triumphos in Pompeianis theatris Roma cantaret; nimia Pompeii potentia apud ocioſos, ut ſolet, cives movit invidiam. Metellus ob imminutum Cretæ triumphum; Cato adverſus potentes ſemper obliquus, detrectare Pompeium, actisque ejus obſtrepere. Hinc dolor transverſum egit: & ad præſidia dignitati paranda impulit. Forte tunc Craſſus genere, divitiis, dignitate florebat: vellet tamen auctiores opes: Caius Cæſar eloquentia, & ſpiritu, ecce jam conſulatu allevabatur: Pompeius tamen ſuper utrumque eminebat. Sic igitur Cæſare dignitatem comparare, Craſſo augere, Pompeio retinere cupientibus, omnibusque pariter potentiæ cupidis, de invadenda Republica facile convenit. Ergo quum mutuis viribus in ſuum quisque decus niteretur,

Gal-

Biblioteca de Galicia

Galliam Cæſar invadit, Craſſus Aſiam, Pompeius Hiſpaniam: tres maximos exercitus: & jam ſic orbis imperium ſocietate trium principum occupatur. Decem annos traxit iſta dominatio. Exinde, quoniam mutuo metu tenebantur, Craſſi morte apud Parthos, & morte Iuliæ Cæſaris filiæ, quæ nupta Pompeio, generi ſocerique concordiam matrimonii fœdere tenebat, ſtatim æmulatio erupit. Iam Pompeio ſuſpectæ Cæſaris opes, & Cæſari Pompeiana dignitas gravis. Nec hic ferebat parem, nec ille ſuperiorem. Nefas! ſic de principatu laborabant, tanquam duos tanta imperii fortuna non caperet. Ergo Lentulo Marcelloque conſulibus, rupta prima conjurationis fide, de ſucceſſione Cæſaris ſenatus, id eſt Pompeius, agitabat: nec ille abnuebat, ſi ratio ſui proximis comitiis haberetur. Conſulatus abſenti, quem decem tribuni plebis, favente Pompeio, nuper decreverant, tum diſſimulante eodem negabatur. *Veniret, & peteret majorum more.* ille contra flagitare decreta: ac *niſi in fide permanerent, non ſe remittere exercitum.* Ergo ut in hoſtem decernitur. His Cæſar agitatus, ſtatuit præmia armorum armis defendere. Prima civilis belli harena, Italia fuit; cujus arces levibus præſidiis Pompeius inſederat: ſed omnia ſubito Cæſaris impetu oppreſſa ſunt. Prima Arimino ſigna cecinerunt. tum pulſus Etruria Libo, Vmbria Thermus, Domitius Corfinio. Et peractum erat bellum ſine ſanguine, ſi Pompeium Brundiſii opprimere potuiſſet: & ceperat. ſed ille per obſeſſi clauſtra portus, nocturna fuga evaſit. Turpe dictu! modo princeps patrum, pacis bellique moderator, per triumphatum à ſe mare, lacera & pæne inermi nave fugiebat. Nec Pompeius ab Italia, quam ſenatus ab Vrbe, fugatur prior. quam pæne vacuam metu Cæſar ingreſſus, conſulem

Biblioteca de Galicia

ſulem ſe ipſe facit. Ærarium quoque ſanctum, quia tardius aperiebant Tribuni, juſſit effringi: cenſumque & patrimonium populi Romani ante rapuit, quam imperium. Pulſo fugatoque Pompeio, maluit prius ordinare provincias, quam ipſum ſequi. Siciliam & Sardiniam, annonæ pignora, per legatos habet. Nihil hoſtile erat in Gallia: pacem ipſe fecerat. ſed ad Hiſpanienſes Pompeii exercitus tranſeunti per eam duci portas claudere auſa Maſſilia eſt. Miſera, dum cupit pacem, belli metu in bellum incidit: ſed quia tutis muris erat, vinci eam ſibi juſſit abſenti. Græcula civitas, non pro mollitie nominis, & vallum rumpere, & incendere machinas auſa, & congredi navibus: ſed Brutus, cui mandatum erat bellum, victos terra marique perdomuit. Mox dedentibus ſeſe ablata omnia præter, quam potiorem omnibus habebant, libertatem. Anceps, variumque, & cruentum in Hiſpania bellum cum legatis Cnæi Pompeii Petreio & Afranio: quos Ilerdæ caſtra habentes, apud Sicorim amnem obſidere, & ab oppido intercludere aggreditur. Interim obundatione verni fluminis, commeatibus prohibetur. ſic fame caſtra tentata ſunt: obſeſſorque ipſe quaſi obſidebatur. ſed ubi pax fluminis rediit; populationibus & pugnæ campos aperuit: iterum ferox inſtat: & cedentes ad Celtiberiam conſequutus, aggere & vallo, ac per hæc ſiti ad deditionem compulit. Sic citerior Hiſpania recepta eſt; nec ulterior moram fecit. quid enim una poſt quinque legiones? Itaque ultro cedente Varrone, Gades, fretum, Oceanus, omnia felicitatem Cæſaris ſequebantur. Aliquid tamen adverſus abſentem ducem auſa fortuna eſt circa Illyricum & Africam; quaſi de induſtria proſpera ejus adverſis radiarentur. Quippe quum fauces Adriatici maris juſſi occupare Dolabella & Anto-

nius

Biblioteca de Galicia

nius, ille Illyrico, hic Curictico litore caſtra poſuiſſent; jam maria late tenente Pompeio, repente legatus ejus Octavius & Libo ingentibus copiis claſſicorum circumvenit utrumque. Deditionem fames extorſit Antonio. Miſſæ quoque à Baſilo in auxilium ejus rates, quales inopia navium fecerat, nova Pompeianorum arte Cilicum, actis ſub mare funibus, captæ quaſi per indaginem. Duas tamen æſtus explicuit. Vna, quæ Opiterginos ferebat, in vadis hæſit, memorandumque poſteris exitum dedit. Quippe vix mille juvenum manus, circumfuſi undique exercitus per totum diem tela ſuſtinuit. & quum exitum virtus non haberet, tamen ne in deditionem veniret, hortante tribuno Vulteio mutuis ictibus in ſe concucurrit. In Africa quoque par & virtus & calamitas Curionis fuit: qui ad recipiendam provinciam miſſus, pulſo fugatoque Varo jam ſuperbus, ſubitum Iubæ regis adventum, equitatumque Maurorum ſuſtinere non potuit. Patebat victo fuga, ſed pudor ſuaſit, ut amiſſum ſua temeritate exercitum, morte ſequeretur. Sed jam debitum par fortuna flagitante, ſedem bello Pompeius Epiron elegerat. nec Cæſar moratur. quippe ordinatis à tergo omnibus, quamvis hiems media prohiberet tempeſtate, ad bellum navigavit. poſitisque ad Oricum caſtris, quum pars exercitus, ob inopiam navium cum Antonio relicta, Brundiſii moram faceret; adeo impatiens erat, ut ad arceſſendos eos, ardente ventis mari, nocte concubia, ſpeculatorio navigio, ſolus ire tentaverit. Extat ad trepidum tanto diſcrimine gubernatorem vox ipſius: *Quid times? Cæſarem vehis.* Contractis in unum undique copiis, poſitisque cominus caſtris, diverſa erant ducum conſilia. Cæſar pro natura ferox, & conficiendæ rei cupidus, oſtentare aciem, provocare, laceſſere; nunc obſi-

Biblioteca de Galicia

obſidione caſtrorum, quæ ſedecim millium vallo obduxerat; (ſed quid his obeſſet obſidio, qui patente mari omnibus copiis abundarent?) nunc expugnatione Dyrrhachii irrita; (quippe quam vel ſitus inexpugnabilem faceret.) ad hoc aſſiduis in eruptionem hoſtium prœliis; (quo tempore egregia virtus Scævæ centurionis emicuit, cujus in ſcuto centum atque viginti tela ſedere.) jam vero direptione urbium ſociarum, quum Oricum, & Gomphos, & alia caſtella Theſſaliæ vaſtaret. Pompeius adverſus hæc nectere moras, tergiverſari, ſimul ut hoſtem interclusum undique inopia commeatuum tereret, utque ardentiſſimi ducis conſeneſceret impetus. Nec diutius profuit duci ſalutare conſilium. milites ocium, ſocii moram, principes ambitum ducis increpabant. Sic præcipitantibus fatis, prœlio ſumpta eſt Theſſalia: & Philippicis campis, Vrbis, imperii, generis humani fata commiſſa ſunt. Nunquam ullo loco tantum virium populus Romanus, tantum dignitatis fortuna vidit. Trecenta amplius millia hinc vel illinc, præter auxilia regum, & Senatus. Nunquam imminentis ruinæ manifeſtiora prodigia: fuga victimarum; examina in ſignis; interdiu tenebræ; dux ipſe & nocturna imagine, theatri ſui audiens plauſum, in modum planctus circum ſonare; & mane cum pullo (nefas!) apud principia conſpectus. Nunquam acrior neque alacrior exercitus Cæſaris fuit. inde claſſica prius, inde tela. Annotatum quoque committentis aciem Craſtini pilum: qui mox adacto in os gladio, ſic inter cadavera repertus, libidinem ac rabiem qua pugnaverat, ipſa novitate vulneris præferebat. Sed nec minus admirabilior illius exitus belli. Quippe quum Pompeius adeo equitum copia abundaret, ut facile circumventurus ſibi Cæſarem videretur; circumventus ipſe eſt.

Nam

Biblioteca de Galicia

Nam quum diu æquo Marte contenderent, juſſuque Pompeii fuſus à cornu erupiſſet equitatus; repente hinc ſigno dato, Germanorum cohortes tantum in effuſos equites fecere impetum, ut illi eſſe pedites, hi venire in equis viderentur. Hanc ſtragem fugientis equitatus, levis armaturæ ruina comitata eſt. Tunc terrore latius dato, turbantibus invicem copiis, reliqua ſtrages quaſi una manu facta eſt. nec ulla res magis exitio fuit, quam ipſa exercitus magnitudo. Multus in eo prœlio Cæſar fuit, mediusque inter Imperatorem & militem. Voces quoque obequitantis exceptæ, altera cruenta, ſed docta, & ad victoriam efficax; *Miles, faciem feri:* altera ad jactationem compoſita; *Parce civibus:* quum ipſe ſequeretur. Felicem utcunque in malis Pompeium, ſi eadem ipſum, quæ exercitum ejus fortuna traxiſſet! Superſtes dignitatis ſuæ vixit, ut cum majore dedecore per Theſſalica Tempe equo fugeret, ut una navicula Lesbon applicaretur: pulſus Hedris in deſerto Ciliciæ ſcopulo, fugam in Parthos, Africam, vel Ægyptum agitaret: ut denique in Peluſio litore, imperio viliſſimi regis, conſiliis ſpadonum, &, ne quid malis deſit, Septimii deſertoris ſui gladio trucidatus, ſub oculis uxoris ſuæ liberorumque moreretur. Quis non peractum eſſe cum Pompeio crederet bellum? atquin acrius multo atque vehementius Theſſalici incendii cineres recaluere. Et in Ægypto quidem adverſus Cæſarem ſine partibus bellum. Quippe quum Ptolemæus rex Alexandriæ, ſummum civilis belli ſcelus peregiſſet, fœdusque amicitiæ cum Cæſare, medio Pompeii capite ſanxiſſet; ultionem tanti viri Manibus quærente fortuna, cauſſa non defuit. Cleopatra regis ſoror affuſa Cæſaris genibus, partem regni repoſcebat. Aderat puellæ forma, & quæ duplicaretur ex illo, quod talis

Biblioteca de Galicia

paſſa videbatur injuriam: odium ipſius regis, qui Pompeii cædem, partium fato, non Cæſari dederat; haud dubie idem in ipſum auſurus, ſi expediſſet. Quam ubi Cæſar reſtitui juſſit in regnum, ſtatim ab eisdem percuſſoribus Pompeii obſeſſus in regia, quamvis exigua manu, ingentis exercitus molem mira virtute ſuſtinuit. Ac primum ædificiorum proximorum, atque navalium incendio, infeſtorum hoſtium tela ſubmovit: mox in pæninſulam Pharon ſubitus evaſit: inde depulſus in maria, mira felicitate ad proximam claſſem enatavit: relicto quidem in fluctibus paludamento, ſeu fato, ſeu conſilio, ut illud ingruentibus hoſtium telis ſaxisque peteretur. Tandem receptus à claſſicis ſuis, undique ſimul hoſtes adortus, debellata perfida gente, juſta generi Manibus dedit. quippe & Theodotus magiſter, auctorque totius belli, & ne virilia quidem portenta Pothinus atque Ganymedes, diverſa per mare & terras fuga & morte conſumpti. Regis ipſius corpus obrutum limo repertum eſt in aureæ loricæ honore. In Aſia quoque novus rerum motus à Ponto: plane quaſi de induſtria captante fortuna hunc Mithridatico regno exitum, ut à Pompeio pater, à Cæſare filius vinceretur. Rex Pharnaces magis diſcordiæ noſtræ fiducia, quam virtutis ſuæ, infeſto in Cappadociam agmine ruebat: ſed hunc Cæſar aggreſſus, uno, &, ut ſic dixerim, non toto prœlio, obtrivit; more fulminis, quod uno eodemque momento venit, percuſſit, abſceſſit. Nec vana de ſe prædicatio eſt Cæſaris; *ante victum hoſtem eſſe, quam viſum.* Sic cum exteris. at in Africa cum civibus multo atrocius, quam in Pharſalia. Huc reliquias partium naufragarum quidam furoris æſtus expulerat: nec reliquias diceres, ſed integrum bellum. Sparſæ magis, quam oppreſſæ vires erant. Auxerat

rat ſacramentum ipſa clades Imperatoris: nec degenerabat ducum ſucceſſio. quippe ſatis ample ſonabant in Pompeiani nominis locum Cato & Scipio. Acceſſit copiis Mauritaniæ rex Iuba, videlicet ut latius vinceret Cæſar. Nihil ergo inter Pharſaliam, & Thapſon, niſi quod amplior, eoq; acrior Cæſarianorum impetus fuit, indignantium poſt Pompeium creviſſe bellum. Denique, quod alias nunquam ante imperium ducis, ſua ſponte ſigna cecinerunt. Strages à Iuba cœpit. ejus elephanti bellorum rudes, & nuper à ſilva, conſternati ſubito clangore. ſtatim & exercitus in fugam, & duces fortius quam ut fugerent, non inconſpicua tamen morte omnium. Iam Scipio nave fugiebat: ſed aſſequutis eum hoſtibus, gladium per viſcera exegit: & *ubi eſſet* quodam requirente, reſpondit hoc ipſum; *Bene ſe habet imperator.* Iuba quum ſeſe recepiſſet in regiam, magnifice epulatus, poſtero die cum Petreio fugæ comite, ſuper menſas & pocula interficiendum ſe ei præbuit. ille & regi ſuffecit, & ſibi: quum interim ſemeſi in medio cibi, & parentalia fercula regio ſimul Romanoque ſanguine madebant. Cato non interfuit bello: poſitisque apud Bagradam caſtris, Vticam, velut altera Africæ clauſtra, ſervabat. Sed accepta partium clade, nihil cunctatus, ut ſapiente dignum erat, mortem etiam lætus accivit. Nam poſtquam filium comitesque ab amplexu dimiſit, in nocte lecto ad lucernam Platonis libro, qui immortalitatem animæ docet, paullulum quievit. tum circa primam vigiliam ſtricto gladio revelatum manu pectus ſemel iterumq; percuſſit. Auſi poſt hoc virum medici violare fomentis. ille paſſus dum abſcederent, reſcidit plagas: ſequutaque vis ſanguinis moribundas manus in ipſo vulnere reliquit. Quaſi non eſſet usquam dimicatum, ſic arma rurſus &

Biblioteca de Galicia

partes. quantoque Africa ſupra Theſſaliam, tanto Africam ſuperabat Hiſpania. Plurimum quantum favoris partibus dabat fraternitas ducum, & pro uno duos ſtare Pompeios. Itaque nuſquam atrocius, nec tam ancipiti Marte concurſum eſt. Primum in ipſo oſtio Oceani Varus Didiusque legati conflixere: ſed acrius fuit cum ipſo mari, quam inter ſe navibus bellum. ſiquidem velut furorem civium caſtigaret Oceanus, utramq; claſſem naufragio cecidit. Quinam ille horror, quum eodem tempore fluctus, procellæ, viri, naves, armamenta confligerent? adde ſitus ipſius formidinem; vergentia in unum, hinc Hiſpaniæ, inde Mauritaniæ litora; mare & inteſtinum, & externum; imminentesque Herculis ſpeculas; quum omnia undique ſimul prœlio, & tempeſtate ſævirent. Mox circa obſidiones urbium utrimque diſcurſum eſt: quæ miseræ inter hos atque illos duces ſocietatis Romanæ pœnas dabant. Omnium poſtrema certaminum Munda. hic non pro cætera felicitate, ſed anceps, & diu triſte prœlium: ut plane videretur neſcio quid deliberare fortuna. Sane & ipſe ante aciem mœſtior non ex more Cæſar; ſive reſpectu fragilitatis humanæ; ſive nimiam proſperorum ſuſpectam habens continuationem; vel eadem timens, poſtquam idem eſſe cœperat quod Pompeius. Sed in ipſo prœlio, quod nemo unquam meminerat, quum diu pari Marte acies nihil aliud quam occiderent, in medio ardore pugnantium ſubito ingens inter utrosque ſilentium, quaſi conveniſſet. hic omnium ſenſus erat. Noviſſime illud inuſitatum Cæſaris oculis nefas, poſt quatuordecim annos probata veteranorum manus gradum retro dedit. quod etſi nondum fugerat, apparebat tamen pudore magis, quam virtute reſiſtere. Itaque ablegato equo, ſimilis furenti, primam

Biblioteca de Galicia

mam in aciem procurrit. Ibi prenſare fugientes, confirmare, per totum denique agmen oculis, manibus, clamore volitare. Dicitur in illa perturbatione & de extremis agitaſſe ſecum, & ita manifeſto vultu fuiſſe, quaſi occupare manu mortem vellet; niſi cohortes hoſtium quinque per transverſam aciem actæ, quas Labienus periclitantibus caſtris ſubſidio miſerat, fugæ ſpeciem præbuiſſent. hoc aut & ipſe credidit, aut dux callidus arripuit in occaſionem: & quaſi in fugientem invectus, ſimul & ſuorum erexit animos, & hoſtes perculit. nam hi dum ſe putant vincere, fortius ſequi; Pompeiani dum fugere credunt ſuos, fugere cœperunt. Quanta fuerit hoſtium cædes, ira, rabiesque victoribus, ſic æſtimari poteſt. hoc à prælio profugi quum ſe Mundam recepiſſent, & Cæſar obſideri ſtatim victos imperaſſet, ex congeſtis cadaveribus agger effectus eſt, quæ pilis jaculiſque confixa inter ſe tenebantur. fœdum etiam inter barbaros! Sed videlicet victoriam deſperantibus Pompeii liberis, Cnæum prœlio profugum, crure ſaucio deſerta & avia petentem, Ceſonius apud Lauronem oppidum conſequutus, pugnantem (adeo nondum deſperabat) interfecit. Sextum fortuna in Celtiberiam interim abſcondit; aliiſque poſt Cæſarem bellis reſervavit. Cæſar in patriam victor invehitur. Primum de Gallia triumphum transmiſerat Rhenus, & Rhodanus, & ex auro captivus Oceanus. Altera laurus Ægyptia. tunc in ferculis Nilus, Arſinoë, & ad ſimulacrum ignium ardens Pharus. Tertius de Pharnace currus, & Ponto. Quartus Iubam & Mauros, & his ſubactam oſtendebat Hiſpaniam. Pharſalia, & Thapſos, & Munda nuſquam. & quanto majora erant, de quibus non triumphabat! Hic aliquando finis armis fuit. reliqua pax incruenta: penſatumq; clementia

bellum. Nemo cæſus imperio præter Afranium. ſatis ignoverat ſemel. & Fauſtum Syllam. didicerat generos timere. filiamque Pompeii cum patruelibus ex Sylla. hic poſteris cavebatur. Itaque non ingratis civibus, omnes unum in principem congeſti honores: circa templa imagines, in theatro diſtincta radiis corona; ſuggeſtus in curia; faſtigium in domo; menſis in cœlo; ad hoc pater ipſe patriæ perpetuusque dictator: noviſſime, dubium, an ipſo volente oblata pro Roſtris ab Antonio conſule regni inſignia. Quæ omnia velut inſulæ in deſtinatam morti victimam congerebantur. Quippe clementiam principis vicit invidia. gravisque erat liberis ipſa beneficiorum potentia. Nec diutius dilatio donata eſt: ſed Brutus & Caſſius, aliique patricii conſenſerunt in cædem principis. quanta vis fati! manaverat late conjuratio. libellus etiam Cæſari datus eodem die. nec perlitare centum victimis potuerat. venit in curiam tamen, expeditionem Parthicam meditans. ibi in curuli ſedentem eum ſenatus invaſit: tribuſque & viginti vulneribus ad terram datus eſt. Sic ille, qui terrarum orbem civili ſanguine impleverat, tandem ipſe ſanguine ſuo curiam implevit.

CAP. III.

Cæſar Auguſtus.

POpulus Romanus, Cæſare & Pompeio trucidatis, rediſſe in ſtatum priſtinæ libertatis videbatur: & redierat, niſi aut Pompeius liberos, aut Cæſar hæredem reliquiſſet: vel, quod utroque pernicioſius fuit, ſi non collega quondam, mox æmulus Cæſarianæ potentiæ, fax & turbo ſequentis ſæculi, ſuperfuiſſet Antonius. Quippe dum Sextus paterna repetit, trepidatum toto mari: dum Octavius mortem patris ulciſcitur, iterum fuit movenda

Biblioteca de Galicia

venda Theſſalia; dum Antonius varius ingenio, aut ſucceſſorem Cæſaris indignatur Octavium, aut amore Cleopatræ deſciſcit in regem. nam aliter ſalvus eſſe non potuit, niſi confugiſſet ad ſervitutem. Gratulandum tamen in tanta perturbatione eſt, quod potiſſimum ad Octavium Cæſarem Auguſtum ſumma rerum rediit: qui ſapientia ſua atque ſolertia, perculſum undique & perturbatum ordinavit imperii corpus: quòd ita haud dubie nunquam coire & conſentire potuiſſet, niſi unius præſidis nutu, quaſi anima & mente regeretur. Marco Antonio Publio Dolabella conſulibus, imperium Romanum jam ad Cæſares transferente fortuna, varius & multiplex civitatis motus fuit. quodque in annua cœli converſione fieri ſolet, ut mota ſidera tonent, ac ſuos flexus tempeſtate ſignificent; ſic cum Romanæ dominationis, id eſt humani generis converſione, penitus intremuit, omnique genere diſcriminum, civilibus, terreſtribus, ac navalibus bellis, omne imperii corpus agitatum eſt.

CAP. VI.

Bellum Mutinenſe.

PRima civilium motuum cauſſà teſtamentum Cæſaris fuit, cujus ſecundus hæres Antonius prælatum ſibi Octavium furens, inexpiabile contra adoptionem acerrimi juvenis ſuſceperat bellum. quippe quum intra decem & octo annos tenerum, obnoxium, & opportunum injuriæ juvenem videret, ipſe plenæ ex commilitio Cæſaris dignitatis; lacerare furtis hæreditatem, ipſum inſectari probris, cunctis artibus cooptationem Iuliæ gentis inhibere non deſineret; denique ad opprimendum juvenem, palam arma moliri; & jam parato exercitu in Ciſalpina Gallia reſiſtentem moti-

Biblioteca de Galicia

bus ſuis Decimum Brutum obſidebat: Octavius Cæſar, ætate & injuria favorabilis, & nominis majeſtate, quod ſibi induerat, revocatis ad arma veteranis, privatus (quis crederet?) conſulem aggreditur. obſidio Mutinæ liberat Brutum: Antonium exuit caſtris. Tum quidem etiam manu pulcher apparuit. nam cruentus & ſaucius aquilam, à moriente ſignifero traditam, ſuis humeris in caſtra referebat.

CAP. V.

Bellum Peruſinum.

ALterum bellum concitavit agrorum diviſio, quos Cæſar veteranis in caſtris, pretium militiæ, perſolvebat. Semper alias Antonii peſſimum ingenium Fulvia gladio cincta virilis militiæ, uxor agitabat. Ergo depulſos agris colonos incitando, iterum in arma ierat. Hic vero jam non privatis, ſed totius ſenatus ſuffragiis judicatum hoſtem Cæſar aggreſſus, intra Peruſiæ muros redegit, compulitque ad extrema deditionis, turpi & nihil non experta fame.

CAP. VI.

Triumviratus.

QVum ſolus etiam gravis paci, gravis Reipublicæ eſſet Antonius, quaſi ignis incendio Lepidus acceſſit. Quid contra duos exercitus neceſſe fuit venire in cruentiſſimi fœderis ſocietatem? Diverſa omnium nota incendia. Lepidum divitiarum cupido, quarum ſpes ex turbatione Reipublicæ: Antonium ultiones de his, qui ſe hoſtem judicaſſent: Cæſarem inultus pater, & Manibus ejus graves Caſſius & Brutus agitabant. In hoc velut fœdus pax inter tres duces componitur. Apud Confluentes inter Peruſiam & Bononiam jungunt manus, & exercitus conſalutant. Nullo bono more Trium-

Biblioteca de Galicia

Triumviratus invaditur. oppreſſaque armis Republica, redit Syllana proſcriptio: cujus atrocitas nihil in ſe minus habet, quam numerum centum quadraginta ſenatorum. Exitus fœdi, truces, miſerabiles, toto terrarum orbe fugientium. pro quibus quis pro dignitate rei ingemiſcat, quum Antonius Lucium Cæſarem avunculum ſuum, Lepidus Lucium Paullum ſuum fratrem proſcripſerit? Romæ capita cæſorum proponere in Roſtris jam uſitatum erat: verum ſic quoque civitas lacrymas tenere non potuit, quum reciſum Ciceronis caput in illis ſuis Roſtris videretur, nec aliter ad videndum eum, quam ſolebat ad audiendum, concurreretur. Hæc ſcelera in Antonii Lepidique tabulis. Cæſar percuſſoribus patris contentus fuit. Hæc quoque niſi multa fuiſſet, etiam juſta cædes haberetur.

CAP. VII.

Bellum Caſſii & Bruti.

BRutus & Caſſius ſic Cæſarem, quaſi Tarquinium regem, depuliſſe regno videbantur: ſed libertatem, quam maxime reſtitutam voluerunt, illo ipſo parricidio perdidere. Igitur cæde perfecta, quum veteranos Cæſaris, nec immerito, timerent, ſtatim è curia in Capitolium confugerunt. Nec illis ad ultionem deerat animus: ſed ducem non habebant. Igitur quum appareret, quæ ſtrages Reipublicæ immineret, diſplicuit ultio cum conſulis abolitione decreta. Ne tamen publici doloris oculos ferrent, in provincias ab illo ipſo, quem occiderant, Cæſare datas, Syriam & Macedoniam, conceſſerunt. Sic vindicta Cæſaris dilata potius quam oppreſſa eſt. Igitur ordinata magis ut poterat, quam ut debebat, in Triumviros republica, relicto ad Vrbis præſidium Lepido, Cæſar cum

Biblioteca de Galicia

Antonio in Caſſium Brutumque ſuccingitur. Illi comparatis ingentibus copiis, eandem illam, quæ fatalis Cnæo Pompeio fuit, harenam inſederant. Sed nec tum imminentia cladis deſtinatæ ſigna latuere. Nam & aſſuetæ cadaverum pabulo volucres, caſtra quaſi jam ſua circumvolabant: & in aciem prodeuntibus obvius Æthiops nimis aperte ferale ſignum fuit. Ipſiq; Bruto per noctem, quum allato lumine ex more aliqua ſecum agitaret, atra quædam imago ſe obtulit: & *quæ eſſet* interrogata; *Tuus*, inquit, *malus genius*. Hoc dixit, & ſub oculis mirantis evanuit. Pari in meliora præſagio in Cæſaris caſtris omnia aves, victimæque promiſerant: ſed nihil illo præſentius, quod Cæſaris medicus ſomnio admonitus eſt, *ut Cæſar caſtris excederet, quibus capi imminebat*: ut factum eſt. Acie namque commiſſa, quum pari ardore aliquamdiu dimicatum foret: & quamvis duces non eſſent præſentes, quorum alterum corporis ægritudo, illum metus & ignavia ſubduxiſſent; ſtaret tamen pro partibus invicta fortuna & ultoris, & qui vindicabatur: primum adeo anceps fuit & par utrimque diſcrimen, ut exitus prœlii docuit. Capta ſunt hinc Cæſaris caſtra, inde Caſſii. Sed quanto efficacior eſt fortuna quam virtus! & quam verum eſt, quod moriens efflavit, non *in re, ſed in verbo tantum eſſe virtutem!* Victoriam illi prœlio error dedit. Caſſius inclinato cornu ſuorum, quum captis Cæſaris caſtris, rapido impetu recipientes ſe equites videret, fugere arbitratus, evadit in tumulum. inde pulvere & ſtrepitu, etiam nocte vicina, eximentibus geſtæ rei ſenſum, quum ſpeculator quoque in id miſſus, tardius renunciaret; transactum de partibus ratus, uni de proximis auferendum præbuit caput. Brutus quum in Caſſio etiam ſuum animum perdidiſſet, ne quid ex conſtituti fide reſi-

Biblioteca de Galicia

reſignaret (ita enim par ſupereſſe bello convenerat) ipſe quoque uni comitum ſuorum confodiendum præbuit latus. Quis ſapientiſſimos viros non miretur ad ultimum non ſuis manibus uſos? niſi ſi hoc quoque ex perſuaſione defuit, ne violarent manus, ſed in abolitione ſanctiſſimarum piiſſimarumque animarum, judicio ſuo, ſcelere alieno, uterentur.

CAP. VIII.

Bellum cum Sexto Pompeio.

SVblatis percuſſoribus Cæſaris, ſupererat Pompeii domus. Alter juvenum in Hiſpania occiderat, alter fuga evaſerat: contractiſque infelicis belli reliquiis, quum inſuper ergaſtula armaſſet, Siciliam, Sardiniamque habebat. Iam & claſſe medium mare inſederat, ô quam diverſus à patre! Ille Cilicas extinxerat: hic ſecum piratas navales agitabat. Tanta mole belli penitus in Siculo freto juvenis oppreſſus eſt: magnique famam ducis ad inferos ſecum tuliſſet, ſi nihil tentaſſet ulterius: niſi quod magnæ indolis ſignum eſt, ſperare ſemper. Perditis enim rebus profugit; Aſiamque velis petit, venturus ibi in manus hoſtium & catenas, & quod miſerrimum eſt fortibus viris, ad hoſtium arbitrium ſub percuſſore moriturus. Non alia poſt Xerxem miſerabilior fuga. quippe modo trecentarum quinquaginta navium dominus, cum ſex ſeptemve fugiebat, extincto Prætoriæ navis lumine, anulis in mare abjectis, pavens atque reſpectans, & tamen non timens ne periret.

CAP. IX.

Bellum Parthicum duce Ventidio.

QVamvis in Caſſio & Bruto partes ſuſtuliſſet; in Pompeio totum partium nomen aboleſſet: nondum tamen ad pacis ſtabilitatem profecerat Cæſar,

Cæſar, quum ſcopulus, & nodus, & mora publicæ ſecuritatis ſupereſſet Antonius. Nec ille defuit vitiis, quin periret, immo omnia expertus ambitu & luxuria, primum hoſtes, deinde cives, tandem etiam terrore ſui ſæculum liberavit. Parthi clade Craſſiana altius animos erexerant; civileſque populi Romani diſcordias læti acceperant: itaque ut prima adfulſit occaſio, non dubitaverunt & erumpere, ultro quidem invitante Labieno. qui miſſus à Caſſio Brutoque (quis furor ſcelerum!) ſollicitaverat hoſtes in auxilium: & illi Pacoro duce, regio juvene, diſſipant Antoniana præſidia. Saxa legatus, ne veniret in poteſtatem, à gladio ſuo impetravit. Denique ablata Syria, emanabat latius malum, hoſtibus ſub auxilii ſpecie ſibi vincentibus; niſi Ventidius, & hic legatus Antonii, incredibili felicitate & Labieni copias, ipſumque Pacorum, & omnem Parthicum equitatum, toto inter Orontem & Euphratem ſinu late cecidiſſet. Viginti amplius millium fuit. nec ſine conſilio ducis. qui ſimulato metu adeo paſſus eſt hoſtem caſtris ſuccedere, donec abſumto jactus ſpatio, adimeret uſum ſagittarum. Rex fortiſſime dimicans cecidit. Mox circumlato ejus per urbes quæ deſciverant capite, Syria ſine bello recepta. Sic Craſſianam cladem Pacori cæde penſavimus.

CAP. X.

Bellum Parthicum cum Antonio.

EXpertis invicem Parthis atque Romanis, quum Craſſus atque Pacorus utrinque virium mutuarum documenta feciſſent; pari ruſus reverentia integrata amicitia: & quidem ab ipſo fœdus Antonio cum rege percuſſum. Sed immenſa vanitas hominis, dum titulorum cupidine, Araxem & Euphratem ſub imaginibus ſuis legi concupiſcit;

neque

neque cauſſa, nec conſilio, ac ne imaginaria quidem belli indictione, quaſi hoc quoque ex arte ducis eſſet, obrepere; relicta repente Syria in Parthos impetum facit. Gens præter armorum fiduciam callida, ſimulat trepidationem, & in campos fugam: hic ſtatim quaſi victor ſequebatur: quum ſubito nec magna hoſtium manus, ex improviſo, & jam in feſſos via, ſub veſpere, velut nimbus erupit, & miſſis undique ſagittis duas legiones operuerunt. Nihil acciderat in comparationem cladis, quæ in poſterum diem imminebat, niſi interveniſſet deûm miſeratio. Vnus ex clade Craſſiana Parthico habitu caſtris adequitat, & ſalute Latine data, quum fidem ipſo feciſſet, quid immineret edocuit; *jam affuturum cum omnibus copiis regem: irent retro, peterentque montes: ſic quoque hoſtem fortaſſe non defore.* atque ita ſequuta eſt minor vis hoſtium quam imminebat. Adfuit tamen; deletæque reliquæ copiæ forent, niſi urgentibus telis in modum grandinis, quadam forte, quaſi docti, procubuiſſent in genua milites, & elatis ſuper capita ſcutis, cæſorum ſpeciem præbuiſſent. Tum Parthus arcus inhibuit. deinde Romani quum ſe rurſus extuliſſent, adeo res miraculo fuit, ut unus ex barbaris miſerit vocem; *ite & bene valete, Romani. merito vos victores fama gentium loquitur, qui Parthorum tela fugiſtis.* Non minor ex aqua poſtea, quam ab hoſtibus clades. infeſta primum ſiti regio. tum quibusdam Salmacidis fluvius infeſtior. noviſſimeque jam ab invalidis & avide hauriebatur: quum noxiæ etiam dulcis fieret. Mox & ardores per Armeniam; & nives per Cappadociam; & utriusque cœli ſubita mutatio pro peſtilentia fuit. Sic vix tertia parte de ſedecim legionibus reliqua; quum argentum ejus paſſim dolabris concideretur; & ſubinde inter moras mor-

Biblioteca de Galicia

mortem à gladiatore ſuo efflagitaſſet egregius imperator; tandem perfugit in Syriam. ibi incredilibi quadam mentis væcordia ferocior aliquanto factus eſt: quaſi viciſſet qui evaſerat.

CAP. XI.

Bellum cum Antonio & Cleopatra.

FVror Antonii quatenus per ambitum non interiret, luxu & libidine extinctus eſt. Quippe poſt Parthos, quum exoſus arma in otio ageret, captus amore Cleopatræ, quaſi bene geſtis rebus, in regio ſe ſinu reficiebat. Hæc mulier Ægyptia, ab ebrio imperatore, pretium libidinum Romanum imperium petit. Et promiſit Antonius: quaſi facilior eſſet Partho Romanus. Igitur dominationem parare, nec tacite: ſed patriæ, nominis, togæ, faſcium oblitus, totus in monſtrum illud ut mente, ita animo quoque, & cultu deſciverat. Aureum in manu baculum; ad latus acinaces; purpurea veſtis ingentibus obſtricta gemmis; diadema aderat, ut regina rex ipſe frueretur. Ad primam novorum motuum famam Cæſar à Brundiſio trajecerat, ut venienti bello occurreret: poſitiſque in Epiro caſtris, Leucadem inſulam, montemque Leucaten, & Ambracii ſinus cornua, infeſta claſſe ſuccinxerat. Nobis quadringentæ amplius naves; ducentæ non minus hoſtium: ſed numerum magnitudo penſabat. Quippe à ſenis in novenos remorum ordinibus, ad hoc turribus, atque tabulatis allevatæ, caſtellorum & urbium ſpecie, non ſine gemitu maris, & labore ventorum ferebantur. quæ quidem ipſa moles exitio fuit. Cæſaris naves à triremibus in ſenos non amplius ordines creverant. Itaque habiles in omnia quæ uſus poſcebat, ad impetus & recurſus flexusque capiendos, illas graves, & ad omnia præpeditas, ſingulas plures

Biblioteca de Galicia

plures adortæ, miſſilibus ſimul, tum roſtris, ad hoc ignibus jactis, ad arbitrium diſſipavere. Nec ulla re magis hoſtilium copiarum apparuit magnitudo, quam poſt victoriam. Quippe immenſa claſſis, naufragio belli facto, toto mari ferebatur. Arabumque, & Sabæorum, & mille aliarum gentium Aſiæ ſpolia, purpuram aurumque in ripam aſſidue mota ventis maria revomebant. Prima dux fugæ regina, cum aurea puppe, veloque purpureo, ſe in altum dedit. Mox ſequutus Antonius: ſed inſtare veſtigiis Cæſar. Itaque nec præparata in Oceanum fuga; nec munita præſidiis utraque Ægypti cornua, Parætonium atque Peluſium, profuere. prope manu tenebantur. Prior ferrum occupavit Antonius. Regina ad pedes Cæſaris provoluta tentavit oculos ducis. fruſtra. Nam pulchritudo intra pudicitiam principis fuit. Nec illa de vita quæ offerebatur, ſed de parte regni laborabat. Quod ubi deſperavit à principe, ſervarique ſe triumpho vidit, incautiorem nacta cuſtodiam, in Mauſoleum ſe (ſepulchra regum ſic vocant) recipit. ibi maximos, ut ſolebat, induta cultus, in differto odoribus ſolio, juxta ſuum ſe collocavit Antonium: admotiſque ad venas ſerpentibus, ſic morte quaſi ſomno ſoluta.

CAP. XII.

Bella adverſus gentes exteras.

HIc finis armorum civilium. reliqua adverſus exteras gentes: quæ diſtricto circa mala ſua imperio, diverſis orbis oris emicabant. Nova quippe pax: nec dum aſſuetæ frenis ſervitutis tumidæ gentium inflatæque cervices, ab impoſito nuper jugo reſiliebant. Ad Septemtrionem converſa ferme plaga ferocius agebat; Norici, Illyrii, Pannonii, Dalmatæ, Myſi, Thraces & Daci, Sarmatæ

Biblioteca de Galicia

matæ atque Germani. Noricis animos dabant Alpes atque nives, quo bellum non poſſet aſcendere: ſed omnes illius cardinis populos, Brennos, Senones atque Vindelicos, per privignum ſuum Claudium Druſum perpacavit. Quæ fuerit callidarum gentium feritas, facile vel mulieres oſtendere; quæ deficientibus telis, infantes ipſos afflictos humo in ora militum adverſa miſerunt. Illyrii quoque ſub Alpibus agunt, imasque valles earum, ad quædam quaſi clauſtra, cuſtodiunt, abruptis torrentibus impliciti. in hos expeditionem ipſe ſumpſit; fierique pontes imperavit. Hic ſe & aquis & hoſte turbantibus, cunctanti ad aſcenſum militi ſcutum de manu rapuit: & in via primus, tunc agmine ſequuto, quum Illyricus multitudine pontem ſuccidiſſet, ſaucius manibus ac cruribus, ſpecioſior ſanguine, & ipſo periculo auguſtior, terga hoſtium percecidit. Pannonii duobus ſaltibus, ac tribus fluviis, Dravo, Savo, Hiſtroque vallabantur. populati proximos, intra ripas ſe recipiebant. in hos domandos Vibium miſit. cæſi ſunt in utrisque fluminibus. Arma victorum non ex more belli cremata; ſed capta ſunt, & in profluentes data: ut cæteris, qui reſiſtebant, victoria ſic nunciaretur. Dalmatæ plerumque ſub ſilvis agunt: inde in latrocinia promptiſſimi. Hos jam quidem Marcius incenſa urbe Delminio quaſi detruncaverat. poſtea Aſinius Pollio gregibus, armis, agris multaverat; (hic ſecundus orator) ſed Auguſtus perdomandos Vibio mandat: qui efferum genus fodere terras coëgit, aurumque venis repurgare: quod alioquin gens omnium cupidiſſima, ſtudioſa diligentia anquirit; ut illud in uſus ſuos ſervare videatur. Myſi quam feri, quam truces fuerint, quam ipſorum etiam barbari barbarorum, horribile dictu eſt. Vnus ducum, ante aciem poſtulato ſilentio, *Qui*

vos,

vos, inquit, *eſtis?* Reſponſum invicem: *Romani, gentium domini.* Et illi, *Ita*, inquiunt, *ſi nos viceritis.* Accepit omen Marcus Craſſus. Illi ſtatim ante aciem immolato equo concepere votum, *ut cæſorum extis ducum & litarent, & veſcerentur.* Deos audiſſe crediderim, nec tubam ſuſtinere potuerunt. Non minimum terroris incuſſit barbaris Domitius centurio, ſatis barbaræ, efficacis tamen apud pares homines ſtoliditatis, qui foculum gerens ſuper caſſidem, ſuſcitatam motu corporis flammam, velut ardenti capite fundebat. Ante hos, Thracum maxime populus deſciverat. Ille barbarus & ſignis militaribus, & diſciplina, armis etiam Romanis aſſueverat: ſed à Piſone perdomiti, in ipſa captivitate rabiem oſtendere. quippe quum catenas morſibus tentarent, feritatem ſuam ipſi puniebant. Daci montibus inhærent: Cotiſonis regis imperio, quotiens concretus gelu Danubius junxerat ripas, decurrere ſolebant, & vicina populari. Viſum eſt Cæſari Auguſto gentem aditu difficilimam ſubmovere. Miſſo igitur Lentulo, ultra ulteriorem repulit ripam: citra, præſidia conſtituit. Sic tunc Dacia non victa, ſed ſummota, atque dilata eſt. Sarmatæ patentibus campis inequitant. & hos per eundem Lentulum prohibere Danubio ſatis fuit. Nihil præter nives, rarasque ſilvas habent. Tanta barbarie eſt, ut pacem non intelligant. Germaniam quoq; utinam vincere tanti non putaſſet: magis turpiter amiſſa eſt, quam glorioſe acquiſita: ſed quatenus ſciebat patrem ſuum Cæſarem, bis trajecto ponte Rheno, quæſiſſe bellum; in illius honorem concupiit facere provinciam. & factum erat, ſi barbari tam vitia noſtra, quam imperia ferre potuiſſent. Miſſus in eam provinciam Druſus, primos domuit Vſipetes: inde Tenctheros percucurrit, & Cattos. Nam Marcomano-

Biblioteca de Galicia

manorum ſpoliis inſignibus quendam editum tumulum in trophæi modum excoluit. Inde validiſſimas nationes, Cheruſcos Suevosque & Sicambros pariter aggreſſus eſt: qui viginti centurionibus incrematis, hoc velut ſacramento ſumpſerant bellum, adeo certa victoriæ ſpe, ut prædam in anteceſſum pactione diviſerint. Cheruſci equos; Suevi aurum & argentum; Sicambri captivos elegerant: ſed omnia retrorſum. Victor namque Druſus equos, pecora, torques eorum, ipſosque, præda diviſit, & vendidit. præterea in tutelam provinciarum, præſidia atque cuſtodias ubique diſpoſuit; per Moſam flumen; per Albim; per Viſurgim. Nam per Rheni quidem ripam, quinquaginta amplius caſtella direxit. Bonnam & Ceſoniam cum pontibus junxit, claſſibusque firmavit. Inviſum atque inacceſſum in id tempus Hercynium ſaltum patefecit. Ea denique in Germania pax erat, ut mutati homines, alia terra, cœlum ipſum mitius molliusque ſolito videretur. Denique non per adulationem, ſed ex meritis, defuncto ibi fortiſſimo juvene, ipſi, quod nunquam alias, ſenatus cognomen ex provincia dedit. Sed difficilius eſt provincias obtinere, quam facere. viribus parantur, jure retinentur. Igitur breve id gaudium. Quippe Germani victi magis, quam domiti erant: moresque noſtros magis, quam arma ſub imperatore Druſo ſuſpiciebant: poſtquam vero ille defunctus, Vari Quinctilii libidinem ac ſuperbiam, haud ſecus quam ſævitiam odiſſe cœperunt. Auſus ille agere conventum: & in caſtris jus dicebat, quaſi violentiam barbarorum & lictoris virgis, & præconis voce poſſet inhibere: at illi, qui jam pridem rubigine oblitos enſes, inertesq; mœrerent equos, ut primum togas, & ſæviora armis jura viderunt, duce Arminio arma corripiunt. quum interim

tanta

Biblioteca de Galicia

tanta erat Varo pacis fiducia, ut ne prædicta quidem, & prodita per Segeſtem, unum principum, conjuratione commoveretur. Itaq; improvidum, & nihil tale metuentem improviſo adorti, quum ille (ô ſecuritas!) ad tribunal citaret; undique invadunt, caſtra rapiunt, tres legiones opprimuntur. Varus perditas res eodem, quo Cannenſem diem Paullus, & fato eſt & animo ſequutus. Nihil illa cæde per paludes, perque ſilvas cruentius: nihil inſultatione barbarorum intolerantius, præcipue tamen in cauſarum patronos. aliis oculos, aliis manus amputabant: unius os ſutum, reciſa prius lingua, quam in manu tenens barbarus, *tandem*, inquit, *vipera, ſibilare deſiſte*. Ipſius quoque conſulis corpus, quod militum pietas humi abdiderat, effoſſum. Signa & aquilas duas adhuc barbari poſſident. tertiam ſignifer prius quam in manus hoſtium veniret, evulſit; merſamque intra baltei ſui latebras gerens, in cruenta palude ſic latuit. Hac clade factum, ut imperium, quod in littore Oceani non ſteterat, in ripa Rheni fluminis ſtaret. Hæc ad Septemtrionem. Sub Meridiano tumultuatum magis, quam bellatum eſt. Muſulanios atque Gætulos accolas Syrtium, Coſſo duce compeſcuit: unde illi *Gætulici* nomen. Latius victoria patet. Marmaridas atque Garamantas Curinio ſubigendos dedit. Potuit & ille redire *Marmaricus*; ſed modeſtior in æſtimanda victoria fuit. Ad Orientem plus negotii cum Armeniis. huc alterum ex Cæſaribus nepotibus ſuis miſit. Ambo fato breves; ſed alter inglorius. Maſſiliæ quippe Lucius morbo ſolvitur: in Syria Caius ex vulnere, quum Armeniam ad Parthos ſe ſubtrahentem recipit. Armenios, victo rege Tigrane, in hoc unum ſervitutis genus Pompeius aſſueverat, ut rectores à nobis acciperent. Intermiſſum ergo jus, per hunc recuperatum,

Biblioteca de Galicia

ratum, non incruento, nec inulto tamen certamine. Quippe Domnes, quem rex Artaxatis præfecerat, ſimulata proditione, adortus virum intentum libello, quem, ut theſaurorum rationes continentem, ipſe porrexerat, ſtrictus ac recreatus ex vulnere in tempus. Cæterum barbarus undique infeſto exercitu oppreſſus, gladio, & pyra, in quam ſe percuſſus immiſit, ſuperſtiti etiamnum Cæſari ſatisfecit. Sub Occaſu pacata fere omnis Hiſpania, niſi quam Pyrenæi deſinentis ſcopulis inhærentem citerior alluebat Oceanus. Hic duæ validiſſimæ gentes, Cantabri & Aſtures, immunes imperii agitabant. Cantabrorum & pejor, & altior, & magis pertinax in rebellando animus fuit; qui non contenti libertatem ſuam defendere, proximis etiam imperitare tentabant, Vaccæosque, & Curgonios, & Autigonas crebris incurſionibus fatigabant. In hos igitur, quia vehementius agere nunciabantur, non mandata expeditio, ſed ſumpta eſt. Ipſe venit Sageſamam: caſtra poſuit. inde partito exercitu totam in diem amplexus Cantabriam, efferam gentem, ritu ferarum quaſi indagine debellabat. Nec ab Oceano quies, quum infeſta claſſe ipſa quoque terga hoſtium cæderentur. Primum adverſus Cantabros ſub mœnibus Belgicæ prœliatus eſt. Hinc fuga in eminentiſſimum Vinnium montem, quem maria prius Oceani, quam arma Romana aſcenſura eſſe crediderant. Tertio Arracillum oppidum magna vi repugnat. Captum tamen poſtremo fuit. Medulli montis obſidio (quem perpetua quindecim millium foſſa comprehenſum cinxit undique ſimul adeunte Romano) poſtquam extrema barbari vident; certatim igne, ferro inter epulas, venenoque, quod ibi vulgo ex arboribus taxeis exprimitur, præcepere mortem: ſeque pars major à captivitate, quæ videbatur, vindicavere.

Hæc

Hæc per Antiſtium, Furnium, Agrippam legatos, hibernans in Tarraconis maritimis Cæſar accepit. Ipſe præſens hos deduxit montibus: hos obſidibus aſtrinxit: hos ſub corona jure belli venumdedit. Digna res lauro, digna curru ſenatui viſa eſt: ſed jam Cæſar tantus erat, ut poſſet triumphos contemnere. Aſtures per idem tempus ingenti agmine à montibus ſuis deſcenderant. Nec temere ſumptus, ut barbaris, impetus: ſed poſitis caſtris apud Aſturam flumen, trifariàm diviſo agmine, tria ſimul Romanorum caſtra aggredi parabant. Fuiſſet & anceps, & cruentum, & utinam mutua clade certamen, tunc tam fortibus, tam ſubito, tam cum conſilio venientibus; niſi Trigæcini prodidiſſent. à quibus præmonitus Cariſius, cum exercitu adveniens oppreſſit conſilia. ſic quoque tamen non incruento certamine. Reliquias fuſi exercitus validiſſima civitas Lancia excepit. ubi adeo certatum eſt, ut quum in captam urbem faces poſcerentur, ægre dux impetraverit veniam, *ut victoriæ Romanæ ſtans potius eſſet, quam incenſa, monumentum.* Hic finis Auguſto bellicorum certaminum fuit; idem rebellandi finis Hiſpaniæ. Certa mox fides, & æterna pax; cum ipſorum ingenio, in pacis partes promptiore; tum conſilio Cæſaris, qui fiduciam montium timens, in quos ſe recipiebant, caſtra ſua, ſed quæ in plano erant, habitare & incolere juſſit. Ingentis eſſe conſilii illud obſervari cœpit. Natura regionis circa ſe omnis aurifera, miniique & chryſocollæ, & aliorum colorum ferax. Itaque exerceri ſolum juſſit. Sic Aſtures & latentes in profundo opes ſuas atque divitias, dum aliis quærunt, noſſe cœperunt. Omnibus ad Occaſum & Meridiem pacatis gentibus, ad Septemtrionem quoque, duntaxat intra Rhenum atque Danubium; item ad Orientem intra Taurum & Euphra-

Biblioteca de Galicia

Euphratem; illi quoque reliqui, qui immunes imperii erant, ſentiebant tamen magnitudinem, & victorem gentium populum Romanum reverebantur. Nam & Scythæ miſere legatos, & Sarmatæ, amicitiam petentes. Seres etiam, habitantesque ſub ipſo ſole Indi, cum gemmis, & margaritis, elephantes quoque inter munera trahentes, nihil magis, quam longinquitatem viæ imputabant, quam quadriennio impleverant; & tamen ipſe hominum color ab alio venire cœlo fatebatur. Parthi quoque quaſi victoriæ pœniteret, rapta clade Craſſiana ultro ſigna retulere. Sic ubique cuncta atque continua totius generis humani aut pax fuit, aut pactio. Auſusque tandem Cæſar Auguſtus ſeptingenteſimo ab Vrbe condita anno, Ianum Geminum cludere, bis ante ſe cluſum; ſub Numa rege; & victa primum Carthagine. Hinc converſus ad pacem, pronum in omnia mala, & in luxuriam fluens ſæculum, gravibus ſeveriſque legibus multis coërcuit. Ob hæc tot facta ingentia *Dictator perpetuus*, & *Pater patriæ* dictus. Tractatum etiam in ſenatu, an quia condidiſſet imperium, *Romulus* vocaretur: ſed ſanctius & reverentius viſum eſt nomen *Auguſti*; ut ſcilicet jam tum dum colit terras, ipſo nomine & titulo conſecraretur.

FINIS.

EPI-

Biblioteca de Galicia

EPITOME ALTERA HISTORIÆ ROMANÆ:

Sive

Argumenta librorum T. Livii, etiam illorum qui interciderunt, eodem Floro, ut vulgo volunt, autore.

EPITOME HISTORIARVM T. LIVII, LIBRI I.

ADventus Æneæ in Italiam, & res ab eo geſtæ; Aſcanii regnum Albæ, & Silvii Æneæ, ac deinceps Silviorum regum, primo libro continentur. Numitoris filia à Marte compreſſa, nati Romulus & Remus: Amulius obtruncatus. Vrbs à Romulo condita. Senatus lectus. Cum Sabinis bellatum. Opima ſpolia Iovi Feretrio lata. In curias populus diviſus. Fidenates & Vejentes victi. Romulus conſecratus. Numa Pompilius ritus ſacrorum tradidit: Iano templum conſtituit: ejusque portam, pacatis omnibus circa populis, primus clauſit: cum Dea Ægeria ſibi congreſſus nocturnos eſſe ſimulans, feroces populi animos ad religionem perpulit: Tullus Hoſtilius Albanos bello petiit. Poſthæc Tergeminorum pugna. Horatius abſolutus. Metii Fuffetii ſupplicium: Alba diruta: Albani in civitatem recepti: Sabinis bellum indictum.

Biblioteca de Galicia

ctum. Ad poſtremum fulmine Tullus abſumptus eſt. Ancus Marcius cæremonias à Numa inſtitutas renovavit: Latinis victis, & ad civitatem aſcitis, montem Aventinum aſſignavit: Politorium urbem Latinorum bello repetitam, quam priſci Latini occupaverant, diruit: pontem Sublicium in Tiberim fecit: Ianiculum collem urbi addidit: fines imperii protulit: Oſtiam condidit. Regnavit annos XXXIII. Eo regnante Lucumo Damarati Corinthii filius à Tarquiniis, Etruriæ civitate, Romam venit, & in amicitiam Anci receptus, Tarquinii nomen ferre cœpit, & poſt mortem Anci regnum excepit. Centum additis, patrum numerum auxit: Latinos ſubegit, Circum deſignavit, ludos edidit: Sabinorum bello petitus, equitum centurias ampliavit. Tentandæ ſcientiæ cauſa Attii Navii auguris, conſuluiſſe fertur, an id, de quo cogitaret, effici poſſet: quod cum ille fieri poſſe reſpondiſſet: juſſiſſe eum novacula cotem præcidere, idque protinus ab Attio factum. Sabinos præterea acie vicit: urbem muro circumdedit. cloacas fecit. occiſus eſt ab Anci filiis cum regnaſſet annos XXXVIII. Succeſſit ei Ser. Tullius, natus ex captiva nobili Corniculana; cui puero adhuc in cunis poſito caput arſiſſe traditum eſt. Is Vejentes atque Etruſcos prœlio fudit. Cenſum primus omnium egit. Luſtrum condidit, quo cenſa octoginta millia eſſe dicuntur. Claſſes centuriasque deſcripſit. Pomœrium protulit: Colles urbi, Quirinalem, Viminalem, Eſquilinumque adjecit. Templum Dianæ cum Latinis in Aventino fecit. Interfectus eſt à L. Tarquinio Priſci filio, conſilio filiæ ſuæ Tulliæ, cum regnaſſet annos triginta quatuor. Poſt hunc L. Tarquinius Superbus, neque Patrum, neque populi juſſu regnum invaſit: quo die ſcelerata Tullia per patris jacentis corpus carpentum egit. Armatos

Biblioteca de Galicia

matos circa ſe ad cuſtodiam corporis ſui habuit. Turnum Herdonium fraude interemit. Bellum cum Volſcis geſſit: & ex eorum præda templum Iovi in Capitolio fecit. Terminus & Iuventas non addixere: quorum aræ moveri non potuerunt: Filii Sexti Tarquinii dolo, Gabios in poteſtatem ſuam redegit. Hujus filiis Delphos profectis, & conſulentibus, quis eorum regnaturus eſſet Romæ, dictum eſt, eum regnaturum, qui primum matrem oſculatus eſſet. Quod reſponſum cum ipſi aliter interpretarentur, Iunius Brutus, qui cum iis profectus erat, prolapſum ſe ſimulavit, & terram oſculatus eſt. idque factum ejus eventum rei comprobavit. Nam quum impotenter ſe gerendo Tarquinius Superbus, omnes in odium ſui adduxiſſet; ad ultimum, propter expugnatam nocturna vi à Sexto filio ejus Lucretiæ pudicitiam, quæ, vocato patre ad ſe Tricipitino, & viro Collatino, obteſtata, ne inulta mors ejus eſſet, cultro ſe interemit; Bruti opera maxime expulſus eſt, quum regnaſſet annos viginti quinq;. Tunc conſules primum creati ſunt, L. Iunius Brutus, & L. Tarquinius Collatinus.

EPITOME LIBRI II.

BRutus jurejurando populum aſtrinxit, neminem regnare Romæ paſſurum Tarquiniorum. Collatinum collegam ſuum propter affinitatem Tarquiniorum ſuſpectum, coëgit conſulatu ſe abdicare, & civitate cedere. bona regum diripi juſſit: agrum Marti conſecravit: qui Campus Martius nominatus eſt. adoleſcentes nobiles, in quibus ſuos quoque & ſororis filios, quia conjuraverant de recipiendis regibus, ſecuri percuſſit. ſervo indici, cui Vindicius nomen fuit, libertatem dedit: ex cujus nomine vindicta eſt appellata. Quum adverſus reges, qui, contractis Vejentium & Tarqui-

Biblioteca de Galicia

nienſium copiis, bellum intulerant, exercitum duxiſſet, in acie cum Arunte filio Superbi commortuus eſt: eumque matronæ annum luxerunt. P. Valerius conſul legem de provocatione ad populum tulit. Capitolium dedicatum eſt. Porſena Rex Cluſinorum, bello pro Tarquiniis ſuſcepto, quum ad Ianiculum veniſſet, ne Tiberim tranſiret, virtute Coclitis Horatii prohibitus eſt: qui, dum alii pontem ſublicium reſcindunt, ſolus Etruſcos ſuſtinuit: & ponte rupto, armatus ſe in flumen miſit: & ad ſuos tranavit. Alterum acceſſit virtutis exemplum à Mucio: qui, quum ad feriendum Porſenam caſtra hoſtium intraſſet, occiſo ſcriba, quem regem eſſe putabat, comprehenſus, impoſitam altaribus manum, in quibus ſacrificatum erat, exuri paſſus eſt: dixitque tales trecentos eſſe conjuratos in mortem ipſius regis. quorum admiratione coactus Porſena pacis conditiones ferre, bellum omiſit, acceptis obſidibus. ex quibus virgo una Clœlia deceptis cuſtodibus per Tiberim ad ſuos tranavit: & quum reddita eſſet Porſenæ; honorifice remiſſa, equeſtrique ſtatua donata eſt. Ap. Claudius ex Sabinis Romam transfugit: ob hoc Claudia tribus adjecta eſt. Numerus tribuum ampliatus eſt, ut eſſent viginti una. Adverſus Tarquinium Superbum cum Latinorum exercitu bellum inferentem, A. Poſthumius dictator proſpere pugnavit apud lacum Regillum. Plebs, quum propter nexos ob æs alienum Sacrum in montem ſeceſſiſſet, conſilio Menenii Agrippæ ſeditione revocata eſt. Idem Agrippa quum deceſſiſſet, propter paupertatem publico impendio elatus eſt. Tribuni plebis quinque creati ſunt. Oppidum Volſcorum Corioli captum eſt virtute & opera C. Marcii, qui ob hoc Coriolanus vocatus eſt. Tib. Atinius, vir de plebe, quum in viſu admonitus eſſet, ut de quibuſdam religionibus

Biblioteca de Galicia

nibus ad Senatum perferret, & neglexiſſet, amiſſo filio, debilis factus, poſteaquam delatus ad Senatum lectica, eadem illa indicaverat, uſu pedum recepto, domum reverſus eſt. Quum C. Marcius Coriolanus, qui in exilium erat pulſus, dux Volſcorum factus, exercitum hoſtium urbi Romæ admoviſſet, & miſſi ad eum primum legati, poſtea ſacerdotes fruſtra deprecati eſſent, ne bellum patriæ inferret: Veturia mater, & Volumnia uxor, impetraverunt ab eo, ut recederet. Lex agraria primum lata eſt. Sp. Caſſius conſularis regni crimine damnatus eſt, necatusque. Oppia virgo Veſtalis ob inceſtum viva defoſſa eſt. Quum vicini hoſtes Vejentes, incommodi magis, quam graves eſſent, familia Fabiorum id bellum gerendum depopoſcit. miſitque in id trecentos ſex armatos: qui ad Cremetam ad unum ab hoſtibus cæſi ſunt: uno impubere domi relicto. Appius Claudius conſul, quum adverſus Volſcos contumacia exercitus male pugnatum eſſet, decimum quemque militum fuſte percuſſit. Res præterea adverſum Volſcos, & Æquos & Vejentes, & ſeditiones inter Patres, plebemque continet.

Epitome Libri III.

Seditiones de agrariis legibus factæ. Capitolium ab exulibus & ſervis occupatum, cæſis iis receptum eſt. Cenſus bis actus. priore luſtro cenſa civium capita centum quatuor & viginti millia ducenta quatuordecim, præter orbos, orbasque. ſequenti, centum triginta duo millia quadringenta novem. Quum adverſus Æquos res male geſta eſſet, L. Quintius Cincinnatus dictator factus, quum rure intentus ruſtico operi eſſet, ad id bellum gerendum accerſitus eſt. Is victos hoſtes ſub jugum miſit. Tribunorum plebis numerus ampliatus eſt:

Biblioteca de Galicia

ut eſſent decem, trigeſimo ſexto anno à primis tribunis plebis. Petitis per legatos, & allatis Atticis legibus, ad conſtituendas eas proponendasque decemviri pro conſulibus ſine ullis aliis magiſtratibus creati, altero & trecenteſimo anno, quam Roma condita erat: & ut à regibus ad conſules, ita à conſulibus ad decemviros tranſlatum imperium. Ii decem tabulis legum poſitis, quum modeſte ſe in eo honore geſſiſſent, & ob id in alterum quoque annum eundem eſſe magiſtratum placuiſſet, quum complura impotenter feciſſent, magiſtratum noluerunt deponere, & in tertium annum retinuerunt: donec invicto eorum imperio finem attulit libido Ap. Claudii. Qui quum in amorem virginis incidiſſet, ſubmiſſo, qui eam in ſervitutem peteret; neceſſitatem patri ejus Virginio impoſuit, rapto ex taberna proxima cultro, ut filiam interimeret, cum aliter eam tueri non poſſet, ne in poteſtatem ſtuprum illaturi veniret. Hoc tam magnæ luxuriæ exemplo plebs incitata, montem Aventinum occupavit: coëgitque decemviros abdicare ſe magiſtratu. ex quibus Appius, & unus collegarum, qui præcipue pœnam meruerant, in carcerem conjecti, cæteri in exilium acti. Res præterea contra Sabinos, & Volſcos, & Æquos proſpere geſtas continet. & parum honeſtum populi Romani judicium: qui judex inter Ardeates & Aricinos ſumptus, agrum, de quo ambigebatur, ſibi adjudicavit.

EPITOME LIBRI IV.

LEx de connubio Patrum & plebis à tribunis plebis, contentione magna, Patribus repugnantibus perlata eſt. Tribuni militares. Aliquot annis res populi Romani domi militiæque per hoc genus magiſtratus adminiſtratæ. Item cenſores tunc pri-

Biblioteca de Galicia

primum creati. Ager Ardeatinus Romani populi judicio ablatus, miſſis in eum colonis, reſtitutus eſt. Cum fame populus Romanus laboraret, Sp. Melius eques Romanus frumentum populo ſua impenſa largitus eſt: & ob id factum conciliata ſibi plebe, regnum affectans, à C. Servilio Ahala magiſtro equitum, juſſu Quintii Cincinnati dictatoris, occiſus eſt: L. Minutius index bove aurata donatus eſt. Legatis Romanis à Fidenatibus occiſis, quoniam ob Rempublicam occubuerant, ſtatuæ in roſtris poſitæ ſunt. Cornelius Coſſus tribunus militum, occiſo Tolumnio rege Vejentium, opima ſpolia ſecunda retulit. Mamercus Æmilius dictator, cenſuræ honore, qui antea per quinquennium gerebatur, anni & ſex menſium ſpatio finito, ob eam rem à cenſoribus notatus eſt. Fidenæ in poteſtatem redactæ eoque coloni miſſi ſunt. quibus occiſis Fidenates quum defeciſſent à populo Romano, à Mameroo Æmilio dictatore victi ſunt, & Fidenæ captæ. Conjuratio ſervorum oppreſſa. Poſthumius tribunus militum, propter crudelitatem ab exercitu occiſus eſt. Stipendium ex ærario tum primum militibus datum. Res præterea geſtas adverſum Volſcos & Vejentes, Fidenates, & Faliſcos, continet.

EPITOME LIBRI V.

IN obſidione Vejorum hibernacula militibus facta ſunt. ea res quum eſſet nova, indignationem tribunorum plebis movit, querentium non dari plebi nec per hiemem militiæ requiem. Equites tum primum equis ſuis merere cœperunt. Quum inundatio ex lacu Albano facta eſſet, vates qui eam rem interpretaretur, de hoſtibus captus eſt. Furius Camillus dictator decem annos obſeſſos Vejos cepit: ſimulachrum Iunonis Romam tranſtulit. deci-

mam partem prædæ Delphos Apollini miſit. Idem tribunus militum, quum Faliſcos obſideret, proditos hoſtium filios parentibus remiſit: ſtatimque deditione facta, Faliſcorum victoriam juſtitia conſecutus eſt. Quum alter ex cenſoribus C. Iulius deceſſiſſet, in locum ejus M. Cornelius ſuffectus eſt. nec id poſtea factum eſt: quoniam eo luſtro à Gallis Roma capta eſt. Furius Camillus, quum ei dies à L. Apuleio tribuno plebis dicta eſſet, in exilium abiit. Quum Senones Galli Cluſium obſiderent, & legati à Senatu miſſi ad componendam inter eos & Cluſinos pacem, pugnantes contra Gallos in acie Cluſinorum ſtetiſſent; hoc facto eorum concitati Senones urbem infeſto exercitu petierunt, fuſiſque ad Alliam flumen Romanis, cepere urbem, præter Capitolium, in quod ſe juventus contulerat: majores natu cum inſignibus honorum, quos quiſque geſſerat, in veſtibulis ædium ſedentes occiderunt. & quum per averſam partem Capitolii jam in ſummum evaſiſſent, proditi clangore anſerum, M. Manlii præcipue opera dejecti ſunt. coactis deinde propter famem Romanis deſcendere, ut mille pondo auri darent, & hoc pretio finem obſidionis emerent; Furius Camillus dictator abſens creatus, inter pendendum aurum cum exercitu venit; & Gallos poſt ſextum menſem urbe expulit, ceciditque. Ædes Ajo Loquutio facta, quo loco ante urbem captam vox audita erat, adventare Gallos. Dictum eſt ad Vejos, migrandum eſſe, propter incenſam & dirutam urbem. quod conſilium Camillo auctore diſcuſſum eſt. Movit populum vocis quoque omen ex centurione auditæ, qui, quum in forum veniſſet, manipulariis ſuis dixerat, Sta miles, heic optime manebimus.

Biblioteca de Galicia

EPITOME LIBRI VI.

RES adverſus Æquos & Volſcos & Prænestinos proſpere geſtas continet. Quatuor tribus additæ, Stellatina, Sabatina, Tromentina, Arnienſis. M. Manlius, qui Capitolium à Gallis defenderat, quum obſtrictos ære alieno liberaret, nexos exſolveret, crimine affectati regni damnatus; de ſaxo Tarpeio dejectus eſt: in cujus notam Senatus conſultum factum, ne cui de Manlia gente Marco cognomen eſſet. C. Licinius, & L. Seſtius trib. pleb. legem promulgarunt, ut conſules etiam ex plebe fierent, qui ex Patribus creabantur. eamque legem cum magna contentione, repugnantibus Patribus, quum eidem tribuni plebis per quinquennium ſoli magiſtratus fuiſſent, pertulerunt; & primus ex plebe conſul L. Seſtius creatus eſt. Lata eſt altera lex, ne cui plus quingentis jugeribus agri liceret poſſidere.

EPITOME LIBRI VII.

DVo novi magiſtratus adjecti ſunt; prætura & ædilitas curulis. Peſtilentia civitas laboravit, eamque inſignem fecit mors Furii Camilli. cujus remedium & finis quum per novas religiones quæreretur, ludi ſcenici tunc primum facti ſunt. Quum dies L. Manlio dicta eſſet à M. Pomponio tribuno plebis, propter delectum acerbe actum, & T. Manlium filium, relegatum ſine ullo crimine; adoleſcens ipſe, cujus relegatio patri objiciebatur, venit in cubiculum tribuni, ſtrictoque gladio coëgit eum in verba ſua jurare, Non perſeveraturum ſe in accuſatione. Tunc omnia pretioſa miſſa ſunt in patentem voraginem urbis Romæ. in eam Curtius armatus equo ſe præcipitavit, eaque expleta eſt. T. Manlius adoleſcens, qui patrem à tribunitia vexatione liberaverat, contra Gallum provo-

cantem aliquem ex militibus Romanis, in ſingulare certamen deſcendit, eique occiſo torquem aureum detraxit: quem ipſe poſtea tulit, & ex eo Torquatus eſt nuncupatus. Duæ tribus additæ, Pomtina & Publicia. Licinius Stolo lege ab ipſo lata damnatus eſt, quod plus quingentis jugeribus agri poſſideret. M. Valerius tribunus militum Gallum, à quo provocatus erat, inſidente galeæ corvo, & unguibus roſtroque hoſtem infeſtante, interemit, & ex eo Corvini nomen accepit: conſulque proximo anno creatus eſt ob virtutem, quum vigeſimum tertium ageret annum. Amicitia cum Carthaginenſibus juncta. Campani, quum urgerentur à Samnitibus bello, auxilio adverſus eos à ſenatu petito; quum id non impetrarent, urbem atq; agros populo Romano dediderunt. ob quam cauſſam ea quæ populi Romani facta eſſent, defendi bello adverſus Samnites placuit. Quum ab A. Cornelio conſule exercitus in iniquum locum deductus, in magno diſcrimine eſſet, P. Decii Muris tribuni militum opera ſervatus eſt. qui occupato colle ſuper id jugum, in quo Samnites conſederant, occaſionem conſuli in æquiorem locum evadendi dedit: ipſe ab hoſtibus circumſeſſus erupit. Milites Romani, qui Capuæ in præſidio erant relicti, quum de ea occupanda urbe conſpiraſſent, & detecto conſilio, metu ſupplicii à populo Romano defeciſſent; per M. Valerium Corvinum dictatorem, qui conſilio ſuo eos à furore revocaverat, patriæ reſtituti ſunt. Res præterea contra Hernicos, & Gallos, & Tiburtes, & Privernates, & Tarquinienſes, & Samnites, & Volſcos proſpere geſtas continet.

EPI-

Biblioteca de Galicia

EPITOME LIBRI VIII.

LAtini cum Campanis defecerunt, & miſſis legatis ad ſenatum conditionem tulerunt, ut, ſi pacem habere vellent, alterum ex Latinis conſulem facerent. Qua legatione perlata, prætor eorum Annius de Capitolio ita prolapſus eſt, ut exanimaretur. T. Manlius conſul filium, quod contra edictum adverſum Latinos, quamvis proſpere, pugnaſſet, ſecuri percuſſit. Laborantibus in acie Romanis, P. Decius tunc conſul cum Manlio, devovit ſe pro exercitu: & concitato equo quum in medios hoſtes ſe intuliſſet, interfectus, morte ſua Romanis victoriam reſtituit. Latini in deditionem venerunt. T. Manlio in urbem reverſo, nemo ex juventute obviam proceſſit. Minucia virgo Veſtalis, inceſti damnata eſt. Auſonibus victis, in oppidum ex iis captum Cales colonia deducta eſt. Item Fregellæ colonia deductæ ſunt. Veneficium complurium matronarum deprehenſum: quarum plurimæ ſtatim epotis medicaminibus perierunt. Lex de veneficio tunc primum conſtituta. Privernatibus, quum rebellaſſent, victis civitas data eſt. Palæpolitani, bello & obſidione victi, in deditionem venerunt. Q. Publilio, qui eos obſederat primo, & imperium prolatum, & pro conſule decretus triumphus. Plebs nexu liberata eſt, propter Lucii Papirii creditoris libidinem, qui C. Publilio debitori ſuo ſtuprum inferre voluerat. Quum L. Papirius dictator reverſus in urbem ab exercitu eſſet propter auſpicia repetenda, Q. Fabius magiſter equitum, occaſione rei bene gerendæ invitatus, contra edictum ejus proſpere adverſus Samnites pugnavit. Ob eam cauſſam quum dictator de magiſtro equitum ſupplicium ſumpturus videretur, Fabius Romam profugit: &, quum cauſſa parum

Biblioteca de Galicia

proficeret, populi precibus donatus eſt. Res præterea contra Samnites proſpere geſtas continet.

EPITOME LIBRI IX.

Titus Veturius & Sp. Poſthumius apud Caudinas Furcas, deducto in locum iniquum exercitu, quum nulla ſpes evadendi eſſet, fœdere cum Samnitibus facto, & ſexcentis equitibus Romanis obſidibus datis, ita exercitum abduxerunt, ut omnes ſub jugum mitterentur. iidemque, auctore Sp. Poſthumio conſule, qui in ſenatu ſuaſerat, ut eorum deditione, quorum culpa tam deforme fœdus ictum erat, publica fides liberaretur, cum duobus tribunis plebis, & omnibus qui fœdus ſpoponderant, dediti Samnitibus, non ſunt recepti. nec multo poſt fuſis à Papirio Curſore Samnitibus, & ſub jugum miſſis, receptisque ſexcentis equitibus Romanis, qui obſides dati erant, pudor prioris flagitii abolitus. Tribus duæ adjectæ ſunt. Ap. Claudius cenſor aquam Claudiam perduxit: viam ſtravit, quæ Appia vocata eſt: libertinorum filios in ſenatum legit. Ideoque quoniam is ordo videbatur inquinatus indignis, ſequentis anni conſules in ſenatu legendo obſervaverunt, quemadmodum ante per proximos cenſores obſervatum fuerat. Res præterea contra Apulos, Etruſcos, Vmbros, Marſos, Pelignos, Æquos & Samnites, quibus fœdus erat reſtitutum, proſpere geſtas continet. Flavius Scriba, libertino patre natus, ædilis curulis fuit; per forenſem factionem creatus: quæ quum comitia & campum turbaret, & in iis propter nimias vires dominaretur, à Q. Fabio cenſore in quatuor tribus redacta eſt. Eaque res Fabio Max. nomen dedit. In hoc libro mentio Alexandri Magni, qui temporibus his fuit. & æſtimatis populi Romani viribus quæ tunc erant, colligit, ſi Alexander

in

Biblioteca de Galicia

in Italiam trajeciſſet, non tam facilem ei victoriam de populo Romano fore, quam de iis gentibus quas ad Orientem imperio ſuo ſubjecerat.

EPITOME LIBRI X.

COloniæ deductæ ſunt Sora ac Alba. Carſeoli Marſi in deditionem accepti. Collegium augurum ampliatum eſt, ut eſſent novem, cum antea quaterni fuiſſent. Lex de provocatione ad populum, à Valerio conſule tunc tertium lata eſt. Duæ tribus adjectæ ſunt, Anienſis & Terentina. Samnitibus bellum indictum; & adverſus eos ſæpe proſpere pugnatum. Quum adverſus Etruſcos, Vmbros, Samnites, Gallos, P. Decio & Q. Fabio ducibus, pugnaretur, Romanusque exercitus in maximo eſſet diſcrimine, P. Decius, ſecutus exemplum patris, devovit ſe pro exercitu, & morte ſua victoriam ejus pugnæ populo Romano dedit. Papirius Curſor, Samnitium exercitum, qui jurejurando obſtrictus, quo majore conſtantia virtutis pugnaret, in aciem deſcenderat, fudit. Cenſus actus eſt. luſtrum conditum. cenſa ſunt civium capita ducenta ſexaginta duo millia & trecenta viginti duo.

EPITOME LIBRI XI.

QVum Fabius Gurges conſul male adverſum Samnites pugnaſſet, & ſenatus de removendo eo ab exercitu ageret, Fabius Maximus pater deprecatus hanc ſibi ignominiam, eo maxime ſenatum movit, quod iturum ſe filio legatum pollicitus eſt; idque præſtitit. ejus conſiliis & opera filius conſul adjutus, cæſis Samnitibus triumphavit. C. Pontium imperatorem Samnitium, ductum in triumpho, ſecuri percuſſit. Quum civitas peſtilentia laboraret; miſſis legatis, ut Æſculapii ſignum Romam ab Epidauro transferrent, anguem, qui ſe in

in navem eorum contulerat, in quo ipſum numen eſſe conſtabat, deportavêre: eoque in inſulam Tiberis egreſſo, eodem loco ſedes Æſculapio conſecrata eſt. L. Poſthumius conſularis, quoniam quum exercitui præeſſet, opera militum in agro ſuo uſus erat, damnatus eſt. Cum Samnitibus pacem petentibus fœdus quarto renovatum eſt. Curius Dentatus conſul, Samnitibus cæſis, & Sabinis, qui rebellaverant, victis, & in deditionem acceptis, bis in eodem magiſtratu triumphavit. Coloniæ deductæ ſunt, Caſtrum, Sena, Adria. Triumviri capitales tunc primum creati ſunt. Cenſu acto luſtrum conditum eſt: cenſa ſunt civium capita ducenta ſeptuaginta tria millia. Plebs, propter æs alienum, & graves & longas ſeditiones, ad ultimum ſeceſſit in Ianiculum. unde à Q. Hortenſio Dictatore deducta eſt; isque in ipſo magiſtratu deceſſit. Res præterea contra Volſinienſes geſtas continet: item adverſus Lucanos, contra quos auxilium Thurinis ferre placuerat.

EPITOME LIBRI XII.

QVum legati Romanorum à Gallis Senonibus interfecti eſſent, bello ob id Gallis indicto, L. Cæcilius prætor cum legionibus ab iis cæſus eſt. Quum à Tarentinis claſſis Romana direpta eſſet, duumviro, qui præerat claſſi, occiſo, legati ad eos à ſenatu, ut de iis injuriis quererentur miſſi, pulſati ſunt. ob id bellum iis indictum eſt. Samnites defecerunt. Adverſus eos, & Lucanos, & Bruttios, & Etruſcos, aliquot prœliis à compluribus ducibus bene pugnatum eſt. Pyrrhus Epirotarum rex, ut auxilium ferret Tarentinis, in Italiam venit. Cum in præſidium Rheginorum legio Campana cum præfecto Decio Iubellio miſſa eſſet, occiſis Rheginis Rhegium occupavit.

Biblioteca de Galicia

EPITOME LIBRI XIII.

VAlerius Lævinus conſul parum proſpere adverſus Pyrrhum pugnavit: elephantorum maxime inuſitata facie territis militibus. Poſt prœlium quum corpora Romanorum, qui in acie ceciderant, Pyrrhus inſpiceret, omnia verſa in hoſtem invenit: populabundusq; ad urbem Romam proceſſit. C. Fabricius, miſſus ad eum à ſenatu ut de redimendis captivis ageret, fruſtra, ut patriam desereret, à rege tentatus eſt. captivi ſine pretio remiſſi ſunt. Cyneas legatus à Pyrrho ad ſenatum miſſus, petiit, ut componendæ pacis cauſſà rex in urbem reciperetur. de qua re quum ad frequentiorem ſenatum referri placuiſſet, Ap. Claudius, qui propter valetudinem oculorum jam diu conſiliis publicis ſe abſtinuerat, venit in curiam, & ſententia ſua tenuit, ut id Pyrrho negaretur. Cn. Domitius cenſor primus ex plebe luſtrum condidit. cenſa ſunt civium capita ducéta ſeptuaginta octo millia ducenta viginti duo. Iterum adverſus Pyrrhum dubio eventu pugnatum eſt. Cum Carthaginienſibus quarto fœdus renovatum eſt. Quum C. Fabricio conſuli is, qui ad eum à Pyrrho transfugerat, polliceretur ſe regi venenum daturum, cum indicio ad regem remiſſus eſt. Res præterea contra Etruſcos, Lucanos, Bruttios, & Samnites, proſpere geſtas, continet.

EPITOME LIBRI XIV.

PYrrhus in Siciliam trajecit. Quum inter alia prodigia fulmine dejectum eſſet in Capitolio Iovis ſignum, caput ejus per aruſpices inventum eſt. Curius Denatus, quum delectum haberet; ejus qui citatus non reſponderat, bona primus vendidit. Pyrrhum iterum ex Sicilia in Italiam reverſum vicit, & Italia expulit. Fabricius cenſor P. Corne-

lium Rufinum conſularem ſenatu movit, quod is decem argenti pondo facti haberet. Luſtro à cenſoribus condito, cenſa ſunt capita civium ducenta ſeptuaginta unum millia ducenta viginti quatuor. Cum Ptolomæo Ægypti rege ſocietas juncta eſt. Sextilia virgo Veſtalis damnata inceſti, viva defoſſa eſt. Coloniæ deductæ ſunt, Poſidonia, & Coſſa. Carthaginienſium claſſis auxilio Mamertinis venit: quo facto ab iis fœdus violatum eſt. Res præterea contra Lucanos, Samnites & Bruttios feliciter geſtas, & Pyrrhi regis mortem continet.

EPITOME LIBRI XV.

Victis Tarentinis pax & libertas data eſt. Legio Campana, quæ Rhegium occupaverat, obſeſſa, deditione facta, ſecuri percuſſa eſt. Quum legatos Apolloniatium ad ſenatum miſſos quidam juvenes pulſaſſent, dediti ſunt Apolloniatibus. Picentibus victis pax data. coloniæ deductæ, Ariminum in Piceno, Beneventum in Samnio. Tunc primum populus Romanus argento uti cœpit. Vmbri & Sallentini victi, in deditionem accepti ſunt. Quæſtorum numerus ampliatus eſt, ut eſſent octo.

EPITOME LIBRI XVI.

ORigo Carthaginienſium, & primordia urbis referuntur; contra quos & Hieronem regem Syracuſanorum auxilium Mamertinis ferendum cenſuit ſenatus. Quum de ea re inter ſuadentes, ut id fieret, diſſuadentesque, contentio fuiſſet, transgreſſiſque tum primum mare equitibus Romanis, adverſus Hieronem ſæpius bene pugnatum. Petenti pax data eſt. Luſtrum à cenſoribus conditum. cenſa ſunt civium capita ducenta nonaginta duo millia ducenta viginti quatuor. Decimus Iunius Brutus munus gladiatorium in honorem defuncti patris edidit primus. Colonia Eſernia deducta eſt.

Res

Biblioteca de Galicia

Res præterea contra Pœnos & Volſcos proſpere geſtas continet.

EPITOME LIBRI XVII.

CN. Cornelius Conſul à claſſe Punica circumventus, & per fraudem, velut in colloquium evocatus, captus eſt. C. Duillius Conſul adverſus claſſem Pœnorum proſpere pugnavit, primusque omnium Romanorum ducum, navalis victoriæ duxit triumphum. ob quam cauſſam ei perpetuus honos habitus eſt, ut revertenti à cœna, tibicine canente, funale præferretur. L. Cornelius Conſul in Sardinia & Corſica contra Sardos, & Corſos, & Hannonem Pœnorum ducem feliciter pugnavit. Attilius Calatinus Conſul, quum in locum iniquum à pœnis circumſeſſum temere duxiſſet exercitum, M. Calpurnii tribuni militum virtute & opera evaſit: qui cum trecentis militibus eruptione facta, hoſtes in ſe converterat. Annibal dux Pœnorum, victa claſſe cui præfuerat, à militibus ſuis in crucem ſublatus eſt.

EPITOME LIBRI XVIII.

ATtilius Regulus Conſul victis navali prœlio Pœnis, in Africam trajecit. & ibi ſerpentem portentoſæ magnitudinis cum magna militum clade occidit, & quum aliquot prœliis bene adverſum Carthaginienſes pugnaſſet, ſucceſſorque ei à ſenatu proſpere bellum gerenti non mitteretur, idipſum per literas ad ſenatum miſſas queſtus eſt: in quibus inter cauſſas petendi ſucceſſoris, quod agellus ejus à mercenariis eſſet deſertus. Quærente deinde fortuna, ut magnum utriusque caſus exemplum in Regulo proderetur, accerſito à Carthaginienſibus Xantippo Lacedæmoniorum duce, victus prœlio, & captus eſt. Res deinde à ducibus Romanis omnibus terra marique proſpere geſtas, defor-

deformavere naufragia claſſium. Tib. Coruncanus primus ex plebe pontifex maximus creatus eſt. P. Sempronius Sophus, Manius Valerius Maximus cenſores, quum ſenatum legerent, tredecim ſenatu moverunt. luſtrum condiderunt, quo cenſa ſunt civium capita ducenta nonaginta ſeptem millia ſeptingenta nonaginta ſeptem. Regulus miſſus à Carthaginienſibus ad ſenatum, ut de pace, & ſi eam non poſſet impetrare, de captivis commutandis ageret; jurejurando aſtrictus eſt, rediturum ſe Carthaginem, ſi commutari captivos non placuiſſet. Vtrumque negandi auctor ſenatui fuit: & quum fide cuſtodita reverſus eſſet, ſupplicio à Carthaginienſibus de eo ſumpto, periit.

EPITOME LIBRI XIX.

CÆciſius Metellus, rebus adverſus Pœnos proſpere geſtis, ſpecioſiſſimum egit triumphum; tredecim ducibus hoſtium, & centum viginti elephantis in eo ductis. Claudius Pulcher Conſul contra auſpicia profectus, juſſis immergi pullis, qui cibari nolebant; infeliciter adverſus Carthaginienſes claſſe pugnavit: & revocatus à ſenatu, juſſuſque dictatorem dicere, Claudium Glauciam dixit; ſortis ultimæ hominem: qui, coactus abdicare ſe magiſtratu, poſtea ludos prætextatus ſpectavit. Attilius Calatinus primus dictator extra Italiam exercitum duxit. Cum Pœnis captivorum commutatio facta eſt. Coloniæ deductæ ſunt, Fregena, & in agro Sallentino Brunduſium. Luſtrum à Cenſoribus conditum eſt. cenſa ſunt civium capita ducenta quinquaginta unum millia ducenta viginti duo. Claudia, ſoror Claudii, qui contemptis auſpiciis male pugnaverat, à ludis revertens, quum turba premeretur, dixit, *Vtinam frater meus viveret, iterumque claſſem duceret!* ob eam cauſſam mulcta ei

Biblioteca de Galicia

ei dicta eſt. Duo prætores tum primum creati ſunt. Cæcilius Metellus Pontifex maximus, A. Poſthumium conſulem, quoniam idem & flamen Martialis erat, quum is ad bellum gerendum proficiſci vellet, in urbe tenuit, nec paſſus eſt à ſacris recedere. Rebus adverſus Pœnos à pluribus ducibus proſpere geſtis, ſummam victoriæ C. Luctatius conſul, victa ad Ægates inſulas claſſe Pœnorum, impoſuit. Petentibus Carthaginienſibus pax data eſt. Quum templum Veſtæ arderet, Cæcilius Metellus Pontifex maximns, ex incendio ſacra rapuit. Duæ tribus adjectæ ſunt, Velina, & Quirina. Faliſci quum rebellaſſent, ſexto die perdomiti, in deditionem venerunt.

EPITOME LIBRI XX.

SPoletium colonia deducta. Adverſus Ligures tunc primum exercitus promotus eſt. Sardi & Corſi, quum rebellaſſent, ſubacti ſunt. Tutia virgo Veſtalis inceſti damnata eſt. Bellum Illyriis, propter unum ex legatis, qui ad eos miſſi erant, occiſum, indictum eſt: ſubactique in deditionem venerunt. Prætorum numerus ampliatus eſt, ut eſſent quatuor. Galli Tranſalpini, qui in Italiam irruperant, cæſi ſunt. Eo bello populus Romanus ſui Latinique nominis, trecenta millia armatorum habuiſſe dicitur. Exercitibus Romanis tum primum trans Padum ductis, Galli Inſubres aliquot prœliis fuſi, in deditionem venerunt. M. Claudius Marcellus conſul, occiſo Inſubrium Gallorum duce Viridomaro, opima ſpolia retulit. Iſtri ſubacti ſunt. item Illyrii, cum rebellaſſent, domi in deditionem venerunt. Luſtrum à cenſoribus conditum eſt; quo cenſa ſunt civium capita ducenta ſeptuaginta millia ducenta tredecim. Libertini in quatuor tribus redacti ſunt, quum antea diſperſi fuiſ-

Biblioteca de Galicia

fuiſſent; Eſquilinam, Palatinam, Suburranam, Collinam. C. Flaminius Cenſor viam Flaminiam munivit, & circum Flaminium extruxit. Coloniæ deductæ in agro de Gallis capto Placentia & Cremona.

EPITOME LIBRI XXI.

IN Italia belli Punici ſecundi acta narrantur: & Annibalis Pœnorũ ducis contra fœdus per Iberum amnem tranſitus. à quo Saguntum ſociorum populi Romani civitas octavo menſe capta eſt. de quibus injuriis miſſi legati ad Carthaginienſes, qui quererentur. cum ſatis facere nollent, bellum iis indictum eſt. Annibal, ſuperato Pyrenæo ſaltu, per Gallias fuſis Volſcis, qui obſiſtere conati erant, ad Alpes venit: & laborioſo per eas tranſitu (quum montanos quoque Gallos obvios aliquot prœliis repuliſſet) deſcendit in Italiam, & ad Ticinum amnem Romanos equeſtri prœlio fudit: in quo vulneratum P. Cornelium Scipionem protexit filius, qui Africani poſtea nomen accepit. iterumque exercitu Romano ad flumen Trebiam fuſo, Annibal Apenninum quoque, per maximam militum vexationem propter vim tempeſtatum, tranſiit. Cn. Cornelius Scipio in Hiſpania contra Pœnos proſpere pugnavit, duce hoſtium Magone capto.

EPITOME LIBRI XXII.

ANnibal, per continuas vigilias in paludibus oculo amiſſo, venit in Etruriam: per quas paludes quatriduo & tribus noctibus ſine ulla requie iter fecit. C. Flaminius, conſul, homo temerarius, contra auſpicia profectus, ſignis militaribus effoſſis, quæ toli non poterant, & ab equo quem conſcenderat, per caput devolutus, inſidiis ab Annibale circumventus, ad Thraſymenum lacum cum exercitu cæſus eſt. Sex millia quæ eruperant, fide ab

Biblioteca de Galicia

ab Maharbale data, perfidia Annibalis victa ſunt. Quum ad nuncium cladis Romæ luctus eſſet, duæ matres inſperato receptis filiis gaudio mortuæ ſunt. Ob hanc cladem ex Sibyllinis libris ver ſacrum votum. Quum deinde Q. Fabius Maximus dictator, adverſus Annibalem miſſus, nollet acie cum eo confligere, ne contra ferocem tot victoriis hoſtem territum adverſis prœliis militem pugnæ committeret, & opponendo ſe tantummodo conatus Annibalis impediret: M. Minucius magiſter equitum, ferox & temerarius, criminando dictatorem, tanquam ſegnem, & timidum, effecit, ut populi juſſu ei imperium cum dictatore æquaretur: diviſoque exercitu, quum in iniquo loco conflixiſſet, & in maximo diſcrimine legiones ejus eſſent; ſuperveniente cum exercitu Fabio Maximo diſcrimine liberatus eſt. quo beneficio victus caſtra cum eo junxit, & patrem eum ſalutavit: idemque facere milites juſſit. Annibal, vaſtata Campania inter Caſilinum oppidum & Calliculam montem, à Fabio clauſus, ſarmentis ad cornua boum ligatis & incenſis, præſidium Romanorum, quod Calliculam inſidebat, fugavit: & ſic transgreſſus eſt ſaltum. idemq; Fabii Maximi dictatoris, quum circumpoſita ureret, agro pepercit, ut illum tanquam proditorem ſuſpectum faceret. Æmilio deinde Paullo & Terentio Varrone conſulibus & ducibus, cum maxima clade adverſus Annibalem ad Cannas pugnatum eſt: cæſaque eo prœlio Romanorum quadraginta quinque millia, cum Paullo conſule & ſenatoribus octoginta; conſularibus atque prætoriis aut ædilitiis triginta. Poſt quam cladem quum à nobilibus adoleſcentibus propter deſperationem conſilium de relinquenda Italia iniretur, P. Cornelius Scipio tribunus militum, qui poſtea Africanus nuncupatus eſt, ſtricto ſuper capita deli-

Biblioteca de Galicia

deliberantium ferro, juravit ſe pro hoſte habiturum eum qui in verba ſua non juraſſet: effecitque ut omnes minime relictum iri à ſe Italiam jurejurando aſtringerentur. Præterea trepidationem urbis & luctum, & res in Hiſpania meliore eventu geſtas continet. Opimia, & Floronia, Veſtales virgines, inceſti damnatæ. Propter paucitatem vero militum, ſervorum octo millia armata ſunt. captivi, quum poteſtas eſſet redimendi, redempti non ſunt. Varroni obviam itum eſt, & gratiæ actæ, quod de Republ. non deſperaſſet.

EPITOME LIBRI XXIII.

CAmpani ad Annibalem defecere. Nuncius Cannenſis victoriæ Mago Carthaginem miſſus, annulos aureos à digitis occiſorum Romanorum detractos, in veſtibulo curiæ effudit: quos exceſſiſſe modii menſuram traditur. Poſt quem nuncium Hanno, ex Pœnis nobiliſſimus, ſuadebat ſenatui Carthaginienſium, ut pacem à populo Romano peterent: nec tenuit, obſtrepente Barchina factione. Cl. Marcellus prætor ad Nolam, eruptione adverſus Annibalem ex oppido facta, proſpere pugnavit. Exercitus Annibalis per hiberna Capuæ ita luxuriatus eſt, ut corporum viribus atque animorum enervaretur. Caſilinum à Pœnis obſeſſum, ita fame vexatum eſt, ut lora & pelles ſcutis detractas, item mures eſſent; & nucibus per Vulturnum amnem à Romanis miſſis vixerint. Senatus ex equeſtri ordine hominibus centum nonaginta ſeptem ſuppletus eſt. L. Poſthumius prætor à Gallis cum exercitu cæſus eſt. Cn. & P. Scipiones in Hiſpania Aſdrubalem vicerunt, & Hiſpaniam ſuam fecerunt. Reliquiæ Cannenſis exercitus in Siciliam relegatæ ſunt: ne recederent inde, niſi finito bello. Inter Philippum Macedonum regem &

Anni-

Biblioteca de Galicia

Annibalem ſocietas juncta eſt. Sempronius Gracchus conſul Campanos cecîdit. Præterea in Sardinia feliciter à T. Manlio prætore adverſus Pœnos Sardosque res geſtas continet: à quo Aſdrubal dux, & Mago & Hanno capti. Claudius Marcellus prætor, Annibalis exercitum ad Nolam prœlio fudit, & vicit: primusque tot cladibus feſſis Romanis meliorem ſpem belli dedit.

Epitome Libri XXIV.

Hieronymus, Syracuſanorum rex, cujus avus Hiero amicus populo Romano fuerat, ad Carthaginienſes defecit: & propter crudelitatem ſuperbiamque, à ſuis interfectus eſt. T. Sempronius Gracchus, proconſul, proſpere adverſus Pœnos & Hannonem ducem ad Beneventum pugnavit; ſervorum maxime opera, quos liberos eſſe juſſit. Claudius Marcellus, conſul, in Sicilia, quæ prope tota ad Pœnos defecerat, Syracuſas obſedit. Philippo Macedonum regi bellum indictum eſt: qui ad Apolloniam nocturno prœlio oppreſſus, fugatusque, in Macedoniam cum prope inermi exercitu perfugit. ad id bellum gerendum Valerius Prætor miſſus. Res præterea in Hiſpania à P. & Cn. Scipionibus adverſus Carthaginienſes geſtas continet. Syphax rex Numidarum, in amicitiam aſcitus, & à Maſaniſſa, rege Maſſyliorum, pro Carthaginienſibus pugnante, victus, in Hiſpaniam ad Scipionem cum maxima manu tranſit contra Gades. ubi anguſto freto Africa & Hiſpania dirimuntur. Celtiberi quoque in amicitiam recepti. quorum auxiliis aſcitis, tunc primum mercenarium militem Romana caſtra habuerunt.

EPITOME LIBRI XXV.

P. Cornelius Scipio, poſtea Africanus, ante annos ædilis factus eſt. Annibal urbem Tarentum, præter arcem, per Tarentinos juvenes, qui ſe noctu venatum ire ſimulaverant, cepit. Ludi Apollinares ex Marcii carminibus, quibus Cannenſis clades prædicta fuerat, inſtituti ſunt. A. Q. Fulvio & Ap. Claudio conſulibus, adverſus Hannonem Pœnorum ducem proſpere pugnatum eſt. T. Sempronius Gracchus proconſul ab hoſpite ſuo Lucano in inſidias deductus, à Magone interemptus eſt. Centenius Penula, qui centurio militaverat, quum petiſſet à ſenatu ut ſibi exercitus daretur, pollicitusque eſſet, ſi hoc impetraſſet, de Annibale victoriam; octo millibus acceptis, militum dux factus, conflixit acie cum Annibale. & cum exercitu cæſus eſt. Cn. Fulvius prætor male adverſus Annibalem pugnavit. in quo prœlio hominum ſexdecim millia ceciderunt: ipſe cum equitibus ducentis effugit. Capua obſeſſa eſt à Q. Fulvio & Ap. Claudio Conſulibus. Claudius Marcellus Syracuſas expugnavit anno tertio, & ingentem ſe virum geſſit. in eo tumultu urbis captæ, Archimedes intentus formis quas in pulvere deſcripſerat, interfectus eſt. P. & Cn. Scipiones in Hiſpania tot tantarumque rerum feliciter geſtarum triſtem exitum tulerunt: prope cum totis exercitibus cæſi, anno octavo, quam in Hiſpaniam iverant. amiſſaque provinciæ poſſeſſio foret, niſi L. Marcii equitis Romani virtute, & induſtria, contractis exercituum reliquiis, ejusdem hortatu, bina caſtra hoſtium expugnata eſſent. Ad triginta ſeptem millia cæſa: ex mille octingentis præda ingens capta. Dux Marcius appellatus eſt.

EPI-

Biblioteca de Galicia

EPITOME LIBRI XXVI.

ANnibal ad tertium ab urbe Roma lapidem ſuper Anienem caſtra poſuit. ipſe vero cum duobus millibus equitum uſque ad ipſam Capenam portam, ut urbis ſitum exploraret, obequitavit. & quum per triduum in aciem utrimque exercitus omnis deſcendiſſet, certamen tempeſtas diremit: nam quum in caſtra rediiſſent, ſtatim ſerenitas erat. Capua capta eſt à Q. Fulvio, & Ap. Claudio Coſſ. Principes Campanorum, veneno ſibi conſciverunt mortem. Quum ſenatus Campanorum deligatus eſſet ad palos, ut ſecuri feriretur; literas à ſenatu miſſas Q. Fulvius conſul, quibus jubebatur parcere, antequam legeret, in ſinu poſuit, & lege agi juſſit, & ſupplicium peregit. Quum in comitiis apud populum quæreretur, cui mandaretur Hiſpaniarum imperium; nullo id volente ſuſcipere, P. Scipio, P. filius, qui in Hiſpania ceciderat, profeſſus eſt ſe iturum, & ſuffragio populi conſenſuque omnium miſſus, Novam Carthaginem uno die expugnavit, quum ageret vigeſimum quartum annum; videreturque divina ſtirpe creatus: quoniam & ipſe poſteaquam togam acceperat, quotidie in Capitolio erat: & in cubiculo matris ejus anguis ſæpenumero videbatur. Res præterea in Sicilia geſtas continet, & amicitiam cum Ætolis junctam, bellumque geſtum adverſum Acarnanas, & Philippum Macedoniæ regem.

EPITOME LIBRI XXVII.

CN. Fulvius Proconſul cum exercitu ab Annibale ad Herdoneam cæſus eſt. Meliore eventu à Claudio Marcello conſule adverſus eundem ad Numiſtronem pugnatum eſt. Inde Annibal noctu receſſit. Marcellus inſecutus eſt, & ſubinde cedentem preſſit, donec confligeret. Priore pugna Annibal

bal ſuperior fuit, Marcellus inſequenti. Fabius Maximus pater conſul Tarentinos per proditionem recepit. In Hiſpania ad Betulam Scipio cum Aſdrubale Amilcaris conflixit & vicit. inter alia captum puerum regalem eximiæ formæ ad avunculum Maſaniſſam cum donis dimiſit. Claudius Marcellus, T. Quintius Criſpinus conſules ſpeculandi cauſſa egreſſi è caſtris, inſidiis ab Annibale circumventi ſunt. Marcellus occiſus fuit, Criſpinus fugit. Res præterea à P. Sulpicio Prætore adverſus Philippum & Achæos geſtas continet. Luſtrum à cenſoribus conditum eſt: cenſa ſunt civium capita centum triginta ſeptem millia centum & octo: ex quo numero apparuit quantum hominum tot prœliorum adverſa fortuna populo Romano abſtuliſſet. Aſdrubal, qui cum exercitu novo tranſcenderat Alpes, ut ſe Annibali conjungeret, cum millibus hominum quinquaginta ſex cæſus eſt; M. Livii conſulis ductu; ſed non minore opera Claudii Neronis conſulis. qui quum Annibali oppoſitus eſſet, relictis caſtris, ita ut hoſtem falleret, electa manu profectus, Aſdrubalem circumvenit.

EPITOME LIBRI XXVIII.

RES in Hiſpania proſpere geſtæ à Sullano Scipionis legato, & ab L. Scipione fratre adverſus Pœnos, à Sulpitio Proconſule, & ab Attalo Rege Aſiæ adverſus Philippum regem Macedonum pro Ætolis, referuntur. Quum M. Livio & Claudio Neroni conſulibus triumphus decretus eſſet; Livius, qui in provincia ſua rem geſſerat, quadrigis invectus eſt: Nero qui in collegæ provinciam, ut victoriam ejus adjuvaret, venerat, equo eſt ſecutus. & in hoc habitu plus gloriæ reverentiæque habuit. nam & plus in bello, quam colle-

Biblioteca de Galicia

collega fecerat. Ignis in æde Veſtæ negligentia virginis, quæ non cuſtodierat, extinctus eſt: virgo cæſa eſt flagro. P. Scipio in Hiſpania cum Pœnis debellavit, decimoquinto anno ejus belli, anno quinto poſtquam ierat: excluſiſque in totum poſſeſſione ejus hoſtibus, Hiſpaniam recepit. & à Tarracone in Africam ad Syphacem regem Numidarum, duobus navigiis transvectus, fœdus junxit. Aſdrubal Giſgonis, ibi cum eo in eodem lecto accubuit. Munus gladiatorium in honorem patris patruique Carthagini Novæ dedit: non ex gladiatoribus, ſed ex iis qui aut in honorem ducis, aut ex provocatione in certamen deſcendebant: in quo reguli fratres de regno ferro contenderunt. Quum Aſtapa urbs ab Romanis oppugnaretur; oppidani liberos & conjuges rogo extructo occiderunt, & ſe inſuper præcipitaverunt. Ipſe Scipio dum gravi morbo implicitus eſſet, ſeditionem in parte exercitus motam, confirmatus diſcuſſit: rebellantesque Hiſpaniæ populos coëgit in deditionem venire. Et amicitia facta eſt cum Maſaniſſa rege Numidarum, qui illi auxilium, ſi in Africam trajeciſſet, pollicebatur: cum Gaditanis quoque poſt diſceſſum inde Magonis, cui ex Carthagine ſcriptum erat, in Italiam trajiceret. Romam reverſus, conſulque creatus. Africam provinciam petenti, contradicente Q. Fabio Maximo, Sicilia data eſt: permiſſumque ut in Africam trajiceret, ſi ex republ. eſſe cenſeret. Mago Amilcaris filius à minore Baleari inſula, ubi hiemarat, in Italiam trajecit.

EPITOME LIBRI XXIX.

EX Sicilia C. Lælius in Africam à Scipione miſſus, ingentem prædam reportavit: & mandata Maſaniſſæ Scipioni exponit, conquerentis quod

G non-

Biblioteca de Galicia

nondum exercitum in Africam trajeciſſet. Bellum in Hiſpania finitum, victore Romano, quod Indibilis excitaverat, ipſe in acie occiſus. Mandonius expoſcentibus Romanis à ſuis deditus eſt. Magoni, qui in Gallia & Liguribus erat, ex Africa & militum ampla manus miſſa, & pecuniæ, quibus auxilia conduceret: præceptumque, ut ſe Annibali jungeret. Scipio à Syracuſis in Bruttios trajecit, & Locros, pulſo Punico præſidio, fugatoque Annibale recepit. Pax cum Philippo facta eſt. Idæa mater deportata eſt Romam à Peſſinunte oppido Phrygiæ; carmine in libris Sibyllinis invento, *pelli Italia alienigenam hoſtem poſſe, ſi mater Idæa deportata Romam eſſet.* tradita autem eſt Romanis per Attalum regem Aſiæ. Lapis erat, quem Matrem Deûm incolæ dicebant. Excepit P. Scipio Naſica Cn. filius, ejus, qui in Hiſpania perierat, vir optimus à ſenatu judicatus; adoleſcens nondum quæſtorius: quoniam ita reſponſum habebat: *ut numen id ab optimo viro reciperetur, conſecraretur-que.* Locrenſes legatos Romam miſerunt, qui de impotentia Q. Pleminii legati quererentur, quod pecuniam Proſerpinæ abſtulerat, & liberos eorum ac conjuges ſtupraverat. Pleminius in catenis Romam perductus, in carcere mortuus eſt. Quum falſus rumor de P. Scipione proconſule, qui in Sicilia erat, in urbem perlatus eſſet, tamquam is luxuriaretur; miſſis ob hoc legatis à ſenatu, qui explorarent an ea vera eſſent; purgatus infamia Scipio in Africam trajecit, ſenatus permiſſu. Syphax, accepta in matrimonium filia Aſdrubalis Giſgonis, amicitiæ, quam cum Scipione ipſe junxerat, renunciavit. Maſaniſſa, rex Maſæſylorum, dum pro Carthaginienſibus in Hiſpania militat, amiſſo patre Gala, de regno exciderat. quo per bellum ſæpe repetito, aliquot prœliis à Syphace rege Numidarum

Biblioteca de Galicia

datum victus, in totum privatus eſt: & cum ducentis equitibus exul Scipioni ſe junxit: & cum eo primo ſtatim bello Hannonem Amilcaris filium cum ampla manu interemit. Scipio, adventu Aſdrubalis & Syphacis, qui prope cum centum millibus armatorum venerant, ab obſidione Vticæ depulſus, hiberna communivit. Sempronius conſul in agro Crotonienſi proſpere adverſus Annibalem pugnavit. Luſtrum à cenſoribus conditum eſt. cenſa ſunt civium capita ducenta quindecim millia. Inter cenſores, Marcum Livium, & Claudium Neronem, notabilis diſcordia fuit. Nam & Claudius Livio collegæ equum ademit, quod à populo damnatus actusque in exilium fuerat: & Livius Claudio, quod falſum in ſe teſtimonium dixiſſet, & quod non bona fide ſecum in gratiam rediſſet. Idem omnes tribus, extra unam, ærarias reliquit, quod & innocentem ſe damnaſſent, & poſtea conſulem cenſoremque feciſſent.

EPITOME LIBRI XXX.

IN Africa Scipio Carthaginienſes, & eundem Syphacem Numidarum regem, Aſdrubalemq; pluribus prœliis vicit, adjuvante Maſaniſſa, binaque hoſtium caſtra expugnavit: in quibus quadraginta millia hominum ferro ignique conſumptæ ſunt. Syphacem per C. Lælium & Maſaniſſam cepit. Maſaniſſa Sophonisbam uxorem Syphacis, filiam Aſdrubalis captam, ſtatim adamat, & nuptiis factis uxorem habuit: caſtigatusque à Scipione, venenum ei miſit. quo hauſto illa deceſſit. Effectumque eſt multis Scipionis victoriis, ut Carthaginienſes in deſperationem acti, in auxilium publicæ ſalutis Annibalem ex Italia revocarent. isque anno decimoſexto Italia diſcedens, in Africam trajecit, tentavitque per colloquium pacem cum Scipione

componere: & quum de conditionibus pacis non conveniſſet, acie victus eſt, Pax Carthaginienſibus data eſt petentibus. Annibal Giſgonem, pacem diſſuadentem, manu ſua detraxit: excuſata deinde temeritate facti, ipſe pacem ſuaſit. Mago, qui bello in agro Inſubrium cum Romanis conflixerat, vulneratus, dum in Africam per legatos revocatus reverteretur, ex vulnere mortuus eſt. Maſaniſſæ regnum reſtitutum eſt. Reverſus in urbem Scipio, ampliſſimum nobiliſſimumque egit triumphum, quem Q. Terentius Culleo ſenator pileatus ſecutus eſt. Scipio Africanus (incertum militari prius favore, an populari aura ita cognominatus) primus certe hic imperator victæ à ſe nomine gentis nobilitatus eſt.

EPITOME LIBRI XXXI.

BElli adverſus Philippum Macedoniæ regem quod intermiſſum erat, repetiti cauſſæ feruntur hæ. Tempore initiorum duo juvenes Acarnanes, qui non initiati erant, Athenas venerunt, & in ſacrarium Cereris cum aliis popularibus ſuis intraverunt. ob hoc, tamquam nefas ſummum commiſiſſent, ab Athenienſibus cæſi ſunt. Acarnanes mortibus ſuorum commoti, ad vindicandos illos auxilium à Philippo petierunt. Paucis menſibus poſt pacem Carthaginienſibus datam, quingenteſimo quadrageſimo anno ab urbe condita, cum Athenienſium, qui obſidebantur à Philippo, legati auxilium à ſenatu petiſſent, & ſenatus id cenſuiſſet ferendum, plebe, quod tot bellorum continuus labor gravis erat, diſſentiente, tenuit auctoritas Patrum, ut ſociæ civitati ferri opem populus juberet. Bellum id P. Sulpicio conſuli mandatum eſt: qui exercitu in Macedoniam ducto, equeſtribus prœliis cum Philippo proſpere pugnavit. Abydeni

deni

Biblioteca de Galicia

deni à Philippo obſeſſi, ad exemplum Saguntinorum, ſuos ſeque occiderunt. L. Furius prætor Gallos Inſubres rebellantes, & Amilcarem Pœnum, bellum in ea parte molientem, acie vicit. Amilcar eo bello occiſus eſt, & millia hominum triginta quinque. Præterea expeditiones Philippi regis, & Sulpicii conſulis, expugnationesque urbium, ab utroque factas, continet. Sulpicius conſul, adjuvantibus rege Attalo, & Rhodiis, bellum gerebat. Triumphavit de Gallis L. Furius prætor.

EPITOME LIBRI XXXII.

COmplura prodigia ex diverſis regionibus nunciata referuntur: inter quæ, in Macedonia in puppi longæ navis lauream eſſe natam. T. Quintius Flamininus conſul adverſus Philippum feliciter pugnavit in faucibus Epiri, fugatumque coëgit in regnum reverti. Ipſe Theſſaliam, quæ eſt vicina Macedoniæ, ſociis Ætolis & Athamanibus, vexavit. L. Quintius Flamininus conſulis frater navali prœlio, Attalo rege & Rhodiis adjuvantibus, Eubœam & maritimam oram cepit. Achæi in amicitiam recepti ſunt. Conjuratio ſervorum facta de ſolvendis Carthaginienſibus obſidibus, oppreſſa eſt. Prætorum numerus ampliatus eſt, ut ſeni crearentur. Cornelius Cethegus conſul Gallos inſubres prœlio fudit. Cum Lacedæmoniis, & tyranno eorum Nabide amicitia juncta eſt. Præterea expugnationes urbium in Macedonia referuntur.

EPITOME LIBRI XXXIII.

TItus Quintius Flamininus proconſul cum Philippo ad Cynoſcephalas in Theſſalia acie victo debellavit. L. Quintius Flamininus frater proconſulis, Acarnanes, Leucade urbe, quod caput Acarnanum, expugnata, in deditionem accepit. C. Sempronius Tuditanus prætor à Celtiberis cum exer-

citu cæſus eſt. Attalus à Thebis ob ſubitam valetudinem Pergamum tranſlatus deceſſit. Pax petenti Philippo, Græciæ libertas data eſt. L. Furius Purpureo & Claudius Marcellus conſules, Bojos, & Inſubres Gallos ſubegerunt. Marcellus triumphavit. Annibal fruſtra in Africa bellum molitus, & ob hoc Romanis per epiſtolas adverſæ factionis principum delatus, propter metum Romanorum, qui legatos ad Carthaginienſium ſenatum de eo miſerant, profugus ad Antiochum regem Syriæ ſe contulit; bellum contra Romanos parantem.

EPITOME LIBRI XXXIV.

LEx Oppia, quam C. Oppius tribunus plebis bello Punico de fingendis cultibus matronarum tulerat, cum maxima contentione abrogata eſt: quum Porcius Cato auctor fuiſſet, ne ea lex aboleretur. Is in Hiſpaniam profectus bello, quod Emporiis orſus eſt, citeriorem Hiſpaniam pacavit. T. Quintius Flamininus bellum adverſus Lacedæmonios, & tyrannum eorum Nabidem proſpere geſtum, data iis pace, qualem ipſe voluit, liberatiſque Argis, qui ſub ditione tyranni erant, finivit. Senatus tunc primum ſecretus à populo ludos ſpectavit: ut id fieret, Sex. Ælius Pætus, & L. Cornelius Cethegus, cenſores intervenerunt, cum indignatione plebis. Coloniæ plures deductæ ſunt. M. Portius Cato de Hiſpania triumphavit. Res præterea in Hiſpania, & adverſus Bojos & Inſubres Gallos feliciter geſtæ referuntur. T. Quintius Flamininus, qui Philippum Macedonum regem, & Nabidem Lacedæmoniorum tyrannum, vicerat, Græciamque omnem liberaverat, ob hanc rerum geſtarum multitudinem, triduo triumphavit. Legati Carthaginienſium nunciaverunt, Annibalem, qui ad Antiochum confugerat, bellum cum eo

moliri.

Biblioteca de Galicia

moliri. Tentaverat autem Annibal per Ariſtonem Tyrium, ſine literis Carthaginem miſſum, ad rebellandum Pœnos concitare.

EPITOME LIBRI XXXV.

PVb. Scipio Africanus legatus ad Antiochum, Epheſi cum Annibale, qui ſe Antiocho junxerat, collocutus eſt: ut, ſi fieri poſſet, metum ei, quem ex populo Romano conceperat, eximeret. Inter alia quum quæreret, quem fuiſſe maximum imperatorem Annibal crederet; reſpondit: Alexandrum Macedonum regem: quod parva manu innumerabiles exercitus fudiſſet: quodque ultimas oras, quas viſere ſupra ſpem humanam eſſet, peragraſſet. Quærenti deinde quem ſecundum poneret; Pyrrhum, inquit, caſtra metari primum docuiſſe. ad hoc neminem elegantius loca cepiſſe, præſidia diſpoſuiſſe. Exequenti: quem tertium diceret: ſemetipſum dixit. Ridens Scipio, *Quidnam tu diceres, ſi me,* inquit, *viciſſes? Tunc vero,* inquit, *me & ante Alexandrum, & ante Pyrrhum, & ante alios poſuiſſem.* Inter cætera prodigia, quæ plurima fuiſſe traduntur, bovem, Cn. Domitii conſulis, locutum, *Roma cave tibi*, refertur. Apparant in Antiochum bellum Romani. Nabis Lacedæmoniorum tyrannus incitatus ab Ætolis, qui & Philippum, & Antiochum ad inferendum bellum populo Romano ſolicitabant, à populo Romano deſcivit: & bello adverſus Philopœmenem Achæorum prætorem geſto, ab Ætolis interfectus eſt. Ætoli quoque ab amicitia populi Romani defecerunt, cum quibus ſocietate juncta Antiochus Syriæ rex quum bellum Græciæ intuliſſet, complures urbes occupavit, inter quas Chalcidem, & totam Eubœam. Res præterea in Liguribus geſtas, & apparatum belli ab Antiocho continet.

Biblioteca de Galicia

EPITOME LIBRI XXXVI.

MAnius Acilius Glabrio conſul Antiochum apud Thermopylas, Philippo rege adjuvante, victum, Græcia expulit, idemque Ætolos ſubegit. P. Cornelius Scipio Naſica conſul ædem matris Deûm, quam ipſe in Palatium intulerat, vir optimus à ſenatu judicatus, dedicavit. idemque Bojos Gallos victos in deditioné accepit, & de iis triumphavit. Præterea navalia certamina proſpera adverſus præfectos Antiochi regis referuntur.

EPITOME LIBRI XXXVII.

LVcius Cornelius Scipio conſul, legato P. Scipione Africano, qui ſe legatum fratris futurum dixerat, ſi ei Græcia & Aſia provincia decerneretur, quum C. Lælio, qui multum in ſenatu poterat, ea provincia dari videretur; profectus ad bellum adverſus Antiochum gerendum, in Aſiam primus omnium Romanorum ducum trajecit. Æmilius Regillus adverſus regiam claſſem Antiochi feliciter pugnavit ad Myonneſum, Rhodiis adjuvantibus. Filius Africani ab Antiocho captus, patri remiſſus eſt. Manius Acilius Glabrio de Antiocho, quem Græcia expulerat, & de Ætolis triumphavit. Victo deinde Antiocho à L. Cornelio Scipione, adjuvante Eumene rege Attali Pergameni filio, pax data: ea conditione, ut omnibus provinciis citra Taurum montem cederet. Eumeni, quo juvante Antiochus victus erat, regnum ampliatum. Rhodiis quoque, qui & ipſi juverant, quædam civitates conceſſæ. Colonia deducta eſt Bononia. Æmilius Regillus, qui præfectos Antiochi navali certamine vicerat, navalem triumphum duxit. L. Cornelius Scipio, qui cum Antiocho debellaverat, cognomine fratri coæquatus, Aſiaticus appellatus eſt.

Biblioteca de Galicia

EPITOME LIBRI XXXVIII.

MArcus Fulvius conſul in Epiro Ambracienſes obſeſſos, per deditionem accepit: Cephaleniam ſubegit: Ætolis perdomitis pacem dedit. Cn. Manlius conſul collega ejus Gallogræcos, Tholiſtobogios, Tectoſagos, & Trocmos, qui Brenno duce in Aſiam tranſierant, quum ſoli citra Taurum montem non parerent, vicit. Eorum origo, & quando ea loca quæ tenent, occupaverint, referuntur. Exemplum quoque virtutis & pudicitiæ in fœmina traditur. quæ cum regis Gallogræcorum uxor fuiſſet, capta, centurionem qui ei vim intulerat, occidit. Luſtrum à cenſoribus conditum eſt. cenſa ſunt civium capita CCLVIII. millia & CCCXXVIII. Cum Ariarathe rege Cappadociæ amicitia juncta eſt. Cn. Manlius, contradicentibus decem legatis, ex quorum conſilio fœdus cum Antiocho conſcripſerat, de Gallogræcis, acta pro ſe cauſſa in ſenatu, triumphavit. Scipio Africanus, die ei dicta, ut quidam ajunt, à Q. Petillio tribuno plebis, ut quidam, à Nævio, quod præda ex Antiocho capta ærarium fraudaſſet; poſteaquam is dies venit, evocatus in Roſtra: *Hac die*, inquit, *Quirites, Carthaginem vici*: & proſequente populo, Capitolium aſcendit. Inde, ne amplius tribuniciis injuriis vexaretur, in voluntarium exilium Liternum conceſſit; incertum ibi an Romæ defunctus. nam ejus monumentum utrobique fuit. Scipio Aſiaticus frater Africani, eodem peculatus crimine accuſatus, damnatuſque, quum in vincula & carcerem duceretur, Tib. Sempronius Gracchus, tribunus plebis, qui antea Scipionibus inimicus erat, interceſſit: & ob id beneficium Africani filiam duxit. Cum prætor quæſtores in bona ejus publice poſſidenda miſiſſet, non modo in iis ullum

veſtigium pecuniæ regiæ apparuit, ſed nequaquam tantum redactum, quantæ ſummæ erat damnatus. Collatam à cognatis & amicis innumerabilem pecuniam accipere noluit. quæ neceſſaria ei erant ad cultum, redempta.

EPITOME LIBRI XXXIX.

ÆMilius Conſul, Liguribus ſubactis, viam à Placentia uſque Ariminum perductam Flaminiæ junxit. Initia luxuriæ introducta ab exercitu Aſiatico referuntur. Ligures, quicumque citra Apenninum erant, ſubacti ſunt. Bacchanalia, ſacrum Græcum, & quidem nocturnum, ſcelerum omnium ſeminarium, quum ad ingentis turbæ conjurationem perveniſſet; à conſule inveſtigatum, & multorum pœna ſublatum eſt. A Cenſoribus L. Valerio Flacco, & M. Porcio Catone, viro & belli & pacis artibus maximo, motus eſt ſenatu. L. Quintius Flamininus, T. Quintii frater; eo quod, cum Galliam provinciam Conſul obtinuerat, rogatus à Philippo Pœno, quem amabat, ſcorto nobili; Gallum quendam ſua manu occiderat: ſive ut quidam tradiderunt, unum damnatorum ſecuti percuſſerat; rogatus à meretrice Placentina, cujus amore deperibat. Extat in eum M. Catonis oratio. Scipio Literni deceſſit. Et, tamquam jungente fortuna, circa idem tempus duo funera maximorum virorum: Annibal à Pruſia Bithyniæ rege, ad quem victo Antiocho confugerat, quum dederetur Romanis, qui ad expoſcendum illum, T. Quintium Flamininum miſerant, veneno ſibi mortem conſcivit: Philopœmenes quoque, dux Achæorum, vir maximus, à Meſſeniis interemptus veneno, cum ab iis bello captus eſſet. Coloniæ, Potentia, & Piſaurum, & Mutina, & Parma, deductæ ſunt. Præterea res adverſum Celtiberos proſpere geſtas,

Biblioteca de Galicia

geſtas, & initia cauſſasque belli Macedonici continet. cujus origo inde fluxit, quod Philippus ægre ferebat regnum ſuum imminui à Romanis, & quod cogeretur à Thracibus aliiſque locis præſidia deducere.

Epitome Libri XL.

QVum Philippus liberos eorum, quos in vinculis nobiliſſimorum hominum habebat, conquiri ad mortem juſſiſſet, Theoxena, pro liberis ſuis & ſororis admodum pueris, verita regis libidinem, prolatis in medium gladiis, & poculo in quo erat venenum, ſuaſit iis, ut imminens ludibrium morte effugerent: & quum perſuaſiſſet, ipſa etiam ſe interemit. Certamina inter Philippi Macedoniæ regis liberos Perſeum & Demetrium, referuntur: & ut fraude fratris ſui Demetrius, fictis criminibus, inter quæ accuſatione parricidii & affectati regni, primum petitus, ad ultimum, quoniam populi Romani amicus erat, veneno necatus eſt. regnumq; Macedoniæ mortuo Philippo ad Perſeum devenit. Item, res in Liguribus & Hiſpania contra Celtiberos à compluribus feliciter geſtas continet. Libri Numæ Pompilii in agro L. Petillii ſcribæ ſub Ianiculo à cultoribus agri in arca lapidea clauſi, & Græci & Latini, inventi ſunt. in quibus plura, quæ diſſolvendarum religionum, prætor, ad quem delati erant, quum legiſſet juravit Senatui, contra Rempublicam eſſe, ut legerentur ſervarenturque. & ex Senatusconſulto in comitio exuſti ſunt. Colonia Aquileia deducta eſt. Philippus ægritudine animi confectus, quod Demetrium filium falſis alterius filii in eundem delationibus impulſus veneno ſuſtuliſſet, & de pœna Perſei cogitavit, voluitq; Antigonum potius amicum ſuum ſucceſſorem regni ſui relinquere. Sed

in

Biblioteca de Galicia

in hac cogitatione morte raptus eſt. regnum Perſeus excepit.

EPITOME LIBRI XLI.

IGnis in æde Veſtæ exſtinctus eſt. Tib. Sempronius Gracchus proconſul Celtiberos victos in deditionem accepit: monimentumque operum ſuorum, Gracchurim oppidum in Hiſpania conſtituit. Et à Poſthumio Albino proconſule Vaccæi ac Luſitani ſubacti ſunt. uterque triumphavit. Antiochus, Antiochi filius, obſes Romanis à patre datus, mortuo fratre Seleuco, qui patri defuncto ſucceſſerat, in regnum Syriæ dimiſſus. Luſtrum à cenſoribus conditum eſt: cenſa ſunt civium capita ducenta ſeptuaginta tria millia ducenta quadraginta quatuor. Q. Voconius Saxa tribunus plebis legem tulit, ne quis hæredem mulierem inſtitueret: ſuaſit legem M. Cato. extat oratio ejus. Præterea res contra Ligures, Iſtros, Sardos, & Celtiberos à compluribus ducibus proſpere geſtas, & initia belli Macedonici continet, quod Perſeus Philippi filius moliebatur. miſerat enim ad Carthagicnienſes legationem; & ab iis nocte audita erat: ſed & alias Græciæ civitates ſolicitabat. qui, præter religionem, quod quam multa templa magnifica multis locis erexit, Athenis Iovis Olympii, & Antiochiæ Capitolini, viliſſimum regem egit.

EPITOME LIBRI XLII.

Q. Fulvius Flaccus cenſor templum Iunonis Laciniæ tegulis marmoreis ſpoliavit, ut ædem, quam dedicaverat, tegeret. tegulæ ex ſenatusconſulto reportatæ. Eumenes Aſiæ rex in ſenatu de Perſeo, Macedoniæ rege, queſtus eſt: cujus injuriæ in populum Romanum referuntur. ob quas bello ei indicto, P. Licinius Craſſus Conſul, cui Macedonia decreta erat, in Macedoniam tranſiit, levibusque

Biblioteca de Galicia

busque expeditionibus, equeſtribus prœliis, in Theſſalia cum Perſeo parum felici eventu pugnavit. Inter Maſaniſſam, & Carthaginienſes de agro fuit dies ad diſceptandum à ſenatu datus. Legati miſſi ad civitates ſocias, & reges rogandos an in fide permanerent. dubitantibus Rhodiis, luſtrum à cenſoribus conditum eſt. cenſa ſunt civium capita CCLVII millia CCXXXI. Res præterea adverſus Corſos & Ligures proſpere geſtas continet.

Epitome Libri XLIII.

PRæto res nonnulli, eo quod avare & crudeliter provincias adminiſtraſſent, damnati ſunt. P. Licinius Craſſus proconſul complures in Græcia urbes expugnavit, & crudeliter diripuit. ob id captivi, qui ab eo ſub corona venierant, ex ſenatusconſulto poſtea reſtituti ſunt. Item à præfectis claſſium Romanorum multa impotenter in ſocios facta. Rex præterea à Perſeo rege in Thracia proſpere geſtas continet: ictis Dardanis, & Illyrico, cujus rex erat Gentius. Motus, qui in Pæonia ab Elorioco factus erat, ipſo interempto conſedit. M. Æmilius Lepidus à cenſoribus princeps in ſenatu lectus.

Epitome Libri XLIV.

QVintus Marcius Philippus per invios ſaltus penetravit in Macedoniam, compluresque urbes occupavit. Rhodii miſere legatos Romam, minantes, ut Perſeo eſſent auxilio, niſi populus Romanus cum eo pacem atque amicitiam conjungeret. indigne id latum. Quum id bellum L. Æmilio Paullo ſequentis anni conſuli iterum mandatum eſſet, Paullus in concione precatus eſt, ut quicquid diri populo Romano immineret, in domum ſuam converteretur: & in Macedoniam profectus, Perſeum vicit, univerſamque Macedoniam in pote-

poteſtatem redegit. Antequam confligeret, C. Sulpicius Gallus tribunus militum prædixit exercitui, ne miraretur quod Luna nocte proxima defectura eſſet. Gentius quoque rex Illyriorum, quum rebellaſſet, ab Anicio prætore victus venit in deditionem, & cum uxore, & liberis, & propinquis, Romam miſſus. Alexandria legati à Cleopatra & Ptolemæo regibus venerunt: querentes de Antiocho Rege Syriæ, quod eis bellum inferret. Perſeus ſollicitatis in auxilium Eumene rege Pergami, & Gentio rege Illyriorum, quia is pecuniam quam promiſerat, non dabat, ab eis relictus eſt.

EPITOME LIBRI XLV.

PErſeus ab Æmilio Paullo in Samothracia captus eſt. Quum Antiochus, Syriæ rex, Ptolomæum & Cleopatram, Ægypti reges, obſideret, & miſſis ad eum à ſenatu legatis, qui juberent ab obſidione ſocii regis abſiſtere, editisq; mandatis, conſideraturum ſe, quid faciendum eſſet, reſpondiſſet; unus ex legatis Popillius virga regem circumſcripſit, juſſitque, antequam circulo excederet, reſponſum daret. qua aſperitate effecit, ut Antiochus bellum omitteret. Legationes gratulantium populorũ ac regum in ſenatum admiſſæ. Rhodiorum, quia eo bello contra populum Romanum fuerant, excluſa. poſtero die, quum de eo quæreretur, ut iis bellum indiceretur, cauſſam in ſenatu patriæ ſuæ legati egerunt. nec tanquam hoſtes, nec tanquam ſocii dimiſſi. Macedonia in provinciæ formam redacta. Æmilius Paullus, repugnantibus militibus ſuis propter minorem prædam, & contradicente Servio Sulpicio Galba, triumphavit: & Perſeum cum tribus filiis ante currum duxit. cujus triumphi lætitia, ne ſolida ei contingeret, duorum filiorum funeribus inſignita eſt: quorum alterius mors

Biblioteca de Galicia

mors patris triumphum præceſſit, alterius ſecuta eſt. Luſtrum conditum eſt à cenſoribus. Cenſa ſunt civium capita quadringenta undecim millia octingenta decem. Pruſias, Bithyniæ rex, Romam, ut ſenatui gratularetur ob victoriam ex Macedonia partam, venit: & Nicomedem filium ſenatui commendavit. Rex plenus adulationis, libertum ſe populi Romani dicebat.

EPITOME LIBRI XLVI.

EVmenes rex Romam venit: qui, quia Macedonico bello ſe medium egerat, ne aut hoſtis judicatus videretur, ſi excluſus eſſet, aut liberatus crimine, ſi admitteretur, in commune lex lata eſt, ne cui regi Romam venire liceret. Claudius Marcellus conſul Alpinos Gallos, C. Sulpitius Gallus conſul Ligures ſubegit. Legati Pruſiæ regis conqueſti ſunt de Eumene, quod fines ſuos depopularetur: dixeruntque, eum conſpiraſſe cum Antiocho contra populum Romanum. Societas cum deprecantibus Rhodiis juncta eſt. Luſtrum à cenſoribus conditum eſt. Cenſa ſunt civium capita trecenta viginti ſeptem millia viginti duo. Princeps ſenatus lectus M. Æmilius Lepidus. Ptolemæus Ægyptiorum rex, à minore fratre è regno pulſus, miſſis ad eum legatis, reſtitutus eſt. Ariarathe Cappadociæ rege mortuo, filius ejus Ariarathes accepit regnum: & amicitiam per legatos cum populo Romano renovavit. Res præterea adverſus Ligures, Corſos, & Luſitanos, vario eventu geſtas, & motus Syriæ mortuo Antiocho, qui filium Antiochum puerum admodum reliquerat, continet. Hunc Antiochum puerum cum Lyſia tutore ejus Demetrius, Seleuci filius, qui Romam obſes miſſus fuerat, clam, quia minime dimittebatur à Romanis, interemit: & ipſe in regnum receptus.

L. Æmi-

L. Æmilius Paullus, qui Perſeum vicerat, mortuus. cujus tanta abſtinentia fuit, ut, quum ex Hiſpania & Macedonia maximas opes retuliſſet, vix ex auctione bonorum ejus redactum ſit unde dos uxori ejus redderetur. Pomptinæ paludes à Cornelio Cethego conſule, cui ea provincia evenerat, ſiccatæ, agerque ex iis factus.

EPITOME LIBRI XLVII.

CN. Tremellio tribuno plebis mulcta dicta eſt, quod cum M. Æmilio Lepido pontifice maximo injurioſè contenderat: Sacrorumque magiſtratuum jus potentius fuit. Lex de ambitu lata. Luſtrum à cenſoribus conditum eſt. Cenſa ſunt civium capita trecenta viginti octo millia trecenta quatuordecim. Princeps ſenatus lectus Æmilius Lepidus. Inter Ptolomæos fratres, qui diſſidebant, fœdus ictum, ut alter in Ægypto, alter Cyrenis regnaret. Ariarathes Cappadociæ rex, conſilio Demetrii regis Syriæ & viribus pulſus regno, à ſenatu reſtitutus eſt. Miſſi à ſenatu, qui inter Maſaniſſam & Carthaginienſes de agro judicarent. C. Marcius conſul adverſum Dalmatas parum proſperè primum, poſtea feliciter pugnavit. cum quibus bello confligendi cauſſa fuit, quod Illyricos populi Romani ſocios vaſtaverant. eandemque gentem Cornelius Naſica conſul domuit. Q. Opimius conſul transalpinos Ligures, qui Maſſilienſium oppida Antipolim & Nicæam vaſtabant, ſubegit. Præterea res in Hiſpania à compluribus parum proſperè geſtas continet. Conſules anno quingenteſimo nonageſimo octavo ab urbe condita magiſtratum, peractis comitiis, inſequentiſque anni conſulibus creatis, inire cœperunt. Mutandi comitia cauſſa fuit, quod Hiſpani rebellabant. Legati, ad diſceptandum inter Maſaniſſam & Carthagi-

Biblioteca de Galicia

thaginienſes miſſi, nunciaverunt, vim navalis materiæ ſe Carthagine deprehendiſſe. Aliquot prætores, à provinciis avaritiæ nomine accuſati, damnati ſunt.

Epitome Libri XLVIII.

LVſtrum à cenſoribus conditum eſt. Cenſa ſunt civium capita trecenta viginti quatuor millia. Semina tertii belli Punici referuntur. Quum in finibus Carthaginienſium maximus Numidarum exercitus, Archobarzane duce, Syphacis nepote, diceretur eſſe, M. Porcius Cato ſuaſit, ut Carthaginienſibus, qui exercitum, ſpecie contra Maſaniſſam regem, ſed revera contra Romanos accitum, in finibus haberent, bellum indiceretur. contradicente P. Cornelio Naſica, placuit legatos mitti Carthaginem, qui ſpecularentur quid ageretur. Caſtigato ſenatu Carthaginienſium, quod contra fœdus exercitum & navales materias haberent, pacem inter eos & Maſaniſſam facere voluerunt, Maſaniſſa agro, de quo lis erat, cedente. ſed Gigo, Hamilcaris filius, homo ſeditioſus, qui tunc in magiſtratu erat, quum ſenatus pariturum ſe judicio legatorum dixiſſet, ita bellum adverſus Romanos ſuadendo concitavit, ut legatos, quo minus violarentur, fuga explicuerit. Id nunciantes, infeſtum jam ſenatum Carthaginienſibus, infeſtiorem fecerunt. M. Porcius Cato funus mortui filii in prætura tenuiſſimo, ut valuit, (nam pauper erat) ſumptu fecit. Andriſcus, qui ſe Perſei filium, regis quondam Macedoniæ, ingenti aſſeveratione mentiretur, Romam miſſus. M. Æmilius Lepidus, qui princeps ſenatus ab ſextis jam cenſoribus erat lectus, antequam exſpiraret, præcepit filiis, lecto ſe ſtrato ſine linteis, ſine purpura efferrent: in reliquum funus ne plus quam æris denos conſumerent:

Biblioteca de Galicia

merent: imaginum ſpecie, non ſumptibus nobilitari magnorum virorum funera ſolere. De veneficiis quæſitum. Publicia & Licinia, nobiles fœminæ, quæ viros ſuos necaſſe inſimulabantur, cognita cauſſa, quum prætori prædes vadesque dediſſent, cognatorum decreto necatæ ſunt. Guluſſa Maſaniſſæ filius denunciavit, Carthagine delectus agi, claſſem comparari, & haud dubium bellum ſtrui. Quum Cato ſuaderet, ut iis bellum indiceretur; P. Cornelio Naſica dicente, nihil temere faciundum; placuit, decem mitti legatos exploratum. L. Licinius Lucullus, A. Poſthumius Albinus conſules, quum delectum ſevere agerent, nec quemquam gratia dimitterent: à tribunis plebis, qui pro amicis ſuis vacationem impetrare non poterant, in carcerem conjecti ſunt. Hiſpanienſe bellum quum parum proſpere aliquoties geſtum ita confudiſſet civitatem Romanam, ut ne ii quidem invenirentur, qui aut tribunatum exciperent, aut legati ire vellent; P. Cornelius Æmilianus proceſſit: & excepturum ſe militiæ genus, quodcumque imperatum eſſet, profeſſus eſt. quo exemplo ad militandi ſtudium omnes incitavit. L. Lucullus conſul, quum Claudius Marcellus, cui ſucceſſerat, pacaſſe omnes Celtiberiæ populos videretur, Vaccæos, Cantabros, & alias incognitas adhuc nationes in Hiſpania ſubegit. Ibi P. Cornelius Africanus, Scipio Æmilianus, L. Paulli filius, Africani nepos, ſed adoptivus, provocatorem barbarum tribunus militum occidit: & in oppugnatione Intercatiæ urbis majus multo etiam periculum adiit. nam murum primus omnium tranſcendit. Servius Sulpicius Galba prætor male adverſus Luſitanos pugnavit. Quum legati ex Africa cum Carthaginienſium oratoribus, & Guluſſa Maſaniſſæ filio, rediſſent, dicerentque & exercitum ſe & claſſem Cartha-

Biblioteca de Galicia

Carthagine deprehendiſſe, perrogari ſententias placuit; Catone, & aliis principibus ſenatus ſuadentibus, ut in Africam confeſtim transportaretur exercitus. quia verò Cornelius Naſica dicebat, nondum ſibi juſtam cauſam belli videri; placuit ut bello deſiſteretur, ſi Carthaginienſes claſſem excuſſiſſent, & exercitum dimiſiſſent: ſi minus, proximi conſules de bello Punico referrent. Quum locatum à Cenſoribus theatrum extrueretur, P. Cornelio Naſica auctore, tamquam inutile, & nociturum publicis moribus, ex ſenatusconſulto deſtructum eſt, populuſque aliquamdiu ſtans ludos ſpectavit. Carthaginienſes quum adverſum fœdus bellum Maſaniſſæ intuliſſent, victi ab eo, annos habente nonaginta duos, & ſine pulpamine mandere & guſtare panem tantummodo ſolito, inſuper Romanum bellum meruerunt.

Epitome Libri XLIX.

Tertii Punici belli initium altero & ſexcenteſimo anno ab urbe condita, intra quintum annum, quam erat cœptum, conſummatur. Inter M. Porcium Catonem, & Scipionem Naſicam, quorum alter ſapientiſſimus vir in civitate habebatur, alter etiam vir optimus à ſenatu judicatus erat, diverſis certatum eſt ſententiis; Catone ſuadente bellum, & ut tolleretur, deleretúrque Carthago; Naſica diſſuadente: placuit tamen, eo quod contra fœdus naves haberent, quod extra fines exercitum duxiſſent, quod ſocio populi Romani & amico Maſaniſſæ arma intuliſſent, quod filium ejus Guluſſam, qui cum legatis Romanis erat, in oppidum non recepiſſent, bellum iis indici. Prius quam ullæ copiæ in naves imponerentur, Vticenſes legati Romam venerunt, ſe ſuaque omnia dedentes. Ea legatio, veluti omen, grata patribus,

acer-

acerba Carthaginienſibus fuit. Diti patri ludi ad Terentum, ex præcepto librorum Sibyllinorum, facti: qui anno centeſimo, primo bello Punico, quingenteſimo & altero anno ab urbe condita, facti fuerant. Legati triginta Romam venerunt. per quos ſe Carthaginienſes dedebant. Catonis ſententia pervicit, ut in decreto perſtaretur, & ut conſules quam primum proficiſcerentur ad bellum. Qui ubi in Africam tranſierunt, acceptis, quos imperaverant, trecentis obſidibus, & armis omnibus, inſtrumentiſque belli, ſi qua Carthagine erant; tunc quum ex authoritate Patrum juberent, ut in alium locum, dum procul à mari decem millia paſſuum nec minus remotum, oppidum facerent; indignitate rei ad bellandum Carthaginienſes compulerunt. Obſideri, oppugnarique cœpta eſt Carthago à L. Marcio, Manio Manilio conſulibus. In qua oppugnatione, quum neglectos ab una parte muros duo tribuni temere cum cohortibus irrupiſſent, & ab oppidanis graviter cæderentur, à Scipione Africano expliciti ſunt. per quem & caſtellum Romanorum, quod nocte oppugnabant, paucis equitibus juvantibus liberatum eſt: caſtrorumque, quæ Carthaginienſes omnibus copiis pariter ab urbe egreſſi oppugnabant, liberatorum is ipſe præcipuam gloriam tulit. Præterea quum ab irrita oppugnatione Carthaginis conſul (alter enim Romam ad comitia ierat) exercitum duceret adverſus Haſdrubalem, qui cum altera manu iniquum ſaltum inſederat, ſuaſit primo conſuli, ne tam iniquo loco confligeret. victus deinde complurium, qui & prudentiæ ejus & virtuti invidebant, ſententiis, & ipſe ſaltū ingreſſus eſt. cumque, ſicut prædixerat, fuſus fugatusq; eſſet Romanus exercitus, & duæ cohortes ab hoſte obſiderentur; cum exiguis equitum turmis in ſaltum reverſus, libe-

Biblioteca de Galicia

libertavit eas, & incolumes reduxit. Quam virtutẽ ejus & Cato, vir promptioris ad vituperandum linguæ, in ſenatu ſic proſecutus eſt, ut diceret, reliquos, qui in Africa militarant, umbras militare, Scipionem vigere. Et populus Romanus eo favore & illum complexus eſt, ut comitiis complurimæ eum tribus conſulem ſcriberent; quum hoc per ætatem minime liceret. Quum L. Scribonius tribunus plebis rogationem promulgaſſet, ut Luſitani, qui, in fidem populo Romano dediti, à Sergio Galba in Gallia veniſſent, in libertatem reſtituerentur, M. Cato acerrime ſuaſit. extat oratio in Annalibus ejus incluſa. Q. Fulvius Nobilior, & ſæpe ab eo in ſenatu laceratus, reſpondit pro Galba: ipſe quoque Galba quum ſe damnari videret, complexus duos filios prætextatos, & filium Caii Sulpicii, cujus tutor erat, ita miſerabiliter pro ſe locutus eſt, ut rogatio antiquaretur. extant tres orationes ejus: duæ adverſum Libonem tribunum plebis, rogationesque ejus habitæ de Luſitanis: una contra L. Cornelium Cethegum, in qua Luſitanos prope ſeſe caſtra habentes cæſos fatetur: quod compertum habuerit, equo atque homine ſuo ritu immolatis per ſpeciem pacis adoriri exercitum ſuum in animo habuiſſe. Andriſcus quidam ultimæ ſortis homo, Perſei regis ſe filium ferens, & mutato nomine Philippus vocatus, quum ab urbe Roma, quo illum Demetrius Syriæ rex ob hoc ipſum mendacium miſerat, clam profugiſſet; multis ad falſam ejus fabulam, velut ad veram euntibus; contracto exercitu, totam Macedoniam aut voluntate incolentium, aut armis occupavit. Fabulam autem hujuſmodi finxerat: Ex pellice ſe & Perſeo rege ortum, traditum educandum Cretenſi cuidam eſſe, ut in belli caſus, quod ille cum Romanis gereret, aliquod velut ſemen ſtirpis regiæ

exta-

Biblioteca de Galicia

extaret. Perſeo demortuo, Adramiti ſe educatum uſque ad duodecimum annum ætatis, patrem eum eſſe credentem à quo educaretur, ignarum generis fuiſſe ſui. affecto deinde eo, quum prope ad ultimum finem vitæ eſſet, detectam ſibi tandem originem ſuam; falſæque matri libellum datum ſigno Perſei regis ſignatum, quem ſibi traderet, quum ad puberem ætatem veniſſet: obteſtationesque ultimas adjectas, ut res in occulto ad id tempus ſervaretur. pubeſcenti libellum traditum: in quo relicti ſibi duo theſauri à patre dicerentur. tum ſcientem mulierem ſubditicium ſe eſſe, veram ſtirpem ignoranti edidiſſe genus: atque obteſtatam, ut prius quam ad Eumenem manaret res, Perſeo inimicum, excederet iis locis, ne interficeretur. eo ſe exterritum, ſimul ſperantem aliquod auxilium à Demetrio, in Syriam ſe contuliſſe; atque ibi primum quis ipſe omnino eſſet, palam expromere auſum.

EPITOME LIBRI L.

THeſſalia, quum & illam invadere armis atque occupare Pſeudophilippus vellet, per Romanorum legatos auxiliis Achæorum defenſa eſt. Pruſias rex Bithyniæ, omnium, humillimorumque vitiorum, à Nicomede filio, adjuvante Attalo rege, Pergami occiſus eſt. Habebat alterum filium, qui pro ſuperiore ordine dentium, enatum habuiſſe unum os continens dicitur. Quum legatos ad pacem inter Nicomedem & Pruſiam faciendam Romani miſiſſent; & unus ex iis caput multis cicatricibus ſparſum haberet, alter pedibus æger eſſet, tertius ingenio ſocors haberetur; dixit Cato, eam legationem, nec caput, nec pedes, nec cor habere. In Syria, quæ eo tempore ex ſtirpe generis Perſei regis Macedonum, inertia ſocordiaque ſimilem

Pruſiæ

Pruſiæ, regem habebat; jacente eo in ganeo & luſtris, Ammonius regnabat; per quem & amici omnes regis, & Laodice regina, & Antigonus, Demetrii filius, occiſi. Maſaniſſa, Numidiæ rex, major nonaginta annis, deceſſit; vir inſignis. Inter cætera opera juvenilia, quæ ad ultimum edidit, adeo, etiam verſus in ſenectam, viguit, ut poſt ſextum & octogeſimum annum filium genuerit. Inter tres liberos ejus, maximum natu, Micipſam, Guluſſam, Manaſtabulem, qui etiam Græcis literis eruditus erat, P. Scipio Æmilianus (quum commune eis pater regnum reliquiſſet, & dividere eos arbitro Scipione juſſiſſet) adminiſtrationem regni diviſit. Item Phameæ Himilconis, præfecto equitum Carthaginienſium, viro forti, & cujus præcipua opera Pœni utebantur, perſuaſit, ut cum equitatu ſuo ad Romanos tranſiret. Ex tribus legatis qui ad Maſaniſſam miſſi fuerant, Claudius Marcellus, coorta tempeſtate, fluctibus obrutus eſt. Carthaginienſes Aſdrubalem Maſaniſſæ nepotem, quem prætorem habebant, proditionis ſuſpectum, in curia interemerunt, quæ ſuſpicio inde emanavit, quod propinquus eſſet Guluſſæ, Romanorum auxilia juvantis. P. Scipio Æmilianus quum ædilitatem peteret, conſul à populo dictus, quoniam per annos conſulem fieri non licebat, cum maximo certamine, ſuffragantibus plebeiis, & repugnantibus aliquamdiu Patribus, legibus ſolutus, & conſul creatus eſt. M. Manilius aliquot urbes circumpoſitas Carthagini expugnavit. Pſeudophilippus in Macedonia, cæſo cum exercitu P. Iuventio prætore, à Q. Cæcilio victus captusque eſt: & recepta Macedonia.

EPI-

Biblioteca de Galicia

EPITOME LIBRI LI.

CArthago in circuitu viginti tria millia paſſus patens, magno labore obſeſſa, & per partes capta eſt: primum à Mancio legato, deinde à Scipione conſule, cui extra ſortem provincia Africa data erat. Carthaginienſes portu novo (quia vetus à Scipione erat obſtructus) facto, & contracta, clam exiguo tempore, ampla claſſe, navali prœlio infeliciter pugnaverunt. Haſdrubalis quoque eorum ducis caſtra ad Nepharim oppidum, loco difficillimo ſita, cum exercitu deleta ſunt à Scipione. qui tandem urbem expugnavit, ſeptuageſimo anno quam erat condita. Spoliorum major pars Siculis, quibus ablata erant, reddita. Vltimo urbis excidio, quum ſe Haſdrubal Scipioni dediſſet, uxor ejus, quæ paucis ante diebus de marito impetrare non potuerat ut ad victorem transfugeret, in medium ſe flagrantis urbis incendium duobus cum liberis ex arce præcipitavit. Scipio, exemplo patris ſui Æmilii Paulli, qui Macedoniam vicerat, ludos fecit, transfugas ac fugitivos beſtiis objecit. Belli Achaici ſemina referuntur hæc: quod legati populi Romani ab Achaicis pulſati ſint; Corinthum miſſi, ut eas civitates quæ ſub ditione Philippi fuerant, ab Achaico concilio ſecernerent.

EPITOME LIBRI LII.

CVm Achæis, qui in auxilium Bœotios & Chalcidenſes habebant, Q. Cæcilius Metellus ad Thermopylas conflixit. quibus victis, dux eorum Critolaus veneno ſibi mortem conſcivit. in cujus locum Diæus Achaici motus primus auctor ab Achæis dux creatus, ad Iſthmon à L. Mummio conſule victus eſt. Qui, omni Achaia in deditionem accepta, Corinthum ex Senatusconſulto diruit;

Biblioteca de Galicia

diruit; quia ibi legati Romani violati erant. Thebæ quoque & Chalcis, quæ auxilio fuerant, dirutæ. Ipſe L. Mummius abſtinentiſſimum virum egit. nec quicquam ex iis opibus ornamentiſque, quæ prædives Corinthus habuit, in domum ejus pervenit. Q. Cæcilius Metellus de Andriſco triumphavit. P. Cornelius Africanus, Scipio Æmilianus, de Carthagine & Aſdrubale. Viriatus in Hiſpania primum ex paſtore venator, è venatore latro, mox juſti quoque exercitus dux factus, univerſam Luſitaniam occupavit. M. Vitilium prætorem, fuſo ejus exercitu, cepit: poſt quem C. Plautius prætor nihilo felicius rem geſſit, tantumque terrorem is hoſtis intulit, ut adverſus eum conſulari opus eſſet & duce & exercitu. Præterea motus Syriæ, & bella inter reges geſta referuntur. Alexander homo ignotus, & incertæ ſtirpis, occiſo (ſicut ante dictum eſt) Demetrio rege, in Syria regnabat. hunc Demetrius, Demetrii filius, qui à patre quondam, ob incertos belli caſus, ablegatus Gnidon fuerat, contempta ſecordia inertiaque ejus, adjuvante Ptolemæo Ægypti rege, cujus filiam Cleopatram acceperat in matrimonium, bello interemit. Ptolemæus in caput graviter vulneratus, inter curationem, dum oſſa medici terebrare contendunt, expiravit: atque in locum ejus frater minor Ptolemæus, qui Cyrenis regnabat, ſucceſſit. Demetrius ob crudelitatem quam per tormenta in ſuos exercebat, à Diodoto quodam uno ex ſubjectis, qui Alexandri filio bimulo admodum regnum aſſerebat, bello ſuperatus, Seleuciam confugit. L. Mummius de Achæis triumphavit; ſigna ærea, marmoreaque, & tabulas pictas in triumpho tulit.

Biblioteca de Galicia

EPITOME LIBRI LIII.

AP. Claudius conſul Salaſſos, gentem Alpinam domuit. Alter Pſeudophilippus in Macedonia à L. Tremellio quæſtore cum exercitu cæſus eſt. Q. Cæcilius Metellus proconſul Celtiberos cecidit. à Q. Fabio proconſule pars maxima Luſitaniæ, expugnatis aliquot urbibus, recepta eſt. C. Julius ſenator Græce res Romanas ſcribit.

EPITOME LIBRI LIV.

Q. Pompeius conſul in Hiſpania Termeſtinos ſubegit. cum eiſdem & Numantinis pacem ab infirmitate fecit. Luſtrum à cenſoribus conditum eſt. Cenſa civium capita trecenta viginti octo millia trecenta quadraginta duo. Quum Macedonum legati conqueſtum veniſſent de D. Iunio Sylano prætore, quod acceptis pecuniis provinciam ſpoliaſſent, & ſenatus de querelis eorum vellet cognoſcere; T. Manlius Torquatus, Silani pater, petiit impetravitque, ut ſibi cognitio mandaretur. & domi cauſſa cognita, filium condemnavit abdicavitque. ac ne funeri quidem ejus (quum ſuſpendio vitam finiſſet) interfuit: ſedensque domi poteſtatem conſultantibus ex inſtituto fecit. Q. Fabius proconſul, rebus in Hiſpania proſpere geſtis labem impoſuit; pace cum Viriato æquis conditionibus facta. Viriatus à proditoribus, conſilio Servilii Cæpionis, interemptus eſt, & ab exercitu ejus multum comploratus ac nobiliſſime tumulatus; vir duxque magnus, & per quatuordecim annos, quibus cum Romanis bellum geſſit, frequentius ſuperior.

EPITOME LIBRI LV.

PVblio Cornelio Naſica, cui cognomen Serapioni fuit, ab irridente Curatio tribuno plebis impoſi-

Biblioteca de Galicia

poſitum, & D. Iunio Bruto conſulibus delectum habentibus in conſpectu tironum, res ſaluberrimi exempli facta eſt: nam C. Marienus accuſatus eſt apud tribunos plebis, quod exercitum in Hiſpania deſeruiſſet: damnatusque ſub furca, diu virgis cæſus eſt, & ſeſtertio nummo veniit. Tribuni plebis quia non impetrarant, ut ſibi denos, quos vellent, milites eximere liceret, conſules duci iuſſerunt. Iunius Brutus conſul in Hiſpania, iis, qui ſub Viriato militaverant, agros oppidumque dedit, quod Valentia vocatum eſt. M. Popilius à Numantinis, cum quibus pacem factam ſenatus irritam fieri cenſuerat, cum exercitu fuſus fugatusque. C. Hoſtilio Mancino conſule ſacrificante, pulli ex cavea evolarunt: conſcendenti deinde in navim ut in Hiſpaniam proficiſceretur, accidit audiri, Mane mane Mancine: quæ auſpicia triſtia fuiſſe, eventu probatum eſt. Victus enim à Numantinis & caſtris exutus, quum ſpes nulla ſervandi exercitus eſſet, pacem cum eis fecit ignominioſam, quam ratam eſſe ſenatus vetuit. Triginta millia Romanorum à Numantinorum millibus quatuor victa erant. D. Iunius Luſitaniam, triginta urbium expugnationibus, uſque ad Occaſum & Oceanum, perdomuit: & quum fluvium Oblivionem tranſire nollent milites, ereptum ſignifero ſignum ipſe tranſtulit, & ſic ut tranſgrederentur perſuaſit. Alexandri filius, rex Syriæ decem annos admodum habens, à Diodoto, qui Tryphon cognominabatur, tutore ſuo, per fraudem occiſus eſt: corruptis medicis, qui ipſum calculi dolore conſumi, ad populum mentiti, dum ſecant, occiderunt.

Biblioteca de Galicia

EPITOME LIBRI LVI.

DEcimus Iunius Brutus in ulteriore Hiſpania feliciter adverſus Gallæcios pugnavit. diſſimili eventu M. Æmilius Lepidus proconſul adverſus Vaccæos rem geſſit: clademque ſimilem Numantinæ paſſus eſt. Ad exſolvendum Numantini fœderis religione populum Mancinus, quum hujus rei auctor fuiſſet, deditus Numantinis, non eſt receptus. Luſtrum à cenſoribus conditum eſt. Cenſa civium capita trecenta viginti tria millia. Fulvius Flaccus conſul Vardæos in Illyrico ſubegit. M. Coſconius prætor in Thracia cum Scordiſcis proſpere pugnavit. Quum vitio ducum bellum Numantinum non ſine publico pudore duraret, delatus eſt ultro Scipioni Africano à ſenatu populoque Romano conſulatus: quem quum illi capere ob legem, quæ vetabat quemquam iterum conſulem fieri, non liceret, ſicuti priori conſulatu, legibus ſolutus eſt. Bellum ſervile in Sicilia ortum, quum opprimi à prætoribus non potuiſſet: C. Fulvio conſuli mandatum eſt. hujus belli initium fuit Eunus ſervus, natione Syrus. qui contracta agreſtium ſervorum manu & ſolutis ergaſtulis, juſti exercitus numerum implevit. Cleo quoque alter ſervus ad ſeptuaginta millia ſervorum contraxit: & copiis junctis, contra populum Romanum exercitumque ejus, bellum ſæpe geſſerunt.

EPITOME LIBRI LVII.

SCipio Africanus Numantiam obſedit: & corruptum licentia luxuriaque exercitum, ad ſeveriſſimam militię diſciplinam revocavit. omnia deliciarum inſtrumenta recidit: duo millia ſcortorum caſtris ejecit, militem quotidie in opere habuit. & triginta dierum frumentum ad ſeptenos vallos ferre cogebat: ægre propter onus incedenti dice-

dicebat: Cum gladio te vallare ſcieris, vallum ferre deſinito. Alii ſcutum parvum habiliter ferenti, ſcutum amplius juſto ferre juſſit: neque id ſe reprehendere, quando melius ſcuto quam gladio uteretur. Quem militem extra ordinem deprehendit, ſi Romanus eſſet, vitibus, ſi extraneus, virgis cecidit. Iumenta omnia, ne exonerarent militem, vendidit. Sæpe adverſus eruptiones hoſtium feliciter pugnavit. Vaccæi obſeſſi, liberis & conjugibus trucidatis, ipſi ſe interemerunt. Scipio ampliſſima munera ſibi ab Antiocho rege Syriæ miſſa, quum celare aliis imperatoribus regum munera mos eſſet, pro tribunali accepturum ſe eſſe dixit, eaque omnia referre quæſtorem in publicas tabulas juſſit: ex iis, viris fortibus dona ſe daturum. Quum undique Numantium obſidione clauſiſſet, & oppreſſos fame videret urgeri hoſtes; qui pabulatum exierant, vetuit interimi: quod diceret, velocius eos abſumpturos frumentum, quod haberent, ſi plures fuiſſent.

EPITOME LIBRI LVIII.

TI. Sempronius Gracchus tribunus plebis, quum Agrariam legem ferret adverſus voluntatem ſenatus, & equeſtris ordinis, Ne quis ex publico agro plus quam quingenta jugera poſſideret; in eum furorem exarſit, ut M. Octavio collegæ, cauſſam diverſæ partis defendenti, poteſtatem lege lata abrogaret: ſeque & fratrem Caium, & Ap. Claudium ſocerum, triumviros ad dividendum agrum crearet. Promulgavit & aliam legem Agrariam, qua ſibi latius agrum patefaceret, ut iidem triumviri judicarent, qua publicus ager, qua privatus eſſet. deinde quam minus agri eſſet, quam quod dividi poſſet ſine offenſa etiam plebis, (quoniam eos ad cupiditatem ampla modo ſperandi incitaverat)

Biblioteca de Galicia

legem ſe promulgaturum oſtendit, ut iis qui Sempronia lege agrum accipere deberent, pecunia quæ regis Attali fuiſſet, divideretur. Hæredem autem populum Romanum reliquerat Attalus, rex Pergami, Eumenis filius. Tot indignationibus commotus graviter ſenatus, ante omnes P. Mucius conſul, qui quum in ſenatu in Gracchum peroraſſet, raptus ab eo ad populum, delatusque plebi, rurſus in eum pro roſtris concionatus eſt. Quum iterum tribunus plebis creari vellet Gracchus; auctore P. Cornelio Naſica, in Capitolio ab optimatibus occiſus eſt; ictus primum fragmentis ſubſelliorum; & inter alios, qui in eadem ſeditione occiſi erant, inſepultus in flumen projectus. Res præterea in Silicia vario eventu adverſum fugitivos geſtas continet.

EPITOME LIBRI LIX.

NVmantini fame coacti, ipſi ſe per vicem tradentes trucidaverunt. Captam urbem Scipio Africanus delevit, & de ea triumphavit, quattodecimo anno poſt Carthaginem deletam. P. Rupilius conſul in Sicilia cum fugitivis debellavit. Ariſtonicus regis Eumenis filius, Aſiam occupavit; quum teſtamento Attali regis legata populo Romano, liberaſſe deberet. adverſus eum P. Licinius Craſſus conſul, quum idem pontifex maximus eſſet (quod nunquam antea factum erat) extra Italiam profectus, prœlio victus & interemptus eſt. M. Perperna conſul victum Ariſtonicum in deditionem accepit. Q. Pompeius, & Q. Metellus, tunc primum uterque ex plebe cenſores facti, luſtrum condiderunt. Cenſa ſunt civium capita trecenta tredecim millia octingenta viginti tria, præter pupillos & viduas. Q. Metellus cenſor cenſuit, ut omnes cogerentur ducere uxores liberorum creandorum

Biblioteca de Galicia

dorum cauſſa. extat oratio ejus, quam Auguſtus Cæſar, quum de maritandis ordinibus ageret, velut in hæc tempora ſcriptam in ſenatu recitavit. C. Atinius Labio tribunus plebis Q. Metellum cenſorem, à quo in ſenatu legendo præteritus erat, de ſaxo dejici juſſit: quod ne fieret, cæteri tribuni plebis auxilio fuerunt. Quum Carbo tribunus plebis rogationem tuliſſet, ut eundem tribunum plebis quoties vellet, creari liceret; rogationem ejus P. Africanus graviſſima oratione diſſuaſit. in qua dixit, Ti. Gracchum jure cæſum videri. Gracchus contra ſuaſit rogationem: ſed Scipio renuit. Bella inter Antiochum Syriæ, & Phraatem Parthorum regem geſta. nec magis quietæ res Ægypti referuntur. Ptolemæus Euergetes cognominatus, ob nimiam crudelitatem ſuis inviſus, incenſa à populo regia, clam in Cyprum profugit. & quum ſorori ejus Cleopatræ, quam (filia ejus virgine per vim compreſſa, atque in matromonium ducta) repudiaverat, regnum à populo datum eſſet, infenſus, filium quem ex illa habebat, in Cypro occidit, caputque ejus, & manus, & pedes matri miſit. Seditiones à triumviris, Fulvio Flacco, & C. Graccho, & C. Carbone, agro dividendo creatis excitatæ. quibus quum P. Scipio Africanus adverſaretur, fortiſque ac validus pridie domum ſe recepiſſet, mortuus in cubiculo inventus eſt. Suſpecta fuit, tanquam ei venenum dediſſet, Sempronia uxor: hinc maxime, quod ſoror eſſet Gracchorum, cum quibus ſimultas Africano fuerat. de morte tamen ejus nulla quæſtio acta. Eo defuncto, ſeditiones triumphales acrius exarſerunt. C. Sempronius conſul contra Iapydas primo rem male geſſit: mox victoria cladem acceptam emendavit: virtute D. Iunii Bruti, ejus qui Luſitaniam ſubegerat.

Biblioteca de Galicia

EPITOME LIBRI LX.

L. Aurelius conſul rebellantes Sardos ſubegit. M. Fulvius Flaccus primus omnium Tranſalpinos Ligures bello domuit; miſſus in auxilium Maſſilienſibus adverſus Salvios Gallos, qui populabantur fines Maſſilienſium. L. Opimius prætor Fregellanos, qui defecerant, in deditionem accepit: Fregellas diruit. Peſtilentia in Africa ab ingenti multitudine locuſtarum, & deinde necatarum ſtrage, fuiſſe traditur. Luſtrum à cenſoribus conditum eſt. Cenſa ſunt civium capita trecena nonaginta millia ſeptingena triginta ſex. C. Gracchus, Tiberii frater, tribunus plebis eloquentior quam frater, pernicioſas aliquot leges tulit: inter quas frumentariam, ut ſemiſſe & triente frumentum plebi daretur: alteram legem Agrariam, quam & frater ejus tulerat: tertiam, qua equeſtrem ordinem tunc cum ſenatu conſentientem corrumperet; ut ſexcenti ex equitibus in curiam ſublegerentur; & quia illis temporibus trecenti tantum ſenatores erant, ſexcenti equites trecentis ſenatoribus admiſcerentur. id eſt, ut equeſter ordo bis tantum virium in ſenatu haberet. & continuato in alterum annum tribunatu, legibus Agrariis latis effecit, ut complures coloniæ in Italia deducerentur, & una in ſolo dirutæ Carthaginis, quo ipſe triumvir creatus, coloniam deduxit. Præterea res à Q. Metello conſule adverſus Baleares geſtas continet: quas Græci Gymneſias appellant; quia æſtatem nudi exigant. Baleares à teli miſſu appellati: vel à Baleo Herculis comite ibi relicto tunc, quum Hercules ad Geryonem navigaret. Motus quoque Syriæ referuntur, in quibus Cleopatra Demetrium virum ſuum, & Seleucum filium, indignata, quod occiſo patre ejus

Biblioteca de Galicia

ejus à ſe, injuſſu ſuo diadema ſumpſiſſet, interemit.

EPITOME LIBRI LXI.

C. Sextius proconſul, victa Salviorum gente, coloniam Aquas Sextias condidit, ob aquarum copiam, & calidis & frigidis fontibus, atque à nomine ſuo ita appellatas. Cn. Domitius proconſul contra Allobroges ad oppidum Vindalium feliciter pugnavit. Quibus bellum inferendi cauſſa fuit, quod Teutomalium Salviorum regem fugientem recepiſſent, & omni ope juviſſent: quodque Æduorum agros, ſociorum populi Romani, vaſtaviſſent. C. Gracchus ſeditioſo tribunatu acto, quum Aventinum quoque armata multitudine occupaviſſet, à L. Opimio conſule, ex Senatusconſulto vocato ad arma populo, pulſus, interemptus eſt: & cum eo Fulvius Flaccus conſularis, ſocius ejuſdem furoris. Q. Fabius Maximus conſul, Paulli nepos, adverſus Allobroges, & Bituitum Arvernorum regem, feliciter pugnavit. Ex Bituiti exercitu cæſa millia hominum centum viginti. & quum ipſe ad ſatisfaciendum ſenatui Romam profectus eſſet, Albæ cuſtodiendus datus eſt; quia contra pacem videbatur, ut in Galliam remitteretur. Decretum quoque eſt, ut Congentiatus, filius ejus, comprehenſus, Romam mitteretur. Allobroges in deditionem accepti. L. Opimius, accuſatus apud populum à Q. Decio tribuno plebis, quod indemnatos cives in carcerem conjeciſſet, abſolutus eſt.

EPITOME LIBRI LXII.

Q. Marcius conſul Stonos, gentem Alpinam, expugnavit. Micipſa Numidarum rex mortuus, regnum tribus filiis reliquit, Adherbali, Hiempſali, & Iugurthæ fratris filio, quem adopta-

 verat.

Biblioteca de Galicia

verat. L. Cæcilius Metellus Dalmatas ſubegit. Iugurtha Hiempſalem fratrem bello petiit, quem victum interemit: Adherbalem regno expulit, qui à ſenatu reſtitutus eſt. L. Cæcilius Metellus, Cn. Domitius Ahenobarbus, cenſores, duos & triginta ſenatu moverunt. Præterea motus Syriæ regum continet.

EPITOME LIBRI LXIII.

C. Porcius conſul in Thracia male adverſus Scordiſcos pugnavit. Luſtrum à cenſoribus conditum eſt. Cenſa ſunt civium capita trecenta nonaginta quatuor millia trecenta triginta ſex. Æmilia, Licinia, Marcia, virgines Veſtales, inceſti damnatæ ſunt: idque inceſtum quemadmodum & commiſſum, & deprehenſum, & vindicatum ſit, refertur. Cimbri, gens vaga, populabundi in Illyricum venerunt: ab iis Papirius Carbo conſul cum exercitu fuſus eſt. Livius Druſus conſul adverſus Scordiſcos, gentem à Gallis oriundam, in Thracia feliciter pugnavit, magnumque honorem tulit.

EPITOME LIBRI LXIV.

Adherbal bello petitus à Iugurtha, & in oppido Cirta obſeſſus, contra denunciationem ſenatus ab eo occiſus eſt. Ob hoc ipſi Iugurthæ bellum indictum: idque Calpurnius Beſtia conſul gerere juſſus, pacem cum Iugurtha injuſſu populi & ſenatus fecit. Iugurtha fide publica evocatus ad indicandos auctores conſiliorum ſuorum, quod multos pecunia in ſenatu corrupiſſe dicebatur, Romam venit: & propter cædem admiſſam in regulum quendam, nomine Maſſivam, qui regnum ejus populo Romano inviſi appetebat, Romæ interfectum, quum periclitaretur; cauſſam capitis dicere juſſus, clam profugit, & cedens urbe fertur dixiſſe, O urbem venalem, & cito perituram, ſi empto-

Biblioteca de Galicia

emptorem invenerit! A. Poſthumius legatus infeliciter prœlio adverſus Iugurtham geſto conflixit. pacem quoque adjecit ignominioſam, quam non eſſe ſervandam ſenatus cenſuit.

EPITOME LIBRI LXV.

Q. Cæcilius Metellus conſul duobus prœliis Iugurtham fudit, totamque Numidiam vaſtavit. M. Iunius Silanus conſul adverſum Cimbros infeliciter pugnavit. legatis Cimbrorum ſedem & agros, in quibus conſiderent, poſtulantibus ſenatus negavit. M. Minucius proconſul contra Thracas proſpere pugnavit. L. Caſſius conſul à Tigurinis Gallis, pago Helvetiorum, qui à civitate ſucceſſerant, in finibus Allobrogum, cum exercitu cæſus eſt. milites qui ex ea clade ſuperaverunt, obſidibus datis, & dimidia rerum omnium parte, ut incolumes dimitterentur, cum hoſtibus pacti ſunt.

EPITOME LIBRI LXVI.

IVgurtha pulſus à C. Mario ex Numidia, auxilio Bocchi, Maurorum regis, adjutus eſt: & cæſis prœlio Bocchi quoque copiis, nolente Boccho bellum infeliciter ſuſceptum diutius ſuſtinere; vinctus ab eo & Mario traditus eſt: in qua re præcipua opera L. Cornelii Sullæ, quæſtoris Marii, fuit.

EPITOME LIBRI LXVII.

M. Aurelius Scaurus legatus conſulis à Cimbris fuſo exercitu captus eſt: & quum in conſilium ab iis evocatus, deterreret eos, ne Alpes tranſirent Italiam petituri, eo quod diceret Romanos vinci non poſſe, à Bolo rege, feroce juvene, occiſus eſt. Ab iiſdem hoſtibus C. Manlius conſul & Q. Servilius Cæpio proconſul, victi prœlio, caſtris quoque binis exuti ſunt. octoginta millia militum occiſa,

Biblioteca de Galicia

occiſa, calonum ac lixarum quadraginta. Secundum populi Romani juſſionem, Cæpionis, cujus temeritate clades accepta erat. damnati bona publicata ſunt; primi poſt regem Tarquinium: imperiumque ei abrogatum. In triumpho C. Marii ductus ante currum ejus Iugurtha cum duobus filiis, & in carcere necatus eſt. Marius triumphali veſte in ſenatum venit, quod nemo ante eum fecerat: eique propter Cimbrici belli metum continuatus per complures annos magiſtratus eſt. Conſulatu ſecundo & tertio abſens conſul creatus. Quartum conſulatum diſſimulanter captans conſecutus eſt. Cn. Domitius, pontifex maximus populi ſuffragio creatus eſt. Cimbri, vaſtatis omnibus quæ inter Rhodanum & Pyrenæum ſunt, per ſaltum in Hiſpaniam tranſgreſſi, ibique multa loca populati, à Celtiberis fugati ſunt: reverſique in Galliam, bellicoſis ſe Teutonis conjunxerunt.

EPITOME LIBRI LXVIII.

M. Antonius prætor in Ciliciam maritimos prædones perſecutus eſt. C. Marius conſul ſumma vi oppugnata à Teutonis & Ambronibus caſtra defendit. duobus deinde prœliis circa Aquas Seſtias eos hoſtes delevit: in quibus cæſa traduntur hoſtium ducenta millia, capta nonaginta. Marius abſens quintum conſul creatus eſt. triumphum oblatum, donec & Cimbros vinceret, diſtulit. Cimbri repulſo ab Alpibus fugatoque Q. Catulo proconſule, qui fauces Alpium obſederat, & ad flumen Atheſim caſtellum editum inſederat reliqueratque, quum virtute ſua expliciti fugientem proconſulem exercitumque conſecuti, in Italiam trajeciſſent; junctis ejuſdem Catuli & C. Marii exercitibus, prœlio victi ſunt ab eis: in quo cæſi traduntur hoſtium centum quadraginta millia, capta ſexa-

Biblioteca de Galicia

ſexaginta. Marius totius civitatis conſenſu exceptus, pro duobus triumphis qui offerebantur, uno contentus fuit. Primores civitatis, qui aliquamdiu, ut novo homini ad tantos honores evecto, inviderant, conſervatam ab eo Rempublicam fatebantur. Publicius Malleolus, matre interempta, primus omnium inſutus culeo, in mare præcipitatus eſt. Ancilia cum ſtrepitu mota eſſe, antequam Cimbricum bellum conſummaretur, referuntur. Bella præterea inter Syriæ reges geſta continet.

EPITOME LIBRI LXIX.

L. Apuleius Saturninus, adjuvante C. Mario, & per milites occiſo A. Nonio competitore, tribunus plebis per vim creatus, non minus violenter tribunatum, quam petierat, geſſit; & quum legem Agrariam per vim tuliſſet, Metello Numidico, eo quod in eam non juraverat, diem dixit. qui quum à bonis civibus defenderetur, ne cauſſà majorum certaminum eſſet, in voluntarium exilium Rhodum profectus eſt: ibique legendo, & audiendis magnis viris vacabat. Profecto, C. Marius, ſeditionis auctor, qui ſextum conſulatum per tribus ſparſa pecunia emerat, aqua & igni interdixit. Idem Apuleius Saturninus tribunus plebis C. Memmium candidatum conſulatus, quem maxime adverſarium actionibus ſuis timebat, interemit. quibus rebus, concitato ſenatu in ejus cauſſam, & C. Marius, homo mutabilis, & varii conſilii ingeniique, qui ſemper ſecundam fortunam tranſierat quum eum tueri minime poſſet, oppreſſus armis cum Glaucia Prætore, & aliis ejuſdem furoris ſociis, à Rabirio quodam interfectus eſt. Q. Cæcilius Metellus ab exilio, ingenti totius favore civitatis, reductus eſt. C. Aquilius pro-

Biblioteca de Galicia

proconſul in Sicilia bellum ſervile excitatum confecit.

EPITOME LIBRI LXX.

QVum M. Aquilius de pecuniis repetundis cauſſam diceret; ipſe rogare judices noluit. M. Antonius qui pro eo perorabat, tunicam à pectore ejus diſcidit, ut honeſtas cicatrices oſtenderet: quibus conſpectis, indubitanter abſolutus eſt. Cicero ejus rei ſolus auctor. T. Didius proconſul adverſum Celtiberos feliciter pugnavit. Ptolemæus Cyrenarum rex, cui cognomentum Apioni fuit, mortuus, hæredem populum Romanum reliquit, & ejus regni civitates ſenatus liberas eſſe juſſit. Ariobarzanes in regnum Cappadociæ, à L. Cornelio Sulla reductus eſt. Parthorum legati à rege Arſace miſſi ad Sullam venerunt, ut amicitiam populi Romani peterent. P. Rutilius, vir ſummæ innocentiæ, quoniam legatus C. Mucii proconſulis à publicanorum injuriis Aſiam defenderat, inviſus equeſtri ordini, penes quem judicia erant, repetundarum damnatus, in exilium miſſus eſt. C. Geminius prætor contra Thraces infeliciter pugnavit. Senatus quum impotentiam equeſtris ordinis in judiciis exercendis ferre nollet, omni vi niti cœpit, ut ad ſe judicia transferrentur; ſuſtinente cauſſam ejus M. Livio Druſo tribuno plebis: qui, ut vires ſibi acquireret, pernicioſa ſpe largitionum plebem concitavit. Præterea motus Syriæ regum continet.

EPITOME LIBRI LXXI.

M. Livius Druſus, tribunus plebis, ut majoribus viribus ſenatus cauſſam ſuſceptam tueretur, ſocios & Italicos populos, ſpe civitatis Romanæ ſolicitavit. iiſque adjuvantibus, per vim legibus Agrariis frumentariiſque latis, judiciariam quo-

Biblioteca de Galicia

quoque pertulit; ut æqua parte judicia penes ſenatum & equeſtrem ordinem eſſent. Quum deinde promiſſa ſociis civitas præſtari non poſſet, irati Italici defectionem agitare cœperunt. eorum coitus, conjurationes, orationeſque in conciliis principum, referuntur, propter quæ Livius Druſus etiam ſenatui inviſus factus, velut ſocialis belli auctor, incertum à quo, domi occiſus eſt.

EPITOME LIBRI LXXII.

ITalici populi defecerunt, Picentes, Veſtini, Marſi, Peligni, Marrucini, Samnites, Lucani: initio belli à Picentibus moto. Q. Servilius proconſul in oppido Aſculo cum omnibus civibus Romanis, qui in eo oppido erant, occiſus eſt. ſaga populus ſumpſit. Servius Galba à Lucanis comprehenſus, unius fœminæ opera, ad quam devertebatur, captivitate exemptus eſt. Æſernia & Alba, coloniæ, ab Italicis obſeſſæ ſunt. Auxilia deinde Latini nominis, externarumque gentium, miſſa populo Romano, & expeditiones invicem urbiumque expugnationes, referuntur.

EPITOME LIBRI LXXIII.

L. Iulius Cæſar conſul male adverſus Samnites pugnavit. Nola colonia in poteſtatem Samnitium venit cum L. Poſthumio prætore, qui ab iis interemptus eſt. Complures populi ad hoſtes defecerunt. Quum P. Rutilius conſul parum proſpere contra Marſos pugnaſſet, & in prœlio cecidiſſet, C. Marius legatus ejus meliore eventu cum hoſtibus conflixit. Servius Sulpicius Pelignos prœlio fudit. Q. Cæpio, legatus Rutilii, quum obſeſſus proſpere in hoſtes erupiſſet, & ob eum ſucceſſum æquatum ei cum C. Mario eſſet imperium, temerarius factus, & circumventus inſidiis, fuſo exercitu cecidit. L. Cæſar conſul feliciter contra Samni-

tes

Biblioteca de Galicia

tes pugnavit. ob eam victoriam Romæ ſaga poſita ſunt, &, ut varia belli fortuna eſſet, Æſernia colonia cum M. Marcello in poteſtatem Samnitium venit. Sed C. Marius prœlio Marſos fudit. Hirno Aſinio, prætore Marrucinorum, occiſo, C. Cæcilius in Gallia tranſalpina Salvios rebellantes vicit.

EPITOME LIBRI LXXIV.

CN. Pompeius Picentes prœlio fudit, & obſedit. propter quam victoriam Romæ prætextæ, aliaque magiſtratuum ornamenta& inſignia ſumpta ſunt. C. Marius cum Marſis dubio eventu pugnavit. Libertini tum primum militare cœperunt. Aulus Plotius legatus Vmbros, L. Porcius prætor Marſos, quum uterque populus defeciſſet, prœlio vicerunt. Nicomedes in Bithyniæ, Ariobarzanes in Cappadociæ regna reducti ſunt. Cn. Pompeius conſul Marſos acie vicit. Quum ære alieno oppreſſa eſſet civitas, A. Sempronius Aſellio prætor, quoniam ſecundum debitores jus dicebat, ab iis, qui fœnerabantur, in foro occiſus eſt. Præterea incurſiones Thracum in Macedoniam populationeſque continet.

EPITOME LIBRI LXXV.

AVlus Poſthumius Albinus legatus, in obſidione caſtrorum hoſtilium cecidit. Sulpicius legatus, quum claſſi præeſſet, infamis crimine proditionis, ab exercitu ſuo interfectus eſt. L. Cornelius Sulla legatus Samnites prœlio vicit, & bina caſtra eorum expugnavit. Cn. Pompeius Veſtinos in deditionem accepit. L. Porcius conſul rebus proſpere geſtis, fuſiſque aliquoties Marſis, dum caſtra eorum expugnat, cecidit. ea res hoſtibus victoriam ejus prœlii dedit. Coſconius, & Luceius, Samnites acie vicerunt, Marium Egnatium, nobiliſſi-

Biblioteca de Galicia

liſſimum hoſtium ducem occiderunt, compluraque eorum oppida in deditionem acceperunt. L. Sulla Hirpinos domuit, Samnites multis prœliis fudit; aliquot populos recepit: quantiſque raro quiſquam alius ante conſulatum rebus geſtis, ad petitionem conſulatus Romam eſt profectus.

EPITOME LIBRI LXXVI.

AVlus Gabinius Legatus, rebus adverſum Lucanos proſpere geſtis, & pluribus oppidis expugnatis, in obſidione caſtrorum hoſtilium cecidit. Sulpicius legatus Marrucinos cecidit, totamque eam regionem recepit. Cn. Pompeius proconſul Veſtinos & Pelignos in deditionem accepit. Marſi quoque à L. Murena & Cæcilio Pinna legatis, aliquot prœliis fracti, pacem petierunt. Aſculum à Cn. Pompeio captum eſt, cæſis & à Mamerco Æmilio legato Italicis. Silo Popædius, dux Marſorum, auctor hujus rei, in prœlio cecidit. Ariobarzanes Cappadociæ, Nicomedes Bithyniæ regno, à Mithridate Ponti rege pulſi ſunt. Præterea incurſiones Thracum in Macedoniam populationeſque continet.

EPITOME LIBRI LXXVII.

QVum P. Sulpicius tribunus plebis, auctore C. Mario, pernicioſas leges promulgaſſet, ut exules revocarentur, & novi cives libertinique diſtribuerentur in tribus, & ut Marius adverſus Mithridatem Ponti regem dux crearetur, & adverſantibus conſulibus Q. Pompeio, & L. Sullæ, vim intuliſſet, occiſoque Pompeii conſulis filio, genero Sullæ; L. Sulla conſul cum exercitu in urbem venit, & adverſus factionem Sulpicii & Marii in ipſa urbe pugnavit, eamque expulit, ex qua duodecim à ſenatu hoſtes, inter quos C. Marius pater & filius, judicati ſunt. P. Sulpicius quum in qua-

quadam villa lateret, indicio ſervi ſui retractus & occiſus eſt. ſervus, ut præmium promiſſi indicii haberet, manumiſſus eſt, & ob ſcelus proditi domini de ſaxo dejectus eſt. C. Marius filius in Africam trajecit. C. Marius pater, quum in paludibus Minturnenſium lateret, extractus eſt ab oppidanis: & quum ad occidendum eum miſſus ſervus natione Gallus, majeſtate tanti viri perterritus receſſiſſet, impoſitus publicæ navi delatus eſt in Africam. L. Sulla civitatis ſtatum ordinavit: exinde colonias deduxit. Q. Pompeius conſul ad accipiendum à Cn. Pompeio proconſule exercitum profectus, conſilio ejus occiſus eſt. Mithridates, Ponti rex, Bithynia & Cappadocia occupatis, & pulſo Aquilio legato, Phrygiam provinciam populi Romani, cum ingenti exercitu intravit.

EPITOME LIBRI LXXVIII.

MIthridates Aſiam occupavit: Q. Oppium proconſulem, item Aquilium legatum, in vincula conjecit: juſſuque ejus, quicquid civium Romanorum in Aſia fuit, uno die trucidatum eſt. Vrbem Rhodum, quæ ſola in fide permanſerat, oppugnavit, & aliquot prœliis navalibus victus receſſit. Achelaus præfectus regis in Græciam cum exercitu venit; Athenas occupavit. Præterea trepidationem urbium inſularumque, aliis ad Mithridatem, aliis ad populum Romanum civitates ſuas trahentibus, continet.

EPITOME LIBRI LXXIX.

L. Cornelius Cinna quum pernicioſas leges per vim atque arma ferret, pulſus urbe à Cn. Octavio collega, cum ſex tribunis plebis: imperioque ei abrogato, corruptum Ap. Claudii exercitum in poteſtatem ſuam redegit, & bellum urbi intulit; acceſſio C. Mario ex Africa cum aliis exulibus: in

Biblioteca de Galicia

in quo bello duo fratres, alter ex Pompeii exercitu, alter ex Cinnæ, ignorantes concurrerunt: & quum victor ſpoliaret occiſum, agnito fratre, ingenti lamentatione edita, rogo ei extructo, ipſe ſupra rogum ſe transfodit, & eodem igni conſumptus eſt. Et quum opprimi inter initia potuiſſet, Cn. Pompeii fraude, qui utramque partem fovendo, vires Cinnæ dedit, nec niſi profligatis optimatium rebus auxilium tulit, & conſulis ſegnitie confirmati Cinna & Marius, quatuor exercitibus, quorum duo Q. Sertorio & Carboni dati ſunt, urbem circumſederunt. Oſtiam coloniam Marius expugnavit, & crudeliter diripuit.

EPITOME LIBRI LXXX.

ITalicis populis à ſenatu civitas data eſt. Samnites, qui ſoli arma recipiebant, Cinnæ & Mario ſe conjunxerunt. ab iis Plancius cum exercitu cæſus eſt. Cinna & Marius cum Carbone & Sertorio Ianiculum occupaverunt, & fugati ab Octavio conſule receſſerunt. Marius Antium, & Ariciam, & Lanuvium colonias devaſtavit. Quum nulla ſpes eſſet optimatibus reſiſtendi propter ſegnitiem & perfidiam & ducum & militum, qui corrupti aut pugnare nolebant, aut ad diverſas partes tranſibant; Cinna & Marius in urbem recepti ſunt: qui velut captam, eam, cædibus & rapinis vaſtarunt; Cn. Octavio conſule occiſo, & omnibus adverſæ partis nobilibus trucidatis, inter quos M. Antonio eloquentiſſimo viro, L. & C. Cæſare; quorum capita in roſtra poſita ſunt. Craſſus filius ab equitibus Fimbriæ interremptus. pater Craſſus, ne quid indignum virtute ſua pateretur, gladio ſe transfixit. Et citra ulla comitia conſules in ſequentem annum ſe ipſos renunciaverunt. Eodemq; die quo magiſtratum inierant, Marius Sex. Licinium Senatorem

Biblioteca de Galicia

torem de ſaxo dejici juſſit: editiſque multis ſceleribus, Idibus Januariis deceſſit; vir, cujus ſi examinentur cum virtutibus vitia, haud facile ſit dictu, utrum bello melior, an pace pernicioſior fuerit. adeo quam Rempublicam armatus ſervavit, eam primo togatus omni genere fraudis, poſtremo armis hoſtiliter evertit.

EPITOME LIBRI LXXXI.

L. Sulla Athenas, quas Archelaus præfectus Mithridatis occuparat, circumſedit, & cum maximo labore expugnavit. urbi libertatem, & civibus, quæ habuerant, reddidit. Magneſia, quæ ſola in Aſia civitas in fide manſerat, ſumma virtute adverſus Mithridatem defenſa eſt. Præterea tranſitus Thracum in Macedoniam continet.

EPITOME LIBRI LXXXII.

SVlla copias regis, quæ Macedonia occupata in Theſſaliam venerant, prœlio vicit; cæſis hoſtiū centum millibus, & caſtris quoque expugnatis. Renovato deinde bello, iterum exercitum regis fudit ac delevit. Archelaus cum claſſe regia Syllæ ſe tradidit. L. Valerius Flaccus conſul collega Cinnæ miſſus, ut Sullæ ſuccederet, propter avaritiam inviſus exercitui ſuo, à C. Fimbria legato ipſius ultimæ audaciæ homine occiſus eſt: & imperium ad Fimbriam tranſlatum. Præterea expugnatæ in Aſia urbes à Mithridate, & crudeliter direpta pecunia, incurſioneſque Thracum in Macedoniam, referuntur.

EPITOME LIBRI LXXXIII.

C. Fimbria, in Aſia fuſis prœlio aliquot copiis Mithridatis, urbem Pergamum cepit, obſeſſumque regem non multum abfuit quin caperet. Vrbem Ilion, quæ ſe poteſtati Sullæ reſervabat, ex pugna-

Biblioteca de Galicia

pugnavit ac delevit, & magnam partem Aſiæ recepit. Sulla multis prœliis Thracas cecidit. Quum L. Cinna & Cn. Papirius Carbo, à ſeipſis conſules per biennium creati bellum contra Sullam pararent, effectum quidem eſt per L. Valerium Flaccum principem ſenatus, qui orationem in ſenatu habuit, & per eos qui concordiæ ſtudebant, ut legati ad Sullam de pace mitterentur. Cinna ab exercitu ſuo, quem invitum cogebat naves conſcendere & adverſus Sullam proficiſci, interemptus eſt. conſulatũ Carbo ſolus geſſit. Sulla quum in Aſiam trajeciſſet, pacem cum Mithridate fecit; ita ut his cederet provinciis, Aſia, Bithynia, Cappadocia, Fimbria. Deſertus ab exercitu, qui ad Sullam tranſierat, ipſe ſe percuſſit: impetravitque de ſervo ſuo, præbens cervicem, ut ſe interficeret.

EPITOME LIBRI LXXXIV.

SVlla legatis, qui à ſenatu miſſi erant, futurum ſe in poteſtate ſenatus reſpondit, ſi cives qui à Cinna pulſi ad ſe fugerant, reſtituerentur. quæ conditio quum juſta ſenatui videretur, per Carbonem factionemque ejus, cui bellum videbatur utilius, ne conveniret, effectum eſt. Idem Carbo, quum ab omnibus oppidis Italiæ coloniiſque obſides exigere vellet, ut fidem illorum contra Sullam obligaret, conſenſu ſenatus prohibitus eſt. Novis civibus Senatus conſulto ſuffragium datum eſt. Q. Metellus Pius, qui partes optimatium ſequutus erat, quum in Africa bellum moliretur, à C. Fabio prætore pulſus eſt: ſenatuſque conſultum per factionem Carbonis & Marianarum partium factum eſt, ut omnes ubique exercitus dimitterentur. Libertini in quinque & triginta tribus diſtributi ſunt. Præterea belli apparatum, quod contra Sullam excitabatur, continet.

EPI-

Biblioteca de Galicia

EPITOME LIBRI LXXXV.

SVlla in Italiam cum exercitu trajecit, miſſisque legatis qui de pace agerent, & à conſule C. Norbano violatis, eundem Norbanum prœlio vicit. Et quum L. Scipionis alterius conſulis, cum quo per omnia id egerat, ut pacem jungeret, nec potuerat, caſtra oppugnaturus eſſet, univerſus exercitus conſulis, ſollicitatus per emiſſos à Sulla milites, ſigna ad Sullam tranſtulit. Scipio, quum interimi poſſet, dimiſſus eſt. Cn. Pomponius, Cn. F., eius qui Aſculum ceperat, conſcripto voluntariorum exercitu, cum tribus legionibus ad Sullam venerat; ad quem ſe nobilitas omnis conferebat: ita ut deſerta urbe ad caſtra veniretur. Præterea expeditiones per univerſam Italiam utriusque partis ducum referuntur.

EPITOME LIBRI LXXXVI.

QVum C. Marius, C. Marii filius conſul ante annos viginti per vim creatus eſſet, C. Fabius in Africa propter crudelitatem & avaritiam, in prætorio ſuo vivus exuſtus eſt. L. Philippus legatus Sullæ Sardiniam, Qu. Antonio prætore pulſo & occiſo, occupavit. Sulla cum Italicis populis, ne timeretur ab iis, velut erepturus civitatem, & ſuffragii jus nuper datum, fœdus percuſſit. idemque, ex fiducia jam certæ victoriæ, litigatores à quibus adibatur, vadimonia Romam differre juſſit; quum à parte diverſa urbs adhuc teneretur. L. Damaſippus prætor, ex voluntate C. Marii conſulis, quum ſenatum contraxiſſet, omnem, quæ in urbe erat, nobilitatem trucidavit. ex cujus quidem numero Q. Mucius Scævola pontifex maximus fugiens, in veſtibulo ædis Veſtæ occiſus eſt. Præterea bellum à L. Murena adverſus Mithridatem in Aſia renovatum continet.

EPI-

Biblioteca de Galicia

EPITOME LIBRI LXXXVII.

SVlla C. Marium, exercitu ejus fuſo deletoque ad Sacriportum, in oppido Præneſte, obſedit: urbem Romam ex inimicorum manibus recepit. Marium erumpere tentantem repulit. Præterea res à legatis ejus, eadem ubique fortuna partium, geſtas, continet.

EPITOME LIBRI LXXXVIII.

SVlla Carbonem, exercitu ejus ad Cluſium, ad Faventiam, Fidentiamque cæſo, Italia expulit: cum Samnitibus, qui ſoli Italicorum populorum nondum arma poſuerant, juxta urbem Romam ante portam Collinam debellavit: recuperataque Republica, pulcherrimam victoriam crudelitate, quanta in nullo hominum unquam fuit, inquinavit. Octo millia deditorum in villa publica trucidavit: tabulam proſcriptionis poſuit: urbem ac totam Italiam cædibus replevit: inter quas omnes Præneſtinos inermes concidi juſſit: Marium, ſenatorii ordinis virum, cruribus brachiiſque fractis, auribus præſectis, & effoſſis oculis, necavit. C. Marius Præneſte obſeſſus à Lucretio Ofella, Sullanarum partium viro, quum per cuniculum captaret evadere, ſeptus ab exercitu, mortem ſibi conſcivit. in ipſo cuniculo, quum ſentiret ſe evadere minime poſſe, cum Pontio Teleſino fugæ comite, ſtricto utrimque gladio concurrit: quem quum occidiſſet, ipſe ſaucius impetravit à ſervo ut ſe occideret.

EPITOME LIBRI LXXXIX.

M. Brutus à Cn. Papirio Carbone, qui Corcyram appulerat, miſſus nave piſcatoria Lilybæum, ut exploraret an ibi Pompeius eſſet, & circumventus navibus, quas Pompeius miſerat, in ſe mucro-

Biblioteca de Galicia

mucrone verſo, ad tranſtrum navis obnixus corporis pondere, occubuit. Cn. Pompeius in Siciliam cum imperio à ſenatu miſſus, Cn. Carbonem, qui flens muliebriter mortem tulit, captum occidit. Sulla dictator factus, quod nemo unquam fecerat, cum faſcibus viginti quatuor proceſſit. Rebus novis Reipublicæ ſtatum confirmavit, tribunorum plebis poteſtatem minuit, & omne jus legum ferendarum ademit. Pontificum, augurumque collegium ampliavit, ut eſſent quindecim: ſenatum ex equeſtri ordine ſupplevit: proſcriptorum liberis jus petendorum honorum eripuit, & bona eorum vendidit: ex quibus plurima primo rapuit. redactum eſt ſeſtertium ter millies quingenties. Lucretium Ofellam, conſulatum, contra voluntatem ſuam, petere auſum, juſſit interimi in foro: & quum hoc indigne ferret populus Romanus, concione advocata, ſe juſſiſſe dixit. Cn. Pompeius in Africa Cn. Domitium proſcriptum, & Hierbam, regem Numidarum, bellum molientes, victos interemit. & quatuor & viginti annos natus, adhuc eques Romanus, quod nulli contigerat, ex Africa triumphavit. Cn. Norbanus conſularis proſcriptus, in urbe Rhodo quum comprehenderetur, ipſe ſe interemit. Mutilus, unus ex proſcriptis, clam capite adoperto, ad poſticas ædes Baſtiæ uxoris quum acceſſiſſet, admiſſus minime eſt, quia illum proſcriptum diceret. itaque ſe transfodit, & ſanguine ſuo fores uxoris reſperſit. Sulla Nolam in Samnio recepit. quadraginta ſeptem legiones in agros captos deduxit, & eos iis diviſit. Volaterras, quod oppidum adhuc in armis erat, obſeſſum, in deditionem accepit. Mitylenæ quoque in Aſia, quæ ſola urbs poſt victum Mithridatem arma retinebat, expugnatæ dirutæque ſunt.

Biblioteca de Galicia

EPITOME LIBRI XC.

SVlla deceſſit, honosque ei à ſenatu habitus eſt, ut in campo Martio ſepeliretur. M. Lepidus, quum acta Sullæ tentaret reſcindere, bellum excitavit: & à Q. Catulo collega Italia pulſus eſt: & in Sardinia, fruſtra bellum molitus, periit. M. Brutus, qui Ciſalpinam Galliam tenebat, à Cn. Pompeio occiſus eſt. Q. Sertorius proſcriptus, in ulteriore Hiſpania ingens bellum excitavit. L. Manlius proconſul, & M. Domitius legatus, ab Herculeio quæſtore prœlio victi ſunt. Præterea res à P. Servilio proconſule adverſus Cilicas geſtas continet.

EPITOME LIBRI XCI.

CN. Pompeius quum adhuc equeſter eſſet, cum imperio conſulari adverſus Sertorium miſſus eſt. Sertorius aliquot urbes expugnavit, plurimasque civitates in poteſtatem ſuam redegit. Appius Claudius proconſul Thracas pluribus prœliis vicit. Q. Metellus proconſul L. Herculeium, quæſtorem Sertorii omni cum exercitu cecidit.

EPITOME LIBRI XCII.

CN. Pompeius dubio eventu cum Sertorio pugnavit, ita ut ſingula ex utraque parte cornua vicerint. Q. Metellus Sertorium, & Perpernam, cum duobus exercitibus prœlio fudit: cujus victoriæ partem cupiens ferre Pompeius, parum proſpere pugnavit. obſeſſus deinde Calagurii Sertorius, aſſiduis eruptionibus non leviora damna obſidentibus intulit. Præterea à Curione proconſule in Thracia res geſtas adverſus Dardanos, & Q. Sertorii multa crudelia in ſuos facta continet. qui plurimos ex amicis & ſecum proſcriptis, crimine proditionis inſimulatos, interemit.

Biblioteca de Galicia

EPITOME LIBRI XCIII.

P. Servilius proconſul in Cilicia Iſauros domuit, & aliquot urbes piratarum expugnavit. Nicomedes, Bithyniæ rex, moriens, populum Romanum fecit hæredem, regnumque ejus in provinciæ formam redactum eſt. Mithridates, fœdere cum Sertorio icto, bellum populo Romano intulit. Apparatus deinde regiarum copiarum pedeſtrium navaliumque: & occupata Bithynia, M. Aurelius Cotta conſul ad Chalcedonem prœlio à rege victus eſt. reſque à Pompeio & Metello adverſum Sertorium geſtas continet, qui omnibus belli militiæque artibus par fuit. quos etiam ab obſidione Calagurii oppidi depulſos, coëgit diverſas regiones petere, Metellum ulteriorem Hiſpaniam, Pompeium Galliam.

EPITOME LIBRI XCIV.

LVcullus conſul adverſus Mithridatem equeſtribus prœliis feliciter pugnavit: & expeditiones aliquot proſperas fecit, poſcentesque pugnam milites à ſeditione inhibuit. Deiotarus, Gallogræciæ tetrarches, præfectos Mithridatis bellum in Phrygia moventes cecidit. Præterea res à Pompeio in Hiſpania contra Sertorium proſpere geſtas continet.

EPITOME LIBRI XCV.

C. Curio proconſul Dardanos in Thracia domuit. Quatuor & ſeptuaginta gladiatores Capuæ ex ludo Lentuli profugerunt: & congregata ſervorum ergaſtulorumque multitudine, Crixo & Spartaco ducibus bello excitato, Claudium Pulchrum legatum, & P. Varenum prætorem, prœlio vicerunt. L. Lucullus proconſul ad Cyzicum urbem exercitum Mithridatis fame ferroque delevit; pul-

pulſumq; Bithynia regem variis belli ac naufragiorum caſibus fractum, coëgit in Pontum profugere.

EPITOME LIBRI XCVI.

Q. Arrius prætor Crixum, fugitivorum ducem, cum viginti millibus hominum cecidit. Cn. Lentulus conſul male adverſus Spartacum pugnavit. Ab eodem L. Gellius conſul, & Q. Arrius prætor acie victi ſunt. Sertorius à Manio Antonio, & M. Perperna & aliis conjuratis in convivio interfectus eſt; octavo ducatus ſui anno: magnus dux, & adverſus duos imperatores Pompeium & Metellum ſæpe par, vel frequentius victor: ad ultimum deſertus & proditus. Imperium partium ad Marcum tranſlatum eſt: quem Cn. Pompeius victum captumque interemit, ac recepit Hiſpanias decimo fere anno, quam cœptum eſt bellum. C. Caſſius proconſul, Cn. Manlius prætor, male adverſus Spartacum pugnaverunt: idq; Bellum M. Craſſo prætori mandatum eſt.

EPITOME LIBRI XCVII.

M. Craſſus prætor primum cum parte fugitivorum, quæ ex Gallis Germaniſque conſtabat, feliciter pugnavit; cæſis hoſtium triginta quinque millibus, & duce eorum Granico. Cum Spartaco deinde bellavit; cæſis cum ipſo millibus quadraginta. M. Antonius prætor bellum, adverſus Cretenſes parum proſpere ſuſceptum, morte ſua finivit. M. Lucullus proconſul Thracas ſubegit. L. Lucullus in Ponto adverſus Mithridatem feliciter pugnavit; cæſis hoſtium amplius quam ſexaginta millibus. M. Craſſus & Cn. Pompeius Conſules facti, ut Craſſus ex prætura, ſic Pompeius, antequam quæſturam gereret, ex equite Romano, tribunitiam poteſtatem reſtituerunt. Iudicia quo-

Biblioteca de Galicia

que per L. Aurelium Cottam prætorem ad equites Romanos tranſlata ſunt. Mithridates deſperatione rerum ſuarum coactus, ad Tigranem Armeniæ regem confugit.

EPITOME LIBRI XCVIII.

MAchares filius Mithridatis, Boſphori rex, à L. Lucullo in amicitiam receptus eſt. Cn. Lentulus, & L. Gellius cenſores aſperam cenſuram egerunt, quatuor & ſexaginta ſenatu motis. à quibus, luſtro condito, cenſa ſunt civium capita quadraginta quinquaginta millia. L. Metellus prætor in Sicilia adverſum piratas proſpere rem geſſit. Templum Iovis in Capitolio, quod incendio conſumptum ac refectum erat, à Q. Catulo dedicatum eſt. L. Lucullus, in Armeniæ Mithridatem & Tigranem, & immenſas utriuſque regis copias, pluribus prœliis fudit. Q. Metellus proconſul, bello ſibi adverſum Cretenſes mandato, Cydoniam urbem obſedit. L. Triarius legatus Luculli adverſus Mithridatem parum proſpere pugnavit. Lucullum, ne perſequeretur Mithridatem ac Tigranem, ſummamque victoriæ imponeret, ſeditio militum tenuit, qui ſequi nolebant: id eſt, legiones Valerianæ, impleta à ſe ſtipendia dicentes, Lucullum reliquerunt.

EPITOME LIBRI XCIX.

Q. Metellus proconſul Gnoſon, & Lyctum, & Cydoniam, & alias plurimas civitates expugnavit. L. Roſcius tribunus plebis legem tulit, ut equitibus Romanis in theatro quatuordecim gradus proximi aſſignarentur. Cn. Pompeius lege ad populum lata, perſequi piratas juſſus, qui commercium annonæ intercluſerant, intra quadrageſimum diem toto mari eos expulit, belloque cum iis in Cilicia

Biblioteca de Galicia

licia confecto, acceptis in deditionem piratis, agros & urbes dedit. Præterea res geſtas à Q. Metello adverſus Cretenſes continet: & epiſtolas Metelli & Cn. Pompeii invicem miſſas. queritur Metellus gloriam rerum à ſe geſtarum à Pompeio ſublatam præteriri, qui in Cretam miſerit legatum ſuum ad accipiendas urbium deditiones. Pompeius rationem reddit, hoc ſe facere debuiſſe.

EPITOME LIBRI C.

C. Manlius tribunus plebis, indignatione maxima nobilitatis, legem tulit, ut Pompeio bellum Mithridaticum mandaretur. Concio ejus bona. Q. Metellus perdomitis Cretenſibus, liberæ in id tempus inſulæ, leges dedit. Cneius Pompeius ad gerendum bellum adverſus Mithridatem profectus, cum rege Parthorum Phraate amicitiam renovavit. equeſtri prœlio Mithridatem vicit. Præterea bellum inter Phraatem regem Parthorum, & Tigranem Armeniorum regem, ac deinde inter filium Tigranem, patremque geſtum, continet.

EPITOME LIBRI CI.

CN. Pompeius Mithridatem nocturno prœlio victum coëgit Boſphorum profugere. Tigranem in deditionem accepit; eique ademptis Syria, Phœnice, Cilicia, regnum Armeniæ reſtituit. Conjuratio eorum qui in petitione conſulatus ambitus damnati erant, facta de interficiendis conſulibus, oppreſſa eſt. Cn. Pompeius quum Mithridatem perſequeretur, in ultimas ignôtasque gentes penetravit. Iberos, Albanosque, qui tranſitum non dabant, prœlio vicit. Præterea fugam Mithridatis per Colchos, Heniochosque, & res ab eo in Boſphoro geſtas, continet.

EPITOME LIBRI CII.

CN. Pompeius in provinciæ formam Pontum redegit. Pharnaces filius Mithridatis bellum patri intulit. ab eo Mithridates obſeſſus in regia, quum veneno ſumpto parum profeciſſet ad mortem, à milite Gallo, nomine Bitæto, à quo, ut juvaret ſe, petierat, interfectus eſt. Cn. Pompeius Iudæos ſubegit: fanum eorum Hieroſolymæ, inviolatum ante id tempus, cepit. L. Catilina bis repulſam in petitione conſulatus paſſus, cum Lentulo prætore, & Cethego, & pluribus aliis, conjuravit de cæde conſulum & ſenatus, incendiis urbis, & opprimenda Republica: exercitu quoque in Etruria comparato. Ea conjuratio induſtria M. Tullii Ciceronis eruta eſt. Catilina urbe pulſo, de reliquis conjuratis ſupplicium ſumptum eſt.

EPITOME LIBRI CIII.

CAtilina à C. Antonio proconſule cum exercitu cæſus eſt. P. Clodius accuſatus, quod in mulieris habitu in ſacrarium, in quod virum intrare nefas eſt, intraſſet: quumque uxorem Metelli Pontificis ſtupraviſſet, abſolutus eſt. Cn. Pontinus prætor Allobroges, qui rebellaverant, ad Solonem domuit. P. Clodius ad plebem tranſiit. C. Cæſar Luſitanos ſubegit: eoque conſulatus candidato, & captante Rempublicam invadere, conſpiratio inter tres principes civitatis facta eſt, Cn. Pompeium, M. Craſſum. C. Cæſarem. Leges Agrariæ à Cæſare conſule cum maxima contentione, invito ſenatu, & altero Conſule M. Bibulo, latæ ſunt. C. Antonius proconſul in Thracia parum proſpere rem geſſit. M. Cicero, lege à P. Clodio tribuno plebis lata, quod indemnatos cives necaviſſet, in exilium miſſus eſt. Cæſar in provinciam Galliam profectus,

Hel-

Biblioteca de Galicia

Helvetios, vagam gentem, domuit: quæ ſedem quærens, per provinciam Cæſaris Narbonem iter facere volebat. Præterea ſitum Galliarum continet. Pompeius de liberis Mithridatis, Tigrane & Tigranis filio, triumphavit: Magnusque à tota concione conſalutatus eſt.

Epitome Libri CIV.

PRima pars libri ſitum Germaniæ, moresque continet. C. Cæſar cum contra Germanos, qui Arioviſto duce in Galliam deſcenderant, exercitum duceret, rogatus ab Æduis & Sequanis, quorum ager poſſidebatur, trepidationem militum, propter metum novorum hoſtium ortam, allocutione exercitus inhibuit, & victos prœlio Germanos Gallia expulit. M. Cicero, Pompeio inter alios orante, & T. Annio Milone tribuno plebis agente, ingenti gaudio ſenatus ac univerſæ Italiæ, ab exilio reductus eſt. Cn. Pompeio per quinquennium annonæ cura mandata eſt. Cæſar Ambianos, Sueſſiones, Viromanduos, Atrebates, Belgarum populos, quorum maxima multitudo erat, prœlio victos in deditionem accepit: ac deinde contra Nervios unam harum civitatum cum maximo diſcrimine pugnavit, eamque gentem delevit. quæ bellum geſſit, donec ex ſexaginta millibus armatorum trecenti ſupereſſent, ex nonaginta quinque ſenatoribus tres tantummodo evaderent. Lege lata de redigenda in provinciæ formam Cypro, & publicanda pecunia regia, C. Catoni adminiſtratio ejus rei mandata eſt. Ptolomæus Ægypti rex, ob injurias quas patiebatur à ſuis, regno pulſus, Romam venit. C. Cæſar Venetos, gentem Oceano junctam, navali prœlio vicit. Præterea à legatis ejus eadem fortuna res geſtas continet.

Biblioteca de Galicia

EPITOME LIBRI CV.

QVum C. Catonis tribuni plebis interceſſionibus comitia tollerentur, ſenatus veſtem mutavit. M. Cato in petitione præturæ prælato Vatinio repulſam tulit. idem quum legem impediret, qua provinciæ conſulibus in quinquẽnium, Pompeio Hiſpaniç, Craſſo Syria, & Parthicum bellum, Cæſari Gallia & Germania dabantur, à C. Trebonio tribuno plebis legis auctore in vincula ductus eſt. A. Gabinius proconſul Ptolemæum reduxit in regnum Ægypti, ejecto Archelao, quem ſibi regem adſciverant. Cæſar victis Germanis, & in Gallia cæſis, Rhenum tranſcendit, & proximam partem Germaniæ domuit: ac deinde Oceano in Britanniam, primo parum proſpere tempeſtatibus adverſis, trajecit; iterum parum felicius, maximaque hominum multitudine cæſa, aliquam partem inſulæ in poteſtatem redegit.

EPITOME LIBRI CVI.

IVlia Cæſaris filia, Pompeii uxor, deceſſit: honosq; ei à populo habitus eſt, ut in Campo Martio ſepeliretur. Gallorum aliquot populi, Ambiorige duce Eburonum, defecerunt. à quibus Cotta, & Titurius, legati Cæſaris, circumventi inſidiis, cum exercitu, cui præerant, cæſi ſunt. & quum aliarum quoque legionum caſtra oppugnata maximo labore defenſa eſſent, interque eos, qui in Treviris præerat, Q. Cicero; ab ipſo Cæſare hoſtes prœlio fuſi ſunt. M. Craſſus bellum Parthis illaturus, Euphratem fluvium tranſivit, victusque prœlio, in quo & filius ejus cecidit, quum reliquias exercitus in collem recepiſſet, evocatus in colloquium, ab hoſtibus, ut de pace acturis, quorum dux erat Surenas, comprehenſus, & ne quid vivus pateretur, repugnans interfectus eſt.

Biblioteca de Galicia

EPITOME LIBRI CVII.

C. Cæſar Treviris in Gallia victis, iterum in Germaniam tranſit: nulloque ibi invento hoſte, reverſus in Galliam, Eburones, & alias civitates, quæ conſpiraverant, vicit, & Ambiorigem in fuga perſecutus. P. Clodii à T. Annio Milone, candidato conſulatus, in Appia via ad Bovillas occiſi corpus plebs in curia cremavit. Quum ſeditiones inter candidatos conſulatus Hypſæum, Scipioné, & Milonem eſſent, qui armis ac vi contendebant; ad comprimendas eas, Cn. Pompeius legatus à ſenatu conſul tertium factus eſt, abſens & ſolus, quod nulli alii unquam. Quæſtione decreta de morte P. Clodii, Milo judicio damnatus in exilium actus eſt. Lex lata eſt, ut ratio abſentis Cæſaris in petitione conſulatus haberetur, invito & contradicente M. Catone. Præterea res geſtas à C. Cæſare adverſum Gallos, qui prope univerſi, Vercingentorige Arverno duce, defecerunt, & laborioſas obſidiones urbium, continet: inter quas Avarici Biturigum, & Gorgoviæ Arvernorum.

EPITOME LIBRI CVIII.

C. Cæſar Gallos ad Alexiam vicit, omnesque Galliæ civitates, quæ in armis fuerant, in deditionem accepit. C. Caſſius quæſtor M. Craſſi, Parthos, qui in Syriam tranſcenderant, cecidit. In petitione conſulatus M. Cato repulſam tulit; creatis conſulibus Ser. Sulpitio, & M. Marcello. C. Cæſar Bellovacos cum aliis Gallorũ populis domuit. Præterea contentiones inter conſules, de ſucceſſore C. Cæſari mittendo, agente in ſenatu M. Marcello conſule, ut Cæſar ad petitionem conſulatus, veniret, quum is, lege lata in id tempus conſulatus provincias obtinere deberet, resque à M. Bibulo geſtas in Syria, continet.

Biblioteca de Galicia

EPITOME LIBRI CIX.

CAuſſa civilium armorum & initia referuntur, contentioneſque de ſucceſſore C. Cæſari mittendo; quum ſe dimiſſurum exercitus negaret, niſi à Pompeio dimitterentur. & C. Curionis tribuni plebis primum adverſus Cæſarem, dein pro Cæſare actiones continet; quum ſenatusconſultum factum eſſet, ut ſucceſſor Cæſari mitteretur. M. Antonio, & Q. Caſſio tribunis plebis, quoniam interceſſionibus id ſenatusconſultum impediebant, urbe pulſis; mandatum à ſenatu Conſulibus, & Cn. Pompeio, ut viderent, ne quid Reſpublica detrimenti caperet. C. Cæſar bello inimicos perſecuturus, cum exercitu in Italiam venit: Corfinium cum L. Domitio, & L. Lentulo cepit, eoſque dimiſit. Cn. Pompeium, cæteroſque partium ejus, Italia expulit.

EPITOME LIBRI CX.

C. Cæſar Maſſiliam, quæ portas ipſi clauſerat, obſedit: & relictis in obſidione urbis ejus legatis, C. Trebonio, & D. Bruto, profectus in Hiſpaniam, L. Afranium, & C. Petreium legatos Cn. Pompeii, cum ſeptem legionibus ad Ilerdam in deditionem accepit, omneſque incolumes dimiſit: Varrone quoque legato Pompeii cum exercitu in poteſtatem ſuam redacto. Gaditanis civitatem dedit. Maſſilienſes duobus navalibus prœliis victi, poſt longam obſidionem poteſtati Cæſaris ſe permiſerunt. C. Antonius legatus Cæſaris, male contra Pompeianos rebus geſtis, in Illyrico captus eſt. in quo bello Opitergini tranſpadani Cæſaris auxiliares, rate ſua ab hoſtilibus navibus clauſa, potius quam in poteſtatem hoſtium venirent, inter ſe concurrentes occubuerunt. C. Curio legatus in Africa cum proſpere adverſus Varum Pompeianarum partium ducem pugnaſſet, à Iuba rege Mauritaniæ

Biblioteca de Galicia

taniæ cum exercitu cæſus eſt. C. Cæſar in Græciam trajecit.

Epitome Libri CXI.

M. Cælius Rufus prætor quum ſeditiones in urbe concitaret, novarum tabularum ſpe plebe ſollicitata, abrogato magiſtratu pulſus urbe, Miloni exuli, qui fugitivorum exercitum contraxerat, ſe conjunxit. uterque quum bellum molirentur, interempti ſunt. Cleopatra Ægypti regina à Ptolemæo fratre regno pulſa eſt. Propter Q. Caſſii prætoris avaritiam crudelitatemque, Cordubenſes in Hiſpania cum duabus Varianis legionibus à partibus Cæſaris deſciverunt. Cneus Pompejus ad Dyrrhachium obſeſſus à Cæſare, & præſidiis ejus cum magna clade diverſæ partis expugnatis, obſidione liberatus, tranſlato in Theſſaliam bello, apud Pharſaliam acie victus eſt. Cicero in caſtris remanſit; vir nihil minus quam ad bella natus, omnibusque adverſarum partium, qui ſe poteſtati victoris permiſerunt, Cæſar ignovit.

Epitome Libri CXII.

Trepidatio victarum partium per diverſas orbis terrarum partes, & fuga, referuntur. Cn. Pompeius quum Ægyptum petiſſet, juſſu Ptolemæi regis pupilli, auctore Theodoto præceptore, cujus apud regem maxima erat auctoritas, & Photino, occiſus eſt ab Achilla, cui delegatum id erat facinus, in navicula, antequam in terram exiret. Cornelia uxor, & Sex. Pompeius filius, in Cyprum refugerunt. Cæſar poſt tertium diem inſecutus, quum ei Theodotus caput Pompeii & annulum obtuliſſet, & infenſus eſt, & illacrimavit: ſine periculo Alexandriam tumultuantem intravit. Cæſar dictator creatus, Cleopatram in regnum Ægypti reduxit, & inferentem bellum, iiſdem auctoribus Pto-

lemæum

lemæum, quibus Pompeium interfecerat, cum maximo ſuo diſcrimine vicit. Ptolemæus, dum fugit, in Nilo navicula ſubſedit. Præterea laborioſum M. Catonis in Africa, per deſerta cum legionibus iter, & bellum à Cn. Domitio contra Phraatem proſpere geſtum, continet.

EPITOME LIBRI CXIII.

CONfirmatis in Africa Pompeianis partibus, earum imperium P. Scipioni delatum eſt; Catone, cui ex æquo deferebatur, cedente. Et quum de diruenda urbe Vtica propter favorem civitatis ejus in Cæſarem deliberaretur, idque ne fieret, M. Cato renuiſſet, Iuba ſuadente, ut dirueretur; tutela ejus, & cuſtodia mandata eſt Catoni. Inde Pompeius Magni filius in Hiſpania contractis viribus, quarum ducatum nec Afranius nec Petreius excipere volebant, bellum adverſus Cæſarem renovavit. Pharnaces Mithridatis filius, rex Ponti, ſine ulla belli mora victus eſt. Quum ſeditiones Romæ à P. Dolabella tribuno plebis, legem ferente de novis tabulis, excitatæ eſſent, & ex ea cauſſa plebs tumultuaretur, inductis à M. Antonio magiſtro equitum in urbem militibus, octingenti è plebe cæſi ſunt. Cæſar, veteranis cum ſeditione miſſionem poſtulantibus, dedit. & quum in Africam trajeciſſet, contra copias Iubæ regis cum diſcrimine magno pugnavit.

EPITOME LIBRI CXIV.

BEllum in Syria Cæcilius Baſſus eques Romanus Pompeianorum partium excitavit; relicto à legione Sexto Cæſare, quæ ad Baſſum tranſierat: occiſoque eo, Cæſar Scipionem prætorem, Afranium, Iubamque vicit ad Thapſum, caſtris eorum expugnatis. Cato, audita re, quum ſe percuſſiſſet Vticæ, & interveniente filio curaretur, inter ipſam cura-

Biblioteca de Galicia

curationem reſciſſo vulnere exſpiravit, anno ætatis quadrageſimo nono. Petreius Iubam, ſeque interemit. P. Scipio in nave circumventus honeſtæ morti vocem quoque adjecit. quærentibus enim imperatorem hoſtibus, dixit, Imperator bene ſe habet. Fauſtus & Afranius occiſi. Catonis filio venia data: Brutus, legatus Cæſaris, in Gallia Bellovacos rebellantes prœlio vicit.

EPITOME LIBRI CXV.

CÆſar quatuor triumphos duxit; ex Gallia, ex Ægypto, ex Ponto, & Africa. epulum, & omnis generis ſpectacula dedit. M. Marcello conſulari, ſenatu rogante, reditum conceſſit. qui Marcellus beneficio ejus frui non potuit; à Cn. Magio Chiloce cliente ſuo Athenis occiſus. Et cenſum egit, quo cenſa ſunt civium capita centum quinquaginta millia. profectusque in Hiſpaniam adverſus Sex. Pompeium multis utrimque expeditionibus factis, & aliquot urbibus expugnatis, ſummam victoriam cum maximo diſcrimine ad Mundam urbem conſecutus eſt. Pompeius Sex. effugit.

EPITOME LIBRI CXVI.

C. Cæſar ex Hiſpania quintum triumphum egit. & quum plurimi maximique honores ei à ſenatu decreti eſſent; inter quos, ut Pater Patriæ appellaretur, & ſacroſanctus, ac Dictator in perpetuum eſſet, invidiæ cauſſam adverſum eum præſtitere, quod ſenatui deferenti hos honores, quum ante ædem Veneris Genitricis ſederet, non aſſurrexit: & quod M. Antonio conſule collega ſuo inter Lupercos currente, diadema capiti ſuo impoſitum in ſella repoſuit: & quod Epidio Marullo, & Cæſetio Flavo tribunis plebis, inuidiam ei tamquam regnum affectanti moventibus, poteſtas abrogata eſt.

Biblioteca de Galicia

eſt. Ex iis cauſis conſpiratione in eum facta (cujus capita fuerunt M. Brutus, & C. Caſſius, & ex Cæſaris partibus D. Brutus, & C. Trebonius) in curia Pompeii occiſus eſt viginti tribus vulneribus, occupatumque ab interfectoribus ejus Capitolium. Oblivione deinde cædis ejus à ſenatu decreta, obſidibus Antonii & Lepidi liberis acceptis conjurati à Capitolio deſcenderunt. Teſtamento Cæſaris hæres ex parte dimidia inſtitutus C. Octavius ſororis nepos, & in nomen adoptatus eſt. Cæſaris corpus quum in campum Martium deferretur, à plebe ante roſtra crematum eſt. Dictaturæ honos in perpetuum ſublatus eſt. C. Amatius humillimæ ſortis homo, qui ſe C. Marii filium ferebat, quum apud credulam plebem ſeditiones moveret, interfectus eſt.

EPITOME LIBRI CXVII.

C. Octavius Romam ex Epiro venit (eo enim illum Cæſar præmiſerat bellum in Macedonia geſturus;) omnibusque proſperis exceptus, etiam nomen Cæſaris ſumpſit. In confuſione rerum, ac tumultu Lepidus pontificatum maximum intercepit. Sed M. Antonius Conſul quum impotenter dominaretur, legemque de provinciarum permutatione per vim tuliſſet, & Cæſarem quoque, petentem ut ſibi adverſum avunculi percuſſores adeſſet, magnis injuriis affeciſſet; Cæſar, & ſibi, & Reipublicæ vires contra eum paraturus, deductos in colonias veteranos excitavit. Legiones quoq; quarta & Martia, ſigna ab Antonio ad Cæſarem tulerunt. deinde & complures ſævitia M. Antonii paſſim in caſtris ſuis trucidati, quia ſuſpecti erant, & ad Cæſarem deſciverunt. D. Brutus, ut petenti Ciſalpinam Galliam Antonio obſiſteret, Mutinam cum exercitu occupavit. Præterea diſcur-

Biblioteca de Galicia

diſcurſus utriusque partis virorum ad accipiendas provincias, apparatusque belli continet.

Epitome Libri CXVIII.

M. Brutus in Græcia, ſub prætextu Reipublicæ, & ſuſcepti contra M. Antonium belli, exercitum, cui Vatinius præerat, cum provincia in poteſtatem ſuam redegit. C. Cæſari, qui primus Reipublicæ arma ſumpſerat, proprætoris imperium à ſenatu datum eſt cum conſularibus ornamentis; adjectumque, ut ſenator eſſet. M. Antonius D. Brutum Mutinæ obſedit, miſſique ad eum legati à ſenatu de pace, parum ad eam componendam valuerunt. Populus Romanus ſaga ſumpſit. M. Brutus in Epiro C. Antonium prætorem, cum exercitu poteſtati ſuæ ſubjecit.

Epitome Libri CXIX.

C. Trebonius in Aſia fraude P. Dolabellæ occiſus eſt. ob id facinus Dolabella hoſtis à ſenatu judicatus eſt. Quum Panſa Conſul male adverſus Antonium pugnaſſet, A. Hirtius Conſul cum exercitu ſuperveniens, fuſis M. Antonii copiis, fortunam utriusque partis æquavit. Victus deinde ab Hirtio & Cæſare Antonius, in Galliam confugit; & M. Lepidum cum legionibus, quæ ſub ipſo erant, ſibi junxit; hoſtisque à ſenatu cum omnibus, qui intra præſidia ejus erant, judicatus eſt. A. Hirtius, qui poſt victoriam ipſis in hoſtium caſtris ceciderat, & L. Panſa è vulnere, quod in adverſo prœlio exceperat, defunctus, in campo Martio ſepulti ſunt. Adverſus C. Cæſarem, qui ſolus è tribus ducibus ſupererat, parum gratus ſenatus fuit: qui, D. Bruto obſidione Mutinenſi à Cæſare liberato, honore triumphi decreto, Cæſaris militumque ejus mentionem non ſatis gratam habuit: ob quæ C. Cæſar, reconciliata per M. Lepidum cum M. Antonio gra-

Biblioteca de Galicia

gratia, Romam cum exercitu venit. & perculſis adventu ejus iis qui in eum iniqui erant, cum annos novendecim haberet, conſul creatus eſt.

EPITOME LIBRI CXX.

CÆſar Conſul legem tulit de quæſtione habenda in eos, quorum opera pater occiſus eſſet: poſtulatique ea lege M. Brutus, C. Caſſius, D. Brutus, abſentes damnati ſunt. Quum M. Antonio vires Aſinius quoque Pollio, & M. Munatius Plancus cum exercitibus ſuis adjuncti ampliaſſent, & D. Brutus, cui ſenatus ut perſequeretur Antonium mandaverat, relictus à legionibus ſuis profugiſſet; juſſu Antonii, in cujus poteſtatem venerat, à Capeno Sequano interemptus eſt. Cæſar pacem cum Antonio & Lepido fecit: ita, ut Tres viri Reipub. conſtituendæ per quinquennium eſſent, ipſe, & Lepidus, & Antonius, & ut ſuos quisque inimicos proſcriberent. in qua proſcriptione plurimi equites Romani, cxxx ſenatorum nomina fuerunt, & inter eos L. Paulli fratris M. Lepidi, & L. Cæſaris Antonii avunculi, & M. Ciceronis. hujus occiſi à Popilio legionario milite, quum haberet annos ſexaginta tres, caput quoque cum manu dextra in roſtris poſitum eſt. Præterea res à M. Bruto in Græcia geſtas continet.

EPITOME LIBRI CXXI.

C. Caſſius, cui mandatum à ſenatu erat, ut Dolabellam hoſtem judicatum bello perſequeretur, auctoritate Reipublicæ adjutus, Syriam cum tribus exercitibus, qui in eadem provincia erant, in poteſtatem ſuam redegit: Dolabellam in urbe Laodicæa obſeſſum mori coëgit. M. quoque Bruti juſſu C. Antonius captus, occiſus eſt.

EPI-

Biblioteca de Galicia

EPITOME LIBRI CXXII.

M. Brutus adverſus Thracas parum proſpere rem geſſit; omnibusque transmarinis provinciis exercitibusq; in poteſtatem ejus & C. Caſſii redactis, coierunt Smyrnæ uterq; ad ordinanda belli futuri conſilia. M. Meſſalæ Publicolam fratrem victum, communi conſilio condonaverunt.

EPITOME LIBRI CXXIII.

SEx. Pompeius, Magni filius, lectis ex Epiro proſcriptis ac fugitivis, cum exercitu diu, ſine ulla loci cujusquam poſſeſſione, prædatus in mari, Meſſanam oppidum in Sicilia primum, deinde totam provinciam occupavit: occiſoque A. Pompeio Bithynico prætore, Q. Salvidienum legatum Cæſaris navali prœlio vicit. Cæſar & Antonius cum exercitibus in Græciam trajecerunt; bellum contra Brutum, & Caſſium geſturi. Q. Cornificius in Africa T. Seſtium Caſſianarum partium ducem, prœlio vicit.

EPITOME LIBRI CXXIV.

C. Cæſar, & Antonius, apud Philippos vario eventu contra Brutum & Caſſium pugnaverunt. ita ut utriuſque dextra cornua vincerent. & caſtra quoque utrimque ab iis, qui vicerant, expugnarentur. Sed inæqualem fortunam partium mors Caſſii fecit: qui quum in eo cornu fuiſſet, quod pulſum erat, totum exercitum fuſum ratus, mortem ſibi conſcivit. Altero deinde prœlio victus M. Brutus & ipſe vitam finivit; exorato Stratone fugæ comite, ut ſibi gladium adjiceret, annorum circiter quadraginta. Inter quos Q. Hortenſius occiſus eſt.

Biblioteca de Galicia

EPITOME LIBRI CXXV.

C. Cæſar, relicto Antonio, transmarinæ provinciæ ex parte imperium ei ceſſit: reverſus in Italiam, veteranis agros diviſit. Seditiones exercitus ſui, quas corrupti à Fulvia M. Antonii uxore milites contra imperatorem ſuum concitaverant, cum gravi periculo inhibuit. L. Antonius conſul, M. Antonii frater, eadem Fulvia conciliante, bellum Cæſari intulit: receptis in partes ſuas populis, quorum agri veteranis aſſignati erant, & M. Lepido, qui cuſtodiæ urbis cum exercitu præerat, fuſo, hoſtiliter in urbem irrupit.

EPITOME LIBRI CXXVI.

C. Cæſar, quum eſſet annorum viginti trium, obſeſſum in oppido Peruſiæ L. Antonium, conatumque aliquoties erumpere, & repulſum fame, coëgit in deditionem venire, ipſique & omnibus militibus ejus ignovit. Peruſiam diruit. Redactis in poteſtatem ſuam omnibus diverſæ partis exercitibus, bellum citra ullum ſanguinem confecit.

EPITOME LIBRI CXXVII.

PArthi Labieno, qui Pompeianarum partium fuerat, duce, in Syriam irruperunt: victoque Decidio Saxa, M. Antonio legato, univerſam eam provinciam occupaverunt. M. Antonius quum ad bellum contra Cæſarem gerendum incitaretur, uxore Fulvia dimiſſa, ne concordiæ ducum obſtaret; pace facta cum Cæſare, ſororem ejus Octaviam in matrimonium duxit. Q. Salvidienum conſilia nefaria contra Cæſarem molitum, indicio ſuo protraxit. iſque damnatus, mortem ſibi conſcivit. P. Ventidius, Antonii legatus, Parthos prœlio victos Syria expulit; Labieno eorum duce occiſo. Quum vici-

Biblioteca de Galicia

vicinus Italiæ hoſtis Sex. Pompeius Siciliam teneret, & annonæ commercium impediret, cum eo poſtulatam pacem Cæſar & Antonius fecerunt; ita ut Siciliam provinciam haberet. Præterea motus Africæ & bella geſta, continet.

EPITOME LIBRI CXXVIII.

QVum Sex. Pompeius rurſus latrociniis mare infeſtum redderet, nec pacem, quam acceperat, præſtaret, Cæſar neceſſario bello contra eum ſuſcepto duobus navalibus prœliis dubio eventu pugnavit. L. Ventidius, legatus M. Antonii, Parthos in Syria prœlio vicit, regemque eorum interemit. Iudæi quoque à legatis Antonii ſubacti ſunt, Præterea belli apparatum continet.

EPITOME LIBRI CXXIX.

ADverſus Sex. Pompeium vario eventu navalibus certaminibus pugnatum eſt: ita ut ex duabus Cæſaris claſſibus, altera, cui Agrippa præerat, vinceret; altera, quam Cæſar duxerat, deleta, expoſiti in terram milites in magno periculo eſſent. Victus deinde Pompeius in Siciliam profugit. M. Lepidus qui ex Africa velut ad ſocietatem belli contra Sex. Pompeium à Cæſare gerendi trajecerat; quum bellum Cæſari quoque inferret; relictus ab exercitu, abrogato triumviratus honore, vitam impetravit. M. Agrippa navali corona à Cæſare donatus eſt: qui honos nemini ante eum habitus erat.

EPITOME LIBRI CXXX.

M. Antonius, dum cum Cleopatra luxuriaretur, tarde Mediam ingreſſus, bellum cum legionibus octodecim & ſexdecim millibus equitum, Parthis intulit: & quum duabus legionibus amiſſis, nulla re proſpere cedente retro rediret, inſecutis

Biblioteca de Galicia

ſecutis ſubinde Parthis, & ingenti trepidatione, & magno totius exercitus periculo, in Armeniam reverſus eſt; viginti & uno diebus trecenta millia fuga emenſus. Circa octo millia hominum tempeſtatibus amiſit. tempeſtates quoque infeſtas ſuper tam infeliciter ſuſceptum Parthicum bellum culpa ſua paſſus eſt; quia hiemare in Armenia nolebat, dum ad Cleopatram feſtinat.

EPITOME LIBRI CXXXI.

SEx. Pompeius, quum in fidem M. Antonii veniret, bellum adverſus eum in Aſia moliens, oppreſſus à legatis ejus, occiſus eſt. Cæſar ſeditionem veteranorum cum magna pernicie motam inhibuit: Iapidas & Dalmatas, & Pannonios, ſubegit. Antonius Artavaſdem, Armeniæ regem, fide data perductum in vincula conjici juſſit, regnumque Armeniæ filio ſuo ex Cleopatra nato dedit: quam uxoris loco, jam pridem captus amore ejus, habere cœperat.

EPITOME LIBRI CXXXII.

CÆſar in Illyrico Dalmatas domuit. Quum M. Antonius ob amorem Cleopatræ, ex qua duos filios habebat, Philadelphum & Alexandrum, neque in urbem venire vellet, neque finito triumviratus tempore imperium deponere, bellumque moliretur, quod urbi Italiæque inferret; ingentibus tam navalibus quam terreſtribus copiis ob hoc contractis, remiſſoque Octaviæ ſorori Cæſaris repudio; Cæſar in Epirum cum exercitu trajecit. Pugnæ deinde navales & prœlia equeſtria ſecunda Cæſaris feruntur.

EPITOME LIBRI CXXXIII.

M. Antonius ad Actium claſſe victus, Alexandriam profugit; obſeſſusque à Cæſare, in ul-

tima

tima rerum deſperatione, præcipue occiſæ Cleopatræ falſo rumore impulſus, ſe ipſe interemit. Cæſar, Alexandria in poteſtatem redacta, Cleopatra, ne in arbitrium victoris veniret, voluntaria morte defuncta, in urbem reverſus, tres triumphos egit; unum ex Illyrico, alterum ex Actiaca victoria, tertium de Cleopatra: impoſito fine civilibus bellis altero & viceſimo anno. M. Lepidus, Lepidi, qui triumvir fuerat, filius, conjuratione contra Cæſarem facta, bellum moliens, oppreſſus & occiſus eſt.

EPITOME LIBRI CXXXIV.

C. Cæſar rebus compoſitis, & omnibus provinciis in certam formam redactis, Auguſtus quoque nominatus eſt: & menſis Sextilis in honorem ejus appellatus eſt. Quum ille conventum Narbone ageret, cenſus à tribus Galliis, quas Cæſar pater vicerat, actus. Bellum contra Baſtarnas, & Mœſos, & alias gentes, à M. Craſſo geſtum, refertur.

EPITOME LIBRI CXXXV.

Bellum à M. Craſſo adverſus Thracas, & à Cæſare adverſus Hiſpanos geſtum refertur: & Salaſſi, gens Alpina, perdomiti.

EPITOME LIBRI CXXXVI.

Rhetia à Tiberio Nerone, & Druſo Cæſaris privigno, domita. Agrippa Cæſaris gener mortuus. à Druſo cenſus actus eſt.

EPITOME LIBRI CXXXVII.

Civitates Germaniæ cis Rhenum & trans Rhenum poſitæ, oppugnantur à Druſo: & tumultus qui ob cenſum exortus in Gallia erat, compoſitus. Ara D. Cæſari ad confluentem Araris & Rhodani, dedicata; ſacerdote creato C. Iulio Vercondaridubio Æduo.

Biblioteca de Galicia

EPITOME LIBRI CXXXVIII.

THraces domiti à L. Piſone: item Cheruſci, Tenchateri, Chatti, aliæque Germanorum trans Rhenum gentes ſubactæ à Druſo referuntur. Octavia Soror Auguſti defuncta; ante amiſſo filio Marcello: cujus monimenta ſunt, theatrum & porticus, nomini ejus dicata.

EPITOME LIBRI CXXXIX.

BEllum contra tranſrhenanas gentes à Druſo geſtum refertur. in quo inter primores pugnaverunt Senectius & Anectius, tribuni civitatis Nerviorum. Dalmatas & Pannonios Nero frater Druſi ſubegit. Pax cum Parthis facta eſt: ſignis à rege eorum quæ ſub Craſſo, & poſtea ſub Antonio capta erant, redditis.

EPITOME LIBRI CXL.

BEllum adverſus Germanorum trans Rhenum civitates geſtum à Druſo, refertur. ipſe ex fractura, equo ſuper crus ejus collapſo, triceſimo die quam id acciderat, mortuus eſt. corpus à Nerone fratre, qui nuncio valetudinis evocatus raptim adcurrerat, Romam perventum, & in C. Iulii tumulo conditum. Laudatus eſt à Cæſare Auguſto vitrico: & ſupremis ejus plures honores additi.

FINIS.

Biblioteca de Galicia

EXCERPTIONES CHRONOLOGICÆ AD FLORVM;

Ad librorum & capitum ſingulorum loca ita concinnatæ, ut prior cifra librum, altera caput tibi oſtendat.

Anni ante natũ Chriſtum.	*Italiæ cultores primi Aborigenes fuere, quorum rex Saturnus: poſt hũc tertio loco Faunus, ſub quo*	Anni ante Vrbẽ Conditã.	
1230	*Euander in Italiam venit.* 1.1.	480	*Gedeon Iſraëlis judex moritur.*
1221		471	*Æetas Ponticis gentibus imperat.* 3.5
1181		431	*Troja capta.*
1179	*Æneas in Italiam venit.* 1.1. *Lavinium conditur.* 1.1.	429	*Agamemnon occiditur. Iephtha, Ebzan Elon, Abdon, Iſraelem judicant.*
1149	*Alba condita.* 1.1.	399	
882		132	*Dido Carthaginem condit.* 2.15
793	*Amulius Numitorẽ regno pellit.* 1.1.	43	
776	*Romulus naſcitur.* 1.1.	26	*Vſias Rex Iudæ. Zacharias, Sallum,*
	Amu-		

Biblioteca de Galicia

Anni ante nat. Chr.		Anni ab Vrb. Cond.	
			lum, Menahem reges Iſraelis.
751	*Amulium deturbat.* 1.1	2	*Ezechias rex naſcitur.*
750	*Roma condita.* 1.1. *cujus ita primus Rex Romulus regnat per annos* XXXVII.	Anni ab Vrbe cõdita.	*Micha Propheta.*
747	*Raptus Sabinarum.* 1.1	3	
746	*Spolia opima prima.* 1.1	4	
743	*Sabini ex hoſtibus Romæ, cives fiunt.* 1.1	7	*Pekah rex Iſraëlis incurrit in Iudaam.* *Hieroſolyma obſidetur.*
721	*Romulus Vejentes vincit.* 1.1	29	*Salmanaſſar expugnat Samariã.*
713	*Romulus moritur.* 1.1	37	
712	*Numa Pompilius ſecundus rex Romanorum, pacifice regnat per annos* XLIII. 1.2	38	*Nahum Propheta.* *Ezechias, Manaſſes, reges Iudæ.*
669	*Tullus Hoſtilius tertius rex Romanorum regnat per annos* XXXII. 1.3.	81	
664	*Pugna Tergeminorum* 1.3	86	
662	*Alba diruta.* 1.3	88	

An- *Taren-*

Biblioteca de Galicia

Anni ante nat. Chr.		Anni ab Vrb. Cond.	
664		106	*Tarentus conditur.* 1.18 *Ammon rex Iudæ.*
637	*Ancus Marcius quartus rex Romanorum regnat per annos* XXIV.	113	
624	*Oſtia condita.*	126	*Ioſias rex Iudæ.*
613	*Tarquinius Priſcus quintus rex Romanorum regnat per annos* XXXVIII.	137	*Ioſias moritur, ſuccedunt filii. Nebucadnezar Hieroſolymã venit.*
599	*Tuſci vincuntur.* 1.5	151	*Daniel interpretatur Nebucadnezari ſomnium. Ieremias vaticinatur.*
588		162	*Galli in Italiam veniunt.* 1.13
575	*Servius Tullius ſextus rex Romanorum regnat per annos* XLIV. 1.6	175	*Ezechiel vaticinatur.*
563	*Cenſus inſtituitur.* 1.6	187	*Iechonias olim rex Iudæ carcere liberatur.*
531	*Tarquinus Superbus rex Romanorum ultimus regnat per annos* XXV. 1.7	219	*Cyrus Iudæos reſtituit.*
524	*Sueſſa Pometia capitur.* 1.7	226	*Templum reficitur.*

Biblioteca de Galicia

Anni ante nat. Chr.		Anni ab Vrb. Cond.	
519		231	*Septem Perſæ regnum Magis eripiunt.* 3.5
515	*Gabii urbs capitur.* 1.7	235	*Darius rex Perſarum.* *Haggæus & Sacharias vaticinantur.*
514	*Capitolium conditum.* 1.7	236	*Babylon opera Zopyri capitur.*
506	*Imperium regibus abrogatur, quum duraſſet annos* CCXLIV. *Conſulatus origo.* 1.9 *Brutus filios ſecuri percutit.* 1.9 *Porſena Romam obſidet.* 1.10 *Horatius, Mucius, Clœlia claret.* 1.10 *Brutus & Aruns Tarquinius mutuis vulneribus cadunt.* 1.10	244	*Bellum Ionicum geritur.* *Pythagoras moritur.*
493	*Poſthumius dictator Latinos vincit.* 1.11	257	
491	*Plebs ſecedit in ſacrum montem.* 1.23	259	
490	*Corioli capiuntur. unde Coriolanus.* 1.11	260	

Co- Da-

Biblioteca de Galicia

Anni ante nat. Chr.		Ab Vrb. Cond.	
489		261	*Darius exercitum mittit contra Athenienſes.* 2.8
488	*Coriolanus exulat.* 1.22	262	
482	*Spurius Caßius interficitur ob affectatum regnum.* 1.26	268	
481		269	*Xerxes montem Athon perfodit.* 2.8
476	*Fabii privatum bellum cum Vejentibus gerunt.* 1.12	274	
470	*Volerone duce fracti Coſ. faſces.* 1.22	280	
468	*Appii exercitus non vult vincere.* 1.22.	282	*Artaxerxes rex Perſarum.* *Eſras Hieroſolymam venit.*
448	*Decem viri creantur.* 1.24	302	
446	*Decemviratus tollitur.* 1.24	304	*Nehemias Hieroſolymam venit.* *Herodotus hiſtoriam ſcribit.*
425	*Spolia opima ſecunda.* 1.12	325	*Thucydides hiſtoriam ſcribit.*
410	*P. Poſthumius Albus trib. mil. conſulari poteſtate, lapidatur a militibus.* 1.22	340	*Bellum Siculum cum Athenienſibus.* *Dionyſius major Siciliæ tyrannus.*
401	*Veii obſeſſi.* 1.12 *Sti-*	349	

Biblioteca de Galicia

Anni ante nat. Chr.		Anni ab Vrb. Cond.	
	Stipendia incipiunt. 1.12		
399	*Hiematur ſub pellibus.* 1.12	351	*Artaxerxes Mnemon rex Perſarum.*
392	*Faliſci Camillo ſe dedunt.* 1.12	358	
	Fidenæ conflagrant. 1.12		
391	*Veji capti.* 1.12	359	*Plato philoſophatur.*
386	*Camillus exulat.* 1.22	364	
385	*Roma capta.* 1.13	365	*Pax tota Græcia.*
384	*Camillus finitimos vincit.* 1.13	366	*Xenophon hiſtoriam ſcribit.*
379	*M. Manlius de ſaxo Tarpeio dejicitur.* 1.26	371	*Ariſtoteles naſcitur.*
362	*C. Licinius Stolo, ſenatui conſortium conſulatus extorquet.* 1.26	388	
355	*Galli vincuntur ad Anienem.* 1.13 *inde Torquatus.*	395	*Philippus M. rex Macedoniæ.*
343	*Galli vincuntur in agro Pomptino.* 1.13 *inde Corvini*	407	*Templum Dianæ Epheſi conflagrat, dum Alexander naſcitur.* *Dionyſius Corinthi.*
337	*Campani concedunt in ditionem Romanorum.* 1.16	413	

Vn- *Ale-*

Biblioteca de Galicia

Anni ante nat. Chr.		Anni ab Vrb. Cond.	
	Vnde natum bellum Samniticum, quod duravit annis circiter L.		
334	*Manlius filium contra imperium pugnantem occidit.* 1.14	416	*Alexander M. rex Macedoniæ.*
332	*Roſtra nomen accipiunt ex ſpoliis Antiatibus.* 1.11	418	*Darius Perſarum rex interficitur. Hieroſolyma capitur à Ptolemæo. Agathocles Siciliæ tyrannus.*
317	*Clades Caudina.* 1.16	433	*Theophraſtus philoſophatur.*
316	*Papirius Samnitibus jugum reponit.* 1.16	434	
307		443	*Lyſimachia condita.* 2.8
305	*Saltus Ciminius penetratus.* 1.17	445	*Demetrius Poliorcetes rex Aſiæ.*
293	*Decius Mus ſe devovet.* 1.17	457	*Demetrius Poliorcetes rex Macedoniæ.*
388	*Curius Sabinos vincit.* 1.15. *Hoc anno bello Samnitico finis impoſitus cum duraſſet annis* L. 1.16	462	*Pyrrhus rex Macedoniæ.*

Plebs

K 3 *Pto-*

Biblioteca de Galicia

Anni ante nat. Chr.		Anni ab Vrb. Cond.	
284	*Plebs ſecedit in Ianiculum.* 1.25	466	*Ptolemaus Philadelphus rex Ægypti.*
281	*Dolabella Gallos vincit.* 1.13	469	*Regnum Tuſcorum finitum.*
279	*Bellum Tarentinum.* 1.18	471	
278	*Pyrrhus Tarentinis auxilio venit.* 1.18 *Pugnat cũ Romanis ad Heracleam.* 1.18	472	*Ptolemæus Ceraunus rex Macedoniæ.*
276	*Iterum ad Aſculum.* 1.18	474	*Galli in Aſiam veniunt. unde Gallogræcia.* 2.11
273	*Poſtremo in Aruſinis campis.* 1.18 *Fabricius cenſor Rufinum notat.* 1.18.	477	*Aratus Phænomena ſcribit.* *Sacra Biblia trãſlata per* LXX *interpretes.*
266	*Picentes vincuntur.* 1.19	484	
264	*Sallentini vincuntur.* 1.20	486	
263	*Volſinienſium ſervi puniuntur.* 1.21 *Hoc modo Italia facta Romanorum.* 2.1	487	
262	*Romani in Siciliam navigant.* 2.2	488	

Vn- *An-*

Biblioteca de Galicia

Anni ante nat. Chr.		Anni ab Vrb. Cond.	
	Vnde natum bellum Punicum primū, quod duravit annis circiter XXIV.		*Antigonus rex Macedoniæ Gallos vincit. Nicomedia conditur. Zeno Stoicus moritur.*
258	*C. Duillius Nepos Coſ. Pœnos navali prœlio ſuperat.* 2.2 *Cn. Cornelius Scipio Aſina Coſ. capitur à Pœnis.* 2.2	492	*Antiochus Theos rex Syriæ.*
257	*L. Cornelius Scipio Coſ. in Sardinia & Corſica Pœnos vincit.* 2.2	493	*Ptolemæus Philadelphus cum Antiocho bellum gerit.*
256	*A. Attilius Calatinus Coſ. in Sicilia Pœnos vincit.* 2.2	494	
254	*M. Atilius Regulus Coſ. bellū in Africam tranſfert.* 2.2	496	
253	*Xanthippus Regulum vincit.* 2.2	497	*Antigonus Athenas capit.*
248	*L. Cæcilius Metellus procoſ. Pœnos cædit.* 2.2 *Regulus pacem cum Pœnis diſſuadet.* 2.2	502	*Aratus Sicyonius dux Achæorum.*
247	*P. Claudius Pulcer Coſ. claſſem amittit.* 2.2	503	*Ptolemæus Euergetes rex Ægypti.*
243	*M. Fabius Buteo Coſ. Pœnos cædit.* 2.2	507	

Anni ante nat. Chr.		Anni ab Vrb. Cond.	
239	*C. Lutatius Catulus Coſ. primo bello Punico finem imponit.* 2.2. *Duravit autem annus* XXIV.	511	*Attalus Pergamenum regnũ conſtituit.* *Arſaces Parthorum regnum conſtituit.*
235	*Q. Fulvius Flaccus Coſ. Ligures vincit.* 2.3	515	*Annibal patri jurat ad aram, ſe hoſtem pop. Rom. futurum.* 2.6
233	*Ianus clauſus.* 2.3	517	
232	*Ligures Romanis bellum faciunt.* 2.3	518	
228	*Teutana legationem Rom. violat.* 2.5	522	
227	*Illyrii vincuntur* 2.5	523	*Demetrius rex Macedoniæ, Philippi pater, moritur.*
226		524	*Carthago Hiſpana conditur, de qua* 2.9
225	*Saguntus fœdere Romanorũ & Pœnorum in libertatem excipitur.* 2.6	525	
223	*L. Æmilius Pappus Coſ. Gallos vincit.* 2.4	527	*Seleucus & Antiochus fratres, Syriæ reges, moriuntur.*
221	*C. Flaminius Nepos Coſ. Gallos vincit.* 2.4	529	*Antigonus Tutor Macedoniæ rex, Spartam occupat.*
	M. Clau-		*Phi-*

Anni ante nat. Chr.		Anni ab Vrb. Cond.	
220	*M. Claudius Marcellus Coſ. de Viridomaro Gallo opima refert.* 2.4	530	*Philippus rex Macedoniæ penultimus.*
217	*Saguntus deleta.* 2.6 *Romani legatione Carthaginem miſſa, dedi poſtulant Annibalem.*	533	*Philippus cum Ætolis bellum gerit. Antiochus cum Ptolemæo.* *Philippus Peloponneſum occupat.*
216	*Annibal Alpes tranſit.* 2.6. *unde bellum Punicum ſecundum, quod duravit annis circiter* XVI. *Cn. Scipio in Hiſpaniam mittitur.* 2.6 & 2.17 *P. Cornelius Scipio, poſt Africanus, prætextatus adhuc, patrem ſervat.* 2.6	534	*Attalus cum Gallis contra Achæum pugnat.* *Carthaginienſium claſſis ad recuperãdam Siciliam miſſa, vincitur.* *Hiero rex Syracuſanus Romanos juvat.*
215	*Annibal Sempronium vincit.* 2.6 *Et C. Flaminium Nepotem Coſ.* 11. 2.6 *P. Scipio procoſ. in Hiſpaniam venit.* 2.6. & 2.17 *Q. Fabius Maximus dictator Annibalem cunctando macerat.* 2.6	535	*Cn. Scipio in Hiſpania claſſem Carthaginienſium capit. & Mandonium Hiſpaniæ regulum vincit.* *Antiochus vincitur à Ptolemæo.* *Philippus urbes aliquot Pæonum occupat. & cum Illyriis bellum gerit.*

Biblioteca de Galicia

Ann. ante nat. Chr.		Anni ab Vrb. Cond.	
214	*Clades Cannenſis.* 2.6	536	*Antiochus Achæũ bello perſequitur.*
	Annibal Capuam occupat. 2.6		*Aſdrubal in Hiſpania Carpeſios vincit.*
	Ad Nolam vincitur à Marcello. 2.6		*Pruſias rex Bithyniæ Gallos cædit.*
213	*Iterum.*	537	*Antiochus Achæũ Sardibus obſidet.*
	Sardi vincuntur à T. Manlio, ut alii, ſive ut noſter, à Graccho. 2.6		*Hiero rex Siciliæ moritur.*
	Philippus legatos de ſocietate mittit ad Annibalem. 2.7		*Hieronymus rex Siciliæ cum Carthaginienſibus fœdus init.*
	Scipiones Aſdrubalem vincunt. 2.7		
12	*Tib. Sempronius Gracchus procoſ. Pœnos in Lucania cædit.* 2.6	538	*Hieronymus rex Siciliæ interficitur.* *Saguntus reſtituitur.*
	Marcellus Annibalem ad Nolam tertio vincit. 2.6		*Philippus Aratum veneno tollit.*
	Marcellus in Siciliam mittitur. 2.6		*Achæus occiditur ab Antiocho.*
210	*Syracuſæ captæ.* 2.6	540	*Annibal Tarentum occupat. Centenium & Fulvium vincit.*
	Scipiones cæſi. 2.6		
209	*Annibal cum exercitũ. Romam contendit.* 2.6	541	*Antiochus Ptolemæi præfectos ex Syria pellit.*

Ca- *Vale-*

Biblioteca de Galicia

Anni ante nat. Chr.		Anni ab Vrb. Cond.	
	Capua recipitur. 2.6		*Valerius Lævinus contra Philippum res gerit.* 2.7
	P. Cornelius Scipio, mox Africanus, cum proconſulari imperio in Hiſpaniam mittitur. 2.6		
208	*Ærario deficiente privati opes ſuas reip. conferunt.* 2.6	542	*Lævinus Coſ. Siciliam provinciam facit.*
			Scipio Carthaginem novam una die expugnat. 2.6 & 2.17
207	*Fabius Tarentum recipit.* 2.6	543	*Philippus cum Romanis varia fortuna bellum gerit.*
206	*Attalus cum Romanis contra Philippum bellum gerit.* 2.7	544	*Marcellus Coſ. inſidiis Annibalis interficitur.*
			Philopœmen Machanidam Lacedæmoniorum tyrannum occidit.
205	*Aſdrubal occiditur.* 2.6	545	*Scipio Hannonem Pœnorum ducem capit.*
202	*Scipio in Africam trajicit.* 2.6	548	*Ptolemæus Epiphanes rex Ægypti.*
			Scipio Syphacis caſtra incendit.
200	*Annibal Italia decedit.* 2.6	550	*Vermina Syphacis filius vincitur.*
	Vin-		*Car-*

Biblioteca de Galicia

Annij ante nat. Chr.		Anni ab Vrb. Cond.	
	Vincitur a Scipione. 2.6. *& ita finitur bellum Punicum ſecundũ, poſtquam duraverat annis circiter* XVI.		*Carthaginienſes pacem petunt, & impetrant à Scipione.*
199	*Scipio vocatur Africanus.* 2.6	551	*Philippus navali prœlio vincitur ab Attalo & Rhodiis.* 2.7
	Athenienſes à Romanis auxilium petunt adverſus Philippum. 2.7		
198	*Philippus in ſepulchra & templa Athenienſium ſævit.* 2.7	552	*Plautus poëta moritur.*
196	*T. Quinctius Flamininus Coſ. Aoum penetrat.* 2.7	554	*Cato prætor ſortitus provinciam Sardiniam ab Ennio ibidem Græcis literis inſtituitur.*
195	*Philippus vincitur ad Cynocephalas.* 2.7	555	*Attalus rex Pergamenus moritur. Succedit Eumenes.*
194	*Quinctius Bœotos compeſcit.* 2.7	556	*Antiochus Lyſimachiam inſtaurat.*
193	*M. Porcius Cato Celtiberos vincit.* 2.17	557	*Annibal ad Antiochum venit.* 2.8
	Quinctius Nabin vincit. 2.7		*Græcorum libertas in Nemeis proclamatur.* 2.7
190	*Antiochus in Græciam trajicit.* 2.8	560	*Philopæmen cum Nabide bellum gerit.*

Man- *P. Cor-*

Biblioteca de Galicia

Anni ante nat. Chr.		Anni ab Vrb. Cond.	
189	*Man. Acilius Glabrio Coſ. Antiochū pellit.* 2.8.	561	*P. Cornelius Scipio Naſica Coſ. Boios vincit.*
188	*Æmilius Regillus prætor claſſem Antiochi vincit.* 2.8	562	*Antiochus vincitur à Scipione.* 2.8
187	*M. Fulvius Nobilior Coſ. Ambraciam obſidet.* 2.9	563	*Cn. Manlius Vulſo Coſ. Gallo-græcos vincit.* 2.11 *Bononia colonia deducta.*
185	*Cn. Manlio negatur triumphus.* 2.11	565	*Africanus accuſatur Romæ. Antiochus occiditur. Succedit Seleucus.*
179	*Perſeus cum Philippo patre in Hæmum montē aſcendit.* 2.12	571	*Fulvius flaccus prætor Celtiberos vincit.*
178	*A. Poſthumius Albinus Coſ. Ligures exarmat.* 2.3	572	*Ptolemæus Epiphanes moritur. Succedit Ptolemæus Philometor.*
177	*Tib. Sempronius Gracchus Celtiberos vincit.* 2.17	573	*Philippus rex Macedoniæ moritur. Succedit Perſes.*
176	*M. Manlius Vulſo Coſ. Caſtris exuitur ab Hiſtris.* 2.10	574	*Veſtæ ignis extinctus.*
175	*C. Claudius Pulcer Coſ. rem gerit contra Hiſtros.* 2.10	575	*Gracchus Sardos vincit. Seleucus moritur. Succedit Antiochus Epiphanes.*

Aſi- *Sa-*

Biblioteca de Galicia

Anni ante nat. Chr.		Anni ab Vrb. Cond.	
168	*Africani filius Africanum minorem adoptat.* 2.15	582	*Salondicus belli Hiſpanici concitor opprimitur.* 2.17 *Antiochus Ægypto inhiat.*
167	*Q. Marcius Philippus Coſ. II. Macedoniam irrumpit.* 2.12	583	*Ennius poëta moritur.* *Antiochus Alexandriam obſidet.*
166	*Anicius prætor Gentiũ vincit.* 2.13 *L. Æmilius Paullus Coſ. II. Perſen vincit.* 2.12	584	*Popilius legatus ad Antiochum.* *Antiochus Hieroſolymam occupat.* *Polybius in Italiam venit.*
164	*L. Æmilius Perſen in triumpho ducit.* 2.12	586	*Iudas Maccabæus legem defendit.* *Antiochus moritur. Succedit Antiochus ejus filius tutore Lyſia.*
157	*M. Fulvius Nobilior procoſ. Ligures domat.* 2.3	593	*Terentius poëta moritur.* *Iudas Maccabæus interficitur. Succedit Ionathas.*
154	*C. Marcius Figulus Coſ. II. Dalmatas vincit.* 4.12	596	*Ionathas & Simeon Amaræos per inſidias cadunt.* *Ionathas pacem facit cum Bacchide.*
150	*Carthaginienſes exercitum contra fœdus comparant.* 2.15	600	*Demetrius occiditur. Succedit victor Alexander.*

L. Li- *An-*

Anni ante nat. Chr.		Anni ab Vrb. Cond.	
			Andriſcus Pſeudophilippus captus Romam deducitur.
149	*L. Licinius Lucullus Coſ. in Hiſpania res gerit.* 2.17	601	*P. Cornelius Scipio Æmilianus ſingulari certamine hoſtem ſuperat.* 2.17
147	*Bellum Punicum tertiũ incipit.* 2.15 *Carthago obſidetur.* 2.15	603	*Andriſcus cuſtodiam elapſus occupat Macedoniam.* *Cato cenſorius moritur.*
146	*Q. Cæcilius Metellus Andriſcum vincit.* 2.14	604	*Pruſias Bithyniæ rex a filio Nicomede interficitur.* *Maſiuiſſa moritur.*
145	*Scipio contra ll. Coſ. factus, obſidionem Carthaginis urget.* 2.15	605	*Critolaus legatos Romanorum violat.* 2.16
144	*Metellus Achæos vincit.* 2.16 *Triumphat de Andriſco.* 2.14 *Carthago diruitur.* 2.15 *Corinthus diruitur.* 2.16 *Q. Fa-*	606	*Metellus appellatur Macedonicus.* 2.17 *Viriatus in Luſitania duces Romanos cædit.* 2.17 *Alexander Syriæ rex interficitur.* *Succedit ei Demetrius.* *Ptolemæus Philometor moritur ex vulnere. Succedit Ptolemæus Phyſcon.* *Iona-*

Biblioteca de Galicia

Anni ante nat. Chr.		Anni ab Vrb. Cond.	
143	*Q. Fabius Maximus Æmilianus Coſ. contra Viriatum mittitur.* 2.17	607	*Ionathas Demetrio auxilium mittit contra Antiochenos.* *Tryphon Demetrium pellit.* *Ionathas occiditur. Succedit Simon. Simon cũ Demetrio fœdus init.*
141	*Q. Cæcilius Metellus Macedonicus res in Hiſpania gerit.* 2.17	609	*Simon arcem Sionis capit.*
139	*Q. Pompeius Rufus Coſ. turpe fœdus cum Numantinis icit.* 2.18	611	*Tryphon Antiocho pupillo necato, Syriæ regnum invadit.*
138	*Viriatus à ſuis interficitur.* 2.17	612	*Antiochus Sedetes ejecto Tryphone Syriam occupat.*
136	*Dec. Iunius Brutus Coſ. in Hiſpania res gerit.* 2.17	614	*Tryphon interficitur.*
135	*C. Hoſtilius Mancinus Coſ. turpe fœdus cum Numantinis icit.* 2.18	615	*Ioannes Hyrcanus Simonis filius Cendeboum vincit.* *Brutus Gallæcos vincit.* 2.17
133	*Eunus ſervile bellum concitat.* 3.19 *Hypſæus prætor à ſervis vincitur.* 3.19	617	*Simon Ethnarches Iudæorum occiditur.* *Antiochus Hieroſolymam obſidet.*
	P.Cor-		C. Ful-

Anni ante nat. Chr.		Anni ab Vrb. Cond.	
132	*P. Cornelius Scipio Africanus Coſ. II. contra Numantinos mittitur.* 2.18	618	*C. Fulvius Flaccus Coſ. contra ſervos in Siciliam mittitur.*
131	*Tib. Sempronius Gracchus ll. ſeditioſas promulgat.* 3.14	619	*L. Calpurnius Piſo Frugi ſervos vincit.*
130	*Numantia diruitur.* 2.18 *M. Perperna prætor ovans de ſervis Vrbem ingreditur.* 3.19.	620	*P. Cornelius Scipio Africanus triumphat de Numantinis.* 2.18
129	*Ariſtonicus Aſiam occupat.* 2.20 *P. Licinius Craſſus Mucianus Coſ. ab Ariſtonico capitur.* 2.20 *M. Perperna Coſ. Ariſtonicum vincit capitque.* 2.20	621	*Cenſus actus Romæ. cenſa civium Romanorũ* 313823 *præter pupillos & viduas.* *Antiochus Sedetes occiditur.*
127	*Man. Aquilius Coſ. reliquias Aſiatici belli conficit.* 2.20	623	*Ptolemæus Sorori filium, quem ex ea ſuſtulerat, membratim cõciſum mittit.* *Alexander Zebina, Syriæ regnum invadit.*
123	*Maſſilienſes querũtur de Salyis.* 3.2 *M. Fulvius Flaccus Coſ. contra Salyos proficiſcitur.* 2.3	627	*Antiochus Gryphus regnum Syriæ vindicat.* *Alexander Zebina interficitur.* *Polybius moritur.*

C. Grac- Aquæ

Biblioteca de Galicia

Anni ante nat. Chr.		Anni ab Vrb. Cond.	
121	*C. Gracchus ſeditioſas leges fert.* 3. 15	629	*Aquæ Sextiæ, quarum mentio* 3. 3. *conditæ.*
	Q. Cæcilius Metellus Coſ. adverſus Baleares mittitur. 3. 8		*Carthago colonia deducta.*
119	*Cn. Domitius Ahenobarbus procoſ. Allobroges vincit.* 3. 2	631	*C. Gracchus interficitur.* 3. 15
118	*Q. Fabius Maximus Æmilianus procoſ. Bituitum vincit.* 3. 2	632	*Antiochus Cyzicenus fratri de regno controverſiam movet.*
			Ptolemæus Phyſcon moritur.
113	*Iugurtha fratribus inſidias ſtruit.* 3. 1	637	*M. Æmilius Scaurus Coſ. Ligures vincit.*
112	*C. Porcius Cato Coſ. vincitur à Scordiſcis.* 3. 4	638	*Antiochus Cyzicenus à fratre Grypo vincitur.*
111	*Didius Thraces vincit.* 3. 4	639	*Cimbri vagantur.* 3. 3
110	*Iugurtha fratrem Adherbalem necat.* 3. 1	640	*Antiochus Cyzicenus exercitu reparato Grypũ vincit.*
	M. Livius Druſus Coſ. Scordiſcos vincit. 3. 4		
109	*L. Calpurnius Beſtia Coſ. contra Iugurtham mittitur.* 3. 1	641	*Magna pars Vrbis conflagrat, una cum æde Magnæ Matris.*

Iu- *M. Mi-*

Biblioteca de Galicia

Anni ante nat. Chr.		Anni ab Vrb. Cond.	
108	*Iugurtha Romam venit.* 3.1 *A. Poſthumii Albini exercitus corrumpitur à Iugurtha.* 3.1	642	*M. Minucius Coſ. in Thracia res gerit.* 3.4 *Samaria excinditur à Ioanne Hyrcano.*
107	*Q. Cæcilius Metellus Coſ. contra Iugurtham proficiſcitur.* 3.1	643	*M. Iunius Silanus Coſ. vincitur à Cimbris.* 3.3
106	*Metellus Thalam capit.* 3.1	644	
105	*C. Marius Coſ. Capſam capit.* 3.1 *Iugurthā & Bocchum reges vincit.* 3.1.	645	*Metellus triumphat ex Numidia, & appellatur Numidicus.* *L. Caſſius Longinus Coſ. vincitur & occiditur à Cimbris.* *Pompeius Magnus naſcitur.*
103	*Bocchus Iugurtham Syllæ tradit.* 3.1 *Marius Iugurtham in triumpho ducit.* 3.1	647	*Cn. Mallius Coſ. & Q. Servilius Cæpio procoſ. vincuntur à Cimbris.* 3.3 *Ioannes Hyrcanus pontifex moritur. Succedit Ariſtobulus, qui pontificatum in regnum cōmutat.*
102	*C. Marius Coſ. II. adverſus Cimbros movet.* 3.3 *Lu-*	648	*Ariſtobulus Iudæorum rex moritur. Succedit Alexāder.* *C. Lu-*

Biblioteca de Galicia

Anni ante nat. Chr.		Anni ab Vrb. Cond.	
101	*Lucius Licinius Lucullus caſtris exuitur à ſervis.* 3.19	649	*C. Lucilius Satyrarum ſcriptor moritur.*
100	*C. Marius Coſ.* IV. *Theutonos cædit.* 3.3	650	*Archias poëta Romam venit.*
99	*Man. Aquilius Coſ. cum ſervis debellat.* 3.19 *C. Marius Coſ.* V. *Cimbros cædit.* 3.3	651	
98	*C. Marius Coſ.* VI. *Saturninum fovet.* 3.16 *Metellus Numidicus exulat.* 3.16	652	*Saturninus occiditur.* 3.16 *C. Iulius Cæſar naſcitur.* *Ptolemæus Lathurus à matre regno pellitur.* *Alexandrum Iudæum vincit.*
92	*P. Rutilius damnatur repetundarum.* 3.17	658	*Antiochus Cyziceni filius Seleucum regno Syriæ exuit.* *Antiochus Seleuci frater occiditur.*
90	*M. Livius Druſus ll. fert.* 3.17	660	*Alexander rex Iudæorum,* VI. M. *eorumdem occidit.*
89	*Interficitur.* 3.17	661	*Alexander rex Iudæorum,* L M. *eorumdem occidit.*
88	*Bellum Sociale exoritur.* 3.18	662	*Alexander rex Ægypti, matrem occidit.*

P.Ru- *Ale-*

Biblioteca de Galicia

Anni ante nat. Chr.		Anni ab Vrb. Cond.	
	P. Rutilius Lupus Coſ. vincitur ab Italis. 3.28		*Alexander rex Iudæorum, Phariſæorum ſeditionibus premitur.*
87	*L. Sylla vincit Samnites.* 3.18	663	*Demetrius Eucarus capitur a Parthis.*
86	*Bellum civile Marianum oritur.* 3.21	664	*Cives Romani in Aſia juſſu Mithridatis occidũtur.* 3.5
85	*L. Cornelius Cinna Coſ. Vrbe pellitur.* 3.21	665	*C. Marius Coſ.* VII. *moritur.* 3.21
	Marius & ſocii Vrbem occupant. 3.21		*Cicero Miloni Rhodio rhetori dat operam.*
84	*Sylla Mithridaticos vincit.* 3.5	666	*Athenæ captæ.* 3.5
			C. Salluſtius Criſpus Hiſt. Romanæ princeps naſcitur.
81	*Sylla redit in Italiam contra Marianos.* 3.5. *&* 3.21	669	*Templum Delphicum incenditur à Thracibus.*
			Capitolium conflagrat.
80	*C. Marius Marii filius Coſ. opprimitur.* 3.21	670	*L. Licinius Murena bellum Mithridaticum renovat.*
	Pontius Teleſinus opprimitur. 3.21		*Sylla Tribunorum poteſtatem minuit.*
			Ptolemæus Lathurus moritur. Succedit Ptolemæus Auletes.

Ap. *Cice-*

Biblioteca de Galicia

Anni ante nat. Chr.		Anni ab Vrb. Cond.	
77	*Ap. Claudius Pulcer Coſ. in Thracia res gerit.* 3.4	673	*Cicero Athenas navigat Antiocho philoſopho operam daturus.*
	P. Servilius Vatia Coſ. Iſauros vincit. 3.6		*Sylla ſponte dictaturam deponit.*
76	*M. Æmilius Lepidus Coſ. civile bellum movet.* 3.23	674	*Alexander rex Iudæorum moritur. Succedit uxor Alexandra.*
75	*Cn. Pompeius contra Sertorium mittitur.* 3.22	675.	*Cicero è Græcia Romam redit.*
74	*C. Scribonius Curio Coſ. in Thracia res gerit.* 3.4	676	*Capitolium reſtituitur.* *Cicero Quæſturam petit.* *Nicomedes Bithyniæ rex moritur, herode relicto pop. Ro.*
72	*M. Antonius vincitur à Cretenſibus.* 3.7.	678	*Sertorius cum Mithridate fœdus init.* 3.22
71	*L. Licinius Lucullus Mithridatem vincit ad Cyzicum.* 3.5 *Spartacus cũ gladiatoribus bellũ po. Romano facit.* 3.20	679	*Arioviſtus Germanorum rex in Galliam tranſit.* *Pompeius proſpere res gerit contra Sertorium.* 3.22
70	*Cn. Cornelius Lentulus Clodianus Coſ. vincitur à Spartaco* 3.20	680	*Lucullus Mithridatem in Pontum fugat.*

Ser- *Mi-*

Biblioteca de Galicia

Anni ante nat. Chr.		Anni ab Vrb. Cond.	
69	*Sertorius interſicitur a ſuis.* 3.22 *C. Caſſius Varus procoſ. vincitur à Spartaco.* 3.20	681	*Mithridates in Armeniam fugit.* *Virgilius naſcitur.* *Alexandra Iudæorũ regina moritur, filius ejus minor Ariſtobulus fratre dejecto ſuccedit.*
66	*Q. Cæcilius Metellus in Cretam mittitur.* 3.7	684	*Lucullus Niſibin capit.* *Triarius Mithridatem vincit.*
65	*Pompeio bellum Piraticum decernitur.* 3.6	685	*Mithridates Triarium ingenti clade afficit.* *Cicero præturam petit.*
64	*Pompeius contra Mithridatem proficiſcitur.* 3.5 *M. Terentius Varro triumphat de Thracibus.* 3.4	686	*Pompeius Mithridatē nocturno prælio vincit.* 3.5 *Lucullus ob magnificentiam & luxuriam Xerxes togatus appellatur.*
63	*Pompeius in Iberos, Albanos &c. movet.* 3.5	687	*Hyrcanus Ariſtobulum fratrem obſidet Hieroſolymis.*
62	*Proficiſcitur in Syriam.* 3.5.	688	*Cicero conſulatum petit.*
61	*Pompeius Hieroſolymitanum templum intrat.* 3.5 *Catilinæ conjuratio diſcutitur.* 4.1	689	*Mithridates moritur.* 3.5 *Auguſtus Cæſar naſcitur.* *Iulius Cæſar fit Pontifex Maximus.*

Me- *Lu-*

Biblioteca de Galicia

Anni ante nat. Chr.		Anni ab Vrb. Cond.	
			Lucullus triumphat.
60	*Metellus Creticus appellatur.* 3.7	690	*P. Clodius uxorem Cæſaris violat.* *Helvetii de invadenda Gallia deliberant.* 3.10
57	*Iulia Cæſaris filia Pompeio nubit.* 4.2	693	*Meſſala Corvinus orator naſcitur.* *Titus Livius naſcitur.*
56	*Cæſar Helvetios, & Arioviſtum vincit.* 3.10	694	*Cicero exulat.* *Clodius Pompeium inſidiis petit.*
55	*Item Belgas.* 3.10	695	*Cicero redit.*
54	*Et Venetos.* 3.10	696	*Orationem habet pro Sextio &c.*
53	*Rhenum tranſit.* 3.10 *In Britanniam trajicit.* 3.10	697	*Gabinius Ptolemæum regno pulſum reſtituit.* *Alexander Ariſtobuli filius Iudæam ſubigere tentat. fruſtra.*
52	*M. Craſſus in Parthos movet.* 3.11 *Cæſar iterum in Britanniam trajicit.* 3.10	698	*Gabinius Nabathæos vincit.* *Romam reverſus accuſatur primum a Cicerone, mox defenditur, damnatur tamen.*
51	*M. Craſſus interficitur.* 3.11 *Iulia Pompeii conjux moritur.* 4.2	699	*Caſſius ſuperſtites cladis Craſſianæ in Syria colligit.* 3.11

Cæ- *La-*

Biblioteca de Galicia

Anni ante nat. Chr.		Anni ab Vrb. Cond.	
	Cæſar ponte facto Rhenum penetrat. 3.10		*Labienus Cæſaris legatus Treviros vincit.* *Cicero creatur Augur.* *Clodius occiditur a Milone.*
50	*Cæſar media hieme in Galliam redit.* 3.10 *Cæſari conceditur abſenti petere conſulatum.* 4.2	700	*Lucretius poeta per furorem manus ſibi infert.* *Cicero libros ſcribit de finibus.*
49	*Cæſar conſulatum more majorum petere jubetur.* 4.2	701	*Cicero in provinciam Ciliciam proficiſcitur.* *Cenſa civium capita* 320000.
47	*Cæſar Brundiſii Pompeium obſidet.* 4.2	703	*Scribonius Curio Siciliam occupat pro Cæſare.* 4.2 *Occiditur in Afica.* 4.2
46	*Cæſar Pompeium vincit.*	704	*M. Cælius & Milo occiduntur.*
45	*Et Ægyptios.* 4.2.	705	*Cicero Cæſari obviam progreditur.*
44	*Item Iubam regem & Scipionem.* 4.2 *Cæſar triumphat.* 4.2 *Creatur dictator perpetuus.* 4.2	706	*Cicero orationes habet ad Cæſarem pro M. Marcello, & Q. Ligario.* *Herodes Galilææ præficitur ab Antipatro patre.*

Cæ- L C.Ca-

Biblioteca de Galicia

Anni ante nat. Chr.		Anni ab Vrb. Cond.	
	Cæſar ad Mundam Pompeii liberos vincit. 4.2	707	*C. Caninius in paucas horas Coſ. fit.*
42	*Interficitur.* 4.2 *Amneſtia decernitur.* 4.7	708	*Octavius Romam venit.* *Sex. Pompeius bona paterna repetit.* 4.3
41	*Brutus & Caſſius in provincias ſuas abeunt.* 4.7. *Cæſar Octavianus Antonium ab obſidione Mutinæ repellit.* 4.4 *Triumviratus Cæſaris, Antonii & Lepidi.* 4.6 *Cicero occiditur.* 4.6	709	*C. Trebonius unus ex percuſſoribus Cæſaris a Dolabella interficitur.* *Caſſius Iudæam ſpoliat.* *Ouidius naſcitur.* *Antipater Herodis pater interficitur.*
40	*Caſſius & Brutus pereunt.* 4.7	710	*Sextus Pompeius Siciliam occupat.* 4.8.
39	*L. Antonius Coſ. obſidetur ab Auguſto Peruſiæ.* 4.5	711	*Pacorus Hieroſolymam occupat.* *Antigonus patruo Hyrcano auriculas præcidit, ne receptum haberet ad pontificatum.*
36	*Ventidius Pacorum occidit.* 4.9 *Bellum cum Sex. Pompeio exoritur.* 4.8.	714	*Aſinius Pollio Dalmatas vincit* 4.12 *Auguſtus Liviam ducit.*

Hero-

Biblioteca de Galicia

Anni ante nat. Chr.		Anni ab Vrb. Cond.	
			Herodes Hieroſolymam capit. *M. Vipſanius Agrippa Gallos vincit*
34	*Pompeius Sicilia pellitur.* 4.8 *Antonius rem male gerit in Parthis.* 4.10	716	*Lepidus triumvir ab Auguſto omni potentia exuitur.* *Hyrcanus qui hactenus apud Parthos commoratus erat, ad Herodem venit.*
33	*Sex. Pompeius occiditur.* 4.8	717	*Pannonii vincuntur.* 4.12
32	*Octavius vulneratur in Illyriis.* 4.12	718	*Antonius Artavaſdem Armeniæ regem dolo irretitum capit.* *Salluſtius moritur.*
30	*Bellum civile inter Cæſarem & Antonium.* 4.11	720	*Herodes cum Arabibus bellum gerit.* *Atticus amicus Ciceronis moritur.*
29	*Pugna Actiaca.* 4.11	721	*Agrippa Bogudem Mauritaniæ regem occidit.*
28	*Antonius & Cleopatra ſe perimunt.* 3.11	722	*Catullus poëta moritur.* *Ægyptus provincia facta per Equites Rom. adminiſtratur.*
27	*M. Craſſus Myſos vincit.* 3.12	723	*Auguſtus triumphat.* *Senatum purgat.*

Biblioteca de Galicia

Anni ante nat. Chr.		Anni ab Vrb. Cond.	
25	*Octavius appellatur Auguſtus.* 3.12	725	*Herodes Mariamnem conjugem ſuam occidit.*
24	*Auguſtus Cantabros bello petit.* 4.12 *His poſt quinquennium perdomitis, tota deniq; pacatur Hiſpania, cum in ea dimicatum eſſet Romanis per annos* CC *circiter.* 2.17	726	*Cornelius Gallus poëta, præſes Ægypti mortem ſibi conſciſcit.* *Herodes Alexandram ſocrum interficit.*
23	*C. Antiſtius Cantabros vincit.* 4.12 *Templũ Iani clauditur.* 4.12	727	*Terentius Varro Salaſſos vincit.* *M. Vinicius Germanos ſuperat.*
20	*Cantabri ſemetipſos perimunt.* 4.12	730	*Pantheon ab Agrippa ædificatur.* *Virgilius moritur.*
17	*Indorum legatio ad Auguſtum venit.* 4.12 *Parthi ſigna reddunt.* 4.12	733	*Herodes templum inſtaurat.* *Auguſtus Caium & Lucium nepotes adoptat.* *Horatius carmen ſæculare ſcribit.*
13	*Druſus Rhætos vincit.* 4.12	737	*Cyzicenis libertas redditur.* *Druſus Friſios ſubigit.*
9	*L. Piſo Thracas vincit.* 4.12	741	*Druſus Rheno & Lupia transmiſſis, ad Viſurgim uſque procedit.*

Dru- *Clau-*

Biblioteca de Galicia

Anni ante nat. Chr.		Anni ab Vrb. Cond.	
8	*Druſus Cattos & Sicambros ſuperat.* 4. 12	742	*Claudius imperator naſcitur.* *Tiberius Iuliam Auguſti filiam uxorem ducit.*
7	*Druſus mortuus Germanici cognomine honeſtatur.* 4. 12	743	*Tiberius Dalmatas & Pannonios ſubigit.* *Herodes filios ſuos interficit.*
Añi poſt n.C.		750	*Ieſus Chriſtus naſcitur. Herodes moritur.*
2	*C. Iulius Cæſar Coſ. vulneratur in Armenia.* 4.12	752	*Tiberius ex ſeceſſu Rhodienſi Romam redit.*
3	*Lucius Cæſar moritur.* 4.12. *Cn. Cornelius Lentulus Coſſus Gætulos vincit.* 4.12	753	*Aſconius Padianus floret.* *Athenodorus philoſophus Stoicus floret.* *Tiberius in Germania res gerit.*
10	*Quinctilius Varus occiditur à Germanis.* 4.12	760	*Pannonii rebellant ducibus Batonibus.*

Biblioteca de Galicia

EPILOGVS CHRONOLOGIAE.

Atque hæc Chronologica ex accuratiſſimis temporum & annalium ſcriptoribus adjecimus, ut eſſent unde quæ prius, quæve poſterius eorum quæ ab hoc auctore memorantur, geſta ſint, citra laborem cognoſceres. Addidimus autem ex alienis quoque hiſtoriis, ſacris præcipue, notiſſima quæque, ut ad aliquod inſtar ſynchroniſmi memoria certius confirmaretur: Ea quidem quæ eodem tempore evenerunt, ſtatim à numerorum ſuorum regione, alia inter id ſpatium, quo geſta ſunt añorum numero non accurate ſignato. Tempora autem ipſa, ad annos ante natum Salvatorem, item ab Vrbe condita retulimus: qui tamen aliquot fere menſibus diſcrepant, quin & ipſe conditæ Vrbis annus controvertitur. Sed hæc non utique magnum, in hoc propoſito, quo rerum apices non exquirimus, impedimentum adferent. Sicut nec iſtud quod æra Chriſtiana non plane reſpondet receptæ conſuetudini.

Finis Chronologiæ.

Biblioteca de Galicia

AD FLORVM VARIARUM LECTIONUM LIBELLVS.

Collectus ex notis Gruteri, Salmaſii, Vineti, & Editionibus.

Notæ citatarum Editionum abbreviatæ ſic legendæ:

Naz. Nazarianus Codex, qui &
Pal. pr. Palatinus primus Manuſcriptus.
Pal. ſec. Palatinus ſecundus Manuſcriptus.
Pal. tert. Palatinus tertius Manuſcriptus.
Pall. Palatini.
Mſ. Manuſcriptus.
Mſs. Manuſcripti.
O. Omnes.
Iorn. Iornandes, & ejus Manuſcripti.
I. Impreſſi.
e. v. aut *v. e.* Editio vetus, vetus Editio, qua uſus eſt Gruterus.
q. I. quidam Impreſſi.
al. alii.

Biblioteca de Galicia

Ciſra prior paginam, proximæ lineas paginæ indicant.

PROOEMIVM.

1.1,2. In Cæſ. *v. e.* uſque Cæſ.
1.6. Ita late. *Pal. ſec.* ita enim ubique. *tert.* & *e.v.* ita enim late ubique nam tot labor. *Naz.* quod in labor. *videantur Pall.* viderentur.
1.11. quum præc. hoc quoque ſicut cætera operæ. *Naz.* quum ſi præc. hoc quoque operæ.
1.14 abrumpit. *Mſ.* obrumpit.
1.17. ad admirationem. *q. I.* in admirationem. *al.* admirationum.
2.3. ipſam matrem ſuam. *Naz.* ipſam, ann. ipſa.
2.2. ducentos quinquaginta. *Naz.* & *alter Pal.* cccc. *alter* cc.
2.6,7. ducentos quinquaginta. *alter Pal.* cl.
2.8. hoc. *v. e.* huic.
2. 11. Iuventa. *Naz.* juventas. *Pal. ſec.* juventus.
2.11,12. & quædam. *Pal. tert.* & *omittit.*
2.13 haud multo. *v. e.* haud non multo. *al.* aut non multo. *al.* ſunt non multo.
2.16. movet. *Naz.* movit.

LIBER PRIMVS,

CAP. I.

2.13. *à fin.* Marte. *q. I.* à Marte.
2.12. *à fin.* hoc de ſe ſac. grav. conſ. eſt. *q. I.* veſte ſac grav. hoc conſ. eſt.
2.9,8. *à fin.* Tiberinus. *q. I.* Tyberius.
2.8. *à fin.* amnem. *Pal.* agmen.
2.7. *à fin.* ſequuta vagitum uber admovit. I. vag. ſeq ubera adm.
2. *antep* jam bis ſeptima. *v.e.* jam ſeptimus. *Pall.* & *Mſ. O.* jam ſeptima.

3.6.Pa-

Biblioteca de Galicia

3.6. Palatinum. *Mſ.* Palatium.
Ibid. prior. *Iorn.* prius.
3.7. videt. *q. I.* vidit.
3.9. ſanguine & prædæ. *q. I.* ſanguini & prædæ.
3.20. Tuſcique. *Pal.* Tuſcorumque.
3. 21. quid etiam tranſm. *q. I.* quid tranſm. *al.* quid. & tranſm.
3.25,26. præda. *Naz.* prædæ.
3.26. & hæc ſtatim. *Pal. ſec. ac tert.* & ſtatim.
3.31. quam. *q. I.* quæ.
3.34. foro. *Pal. ſec. & q. I.* aditu.
3.35. ut fœdam. *Pall.* ut *omittunt.*
3.36. hinc templum & St. *q. I.* heic templum eſto, inquit, & St. *al.* hic templum eſt St.
4.7. juventus. *q. I.* ut juventus.
Ibid. diviſa. *Mſ.* diſperſa.
4.8. & armis. *q. I.* & in armis.
Ibid. ad ſubita. *Naz.* ut ad ſubita.
Ibid. belli. *Pal. ſec. ac tert. & q. I.* bella.
4.11. repente. *Pall. O.* quum rep.
4.12. Capreæ. *Pal. pr. & ſec.* Capræ.
4.15,16. cui mox Iulius. *q. I.* cui rei mox Iul. *al.* cui Iul. mox.
4.19. Quirinum in cœlo vocari placitum diis, ita gentium R. p. *q. I.* gentium imperio R. *v. e.* Quir. cœlo vocari, placitum diis ita *&c. Pal. pr.* vocari: placitum deſiſtat gent. *&c. ſec.* placitum, & omnium gent. *&c. ſec.* Quir. cœlo voc. placitum, & ut gent.

CAP. II.

4.13. *a f.* ſuccedit. *q. I.* ſucceſſit.
4.9. *a f.* cæterosque per ſac. *Naz.* cæteraque per ſac. *v. e.* cæteraque ſac.
4.3. *a f.* ſimulactum. *q. I.* ſimilitudinem.

Biblioteca de Galicia

CAP. III.

5.27. *à fin.* exercita. *q. I.* exercitata
5.23. *a fin.* Curatiiſque. *Naz.* Curiatiſque. *Pal. ſec. & tert. & q. I.* Curiatiiſque.
5.21. *a fin.* permiſſa. *I. O.* commiſſa.
5.18. *à fin.* virtutem. *Pal.* virtutes.
5.16. *a fin.* ſic (rarum alias decus) unius. *v. e.* ſic rerum unius. *al.* ſic crarum) unius.
5.10,9. *a fin.* in fide Albanus. *Pal. ſec. & q. I.* in fide manſit Alb.
5.9. *a fin.* miſſi in aux. ex fœd. *Naz. & Iorn.* miſit in aux. & fœd.
5.7. *a fin.* inclinare ſocios. *Naz.* ſubinclin. ſoc. *Pal.* incl. ſe ſoc. *al.* inclin. ſe ſuos.
5.3. *a fin.* Fufetium. *Pal. ſec. ac tert. & q. I.* Suffetium. *al.* Suffectum.
5.2. *a fin.* currus. *Pal.* currus, funes, *al.* funus.
Ibid. diſtrahit. *Pal.* diſtrahitur. *q. I.* diſtraxit.
5.1. *a fin.* quum prius. *v. e.* prius cum.
6.2. Romam. *Naz.* Romanum.

CAP. IV.

6.8. nepos. *q. I.* nepos ex filia.
6.10. interfluentem. *Iorn.* influentem.

CAP. V.

6.18. *a fin* accipit. *Naz. & Iorn.* accepit.
6.17. *a f.* oriundus. *q. I.* oriundum.
6.14. *a f.* quatenus. *q. I.* quamvis.
6.13. *a f.* Navius. *Pall. O.* Nævius.
Ibid. prohibebat, vir. *Naz.* prohibebatur. *q. I.* prohiberet, *abſque illo* vir.
6.7. *a f.* auguratus. *v. e.* auguriatus.
6.3. *a f* inde quod. *Pal. ſec. ac tert. & q. I.* indeque.
Ibid. inde quod a. c. q. e. triumphatur, togæ p. t. palmatæ. *q. I.* indeque a. c. quattuor equis togæ pictæ tunicæque palmarem.

CAP.

Biblioteca de Galicia

Cap. VI.

7. 1. nam ex. *Pal. tert.* & *q. I.* nam ob ex.
7. 7. quaſi ad tempus. *Naz.* qu. tempus. *Iorn.* qua ſi non temp. *al.* quaſi in tempus.
7. 10. curiis. *Iorn.* decuriis.
7. 13. in tabulas. *q. I.* in tabulis.
7. 14. ac ſic. *I. O.* ac ſi.

Cap. VII.

7. 7. *a fin.* ſup. quæ erud. grav. eſt bonis. *q. I.* ſup. quam crud. grav. eſt bonos.
7. 6. *a fin.* ſævitiam. *Naz.* ſæviti jam. *q. I.* ſævitiam jam.
7. *ult.* Gabiis. *Naz.* Gabios. *Pal. ſec.* à Gabiis
8. 1. recepto. *Naz.* receptos.
8. 3. excutiens. *q. I.* decuſſit.
8. 4. (quæ ſuperbia!) ſic reſpondit. Tamen. *Iorn.* ea ſuperbia ſic reſpondit ut ſenſerat. Tamen.
8. 5. Tamen. *v. e.* Tum.
8. 10. horrendum. *Pall.* horrentius. *Iorn.* horrendius.
8. 11. ædem. *q. I.* ſedem.
8. 13. pulcherrimum. *Iorn.* pulcherrimam.

Cap. VIII.

8. 9. *a f.* ita res. *q. I.* talem res.
8. 1. *a f.* noſſet. *Pal. ſec ac tert.* noſcet. *q. I.* noſceret.

Cap. IX.

9. 14. *a f.* Valerius. *Naz.* & *Iorn.* Horatius.
9. 13. *a f.* ex ſummo. *Iorn.* & *q. I.* ſummo.
9. 12. *a f.* pro concione. *Pal. tert.* & *q. I.* pro libera conc. *q. Mſs* pro concione plana.
9. 3. *a f.* populum. *Pal. tert.* & *q. I.* pop. Rom.
10. 1. tum gloria *q. I.* tum pro gl.
10. 2, 3. quippe cui. *q.* I. quippe cum.
10. 3. gleba nulla, ſed. *Naz.* gl. nulla ſit. *q.* I. gl n. eſſet, ſed.

10. 3. ho-

Biblioteca de Galicia

10.3. hoſtile. *q. I. omittunt.*
10.8. correptis. *q. I.* corruptis.
Ibid. redegerunt. *q. I.* redigeret.

CAP. X.

10.16. *af.* quæ niſi. *Naz.* qui niſi.
Ibid. forent. *Pal.* foret.
10. 11. *af.* fruſtrato c. p. e. ictu tenetur. *q. I.* fruſtratum c. p. e. ictum tuetur.
10.10. *af.* injicit. *Pall.* inicit.
10.9. *af.* geminat. *Pal.* ingeminat.
10.8. *af* virum. *q. I.* vix.
10.5. *af.* viri. *Iorn.* in viris.
Ibid. ſed ne quis ſexus. *Naz.* ſed ne quid ſexus. *Iorn.* Sed ne ſexus alter. *al.* & ne ſexus alter.
11. 3. *af.* expiravit. *Iorn.* expiavit.

CAP. XI.

12.23. *af.* ſignum. *Pall. O.* dignum.
11.20. *af.* Ea denique. *Pal. tert.* eademque. *q. I.* ea demum.
11.17. *af.* dubitavit. *q. I.* dubitarit.
11. 15. *af.* plane. *q. I.* ſane.
11.11. *af.* Algidum. *Iorn.* Alſium.
11.10. *af.* Verulis. *q. I.* Veiis.
11.9. *af.* ſed tr. *q. I.* ſi tr.
11.7. *af.* Carræ. *q. I.* Capreæ. *al.* Taphræ.
11.1. *af.* nomini induerit. *q. I.* nomen ind. *Naz.* nomini induceret.
12.1. Mœnius. *q. I.* mœnibus.
12. 2,3. fuere roſtr. *Naz.* fuere ſolæ roſtr.
12.3. bellum. *Mſ. omittit.*
12.6. L. Quinct. *Pal. & e v.* T. Quinct.
12. 8. Minutii. *Mſs.* Manlii. *al.* Manilii. *al.* Mamili. *al.* Mamilii *al.* Manulii. *Iorn.* Mallii.
12.15. Fidem num. *Pal. pr. & ſec.* fide num. *tert.* fides num.

CAP

CAP. XII.

12.16.*af.* ab Etr. Vei. *Naz.* ab Etr. fuere Vei.
12.12.*af.* trecen. *q. I.* trecenti & ſex.
12.11.*af.* ſignata. *Pal. ſec. ac tert. & q. I.* ſignatur. *v. e.* ſignatum.
12.1.*af.* Eam namque vir. *q. I.* ea namque Furius Camillus vir.
Ibid. ſciebat vict. *q. I.* ſciebat eſſe vict.
13.2. pareretur. *q. I.* pararetur. *al.* paretur.
13.6. Vejentium. *Naz.* Vel.
13.9. urbe remearet. *I.* urbe non remeare.
13.13,14. cujus. *I. O.* ut ejus.
13.16. tunc Vejentes fuere : nunc. *Naz.* tunc vel fuere; nunc. *Pal. ſec.* tunc, nunc.

CAP. XIII.

13.11.*af.* virtutum. *Naz. & q. I.* virtutis. *Pal. ſec.* virtus.
Ibid. illatam. *Pal. ſec omittit.* *Naz.* illatumam.
13.6.*af.* adhoc. *Pal. tert. & e. v.* adhæc. *q. I.* obhoc.
Ibid. perinde armis. *Pal. tert. & q. I.* perinde ac arm.
13.2.*af.* & cingente omnia Oc. *q. I.* cum cingerentur omn. Oc.
14.2,3. Cluſium obſid. *q. I.* Cluſium oppidum obſ. *al.* Cluſium Tuſciæ urbem obſ.
14.5. exinde. *Pal. tert. & q. I.* movent exinde.
14.8. temere. *Pal. tert. & q. I.* Cremeræ.
14.11. Tum igitur, aut nunquam. *Pal. ſec.* tunc ig. haud unquam.
14.12. Iamprimum. *q. I.* Iampridem. *al.* Quamprimum.
14.19. religioſiſſimi. *Pal. ſec. & tert. & e. v.* religioſiſſimum.
14.20. terræ. *Pal. ſec.* terra: *tert.* tecta.
14.24. Albinius. *Pal. ſec. ac. tert.* Albinus. *q. I.* Lucius Albinus.
14.30. Iovem. *Naz. omittit.*

Biblioteca de Galicia

14.36. ſuis. *q. I.* ſillis.
15.4. totam urbem. *v. e.* totam denique vrb.
15.5. manib. exæquant. *q. I.* man. ſolo ex.
15.8. Tandem. *Naz.* & *q. I.* Tamen.
15.18. receſſum. *Pal ſec.* & *e. v.* reditum.
15.21. victis. *q. I.* victos.
15.24. ipſo. *q. I.* pro ipſo.
15.29. & luſtrata. *v. e.* ſed luſtr. *al.* & illuſtrata.
16.3. Pomptino. *q. I.* in Pontino.
16.4. inſidente galeæ ſacra alite. *Pal. ſec.* & *Mſ.* inſequente Gallo ſacro al. *q. I.* inſidente galeæ ſatyria alite.
16.5. Tandem. *Pal. ſec. ac tert.* Tamen. *Iorn.* & *q. I.* Nec non tandem. *Pal. pr.* nec non tamen.
16.8. quæ *I. O.* qui.

CAP. XIV.

16.14. Mure. *Pal. ſec.* & *tert.* & *e. v.* Murena.
16.15. imperii infeſtos. *Pal. tert.* & *q. I.* imperii & magiſtratuum infenſos.
16.17. atque jam amplius. *Pal. pr.* aput quam ampl.

CAP. XVI.

17.30. *af.* ſed quod eſt ſp. *Pal. pr.* ſed eo ſp.
17.22. *af.* Cereriſque. *Mſ.* veneriſque. *q. I.* cæteriſque.
17.19. *af* otia. *Iorn.* & *q. I.* oſtia.
Ibid. amict. *Iorn.* amici.
17.16, 17. *af.* omnium. *Iorn.* cunctorum.
Ibid. Veſuvius. *v. e.* Veſevus.
17.13. *af.* numerata. *Iorn.* numeranda.
Ibid. his region. *Iorn.* & his reg. *q. I.* eis reg.
17.11. *af.* quæris. *Naz.* & *Iorn.* quæras.
Ibid. arg. armis, diſcol. veſt. v. a. a. armatam. *Naz.* arg. armatam miſit diſc. veſt. *v. a.* ambitum.
17.10, 9. *af.* ſi fallac. *q. I.* ſi inſidiarum fall.
17.3. *af.* urbium. *Mſ.* montium.

17.2. *af.*

Biblioteca de Galicia

17.2. *a f.* ipſa Samnio. *q. I.* ipſo Samnio.
18. 2. furculas *I. O.* furcas.
18. 3. Clauſo. *Naz.* Clauſo enim.
18. 13. ſtrictis. *q. I.* ſubjectis.
Ibid. fuit. *Pal.* agit. *al.* adiit. *q. I.* furit.

CAP. XVII.

18.16. *a f.* populus R. cum. *Naz.* populo R. cum. *Pal. ſec.* P. R. bellum cum *tert.* P. Ro. bellum cum.
18.14. *a f.* omnibus. *q. I.* omn. fuit.
18.10. late per Etruriam infeſta. *Naz.* A latere Ethr. infeſtam. *Pal. ſec.* & *tert.* & *q. I.* A latere Ethruria infeſta.
18. 9,8. *a f.* Ciminius. *Naz.* & *Pal. tert.* & *v. e.* Geminius. *ſec.* Geminus. *q. I.* Ceminus.
18.2. *a f.* refert totum iter. *Naz.* & *Pal. tert.* & *e. v.* ref. tum iter. *ſec.* & *q. I.* refert. Tum ſic Fabius. *Iorn.* præfert tutum iter.
19.2. ſuo jure. *Pal. ſec. ac tert.* & *Mſ.* & *q. I.* ſuo more.
19.4. mitterentur. *Naz.* & *Iorn.* jacerentur.

CAP. XVIII.

19. 17. *a f.* Tarentus. *q. I.* Tar. jam. *al.* Tarentum etiam.
19.14. *a f.* mirabili. *Mſ.* mirabilis.
19.13. *a f.* Hadriatici. *Pal. ſec.* Adriaci. *tert.* Adriatici.
19.11. *a f.* dimittit. *Pal. ſec. ac tert.* & *e. v.* mittit.
19.10. *a f.* majus. *q. I.* urbis.
19.7. *a f.* ad remigantem litori Romam claſſem inde vident. *Naz.* ad remigantes litore Romanas claſſes vid. *Pal. ſec.* cum navigantes litore Romanas claſſes vident. *Pal. tert.* quum ad remigantes litore Romanas claſſes videt.
19.5. *a f.* enim. *I. O.* autem.
Ibid. Romani? nec ſatis: aderat. *I. O.* Romani, nec ſatis norant. Aderat.

19.2. *a f.*

Biblioteca de Galicia

19.2.*af.* ex hinc. *Naz.* & *Iorn.* & hinc.
20.9. Frentanæ. *Mſſ.* Ferentaneæ.
Ibid. Obſidius. *Mſſ.* Opſidius. *q. I. omittunt.*
20.11. Actum. *q. I.* Factum.
20.14. odore. *q. I.* colore.
20.18. Minucius. *Mſ.* Numicius.
20.19. proboſcide abſciſſa. *q. I.* promuſcide abſciſſa.
20.22. nec ante. *Naz.* & *e. v.* nec alius.
20.23. cladi. *Pal. ſec.* cladis.
20,24. humero ſaucius in armis ſuis. *Naz.* umeros augius ſin arm. ſuis. *Pal. ſec.* humero ſaucius inermis ſuis. *tert.* in caſtris ſuis.
20.27. ſed tunc. *q. I.* & tunc.
Ibid. ad totam victoriam. *Naz.* tota victoria. *Pal. ſec.* in totam victoriam.
20.31.32. percurrens. *v.e.* currens.
20.33. vindicaret. *q. I.* vindicatura.
21.8. deinde. *Naz.* dein.
Ibid. annixus. *Naz.* adniſus. *Pal. tert.* amiſſus.
21.9. ut in amic. recip. *Pal. tert.* ut facto fœdere in amic. populi Romani recip.
21.11. adprobavit. *q. I.* probavit.
Ibid. alia. *q. I.* alias.
21.15. obtritos. *Pal. ſec.* & *q. I.* obtutos. *Mſſ.* obruptos.
21.26. Qui autem. *q. I.* Quis autem.
21.29,30. regum conſeſſum. *Pal. ſec.* & *q. I.* regnum eſſe confeſſum. *al.* regnum Deum confiterentur.
21.31. quum. *Pall. O.* & *e. v.* quod.
21.32. offerentem. *Pal. tert.* aſſerentem. *I. O.* afferentem.
22.2. virtute, militia. *Naz.* virtutem illi tum, *ſtatimque mutatum* virtutem *in* virtutum. *Pal. tert.* & *e.v.* virtute militum.

Biblioteca de Galicia

22.6. ditionem. *Pal. ſec. ac tert.* deditionem. *q. I.* dedicationem.
22.14. ſed tanta de op. *q. I.* & tanta de op. *al.* & tanta adeo de op.
22.16. enim temere ullus. *q. I.* enim ullus. *al.* enim alius.
22.18. niſi pecora. *Naz.* niſi quaſi pecora.

CAP. XIX.

22.6. *a f.* Qui enim. *q. I.* quid enim.

CAP. XX.

23.1. regionis. *Pal. pr. ac tert.* regionibus.
23.2. incluto. *q. I.* inclyto. *al.* cum inclito.
Ibid. M. Atilio. *Naz.* Maſilio. *al.* Attilio. *al.* Atilio. *Iorn.* Vatilio.

CAP. XXII.

23.16. *a f.* ac ferbuit. *Naz.* & adferbuit. *v. e.* ac viruit. *al.* ac fremuit.
Ibid. Ita quæ inerat, quædam. *q. I.* itaque inerat quædam. *al.* Itaque quædam.
23.10. *a f.* Volerone. *Mſ.* Val. Nerone. *al.* Valerio Nerone.
23.6. *a f.* agros. *Pal.* hortos.
24.1. in capta urbe conſenuit. *q. I.* obſeſſis in c. u. conſuluit.
24.3. æquo. *q. I.* de æquo.

CAP. XXIV.

24.14. *a f.* Secundam in Vrbe med. dec. *q. I.* Secundum in Vrbe dec.

CAP. XXV.

25.1. excitavit. *q. I.* incitavit.
25.2. dignitas. *Pal. ſec. q. I.* indignitas.
Ibid. plebeii. *Naz.* plebes. *Pal. ſec. & tert.* plebs.

CAP. XXVI.

25.29. *a. f.* ut plebeii quoque mag. *Pal. pr. ac ſec.* ut plebes quoque mag. *v. e.* ut plebis. q. m. *al.* ut plebeii mag.

25.27. *a f.*

Biblioteca de Galicia

25.27.*af* Stoloni. hæc quodam. *q. I.* Stolo quodam.

25.25.*af.* ſonum, ignotum p ſ. e. à ſ. ſ. i. irriſa. *q. I.* ſonum irriſa *intermediis omiſſis.*

25.18. *af* tum natalium. *Pal tert.* natal. *v. e.* nunc natal.

25.13.*af* Sp. Caſſium, agraria lege, Mælium largitione ſuſpectum. *q. I.* Caſſium largitione agraria lege ſuſpectum.

25.11, 10.*af.* Spurio quidem ſuppl. *v. e.* Mælio ſuppl.

25.8.*af* Ahala. *q. I.* Hala.

LIBER SECVNDVS.

CAP. I.

26.4. juventas. *q I.* juventa. *al.* juventus.

26.7. Ita. *q. I.* Itaque.

26.10.bellis victoriisque. *q. I.* bellum victorisque.

CAP. II.

26.18.*af.* populus quum. *Tall. O.* populus Rom. quum.

26.13.*af.* abſciſam. *q. I.* abſciſſam.

26.12.*af.* mole. *Naz.* mare & nec mole. *Pal. ſec. & tert. & Mſs. & q. I.* mare.

26 11, 10.*af.* jungenda. *Naz.* jungendum. *Pal.* jungendam.

Ibid. jung. & ad. *q. I.* jung. ad.

Ibid. cont. ſuum. *q. I.* cont. ſuam. *vt & Tal. tert. cui tamen ſuperſcriptum :* ſuum.

26.6.*af.* autem. *q. I.* enim.

27.1. terreſter. *q. I.* terreſtris.

27.3. fretum. *q. I.* fretum tum.

27.17. forma. *Tall. O. & q. I.* fama.

Ibid. illis nauticæ artes. *q. I.* illis plus nauticæ artis.

27.21. aliæ. *Iorn.* validæ.

27.24. & fug. *Iorn.* aut fug.

27.29. Præ.

Biblioteca de Galicia

27.29. Præ. *q. I.* Pro.
Ibid. tanta vict. *Tall. O* tanta hujus vict.
27.30 Aſina Corn *q I.* Corn. Aſina.
27. *antep & pen.* Drepanis *Iorn.& q I.* Drepano.
Ibid. Eryce. *Naz.* Eryco. *Pal.* Eryca.
27. *ult.* Cametinenſium. *Mſ.* Camerinienſ.
28.10,11 Sardiniam. *q. I.* in Sard.
Ibid Corſicam. *q. Mſ* Choſiuram.
Ibid. vbi & ſic Caralæ. *Naz.* Olbiæ hic Baleariæ. *Pal. ſec.* ubi & hic Baleriæ. *tert. & v. e* ubi & hic halenæ *q. I* ubi & hic Caralæ. *Iorn.* Olbiam. ibinteriæ. *Mſ.* Balariæ. *al.* Baleariæ.
28. 16 Punici. *Pal tert. & v.e.* Punico.
28.18. Mannio. *Naz.* Nautrio. *Pall. & q. Mſ.* Naurio *Iorn.* Nario, *q. Mſ.* Nannio.
28.20. Mox ventis. Mox dein deventis, *ſuperſcriptumque,* Denique. *Pal ſec. ac tert. & q. I.* mox de ventis.
28.26. hominibus, ſed. *q. I.* hominibus, modo ſed.
28.31. cecidiſſet. *Mſ. O. & Iorn.* cepiſſet.
28. *pen.* obſidio. *q. I.* obſidione.
Ibid. eſſent. *q. I.* deeſſent.
29.8. calamitatis. *Pal tert. & q. I.* calamitati.
29.11. ne commut. *Naz. & Iorn.* nec commut.
29.21. ut nec amplius eam inſulam concitarent. *Naz.* ut ne a. e. i. concitarent. *ſuperſcriptumque* vo, *tanquam voluiſſet legi* vocitarent. *q. I.* ut ne amplius ea inſula concitaretur. *al.* ut ne amplius ea in inſula concitaretur.
29. 24. ſi gregem. *Naz.* (*ſed à ſecunda manu*) *item reliqui Pal. & v.e.* ac ſi gregem.
29. 25. Appio. *q. I.* Publio.
29.31. Quantus ô tunc. *q. I.* Quamvis Octavo.
29. *ult.* interceptam t. victoriam. *Naz & q. I.* intercepta t. victoria.

30.3. Pro-

Biblioteca de Galicia

30.3. promontoriis. *q.I. omittunt.*
Ibid. fruſtrarentur. *Naz.* fruſtarentur. *q.I. omittunt. al. præferunt* alliſa.
Ibid. & ſic. *q. I. omittunt.*
30.4. Lutatio. *q.I. omittunt.*
30.6. Ægates. *q.I.* Egates.
30. 11. caſtrenſis. *q. I.* caſtrenſi.

CAP. III.

30.14. *af.* Bellum Liguſticum. *Naz.* Bel. Liguricum. *Pal. ſec. ac tert.* de bello Ligurico.
30.8. *af.* nec non & Illyrii. *Mſs.* nec non Ill. *q.I.* nec non & Illyrici.
30 4. *af.* utrique. *q.I.* ita. *al.* itaque.
31.3. Tuti. *q.I.* Tutum.
31.6. eluderent Salyi, Deceates, Oxybii, Euburiates, Ingauni, tandem. *Naz.* eluderet ſaltus, deciateſexubile buriatas incognitas tandem. *v.e.* eluderet ſaltus detrate. buriates ſexule. incognitas tandem. *q. I.* eluderet ſaltus deciates moxubii, euburiates incognitas tand. *al.* eluderent Salyi, Deceates, Oxybii, Euburiates: incognitas t. *Mſs.* eluderet ſaltus buriates deciale loxubile incognitas t. *Iorn.* eluderent ſaltu, viis, latebris Deceates, Oxybii, Euburiates, Inganni tandem.

CAP. IV.

31.15. experimento. *Iorn.* experimentum.
31. 18, 19. ſimile nivibus. *Mſs. & q. I.* ſimile cum nivibus.
31.20. eunt. *q. Mſs.* exeunt.
31.21. Britomaro. *q. Mſs.* Britanico.
31.22. baltea. *q. Mſs.* balteo.
31.24. Arioviſto. *Pal. pr.* Ariovito. *ſec.* Arnovito. *tert. & e.v.* Arioiuſto. *Iorn.* Ariobiſto. *q.I.* Aſtrionico. *Mſs.* Ariovico.
31.11. Viridomaro. *Mſs.* Virdomaro.
Ibid. arma. *Iorn.* opima.

Biblioteca de Galicia

CAP. V.

31.*ult.* Titiumque. *Mſs.* Ticinumque.
32.1.Adriani. *I.O.* Adriatici.
32.2.Teutana. *q.I.* Teuta *al.* Teuca.
32.5. nec gladio. *Pal.pr.& ſec. & e.v.* ne gladio.

CAP. VI.

32.23.*a f.* quadriennii. *Iorn.* quadriennium.
32.18.*a f.* ſit populus qui vicit. *Pal. tert. & e. v.* ſit victor populus.
Ibid. Vrebat.*I.O.* Pudebat. *al.* at utebat. *al.* Aut pudebat.
32.7.*a f.* ablatum mare, captæ inſulæ. *v. e.* ablato mare c.i. *q.I.* ablatum mare, raptæ inſ. *al.* ablato mari, raptis inſulis.
32.16.*a f.* ultionem. *Pal.ſec.ac tert. & e. v.* in ultionem.
32.15.*a f.* morabatur. *Pal.tert. & q.I.* remorabatur.
32.14.*a f.* in cauſſa *q.I* in cauſſam.
Ibid. deleta. *Naz.* delecta.
32.*antep.*ferro, verſa.*q.I* ferro & igne,verſa.
33.4. bellum pacemq; porto:utrum eligitis? Succlamantibus, bellum. Bellum igitur. *Mſs.*Lipſii b.p.p.v.e. cumque ſucclamatum eſſet; utrum vellet daret,bellum igitur. *q.I.* bellum affero & pacem, utrum eligitis? cumque ſucclamatum eſſet, utrum vellet, daret, Bellum igitur. *al.*bellum affero & pacem:utrum eligitis, utrum placet, ſumite. Quumque ſucclamatum eſſet &c.
33.6. mediam curiam. *Naz.* media curia.
33.15. Romani. *Pal ſec. & Mſs. omittunt.*
33.16. Saguntino igne.. *Naz.* ſagu in igne, *moxque emendatum*, Saguntinum igne.
34.7.8.quadraginta. *Iorn.* ſexaginta.
Ibid. denique. *Pall. O. & e. v. omittunt.*
Ibid. quaſi. *Iorn. omittit.*

34.17 ſe-

Biblioteca de Galicia

34.17. ſecundum. q. l. ſecum.

34.25. torrente Vergelli Iorn. & q. l. torrente Vergello. al. torrente Vergilii, al terrore Vergelii.

34.30. Adherbalem. Mſſ. Adarbalem. q. l. Maharbalem.

35.4,5. crederet. v.e. credet.

Ibid. in bullis ſingulisque anulis. q. l. in bullis cingulis atque annulis.

35.10 in deligendis. q. l. intelligendis.

35.30,31 pepulit in Campania. Pal. ſec. repulit à Camp. tert. pepulit à Camp. Iorn. perpulit in Camp. q. l. pepulit, & Camp. al. pepulit è Camp.

35.34,35. Nam hucuſque tot. m.c.ſ.l.d.ſ.d.ſ.R. Pal. ſec. hac omnia omittit.

36.4. hoſtes. Iorn. hoſtis.

36.5. volitarent &c. facerent. Iorn volitaret &c. faceret.

36.8. diviſa q. l. diverſa.

36.16, niſi quod hactenus &c. parceretur. q. l. quid niſi hactenus &c. parceretur?

36.17. illi. Naz. illic.

36.20. morti. q. l. mortis.

36.22. pæne totam. q. l. ſpem pæne tot. al. ſpem tot.

36.35. felicius q. l. facilius.

37.9. ſaltem oculis. Pall. O. Mſſ. & q. l. ſaltem vel oculis.

37.15 Tarentus Naz. Idem Tarentinus. q. l. Tarentinus.

37.18. inde Pall O ille.

37.18,19 Romam q. l. in Romam.

37.20. adminiratione q. l. adminiſtratione.

37.21. ultimos metus. Naz. à manu correctrice, ultimas metas.

35.31.ne-

Biblioteca de Galicia

37. 31. neque cœlo, ſed ab Vrbis ipſius mœnibus & Capitolio ferri videretur. *Iorn. & q. l.* non à cœlo, ſed ab urbis mœ. & Cap. vider.

37. *antep* adoratam. *Pal tert & q. l.* adortam. *al* adhortam. *Iorn.* adornatam.

38. 2. inſederat. *q. Mſſ.* inſiderat.

38. 5 ſector. q. l. emptor

38. 7, 8. Aſdrubal *Pall. O.* ab Hiſpania Aſdr.

38. 12 ultimo ſt angulo. *q. l.* ultimos ſt. angulos.

38. 14 id eſt, in ipſas. *q l.* & in ipſas.

38. 15. Tanto, id eſt omni, qua. *q. l.* tanto qua.

38. 17, 17. inopinanterque. *Iorn.* inopinatumque. *q. l.* inopinantemque.

38. 35, 36 incubantem. *v. e.* incumbentem.

39. 2. ducum maximi. *Naz.* duc. max. duces. *Pal. ſec. ac tert. & e v.* ducum clariſſimi duces.

39. 8 potuiſſe. *q. l.* poſſe.

CAP. VII.

39. 19. *a f* Syria *q. Mſſ.* Aſia.

39. 17. *a f* quondam. *v. e.* omittit.

39. 13. *a f* ſpectatione. *q. l.* exſpectatione.

40. 3. qui navibus à mari *l. O.* quibus à mari.

40. 9. mortem. *Iorn. & q. l.* morem.

40. 10. Chaonum. *Pall & v. e.* Achaonum.

40. 11. Aoumque amnem. *Pal. pr* Dumque omnem. *ſec. ac tert. & q. l.* Indumque amnem. *v. e.* Nidumque amnem *al.* Pindumque amnem. *Iorn.* Savum amnem.

40. 11, 12 id eſt, ipſa *l. O.* & ipſa.

40. 13. auſus *v. e omittit.*

40. 18, 19 Lacedæmona. *Pal. tert.* Lacedæmonia. *q. l.* Lacedæmoniam.

CAP. VIII.

41. 14. illinc. *Pal ſec. & tert. & e. v. omittunt.*

41. 19, 20. id eſt, ſi Aſiæ. *Mſ.* id eſt, ſi ſe Aſiæ, *q. l.* ſi Aſiæ.

41. 26, 27.

Biblioteca de Galicia

41.26,27. maximus regum, contentus fortiter indixiſſe bellum. *Mſ. Lipſ.* m. r. c onventus f. i. b. *q. I.* m. regum conventus; Fortiter indicto bello.
42.4. nuncio. *q. I.* initio.
42.5. Tum. *q. I.* Tam.
42.8. Statim & è veſtigio. *q. Mſſ.* ſt. & ex veſt. *q. I.* ſtatim è veſt. *al.* ſtatim & eveſtigio.
42.11. Regilo. *Mſ.* Regillio.
Ibid. adremigantibus. *Pal. tert. & q. I.* ad remigantibus. *al.* à remig.
42.14. Themiſtoclem. *Pall. O. & v. e. ac q. I.* Alcibiadem.
42.21. conſoderat. *q. Mſſ.* conſiderat.
42.27. felicitate. *q. I.* facilitate.

CAP. IX.

42.*pen.* Syriatico. *I. O.* Syriaco.
Ibid. ut debebat. *Pal. pr. & ſec.* & debebat.

CAP. X.

43.13. & initia. *Pal. ſec. ac tert. & e. v. omittunt* &.
43.19. Apulo. *Pal. tert.* Appulo. *q. I.* Æpulo.
43.20. & capitis errore lapſaret. *Naz.* & cap. & jactaret errore lapſaret, *ſuperſcriptumque deinde*, & cap. jactatus errore lapſaret.

CAP. XI.

43.10,9. *af.* An fuiſſent, an cupidus triumphi Manlius eos. *Naz.* an fuiſſet cupidus tr. M. an eos. *Pal. ſec.* an fuiſſet cupidior tr. M. an eos.
43.9. *af.* Syriatici. *I. O.* Syriaci.
43.7. *af.* non approbavit. *q. I.* non approbavit Senatus.
43.5. *af.* mixta, & adulteratæ rel. *Naz. & q. I.* mixta & adulterata eſt, rel.
43.4. *af.* qui. *Pal. ſec. & q. I.* quibus.
44.3,4. quos Toloſtobogi Tectoſagique jam inſede-

ſederant. *Pal.ſec.* Solos Tologiorum tectos ſagatiam inſiderant. *tert.* Soloſtogiorum tecto ſagacia inſiderant. *v.e.* ſolo ſtologiorum tecto ſaciani inſederant. *q. I.* ſoloſtologiorum tectoſagiam inſederant. *Iorn.* Coloſob egitOlympum tectos agimagaba inſederant.

44.4,5. Vtrique. *Iorn. & q. I.* vtrinque.

Ibid. offocandas. *Pal. ſec. & q. I.* effocandas. *Iorn.* offucandas.

44.8. Orgiagontis regis uxor. *Iorn.* Orgiacontis Vxor.

CAP. XII.

44.14,13. *af.* Vir. Thracum; ferociam Thracum diſciplina Macedonum temperaverunt. *q. I.* viribus Thracum, diſciplinam Mac. temp. *al.* tentavere.

44.11. *af.* ſummo. *q. I.* de ſummo.

44.5. *af.* Aſtrudem. *Pal. ſec. ac tert.* Aſtumidam. *Mſs.* Aſtundem. *v. e.* Aſtundam.

44.3. *af.* invia, acceſſit; regemque. *Pal. ſec.* invia via acceſſit: regemque. *q. I.* invia, acceſſit via: regemque.

45.4. deprenſa. *q. I.* depreſſa.

45.5,6. alia minatus, alia irr. *Pal. ſec. ac tert. & e. v.* alias eminatus, alias irr. *al.* alias minatus, alias irr.

45.6. adeo. *q. I.* eo.

45.18. recepit. *Mſs. Lipſii*, receperat.

Ibid. conviviis. *q. I.* in conviviis.

45.28. perceperat. *Pal. ſec. & q. I.* præceperat.

CAP. XIII.

46.4. Scordam. *Pal. tert. & v. e.* Leſcordam. *al.* Loſcordam.

CAP. XIV.

46. *antep.* in malis. *Pal. ſec. & I. q.* in malis ſuis.

Biblioteca de Galicia

CAP. XV.

47.1,2. exiguum. *q. I.* exig. fuit.

47.2. patratum. *Pal. ſec.* paratum. *tert. & e. v.* peractum.

47.5. maximum ev. *q. I.* maximo ev.

47.12. territaret. *Pal. ſec. ac tert. & e. v.* territabat.

48.1. officinis. *Pal. ſec. ac tert.* officinas.

48.31. urbs. *Mſſ. omittunt.*

48. *ult.* triumphus. *q. I.* triumphis.

CAP. XVI.

49.10. tum maxime. *q. I.* cui tum maxime.

Ibid. Macedoniam. *Pal. ſec. & q. I.* Macedoniæ.

49.15. (fata rerum!) *Pal. ſec. ac tert.* ô fata rerum! *q. I.* fato rerum.

49.27. permiſtis. *q. Mſſ.* miſtis. *q. I.* peruſtis.

49.28. venæ. *q. I. omittunt.*

CAP. XVII.

50.29. provinciam. *v. e.* urbem.

50.32. ora. *q. I.* oram.

51.5. qui ex Macedonia cognomen meruit, cum & Contrebiam memorabili cepiſſet exemplo, & Nertobriges, maj. *Pal. ſec.* qui ex Macedonia cognomen meruerat, & Celtibericus fieri, cum & Trebiam mem. cep. exemplo, & Nerſobriis maj. *tert.* qui ex Mac. cogn. meruerat, & Celtiberius filius: cum Celtiberiam mem. cep. ex. & Nertobrigibus maj. *q. I.* cui ex Mac. cognomen, meruerat Celtibericus fieri, cum & Contrebiam mem. cep. ex. & Nertobrigis maj. *al.* qui ex Mac. cogn. meruerat & celtibericus fieri, cum & Contr. mem. cep. ex. & verſobrigis maj.

51.9. quum rex fuiſſet. *I. O.* quum à rege fuiſſet.

51.10. Decimus. *q. I.* Decius.

Biblioteca de Galicia

51·21. res ceſſiſſet. *Pal. ſec. & tert. & q. I.* receſſiſſet. *al.* receſſiſſet.

51·22. Salondicus. *Mſs.* Solondicus.

51· *antep.* internicionem. *q. I.* internecionem.

51·*pen.* inſignia. *v. e.* inſignita.

52·1. etiam. *q. I.* eum.

52·2. Pompilio. *Pal. ſec. & e. v.* Popilio. *tert.* cæpione. *q. I.* Servilio.

CAP. XVIII.

52·22,21. *af.* flumen Durium ſita. *Pal. ſec.* flumen Sylata. *tert. & Mſs.* flumen ſituata *v. e.* flumen ſublata. *al.* flumen Durium ſituata.

52·14. *af.* Segulenſes. *q. Mſs. & I.* Sedigenſes. *al.* Segidenſes.

52·10,9. *af.* acceptum *Naz.* receptum.

52·8. *af.* Megara viro. *Pall. O.* Megari victo.

52·5. *af.* Mancinum. hunc. *q. I.* Mancinum aggreſſi ſunt. hunc.

53·23. celiæ. *q. Mſs. & I.* cæliæ. *al.* cœliæ.

Ibid. indigenam. *Pal. tert.* indigeneam. *q. Mſs.* indigena. *al. & I. O.* indigenæ.

53·28. orantes. *Naz.* orante occideret. vbi. *Pal. ſec.* occideret. & ubi. *tert.* occideret. Sed ubi.

53·33. Itaque deplorato exitu. *q. I.* Itaque etiam ex depl.

54·1. Macte fort. *Pall. & I. O.* Macte eſſe fort.

54·3. civitatem! aſſeruit cum. *Pall. & I. O.* civitatem aſſeruit, quum.

CAP. XIX.

54·23·22. *af.* ſæculi. *q. I.* ſæcula.

54·7. *af.* manibus. *v. e. omittit.*

54·6. *af.* Quæ etſi juncta inter. *Naz.* quæ ſi i. i. *q. I.* quæ etſi involuta inter.

54· *antep.* priuſque, ut cœpimus, juſta illa & pia cum exteris gentibus bella memorabimus; ut magn. *q. I.* Priusque, ut c. i. illa memorabimus,

M 2 &

Biblioteca de Galicia

& pia cum e. g. b. ut magn. *al.* priusquam ut cœp. juſta illa memorabimus ut & pia cum ex. gen. bella magn.

CAP. XX.

55.24. *af.* inſimul. *Naz.* inſemel.

55.16. *af.* amiſerit, an. *Naz. & q. I.* amiſerit pop. Romanus, an.

55.11. *af.* cecidit ex. *Pall. O. & e. v.* cæde ex. *q. I.* cædit ex.

55.9. *af.* in exitium. *Naz.* exitium. *Pal. tert.* in exitum.

LIBER TERTIVS.

CAP. I.

56.4. Numidia. *q. I.* Numida.

56.5. fuit in Iug. *q. I.* fuit Iug.

56.8. citra. *q. I.* contra.

56.25. Numidiam. *q. I.* Numidam.

Ibid. immittitur. *q. I.* mittitur.

56.26. peritus. *q. I.* præmonitus.

56.30. Maſſivam. *Mſ.* Maſſilinâ. *q. I.* Maſiniſſam.

Ibid. quod prius. *Naz.* quod primus. *Pal. ſec.* quem prius. *q. I.* quem quod prius.

57.9. jam ſimulata, jam quaſi vera fuga. *Pal. tert. & e. v.* jamque quaſi v. f. *q. I.* jam quaſi ſimulata vera fuga. *al.* tam ſimulata quam v. f.

57.11. popul. non contentus. *Pal. pr.* popul. contemptus. *ſec. & tert. itemq; v. e.* popul. contentus.

57.14. theſauroque. *Pall. O.* theſaurosque.

57.24. inditam. *q. I.* editam.

57.29. acceſſio fieri timet. *q. I.* acceſſionem timet. *al.* acceſſione fieret timet. *al.* acceſſionem fieri timet.

57. *pen.* vidit. *Naz.* vt vidit.

CAP. II.

58.7,8. ſævitum. *Pall. O. & e. v.* venientem.

58.9. per-

58.9. perinde. *q. I.* pervicaci.
Ibid. ingenia. *Pal.pr.& tert. itemque v. e. & q. I.* ingenio. *Pal.ſec.*.ingenium.
58.16. Varusque vict. *Naz.* & *q. I.* Variusque vict. *Pal.ſec.* Varus quoque vict. *I.q.* Varus vict.
Ibid. teſtis. *Pal.tert.* teſtis eſt.
Ibid. Iſaraque. *Pal.pr. & ſec. & q. I.* Iſaura. *Pal. tert.* Iſata. *v.e.* Iſauria.
Ibid. Vindelicus. *Pal. tert.* Vendelicus.
58.17. amnes. *q. I.* amnis.
58.20. Bituitus. *Pal. pr.* Biſuiſus. *ſec. ac tert.* bis victus. *q. I.* bis viſus.
58.25. erexere. *q. I.* extruxere.

CAP. III.

59.1. remigarent. *q. I.* remigrarent.
59.9. Silanus. *q. I.* Syllanus.
59.12. Marius. *Pal ſec.* M. Marius.
Ibid. illi. *q. I.* illo.
59.23. quo, fidem numinũ! *Pall. O. & e. v. aliæque*, qua, fide numinum. *Pal.pr.* quaſi de numinum.
59.27, 28. aucta. *q. I.* acta.
59.33. Theutobocchus. *Pall.* Teutobocus.
59. *antep.* tranſilire. *q. I.* tranſire.
60.1. ſuper. *Pal. ſec. & tert. & e. v.* inter.
Ibid. ipſa. *Pall O. & e. v.* ſua.
59.5. Ateſim. *Pal. pr. ac tert.* Ad hoſtes in. *Pal. ſec.* At hoſtes in.
60.15. eſt. Iam diem. *Naz.* eſt; venere illi quam & in barbaris multa veſtigia, diem.
60.17. Raudium. *Pal. tert.* Kandium. *q. I.* Claudium.
Ibid. procurrere. *q. I.* concurrere.
Ibid. millia inde ſexaginta ceciderunt; hinc trecentis minus. *Pal. pr. ad oram, ut & Mſ. pro* ſexaginta *habent* XL. *Pall. tert.* hinc tercentis minus. *v.e.* mil. inde LX. cæciderunt, hinc tre-

Biblioteca de Galicia

centi minus. *al.* mill. inde ad ſex. ceciderunt: hinc tertio minus.

60.30,31. perinde ſpecioſa. *Pal. tert. & e.v.* perinde ſpecioſior. *q. I.* perinde plus ſpecioſa.

61.1. Boiorix. *Pal. pr. ac ſec. & Mſſ.* Beleris. *I.O.* Beleus.

61.3. ſubſidio. *Naz. & q. I.* in ſubſid.

Ibid. quid inſignius. *q. I.* quidque in ſign.

CAP. IV.

61.16. *a f.* ſi diis. *Pal. tert. & q. I.* ſic diis.

61.8. *a f.* ſanguinem humanum. *q. I.* ſanguine humano.

61.7. *a f.* cujuſquemodi. *q. I.* cujuſmodi. *al.* ejuſmodi. *al.* & hujuſmodi.

61. *ult.* (ſimile prodigio) *Pall. & I. O.* ſimili prodigio.

62.5. per perfidum. *Pal. ſec. ac tert. & q. I.* perfidum. *al.* per perſtrictum.

CAP. V.

62.16. *a f.* Æetas. *Pal. pr.* Aëtas. *ſec ac tert. item Mſ. Bongarſii & e. v.* Ethas. *Mſſ.* Etbas. *q. I.* Atheas.

62.14. *a f.* decem & ſeptem. *Pall. O. Mſſ. & e.v.* quatuordecim.

62.7 *a f.* animis. *q. I.* animus.

62. *antep.* oſtentabant. *q. I.* oſtendebant.

63.3. deinde. *Naz.* inde.

63.4. cunctanter. *q. I.* conſtanter.

63.7. edicto, quum omnes. *Naz.* ed. ut o.

63.13. pro nobis ſtetit, cæterum. *q. I.* pro nob. firmius ſtetit cæteris. *al.* pro nob. firmius ſtetit. Cæterum.

63.21. compulit. Mox. *q. I.* compulit, ſic illos quoque ante, mox.

Ibid. ſubruto. *q. I.* ſubrupto.

63.22. muris, poſtquam. *Pall. O. & e. v.* muris munitum, poſtquam,

Biblioteca de Galicia

63.28. ipſum. *Naz.* ipſam.

63.29. debellatum. *Naz.* debellata. *q. I.* debellatum etiam.

64.2. raptam. *q. I.* captam.

64.14. piſtrix. *Naz.* Iſtrix.

64.15. 16. regem fames, & ex fame. *Naz.* regem ex fame. *Al. O. Mſſ. & I.* regem, & ex fame.

64. 18. Æſapus. *q. I.* Eſopus. *al.* Aſopus.

64.21. moraretur. *Pall. O. & e. v.* morarentur.

Ibid. felicior. *q. I.* infelicior.

64.29. malis. *Pal.* magis.

Ibid. augebatur. *q. I.* angebatur.

65.3. quanta felicitas. *Pal. ſec. ac tert.* quantas felicitates.

65.13. Siciliæ. *q. I.* Ciliciæ.

65.14. mox ſubruto Pyræei porta. *Mſſ. omittunt.*

65.17. tantum. *Pall.* tamen.

65.20,21. rebelles. *Pall. O.* rebellis.

65.23. ipſo. *q. I.* in ipſo.

65.25. ſtellis. *q. I.* ſtellas.

65.29. Arthocen. *Pal. pr. & ſec.* Adartocen. *tert. Mſſ. & e. v.* Adarthocena.

65. *pen.* quid. *Naz.* quod.

65. *ult.* Hieroſolymam. *q. I.* Hieroſolyma.

66.3. vitem cœlo. *Naz.* uti ſcœlo. *al. O.* uti cœlo.

66.5. quia. *Pal. ſec.* qui.

Ibid. renovabat. *q. I.* renuebat.

CAP. VI.

66.12. *af.* Pyræeum &c. *Mſſ. & Pall. O. præter tert. omittunt.*

Ibid. quod. *q. I.* quem.

66. 9. *af.* myoparonas. *q. I.* & myoparonas.

67.3. ille quoque ante felix, dignus nunc vict. *q. I.* ſic felix ille & dign. vict.

67.5. facta. *Pal. ſec. & q. I.* factus.

67. 11,12. Gratilius. *q. I.* Gratillius.

Biblioteca de Galicia

67.11,12. Liguſticum. *Mſ.* Liguſtinum.
67.17. Ponticum ; Pamphylium Metellus; Aſiat. *Pall.* Ponticum & Pamphylium: Metellus Aſiat.
67.19. portam. *q. I.* portum.
67.20. obſervavit. *Pal. tert. & q. I.* obſeravit.
67.27. ad primum. *q. I.* primum.
67.31. alias. *Naz.* alia.
67.33. idque proſpectum. *Pal. ſec.* idque repertum. *tertio ſuperſcriptum* , idque re perſpectum.
67. *penult.* agris. *Pal. tert.* agris quaſi aquis. *v. e.* aquis.
68.2. mirere. *Pall. O.* mirer.

CAP. VII.

68.21. Sydoneam. *I. O.* Cydonam.
68.26. inclitus. *Naz. & q. I.* irritus. *al.* irriſus.
68.28. victisque &c. *Pal. tert. & e. v. totam iſtam periodum omittunt.*
Ibid. & Panare Cydoneæ. *Pal.* Panace , Cydoce. *I. O.* & Panare Cydonæ.

CAP. IX.

69.8. *af.* regebat. Sed. *Naz. & q. I.* regebat : &c.

CAP. X.

70.1. reliqua. *Pal. ſec. & e. v.* reliquias. *Pal. tert.* reliquas.
70.8. ſedes. *Pall. O. & e. v.* ſedem.
70.13. paſtor. *q. I* paſtorum.
Ibid. longeque. *Pal. ſec. ac tert. & Mſ. & q. I.* longe.
70.17. in fugam. *q. I.* in fuga.
70.27. Morini. *Mſ. & q. I.* mora.
70.29. Induciomarus. *Mſ.* Inductiomarus. *q. I.* Indutiomarus.
71.2. Cottam. *Pal.* Lucium Cottam.
71.8. Hædui. *Pal. pr.* Hæcavi. *ſec.* Heccani. *q. Mſ.* eccani. *al.* heccavi. *al.* hæc avi. *q. I.* ſequani. *al.* hæc avide.

71.9. Ario-

Biblioteca de Galicia

71.9. Arioviſti ſup. *Naz.* & *I.* Arioviſti regis ſup.
71.15. in principiis. *v.e.* principibus.
71.19. teſtudine. *q.I.* veluti teſt.
71.22. Tenčteri. *q.I.* Centenari. *al.* centenarii.
71.23. ultro. *q. I.* ultra.
Ibid. Moſulam. *Pall. O.* & *Mſt.* & *e.v.* Maſſiliam. *ſed Pal. tert. à prima manu*, Moſellam.
71.32. qui. *q. I.* quum.
71.34. hic Romanis. *Pal. tert.* Rom. hic. *pr.* & *ſec.* hic Romanus.
71.35,36. Britanniam tranſit. *Pall. O.* & *I.* Britanniam petit. in Brit. tranſit.
72.8. admodum. *Naz.* & *q. I. omittunt.*
72.9. eoſdemque *q.I.* eos denique.
72.10. ſequutus in ſilvas. *Pal. ſec.* & *e. v.* ſequutus inſulas. *Pal. tert.* ſecutus ſilvas.
72.11. Cavelanis. *Pall. O.* & *q. Mſſ.* Cavelianis. *Mſs.* Callidonianis. *al.* Cavelianum. *al.* Caſſivellaunum.
72.17. Biturigas. *Mſs.* Bituricas. *q. I.* byturigas.
72.18. Carnutas. *Mſ.* Carnuitas.
72.19.20. etiam quaſi terrore. *Pal. tert.* & *e. v.* nomine atque terrore etiam quaſi. *q. I.* nomine & quaſi terrore. *al.* terrori.
Ibid. Vercingentorix. *q. Mſs.* Vergirgentoris. *al.* Vergingetorix. *q. I.* Vergingetoris.
72.21. comitialibus. *Pal. pr.* & *tert.* & *e.v.* conciliabulis. *Pal. ſec.* concilialibus.
72.26. feliciſſimæ. *Pal. pr.* feliciſſime.
Ibid. temeritatis? *Pall. O.* temeritatis.
72.28. emerſus. *I. O.* emenſus.
Ibid. & ex. *q. I.* ex.
72.31. Avaricum. *Mſs. O.* Alvaricum.
72. *ult.* octoginta millia muro. *Naz.* cum miſite, muro.

Biblioteca de Galicia

73.1. defenderent. *Pal. ſec. ac tert.* defenderit.
73.3. ingentique l. *q. I.* ingenti quaſi l.
73.8. tum & phaleras. *Naz.* cum & ph. *Pal. ſec. & tert. omittunt* tum &.

CAP. XI.

73.20. *a f.* Adverſis. *q. I.* Adverſa.
73.11. *a f.* fœderum, Syllaque. *q. I.* fœd. cum Syllaque.
Ibid. Regiis. *q. I.* Regis.
73.4. *a f.* Mezeræ. *Pall. & Mſs. O.* Mazaræ.
74.1. ſericeisque. *q. I.* ſericisque.
74.18. ureretur. *q. I.* uteretur.

CAP. XII.

74.4. *a f.* ut claritate. *Pal. pr. & e. v.* & celeritate. *Pal. ſec.* in claritate.
75.8. in Italia ſuæ. *q. I.* Italia ſua.
75.17. luxu. *I. q.* luxus.
75.19. Vnde regnaret i. l. divulſus. *Pal. ſec. ac tert. & q. I.* Vnde regnare i. l. juſſus. *Naz.* Vnde i. l. divulſus. *ubi illud* unde *à recentiori manu eſt.*
75.28. vitia. *q. I.* uſi ea.
75.30. tempeſtas. *q. I.* poteſtas.
75.33. Catil patriæ. *q. I.* Cat. hoſtem patr.

CAP. XIII.

76.6. cauſſàs. *q. I.* cauſſa.
76.14. ageret. *Pal. ſec. & tert.* ageretur.
76.20. in exitium ſuum merces erat. *q. I.* exitium ſuum receſſerat.
76.32. ætate. *Lipſii Mſ. omittit.*

CAP. XIV.

77.1. miſeratus eſt. *Mſs. & I. O. addunt,* ne pop. Rom. gentium victor, orbisque poſſeſſor, laribus ac focis ſuis exularet.
77.10. triumvir. *Pal. tert. & e. v.* triumviratus.

Biblioteca de Galicia

CAP. XV.

77.9.*aſ*.tribunatu,plebe ſecunda volitaret:obrog. a. l. ſuis Min. tribuno, fretus. *Pal. tert.* & *e. v.* tribunatu fretus *omiſsis intermediis*.

Ibid. obrogare. *q. I.* abrogare.

77.6.5. *aſ.* pulſus. *Pal. pr. à ſecunda manu, item tert.* & *e. v.* depulſus.

CAP. XVI.

78.5. Annio. *Naz.* Anio.

78.8. adoptabat. *q. I.* adoptat.

78.11. ver. jur. *q. I.* ver. ſua jur.

78.24. inde, Capitolium. *q. I.* inde in Cap.

78.26. degreſſus. *q. I.* digreſſus.

Ibid. fact. receptus in curiam aggreſſus eſt. *Pal. tert.* fact. rec. i. cur. regreſſus eſt. *v. e.* fact. in curiam aggreſſus eſt. *al.* fact. receptus in curiam eſt.

CAP. XVII.

79.3. ne. *I.* nec.

Ibid. illius. *e. v.* illa.

79.6. Gracchi. *al. O.* Caii Gracchi.

Ibid. fortunaſque principum. *q. I.* fortunaſque patrum, vitaſque princ.

79.10. peculab antur. *I.* pecularentur.

79.16. *aſ.* elegit. *Pal. tert.* & *e. v.* abegit. *al.* eligit *al.* egit. *Pal.* delegit.

79.7. *aſ.* in ora. *q. I.* & in ora.

CAP. XVIII.

80.1. Sociale. *q. I.* Bellum quod adverſus ſocios geſtum eſt, ſociale.

80.8. jus civitatis, quam. *q. I.* Tuſciæ civitates, quas

80.15.14. *aſ.* Popedius Marſos & Latinos Afranius, Vmbros totus Senatus & conſules; Samnium Lucaniamque. *q. I.* Pop. Marſos & etiam Latinos. Afranius Vmbros, tot. ſen. & conſules Samnium, Lucan.

80.10. *aſ.*

Biblioteca de Galicia

80.10. *af.* Corſinio. *q. Mß.* confinio.
81.5. reſeratæ. *Pal. pr.* reſerat. *ſec.* Roſerata. *tert.* Reſerata. *Mß.* res erat à.
Ibid. Nuceria. *Pal tert.* Luceria.
Ibid. Picentia *q. I.* Pimentia. *al.* Picentii.
81.4. cædibus, ferro. *Mſs.* cædibusque ferro.

CAP. XIX.

81.6. latifundiis. *Mſs. & q. I.* late fundis.
Ibid. civ. Romanorum. *Naz.* civ. Romanorum Latinorum. *I.* civ. Latinorum.
81. *ult.* Comas. *q. I.* ceremonias.
82.7. ſexaginta. *Pal. tert. & q. I.* quadraginta.
82.10. Quin illud quoque (ultimum belli dedecus) capta. *q. I.* Illud quoque in ult. bel. dedecus, capta. *al.* Quin illud q. in ult. bell. dedecus caſtra.
82.13. fugitivarios retrahi. *q. I.* fugitivos diſtrahi.
82.22. ſervi. *q. I.* à ſervis.
82. *ult.* metu, voluntariam. *Naz.* metu ac voluntariam. *extrema litera punctis notata, quaſi delenda. Pal. ſec. ac tert. & q. I.* metui voluntariam.
83.2. circa depreh. *Pall. O. item v. c. & al.* circa ad depre.

CAP. XX.

83.20. *af.* triginta. *q. I.* ſeptuaginta.
Ibid. haud. *al. O.* aut.
Ibid. viris. *Pal. ſec.* ludis.
83.19. *af.* ad vexillum vocatis. *Naz.* ad vexillum ad auxilium voc. *v. c.* ad aux. voc. *al.* ad vex. & ad aux. voc.
83.16. *af.* jam vindicare vol. *Pal. pr. à recentiori manu,* quin jam vind., *v. c.* jam vindicare vol. *al.* jam vindicari etiam vol.
Ibid. harena. *al. O.* ara.
83.14. *af.* viigineis. *Mſs.* vitineis. *Pal.* vixinis. *al.* vixineis.

Biblioteca de Galicia

83.12. *af.* Invio. *Pall. & q. I.* in uno.
83.11,10. *af.* Coram *Mſ.* Choram. *q. I.* Thoram.
84.1. ille de. *v.e.* ille ſed de.
84.9. percecidit. *q. I.* cecidit.
84.16. Bruttium. *Naz.* Brittium.
Ibid. cluſi. *Pal. ſec.* ac *tert.* clauſi. *q. I.* occluſi.

CAP. XXI.

84.9,8. *af.* jam ut ipſe *q. I.* ut jam ipſe.
85.3. magis. *q. I.* majore.
85.14,15. infudit. *Pal. pr. & ſec.* infundit.
Ibid. conſulto. *q. I.* ſubito.
85.19. Pœnos quoque, Gallos. *Pal. tert.* Pœnos, quæque Gallos.
85.20. Tum. *Pal. pr. & q. I.* Cum.
85.23. exemit. *Naz.* eximit.
85.5. *af.* horrificaverant. *Pal. ſec. Mſs. & I.* honorificaverant.
86.8. ad principum. *q. I.* in princ.
86.12. Cæſar & Fimbria. *Pal. ſec.* Cæſi à funebria. *tert.* Cæſi à Fimbria.
86.13. trucidantur. *Pal. tert.* trucidatur.
86.18. Anchatius. *q. I.* Arcarius.
86.24. & Norbano Quinto. *I. O.* Norbanoque.
86.5. *af.* & ſtatim. *q. I.* & ibi ſtatim.
87.3. Nam Q. Mucius Scau. *Pal. pr. & q. I.* nam cum Muc. Sc. *Pal. ſec.* nam Q. Sc. *q. I.* namque Q. Muc. Sc.
87.12. nec idem tamen cædium qui bello finis. *Pal. ſec.* nec id. tam. quidem cæd. finis fuit. *q. I.* nec. i. t. c. q. belli finis.
87.13,14. apud Sact. *Pal. pr.* Nec apud Sacr. *ſec.* ſed apud Sacr.
87.25. prætoris, atque Venuleii. *Pal. pr. & tert.* Prætorios atque Venuleios. *ſec.* Prætoris atque Venuleios.
87.26,27. laniatum. *Pall. O.* lancinatum.

87.5. *af.*

Biblioteca de Galicia

87.5. *af.* Florentia. *q.I.* Fluentia.
87.*ult.* ſic. *v.e.* ſed.

CAP. XXII.

88.7. & jam Africæ, jam Bal. *q.I.* & in Africa jam & Bal.
88.10. viro. *q.I.* ubi viro.
88.21. domaverunt. *Pal. ſec. ac tert.* domuerunt. *q.I.* dimicaverunt.
88.22. & Thorius. *Mſs. & Pall. O. item e. v.* ethorius. *q.I.* & cohortes.
88.23. Herculeii. *Pal. pr.* Hirtuleii.
88. *antep.* Oſca, Termes, Tutia. *Pall.* Oſca, Termeſtudia *aut* Oſcater Meſtudia. *q. I.* oſtater meſtudia.

CAP. XXIII.

89.6,5. *af.* inſederant. *q. I.* conſederant.
89.3. *af.* Etruriam. *q. I.* in Etr.
89.2,1. *af.* temere alias. *q. I.* tenuere aliis.

LIBER QVARTVS.

CAP. I.

90.9. videretur optaſſe. Quibus (ô nefas!) ſociis. *q. I.* vid. opt. quibus nefas ſociis. *al.* videtur optaſſe. Quæ omnia quibus (ô nefas!) ſoc.
90.12. Autronii. *q.I.* Antonii.
90.13. cum maxime. *I.* tunc maxime.
90.9. *af.* parricidii innocens. *v. e. & al.* in patriciis inn. *al.* patricii nominis. *Pall. O.* patriciis innocens. *Naz. ab eadem manu correctus.* patricius innocens.
90.8. *af.* in præſ. reum. *q.I.* in præſ. parricidam in pr. reum. *al.* in præſ. parricidam reum.
91.4. Vulturcii. *q. Mſs.* Volturcii. *I.* Vulturii.
91.15. quem quis. *Pal. tert. & q. I.* quem quiſque.

CAP. II.

91.10. *af.* præluſerat. *Pal. ſec. ac tert. & e. v.* ſe præ-

Biblioteca de Galicia

præcluſerat. *q. I.* præcluſa erat. *al.* præcluſerat.
91.6. *aſ.* & inflamm. *q. I.* & cum inflamm.
92.4. Tarchondimotus, Cothus. *Mſſ.* Tarchon, Dimotus, Corinthus, *q. I.* Tarchon, dimotus Corinthius.
92.13. regyravit. *Pal. ſec.* regnavit. *q. I.* remigravit.
92. 17. calamitatis. *v. e.* neceſſitatis.
Ibid. eadem quæ omnium, nimia fel. *Naz.* eademque omnium, fel *q. I.* eademque omn. nimia fel.
92.26. Hinc. *q. I.* Hic.
92.29. auctiores. *Pal. ſec. ac tert. & q. Mſs.* altiores, *q. I.* authores.
92.30. ecce jam. *I.* & jam.
93.12. tanti *I.* tanta.
93.15. id eſt, Pompeius. *Pal. ſec.* i. Pomp. *tert. & q. I.* idemque Pomp.
93.18. tribuni plebis. *Pall. O. & q. I.* tribus.
93.21. remittere. *q. Mſr. & I.* dimiſſurum.
93.29. erat bellum ſine ſanguine. *Pal. ſec.* erat, ſine ſang. *tert.* erat ſine ſanguine bellum.
93.30. potuiſſet, & ceperat. *q. I.* ut cœperat, potuiſſet.
94.1. quia. *Pall. O. & q. I.* quod quia.
94.7. habet. *I.* habuit.
94.13. rumpere. *q. I.* cædere.
94.23. prohibetur. *q. I.* prohibet.
94.25. pugnæ. *q. I.* pugna.
95.1. Curictico. *Pal. ſec.* Curritico. *Mſs.* currictio. *Pal. tert.* curictio. *q. I.* Corcyræo. *al.* Cretico. *al.* Erictico.
95.2,3. repente legatus. *q. I.* repente caſtra leg.
95.3. & Libo. *q. I.* & *omittunt.*
95.4. utrumque. *q. I.* utrinque.
95.5. à Baſilo. *Pal. pr.* Ablaſio. *ſec.* ab Aſylio. *tert.*

Biblioteca de Galicia

tert.ab Baſilio. *q.I.* à Baſilio. *al.* à Baſillo.
95.18. Vato. *q.I.* Varrone.
95.22. debitum par fortuna flagitante, ſedem. *Naz. à correctrice manu,* debitam pari fortuna flagitante ſedem.
95.24. moratur. *q.I.* moratus.
95.6. *af.* Extat ad trep. *Naz.* extat trep. *& ab eadem manu ſuperſcriptum*, excitat trep.
Ibid. gubernat. *Pal.* gubernat. Amiclatem.
95.4. *af.* undique copiis. *Naz. & q. I.* undique omnibus cop.
96.1. quæ ſed. mil. val. obduxerat. *q I.* quæ erant ſed. mil val. obducta.
96.6. eruptionem. *Naz.* eruptione.
96.8. viginti. *v. e.* quadraginta.
Ibid. ſcuto. *Naz.* ſcutum.
96.13. tereret. *Pal. O. & q. I.* terreret.
96.20. populi Romani. *Pal. ſec.* P. R. *q. I.* populus Romanus.
96.21. hinc vel illinc. *q. I.* hinc & illinc. *Pal. pr.* hinc belli illinc. *tert.* hinc illic.
96.13. *af.* examina in ſignis, interdiu. *q. I.* examina, inſignes interdum.
96.11. *af.* circumſonare. *Pall. O.* circumſonat.
96.10. *af.* pullo. *q. I.* pullo amiculo.
Ibid. conſpectus. *I.* conſpectus eſt.
96.6. *af.* repertus. *Pal.* repens.
96. *pen.* equitum. *Pal.* equitatuum.
97.1. contenderent. *Naz. & q. I.* contenderet.
97.17. dignitatis. *q. I.* dignitati.
97.19. fugeret; ut una navicula Lesbon applicaretur, pulſus Hedris in deſerto. *q. I.* fugeret pulſus Lariſſa: in deſ. *al.* fugeret, pulſus Heatis in deſ. *al.* fugeret pulſus, in deſ. *pro* Hedris. *in Pal. ſec. eſt* Heſdris.
97.22. Peluſio. *q. I.* Peluſiaco.

97.27. at-

97.27. atquin. (*ſic Mſs. nam.*) *I.* atqui.
97.4. *af.* tanti viri. *q. I.* clariſſimi viri.
98.10. depulſus. *Pal.* delapſus.
98.14. Tandem. *Pall. O.* Tum. *q. I.* Tamen.
98.15. debellata perſ. *Pal. ſec. ac tert. & q. I.* de imbelli ac perſ.
98.19. diverſi per mare & terras fuga. *q. I.* diverſi per mare transfugio.
99.18,19. poſtero. *q. I.* poſtremo.
Ibid. ſuper menſas. *Pal. & q. I.* ſuperque menſas.
99.24. Vticam. *q. I.* uti cauſa.
100.1. Theſſaliam, tanto. *I.* Theſſaliam fuit, tanto.
100.9. civicum. *q. I.* civium.
100.12,13. vergentia. *q. I.* urgentia.
100.18. inter hos. *q. I.* in hos.
100.20. Munda. *in q. vett. correctum.* Numidia.
100.23,24. reſpectu. *Naz.* reſpectus. *Pal.* reſpectum.
100.25. continuationem. *Pall.* conjurationem.
100.7. *af.* ingens. *v. e. omittit.*
100.6 *af.* conveniſſet. *q. I.* conveniſſent.
100.*antep.* quod etſi nondum. *Pal.* quod ſi nondũ.
101.4. agitaſſe. *Pal. & Mſ.* cogitaſſe.
101.6. niſi cohortes. *Pal. pr. & ſec. item. e. v. & al.* niſi quod coh.
101.8. ſpeciem. *q. I.* ſpem.
101.10. in fug. *q. I.* in *omittunt.*
Ibid. hoſtis. *q. I.* hoſtes.
101.16. Mundam. *Mſs.* Munda. *q. I.* Mundæ.
101.17. ex congeſtis. *Naz.* ex *omittit.*
101.20. Victoriam. *q. I. omittunt.*
101.22. Ceſonius. *I.* Cenonius.
101.23,24. pugnantem (adeo nondum deſperabat.) *q. I.* pugnantem nondum deſperantem.
Ibid. interfecit. *Pall. & q. I.* interficit.
101.8. *af.* Altera. *Pal. ſec. ac tert. & q. I.* Alterum.

101.6. *af.*

101. 6. *af.* Pharnace. *q. Mſ.* Pharnacis.
101. 5. *af.* & bis ſubactam. *Naz. & q. I.* & his ſub. *Pal. ſec. ac tert.* & hic bis ſub. *q. I.* & hic ſub.
101. 4. *af.* Thapſos. *q. I.* tharſos.
101. *ult.* reliqua (*Quæ ſequuntur in hoc cap. deſunt. Mſ.*)
102. 3. generos. *Naz. & q. I.* generoſum. *al.* generum.

CAP. III.

102. 6. *af.* quod. *q. I. omittunt.*
102. 4. 3. *af.* ſæculi. *q. I.* ſecundi.
103. 1. dum. *q. I.* dux.
103. 12. conſulibus, imperium Romanum. *q. I.* communes, imperator Rom.

CAP. IV.

103. 6. *af.* videret, ipſe plenæ ex commilitio Cæſaris dignitatis, lacerare furtis hæreditatem, ipſum inſectari probris, cunctis artibus cooptationem Iuliæ gentis inhibere non deſineret: denique. *Pal. ſec. & Mſ.* videret ſe plene ex c. C. dignitatis. lac. furiis hereditatem, i. i. probris. & cunctis art. quum adoptationem Iul. g. i. n. deſineret. denique. *& ita q. I. niſi quod* quum inh. n. deſineret: denique. *al.* videret, ipſe plenæ ex c. C. dignitatem laceraret furiis hæreditatem, i. i. probris, & c. a. coopt. I. g. cum inh. n. deſineret. Denique.
103. 3, 2. *af.* opprimendum. *Naz.* depremendum. *q. I.* deprim.
104. 1. Decimum. *q. I.* Dacium. *al.* Decium.

CAP. V.

In q. I. eſt, Cap. VIII.
104. 13. alias Antonii. *q. I.* alias L. Ant *al.* aliter Ant.
104. 14. ingenium, Fulvia. *q. I. omittunt.*
104. 16. jam non privatis. *q. I.* jam privatus.

CAP.

Biblioteca de Galicia

Cap. VI.

104.8. *aſ.* nota. *Pall. O.* vota.
104.1. *aſ.* bono. *q. I. omittunt.*
105.4. ſenatorum. Exitus. *q. I.* ſenatorum exitus.
105.5. fugientium. pro quibus quis pro dignitate rei ingemiſcat, quum Ant. L. Cæſ. avunc. ſuum Lep. L. Paul. fratrem ſuum proſcripſ. *q. I.* fugientium pro indignitatem rei: immiſcatur Cæſarem av. ſuum *&c. al.* fug. pro q. quis non pro ind. r. ing. Cum *&c. al.* quis pro ind. rei non ing. *al.* fugientium: *&c.* quum Antonius concedente Cæſare av. ſuum *&c.*

Cap. VII.

105.11. *aſ.* confugerunt. *Pall. O. & q. I.* confugerant.
105.4. *aſ.* conceſſerunt. *Pall. O. & q. I.* conceſſerant.
105. *pen.* rep. *Pall.* reſp.
106.3. inſederant. *q. I.* inſiderant.
106.4. imminentia cladis deſtinatæ emendatura in. *Naz.* eminentis cl. deſtinata.
106.11. hoc dixit, &c. *Naz.* hoc, &c. *q. I.* ohe dixit, &c.
106.26. quod moriens efflavit, non in re ſed in verbo. *q. I.* ubi oriens afflavit non reſidet in verbo, *Pal.* ſed & in verbo.
106.7. *aſ.* evadit. *al.* evaſit.
106.4. *aſ.* renunciaret. *Naz.* enuntiaret.
107.2. confodiendum. *v.c. omittit.*
107.6. piiſſimarumque, *Naz.* pietatiſſimarumque. *Mſs. & q. I.* pientiſſimarumque.

Cap. VIII.

107.17. hic ſecum piratas navales agitabat. *Naz.* hic ſe pirata navalis agitaret, *ſtatimque emendatum*, agitarat. *Pal. ſec.* hic cum ſe pyrrhatas navalis agitaret. *tert.* hic cum pyrrhatas navales agi-

Biblioteca de Galicia

agitaret. *q. I.* hic ſe cum pyratas navales agitarat.
307.22. velis. *v. e. omittit.*
Ibid. petit. *Pal. ſec.* petens.
107.25. percuſſore. *Pal. ſec. & tert.* percuſſoribus.

CAP. IX.

107. *ult.* nondum. *q. I.* nonum.
108.1. mora. *q. I.* in ora.
108.2,3. vitiis. *Pal.* unus.
108.5. terrore ſui ſæculum. *q. I.* terræ ſæc.
108.8. adfulſit. *Pal. ſec.* fluxit. *tert.* affuxit. *q. I.* effulſit. *al.* affulſit.
Ibid. dub. & erum. *q. I.* & *omittunt.*
108.10. (quis furor ſcelerum!) *q. I.* qui furor ſcelerum.
108. 11. Pacoro. *q. I.* pacato.
108.12. diſſipant. *Naz.* diſputant.
Ibid. Saxa. *Pal. ſec. & Mſ.* Xaxa. *q. I.* Gaſca.
108.15. ſpecie. *q. I.* ſpem.
108.18. equitatum, toto inter Or. & Euphr. ſinu. *Pal. ſec. & e.v.* equitatum inter Or. & Euphr. ſinu. *Pal. tert.* equitatum toto inter Or. & Euphr. ſitum.
108.22. abſumpto. *q. I.* aſſumpto.
108.26. penſavimus. *Pal.* piavimus.

CAP. X.

108.4. *a f.* integrata. *q. I.* integra.
108. *ult.* legi. *q. I.* labi.
109.2. indictione. *Pal. ſec. & tert. & q. I.* condicione.
Ibid. quoque ex arte ducis eſſet, obrepere. *Pal. ſec.* quoque præriperet. *q. I.* quoque arte ducis præriperet.
109.4. Gens. *e.v. & q. al.* Quæ gens.
109.17. ſequuta. *Pal.* facta.
109.20. forte. *q. Mſ. & I.* ſorte.

109.16. fa-

Biblioteca de Galicia

109.26. fama gentium *Pal. ſec.* gentium fama.
109.28. hoſtibus, clades. *e. v.* hoſtibus excepta cl. *q. I* hoſt. accepta cl.
109.29. tum quibuſd. *Naz. & q. I.* cum quib.
109.30. jam ab. *q. I.* quum jam ab.
109.31. hauriebatur: quum noxiæ etiam dulcis fieret *Naz.* hauriebatur noxiæ & dulces fiere. *Mſ.* hauriebatur. quum noxiæ etiam dulcis fieret.
109.4 *a f.* ſubita. *v. e. omittit.*
109. *pen.* ejus. *q. I. omittunt.*
110.2. perfugit in Syriam. ibi. *q. I.* profugit in Syriam. ibique. *al.* profugit in Syriam, ubi.

Cap. XI.

110.29. *a f.* per ambitum. *q. I.* ambitu.
110.28. *a f.* luxu. *q. I.* & luxu.
Ibid. & libid. *Naz.* vel libid.
110.20. *a f.* faſcium. *q. I.* facium.
Ibid. in monſtrum illud. *Pall. O. & q. I.* ut monſtrum illud. *al.* in monſtrum iſtud.
110.18. *a f.* acinaces. *Naz. & q. I.* ac in acie. *al.* & in acie. *Mſ. & q. I.* acinace.
110.12. *a f.* Leucaten. *Pall. O.* Leucadam. *Mſ. & q. I.* Leucatem. *al.* Leucarem.
111.1. ſimul, tum roſtris. *q. I.* ſimul cum roſtris.
111.5. ferebatur. Arabumque. *Naz.* ferebat Arabumque. *Pall ſec.* ferebat Arabum.
111.9. ſe. *Naz. & Iorn. omittunt.*
111.11. præparata. *Pal. ſec. & tert. & Mſ.* parata. *v. e.* aperta.
111.17. principis. *Pal. ſec.* Cæſaris. *tert.* principi.
111.21. recipit. ibi. *Pal. tert. & v. e.* recepit. ibi. *al.* recepit. ubi.
111.22. cultus. *q. I.* cultu.
111.25. ſoluta. *q. I.* ſoluta eſt.

Biblioteca de Galicia

CAP. XII.

111.6. *a f.* diverſis. *q. I.* diverſi.
111.*pen.* Norici. *Naz.* Noricis.
111.*ult.* Myſi *Naz.* Myſis. *& correctum*, Mœſis.
Ibid Sarmatæ. *Naz.* Sarmates.
112.1. Noricis animos dabant Alpes atque nives. *Naz.* Noricos animos Alpes & in nives.
112.2. quo. *Pal. ſec. & q. I.* quod.
112.3. Brennos, Senones. *Naz.* Breunos, Scennos. *Pal. ſec.* Berenos, Scennos. *tert.* Brennos, Sennos. *Mſ.* Brennones, Sceni & Scenni.
112.5. callidarum. *Naz.* Albidarum.
112.7. humo. *Naz.* humano.
112.9,10. ad quædam quaſi clauſtra. *Naz. & q. I.* & q.q.cl. *tert.* ad quædam clauſtra.
112.12. pontes imperavit. *Pal. ſec. & edd. vett.* pontes & aquis imp. *tert.* pontem & aquis imp. *q. I.* pontem imp.
112.15. Illyricus multitudine pontem ſuccidiſſet. *Naz.* lubricus multitudine puti ſuccediſſet. *ſtatimque emendatum*, multitudine ſputi ſuccidiſſet. *Pal. ſec.* lubr. mult. pons ſuccidiſſet. *Iorn.* ſubruptus mult. pons ſuccidiſſet.
112.16, 17. ſpecioſior ſangu. *Pal. pr.* ſpec. è ſangu. *ſec. & tert.* ſpecioſiore ſangu.
112.18. duobus ſaltibus, ac tribus fluviis, Dravo, Savo, Hiſtroque vallabantur. *Pal. pr. & ſec.* d. ſ.a.t.f. Dr. Savoque vallantur. *tert.* d. ſ. a. t. f. Dranoyo Sanochiſtio valantur. *Iorn.* duobus acribus fluviis Drao Savoque vallantur.
112.21. Vibium. *Pal. pr. & q. Mſ.* Vinnium. *ſec.* Vimuum. *tert.* Mumium. *Iorn.* Duennium. *q. Mſ. & I.* Vrbium.
112.26. Marcius. *q Mſ. & I.* Martius. *al.* Marius.
112.27. quaſi. *v.e. omittit.*
112.30. Vibio. *Pal. pr.* Vbio. *ſec. & tert.* Iubio.

112.31.re-

Biblioteca de Galicia

112.31. repurgare. *q. I.* repugnare.
112.32,33. anquirit. *Naz.* adquirit. *q. I.* acquirit.
Ibid. Myſi. *q. I.* Myſii. *in Naz. correctum,* Mœſi.
113.2. inquiunt, fiet ſi. *Pal. pr. à manu prima* inquiet, fiet, ſi. *ſec. & q. I.* inquiunt, ſi.
113. 8. Domitius. *Pal pr. ac ſec. & q. I.* Chonidius. *tert.* Conidius. *Mſſ.* Domidius. *al.* Donidius. *v. e.* Canidius.
113.9. foculum. *q. I.* poculum.
113.11. Ante hos Thracum maxime populus deſciverat. ille Barb. *q. I.* A. h. T. maximus p. d. *Naz.* Anteaſſe regum maxime dicitur deſciverant ille Barb. *Pal. ſec & tert.* Apud hos maxime Thracum *&c.*
113. 19. junxerat. *Pall. O.* vinxerat.
Ibid. decurrere. *Pal. ſec. e. v. & al.* diſcurrere.
113.31. trajecto ponte Rheno. *Pal. pr. & q. I.* transvectum pontem Rheno. *ſec.* transvecto ponte Rheno. *tert.* transacto ponte Rheno. *q. I.* trajecto ponte Rheni.
113. *ult.* Tenchtheros. *q. I.* cæteros.
Ibid. percucurrit. *I.* percurrit.
Ibid. Cattos. *q. I.* tactos.
114.6,7. in anteceſſum pactione diviſerint. *Naz.* in anticeſſum pact. diu. *q. I.* in anteceſſus pact. diu. *al.* in anteceſſum pact. dividerent.
114.13. Viſurgim. *q. I.* inſurgiam.
114.14. Nam per Rheni quidem ripam. *Pal. pr. ac tert.* nam in Rh. q. ripa. *q. I.* nam *omittunt.*
114.15. Bonnam & Geſoniam cum. *Pal. pr.* Bonam & Geſoriacum. *ſec. ac tert.* Bonam & Geſoniam cum. *Mſſ. & e. v.* Bonnam & Genoſiam cum. *al.* Bonam & Genoſiam cum. *al.* Bonnam & Geldubam cum. *al.* Bononiam & Geſoriacum.
114.16.17. Inviſum. *q. I.* invium.

Ibid. Her-

Biblioteca de Galicia

Ibid. Hercynium. *q. I.* hitcinium.
114.22. alias, ſenatus. *q. I.* alteri ſen. *al.* aliter ſen. *al.* alias alteri ſen.
114.25. gaudium *q. I.* gaudium fuit.
114.28. ſuſpiciebant. *Naz.* & *q. I.* ſuſcipiebant. *al.* ſuſceperant.
114.31. in caſtris jus dicebat. *Naz.* in caſtos ſe direxerat *q. I.* in caſtris ſe direxerat.
114.32. barbarorum, & lictoris. *q. I.* & barbarorum lictoris.
114. *antep.* oblitos. *Pal.* obſitos.
Ibid. mœrerent. *Naz.* ererent. *Pal. ſec. ac tert.* & *e. v.* mererent. *q. I.* cernerent, *al.* cemerent.
114. *ult.* Arminio. *Pall. O.* & *Mſ. item v. e.* Armenio.
115.2. unum principum, conjuratione. *Mſ.* unum principem, ducum conjur. *q. I.* unum ducum conjur.
115.5. ille (ô ſecuritas!) ad. *v. e.* ille ad ſecures & ad.
115.7. Cannenſem. *q. I.* canenſem.
115.10. intolerantius. *I.* intolerabilius.
115.15. humi *Naz.* humani.
115.23. Muſulanios. *Mſ.* Muſulanos. *al.* Miſulamos.
115.25. nomen *q. I.* cognomen.
115.26. Curinio. *Naz.* Quirinio. *P. tert. item Mſs. Lipſii* & *Iorn.* Quirino. *q. I.* Turmio. *al.* Furnio.
115.31. Maſſiliæ. *Naz.* & *e. v.* Maſſime. *Pal. ſec. ac tert.* maxime.
115.5. *af.* Cyriæ. *q. I.* Lyciæ.
116.1. inulto. *q. I.* multo.
116.2. Domnes. *Mſs.* Donnes. *al.* Dones. *q. I.* dominationis.
Ibid. Artaxatis. *Mſs.* Ariaratis. *al.* Artaxates. *al.* Arſaces. *q. I.* Ariaratis.

116.5. ſtri-

Biblioteca de Galicia

116.5. ſtrictus ac recreatus ex vulnere in tempus. *Naz.* ſtrictos arrecreatus ex v. i. t. *Pal. ſec. ac tert.* ſtricto inde recreatur ex v. i. tempore. *Mſ.* ſtrictus ſerrecreatus ex v. i. tempore. *v. e.* ſtrictoſarre cruentus ex v. i. tempore. *al.* ſtricto ferro cruentat v. i. tempus. *al.* ſtricto ferro cruentus ex v. i. tempus.

116. 8. immiſit ſuperſtiti etiamnum Cæſ. *Mſ.* imm. ſup. etiamnon Cæſ. *q. I.* imm. etiam Cæſ.

116.9. pacata. *q. I.* pacata erat.

116.13. pejor. *q. I.* prior.

Ibid. altior. *q. I.* alterior.

116.16,17. Curgonios. *Naz.* Curmogos. *Pal. tert.* Curinogos. *Mſ.* Gurgonios.

116. 23. Ipſe venit Sageſamam. caſtra poſuit. *Naz.* ipſe venit, ſegis ſamam caſtra impoſuit. *ſed illud in mox punctis ſubnotatum. Pal. ſec.* Ipſe venit. ſecus Annam caſtra poſuit. *tert.* Ipſe venit, ſecus Aniam caſtra poſuit.

116. 21. in diem. *q. I.* indiam.

116.25. ſub mœn. Belgicæ. *q. I.* ſub mœn. Vellicæ. *al.* ſub hoſtibus mœn. Belgicæ.

119.27. quem. *Naz.* qua.

116. 28. crediderant. *Naz.* crediderat.

Ibid. Arracillum. *Mſs.* Aracillum. *al.* Arachillum. *q. I.* atracillum.

116. *pen.* taxeis. *q. I.* taxis.

Ibid. præcepere. *Naz.* præcipere. *Pal. ſec.* præripuere. *tert. & q. I.* percepere. *Mſ.* præripere.

117.1. Antiſtium. *Mſs.* Anteſtium.

117.6 Sed jam Cæſar. *Pall. O. & q. I.* & jam Cæſar. *al.* & Cæſar.

117.8,9. Nec temere ſumptus, ut barbaris, impes: ſed. *Pal. tert. & Mſ. Lipſii.* nec temere ſumpta, ut barbaris ſpes: ſed. *q. I.* nec tenuere ſuos ut barbaris impares: ſed. *al.* nec timuere

Biblioteca de Galicia

ſumptus ut barbaris impares: &. *al.* nec temere ſubtus, ut barbaris impares: &. *al.* nec temere ſumptus ut barbaris impare &. *Mſs.* nec timere ſumptus, ut barbaris impares.

117.10. Aſturam. *Pal. pr. Mſs & e. v.* Scuram. *ſec. & tert.* ſcurram. *q. I.* Sturam.

117.14. Trigæcini. *Mſs. & q. I.* Drigecini. *Pal. pr. & ſec.* Drigæcini. *tert.* Drieginici.

117.16. oppreſſit. *Naz.* oppreſſi ſed. *q. I.* oppreſſiſſet.

117.18. Lancia. *Pal. tert.* Lautia.

Ibid. ubi adeo. *Naz.* ubi tum loci adeo. *q. I.* ubi loci adeo.

117.25. promptiore; tum. *q. I.* promptiore & cum. *al.* promptior & cum.

117.28. ingentis eſſe conſilii illud obſervari cœpit: natura. *Naz.* Bigentis eſſe conſilium illud obſervari caput conſilio. natura. *q. I.* ingentis eſſe conſilium i. o. caput. Natura.

117.30. Chryſocollæ. *Mſs.* Chruſocollæ. *q. I.* Chryſocolæ.

117. *ult.* Taurum. *Naz. & Pal. tert.* Ecytum. *ſec.* Scitum. *v. c.* Tigrim. *al.* eurum.

118.1. illi. *q. I.* nili.

118.3. victorem gentium populum R. *q. I.* victoriam gentium populi R.

Ibid. reverebantur. *q. I.* revertebantur.

118.10. ab alio ven. cœlo. *Pal. tert.* ab illo v. c. *q. I.* ab alio v. ſole.

118. 14. Cæſar. *q. I.* Caius.

118. 16. ſe cluſum. *Mſs.* recluſum. *q. I.* ſe clauſum.

FINIS.

Biblioteca de Galicia

LVCIVS AMPELIVS

Ex Bibliotheca

CL. SALMASII.

Biblioteca de Galicia

Biblioteca de Galicia

LECTORI.

Roganti Typographo, an aliquid haberem ad manum, quo auctior & ornatior fieret hæc quã in minore forma parabat, Editio Flori, reſpondi, habere me plenos ad eum auctorem Commentarios, pro Notis, quas olim in Germania, pæne puer, curaveram. Sed, quod juſtam, ſuamque Edionem, ii poſcerent, grandioresque forent quam ut appendicis loco eſſe poſſent, nec quidquam ex illis decerpi paterer quod eorum deſiderio ſatisfaceret, aliud quærendum dixi. Sumpto itaq; ad cogitandum ſpatio, ſubiit tandem commode Lucio Floro Lucium Ampelium poſſe adjungi, quem ante viginti annos, & quod excurrit, deſcripſeram ex Codice antiquiſſimo, Franciſci Iureti, viri, dum viveret, doctiſſimi, &, quod pluris faciendum, integerrimi, mihiq; amiciſſimi. Propter affinitatem, inquam, argumenti, quia multa de Romanis attingit nego-

negotiis, & propter ſtili concinnitatem, rerumque adeo plurimarum, quas aliunde non liceat ſumere, novitatem, viſus eſt idoneus qui Floro comes adderetur, atque in ejus comitatu lucem publicam, quam hactenus non vidit, uſurparet. Quis ille fuerit, quo tempore vixerit, juxta me ſcire dicam cum ignariſſimis, ſi mihi eripias eum eſſe quem ſuſpicor, cujus meminit Sidonius Apollinaris in Excuſatorio ad Felicem, his verſibus:

Sed ne tu mihi comparare tentes,
Quos multo minor ipſe plus adoro,
Paulinum, Ampeliumq;, Symmachũq;,
Meſſalam ingenii ſatis profundi.

Recenſet in ſequentibus plures qui circa illam ætatem fuere, viros ingenio, doctrina, & eloquentia celebres. Sed, cur ille Ampelius hic noſter non erit? Dices; Quæ ratio nos cogit ita cogitare, præter idem nomen? Certe alia etiam ſunt, quæ hanc ſuſpicionem augeant. Eo ævo vixiſſe conſtat quo Cæſares Auguſti adhuc in Occidente imperitabant. Ita enim ipſe ſcribit eo capite, quo tangit quas commutationes ſtatus populi Romani habuerit: donec exortis bellis civilibus inter Cæſarem & Pompeiũ, & oppreſſa per vim libertate ſub unius Cæſaris poteſtatem redacta ſunt omnia.

Ex

Ex eo perpetua Cæſarum dictatura dominatur. *Doctum præterea hominem fuiſſe, ac diſertum politumque, ut erat eorũ temporum captus, nec indignum teſtimonio illo & elogio Sidonii, apparet ex ipſo hoc ejus, quod damus, ſcripto. Notavit porro Sirmondus ad eum Apollinaris de Ampelio locum, ſe olim à P. Pithæo audiviſſe, L. Ampelii ad Marinum fragmenta quædam prolixioris operis extare Divione in Bibliotheca S. Benigni, & præfationem etiam ſibi oſtendiſſe. Codex Iureti quo uſus ſum neſcio an ex Bibliotheca S. Benigni Divionenſis fuerit; & poteſt fieri ut ita ſit, qui ſciam multos ex ea Bibliotheca libros aliquando utendos accepiſſe eundem clariſſimum Iuretum. Exemplar tamen illud vetus non* ad Marinum, *ſed* ad Macrinum, *habuit inſcriptum, quod præfationis vicem huic Ampelii opuſculo præfixum eſt,* ἐπιστόλιδιον. *An fragmentum ſit majoris operis, cujus hæc Epitome videatur eſſe, ne id quidem poſſum affirmare. Veriſimilius tamen, ſi conjecturæ locus ſit, arbitrarer, non aliud opus prolixius auctorem fuiſſe meditatum cum id vulgavit. Mos quippe fuit eruditorum illius ſæculi quo litteræ jam in barbariam ibant, ejuſmodi doctrinarum & hiſtoriarum ſectari & affectare compendia.*

Biblioteca de Galicia

Quibus tum vacabat evolvere integra Veterum ſcripta, ut pauci admodum numero erant qui id poſſent, cum & ipſes pauciſſimos eſſe ſcirent, quos cura legendi & diſcendi tangeret, quæ fuſiſſime ab antiquis tractata fuerant, ipſi contrahebant, quia faſtidio ſui temporis, vel potius inertiæ rem ſe gratam facere intelligebant. Lecturos quippe ſua non aliter habuiſſent. Vt autem præcipuus eſt finis eorum qui aliquid litteris mandant quod victurum opinentur, famam apud populum, quâ docti videantur, mereri, idque unum aucupantur, totum id pendere cum cernerent à guſtu & judicio lectorum, ſatisfacere eis conabantur. Alia via id obtineri non poterat, quam ut ſcriberetur quod legere aliquis dignaretur. Nam pro captu legentium, ut fata libri habent, ita & librorum auctores. Hinc deſidia nata eſt ſcribentium ex ignavia ſtudentium. Imperitia deinde ex eodem fonte ebulliit. Qui docti eo tempore videri volebant, & qui id nomen ex merito habere etiam poterant, cum antiquos ſcriptores jacere viderent, ob grandiora operum volumina, quæ reliquerant, remedium aliquod ex neceſſitate quæſierunt quo illos vulgo traderent noſcendos, ſeque eadem opera notos in vulgus darent. Nec uno

modo

modo omnes in eo negotio verſati ſunt, ut id quod captabant conſequerentur. Quidam ipſos auctores in epitomen redegerunt, ipſis auctorum verbis ſervatis, aut paulum immutatis. Alii breviaria quædã proprio ſtilo confecerunt, ex variis ſcriptoribus excerpendo quod in rem videretur. Nonnulli quaſi centones conſarcinarunt ex pluribus ſcriptoribus qui rem eandem tractabant, alia ab his, alia ab illis ſumendo, ac corpus unum hinc inde collectis alienis mẽbris aut membrorum particulis, condiderunt. Ita Digeſta contexuit Tribonianus, ex plurimis Iuriſconſultorum commentariis & ſcriptis. Alii per locos communes digeſſerunt quidquid præclari in auctoribus occurrebat, & ſub certos ac generales titulos, quæ ex variis defloraverant, congeſſerunt. Hoc modo univerſam Hiſtoriam Græcanicam concerpſit Conſtantinus Porphyrogeneta. Cujus laboris beneficio aliquot fragmenta Polybii, ac Nicolai Damaſceni, & aliorum, nobis, tanquam ex incendio erepta, ſervata ſunt in duobus titulis quos ab injuria temporum vindicavit eruditorum curioſitas, uno περὶ πρεσβειῶν, altero περὶ ἀρετῆς καὶ κακίας. Quartum & eorum genus fuit, qui, ad privatum ſtudiorum uſum, inter legendum laudabilia

Biblioteca de Galicia

dabilia loca ad oram notabant, quæ ὡραῖα & χρήσιμα Græci Critici appellant, eaque etiam interdum, ut firmius memoriæ inhærerent, deſcribebant. Nec inſignes tantum ſententias plerique in adverſaria ſua referre ſoliti, ſed etiam, ut iidem Critici loquuntur, ὅλα τὰ κατέβατα, ſi hiſtoriam aliquam egregiam continerent, aut luculentam alicujus loci, rei, aut perſonæ deſcriptionem. Quinimo, & conſueverant multi ſtudioſi, ſi quem auctorem legerent, retento lectionis ordine, quidquid ex eo judicarent excerpendum, in codicem ſuum regerere, & ſibi ſervare. Vnde factum ut hæc in bibliothecis privatorum reperta ſæpe à librariis pro integris auctorum operibus deſcripta fuerint, ac ad poſteritatem, aliis ſubinde ea excipientibus ac deſcribentibus, propagata. Ita conſervatus eſt elegantium nequitiarum curioſis Petronius Arbiter. Quod enim ex ejus Satyrico habemus, mera excerpta ſunt alicujus ſtudioſi, qui, quæ ad guſtum ſuum in illo auctore invenerat, eodem quo opus legebat ordine, adverſariis ſuis commendavit ac commiſit. Qui putant, à monachis ſic eviratum eſſe, vehementer errant. Qualis hæc caſtratio foret, quæ, reſectis à reliquo corpore membris, vel potius ipſo corpore abje-

Biblioteca de Galicia

abjecto, ſolas pudendas partes reliquiſſe videatur? Certe quæ deſiderantur, vix videri poſſunt ſalaciora ac nequiora fuiſſe his quæ relicta ſunt. Immo iſta nullam procacitatis & protervitatis ὑπερβολὴν vel ipſis lenonibus uſurpandam reliquam faciunt. Sed his excerptorum concinnatoribus facile ignoſcendum, ſi quid ea cauſa detrimenti paſſa eſt Reſp. litteraria. Non enim hoc propoſitum videntur habuiſſe, ut excerpta, quæ ad uſum ſuum exſcripſerant, poſteris legenda loco auctorum ipſorum ſubſtituerent. De reliquis, quibus apparet hanc animi mentem fuiſſe, ut pro auctoribus legerentur quos compilaverant aut abbreviaverant, videndum, an omnino hi extra culpam. Non nemo certe eos accuſat, reoſque peragit illius incuriæ quæ tot præclaros nobis abſtulit ſcriptores. Ego vero Epitomatores, & omnes ejusmodi Breviariorum compoſitores, & compilatores centonum, non adeo litteris cenſeo nocuiſſe ut autumant nennulli. Quod enim ita exiſtimant, eos in cauſa fuiſſe, cur ipſis auctoribus, quos abbreviarunt, & excerpſerunt, careamus, ego in alia ſum ſententia. Ea ſecordia fuit illorum temporum, quibus barbari litteratum & Romanum orbem inundare cœperunt, ut niſi extitiſſent qui

nobis

Biblioteca de Galicia

nobis has tanquam ex naufragio tabulas ſervarunt, certum ſit, nihil prorſus ex illorum monumentis ad nos fuiſſe perventurum. Atqui præſtat hæc qualiacunque nos habere, quam nihil. Malo certe, quod ad me attinet, ſi eos majore ſui parte eſſe deperditos, quam ſi toti funditus periiſſent. Qui reliquias ſanctorum corporum conſectantur, ac ſtudioſe religioſeque eas requirunt, ſatis habent ſi vel uno oſſiculo potiri queant. Beatiores certe ſe judicarent ſi totum corpus alicunde nanciſci poſſent. Hoc cum non liceat, ſaltem eo, quod licet, contenti ſunt. Ita ergo nos affectes eſſe oportet erga illas veterum reliquias ſcriptorum, quæ nobis remanſerunt, gratiamque illis habere, niſi maxime ingrati velimus eſſe, per quos eæ hoc qualicunque modo ad nos ſalvæ fuere transmiſſæ. Hoc autem Ampelii Opus ex eorum genere eſt quæ à pleriſque tum ſolebant conſcribi & edi. Non Epitome eſt, non fragmentum longioris Operis, ſed veluti collectaneum rerum toto Orbe memorabilium, ex variis auctoribus brevitate ſumma, ſed qualẽ in omnibus ea tempora expetebant, compilatum. Memorialem eum ſe librum ſcripſiſſe in paucis illis verbis quæ vice præfatiunculæ præfixit, profitetur. Quos libros Memoriales ea ætas voca-

cave-

Biblioteca de Galicia

caverit, non latet viros doctos qui verſati ſunt in monumentis illius ævi. Non diſſimili genio etſi diſſimili argumento ſcriptus Theodori Manlii liber de rerum natura, cauſiſque naturalibus, de aſtris & aliis ejuſmodi, qui adhuc in Bibliothecis extat, manu exaratus & pedeſtri ſermone compoſitus. Is eſt Theodorus Manlius cujus conſulatum celebravit carmine Claudianus, ut & opus ipſum. Inde occaſionem arripuit vir quidam doctiſſimus, tranſcribere illud Manilio, ſive Mãlius ſit, cujus hodie Aſtronomicon habemus, ut idem ſit Manlius ille Claudiano laudatus. Nos alibi pluribus pugnavimus rationibus, & quidem invictiſſimis, non poſſe ita eſſe, cum tot argumẽta ſint quibus probari queat eum Maniliũ vixiſſe ſub Auguſto. Exemplar porro unde Ampelium deſcripſi, ab imperito librario vitioſiſſime ſcriptum fuiſſe indicare hic debeo, ne, qui tam multas adhuc ſupereſſe in eo mendas animadvertit, nihil à nobis, quoad emendationem, præſtitum eſſe arguere poſſit. Non pauciora in illo codice errata fuere quam verba. Quæ potuerunt ſine magno negotio & citra nimiam libertatem caſtigari ea correximus omnia. Plurima tamen etiam reliquimus quæ facillimum erat reſtituere, & mutari tuto poterant;

Biblioteca de Galicia

rant; ſed intacta ideo prætermiſimus, quia tantum nobis licere noluimus, & non tanti viſa ſunt nonnulla eorum, ut ſcripturam veterum ſollicitandam putaremus. Fatendum eſt, & non pauca haberi, quæ ſine ope melioris Codicis vix à quoquam poſſint emendari. Eorum vero, quæ ex conjectura in contextu emendavimus, & quæ inemendata reliquimus, in Notis aliquando corrigendorum, ratio reddetur, cum edentur. Edentur autem propediem, Deo juvante, una cum Commentariis Flori pridem ad editionem paratis, quibus illas adjungere decrevimus, ut nunc ipſi Floro hunc auctorem comitem damus.

Biblioteca de Galicia

LVCIVS AMPELIVS MACRINO SVO SAL.

VOlenti tibi omnia noſſe ſcripſi hunc Librum memorialem, ut noris, quid ſit mundus, quid elementa, quid orbis terrarum ferat, vel quid genus humanum peregerit.

De Mundo.

MVndus, eſt univerſitas rerum in quo omnia ſunt, & extra quem nihil, qui Græce dicitur κόσμος. Elementa mundi IV. Ignis, ex quo eſt cœlum. Aqua ex qua mare oceanum. Aër, ex quo venti & tempeſtates. Terra, quam propter formam ejus orbem terrarum appellamus. Cœli regiones ſunt quattuor: oriens, occidens, meridies, ſeptentrio. Cœlum dividitur in circulos quinque: Arcticum & Antarcticum, qui ob nimiam vim frigoris inhabitabiles ſunt: Æquinoctialem, cui ſubjacet regio quæ catacecaumene dicitur, neque incolitur, ob nimiam vim ardoris: Brumalem & Solſtitialem, ſub quibus habitatur; ſunt enim temperatiſſimi, per quos obliquus circulus vadit, cum XII. ſignis, in quibus Sol annuum conficit curſum.

De duodecim ſignis.

SIgna ſunt in cœlo duodecim. Aries beneficio Liberi, quod, is cum exercitum in Indiam per Libyam duceret per loca ſicca & arenoſa, cum

aquæ

aquæ inopia eſſet, & exercitus ejus ſiti adfligeretur, aries eis aquam demonſtravit, & ob id à Libero Iovis Ammon eſt appellatus, eique fanum magnificum fecit, ad eum locum ubi aquam invenit. Quod abeſt ab Ægypto & Alexandria millia paſſuum novem. Ob eam rem à Iove petiit, ut in ſidera reciperetur. Alii putant, eum eſſe qui Hellen & Phryxum vexerit. Taurus beneficio Iovis, quē Iuppiter à Neptuno fratre per gratiam abduxit, qui ſenſum humanum figura Tauri continebat, iſque Iovis juſſu Europam Agenoris filiam, Sidonia adludens decepit, & eam Cretam deportavit. Ob eam rem Iuppiter in ſideribus eum dignatus eſt immortali memoria. Gemini, qui Samothraces nominantur eſſe, quorum argumentum nefas eſt pronuntiare præter eos qui in his præſto ſunt. Alii Caſtorem & Pollucem dicunt, quod hi principes mare tutum à prædonibus præſtitiſſent. Sunt qui dicant Herculem & Theſeum, quod ſimilia athla ſint adepti. Cancer, Carcinus receptus beneficio Iunonis, quod ejus juſſu cum Hercules miſſus eſſet ad Hydram Lernæam, quam nos Excetram dicimus, interficiendam, Carcinus ingreſſus, Herculis pedes & crura lanians, incommodiorem faciebat eum, quam ipſa Excetra. Idque malum Hercules difficillimum habuit, Carcinumque Cancrum ob id factum Iuno ſideribus eſt dignata. Leo, leon, qui educatus eſt Nemeæ, Iunonis conſilio ad Herculis interitum miſſus, in terra Argiva diu ſpelunca latitavit, quem Hercules dicitur interfeciſſe cum Molorcho hoſpite ſuo, cujus clavam ei tributam tum principio eſt adeptus, qua Leonem interfecit, ejusque pellem poſtea pro tegumento habuit. Ob id factum Iunoni odio eſſe cœpit, Leonemque cœleſti dignitate eſt honorata. Virgo, quam nos juſticiam dicimus, fuit cum hominibus. Sed poſtquam

Biblioteca de Galicia

quam homines malefacere cœperunt, Iovis eam inter ſigna poſuit. Sunt qui Erigonam Icarii filiam Athenienſem dicunt, cujus patri Liber vinum dedit ut hominibus ad ſuavitatem daret. Quibus dedit ebriati ſunt, & lapidibus eum occiderunt. Canis qui cum illo erat, vidit hominem occiſum, & cum ululatu ad Erigonem rediit, quem ut mæſtum & ſingularem vidit, ſollicita proficiſcitur cum eo. Venere ad locum ubi Icarius jacebat. Vidit corpus patris. Magna lamentatione in Hymetto monte ſepelivit. Ipſa vero ſe ſuſpendit laqueo. Canis ad pedes ejus diſcumbens diutius, & ſine alimentis deficiens, poſt aquam anhelans in puteum ſe projecit. Tum liber à Iove petit, quod ſuo imperio deficerent, ut inter ſiderum curſus poneretur Virgo. Icarius autem Arcturus nominatus eſt, cujus ſtella cum exoritur continuas tempeſtates facit. Canis, Canicula. Libra quam græci Zygon appellant, virile nomen eſt adeptus. Is omni clementiæ juſtitia Mochos dictus; qui primus dicitur libræ pondus hominibus inveniſſe, quæ utiliſſima mortalibus æſtimantur, ideoque in numerum ſtellarum receptus eſt, & Libra eſt dictus. Scorpius qui dicitur ad perniciem Orionis in inſula Chio in monte Pelenæo voluntate Dianæ natus. Orion autem dum venatur, viſa Diana, ſtuprare eam voluit. Illa Scorpionem ſubjecit, qui eum vita privaret. Iuppiter & Scorpionem & Orionem inter ſidera recepit. Sagittarius Crotopi filius, nutricius Muſarũ, quæ Muſæ ſemper dilexerunt eum, quod plauſu & luſu Sagittarum eas avocaret. Alii Chironem dicunt, quod juſtus & pius, doctus, hoſpitalis fuerit. Ab eo Æſculapius medicinam, Achilles Cytharam, & alia multa. Capricornus, cui nomen Pan. Quo tempore Python ſpeluncas incolens in monte Tauri, Ægyptum profectus eſt ad bellum,

Pan

Biblioteca de Galicia

Pan ſe in capræ figuram convertit. Igitur dii immortales poſtquam Pythonem digna pœna affecerunt, Pana aſtrorum memoria decoraverunt. Aquarius, qui putatur eſſe Ganymedes, dicitur Deucalion Theſſalus, qui maximo cataclyſmo cum uxore Pyrrha ſolus evaſit, & hic pietatis cauſa inter ſidera locatus eſt. Piſces, ideo piſces, quia bello Gigantum Venus perturbata in piſcem ſe transfiguravit. Nam dicitur & in Euphrate fluvio ovum piſcis in ora fluminis columba adſediſſe dies plurimos & excluſiſſe deam benignam, & miſericordem hominibus ad bonam vitam. Vtrique memoriæ cauſa piſces inter ſidera locati.

De Sideribus.

PRæter duodecim ſigna potentiſſima ſidera in cœlo. Septemtriones duo, major & minor, qui numquam merguntur; ideoque navium curſus regunt, quorum alter Cynoſura dicitur. Bootes, idem Arcturus. Orion, qui magnitudine ſua dimidiam cœli obtinet partem. Pliades, quæ Latine Virgiliæ dicuntur. Hyades, quæ à nobis Suculæ dicuntur, quarum ortus & occaſus à nautis & ab agricolis obſervantur. Canicula, cujus vis præcipue Solſtitio eſt. Stellæ potentiſſimæ in cœlo ſunt ſeptem, Saturnus, Sol, Luna, Mars, Mercurius, Iuppiter, Venus, quæ à Græcis planetæ, à nobis erraticæ dicuntur, quia ad arbitrium ſuum vagantur, & motu ſuo hominum fata moderantur. Item adverſo curſu contra cœlum feruntur.

Quibus partibus ſedeant XII *ſigna duodecim ventorum.*

ARies, in Africum, Taurus, in Circium. Gemini, in Aquilonem. Cancer, in Septemtrionem. Leo, in Thraſciam. Virgo in Argeſten. Libra in Zephyron.

Biblioteca de Galicia

phyron. Scorpius, in Africum. Sagittarius, in Auſtrum & Africum. Capricornus, in Auſtrum. Aquarius, in Eurum & Notum. Piſces, in Eurum.

De Ventis.

VEnti fiunt ex aëris motu & inclinatione. Sunt autem generales quattuor. Eurus, idem Apeliotes, idem Vulturnus, ab oriente. Ab occidente, Zephyrus, idem Corus, idem Favonius. Aquilo, Boreas, Aparcias idē, à ſeptentrione. Notus, idem Libs & Auſter, & Africus, à meridie. Hi ſunt quattuor generales. cæteri ſpeciales adſcribuntur. Vt Iapyx Zephyro, qui ab Iapygio Apuliæ promontorio flat. Leuconotus Noto, cum ſerenior flat. Caurus Aquiloni cum vehementior Gallias perflat. Item Eteſiæ, qui ſtatis diebus flant per æſtatem,

De Orbe Terrarum.

ORbis terrarum qui ſub cœlo eſt, quattuor regionibus incolitur. Vna pars ejus eſt in qua nos habitamus. Altera huic contraria, quam qui incolunt vocantur Antichthones. Quarum inferiores duæ ex contrario harum ſitæ, quas qui incolunt vocantur Antipodes. Orbis terrarum quem nos colimus in tres partes dividitur, totidemque nomina. Aſia quæ eſt inter Tanain & Nilum. Libya quæ eſt inter Nilum & Gaditanum ſinum. Europa quæ eſt inter fretum & Tanain. In Aſia clariſſimæ gentes: Indi, Seres, Perſæ, Medi, Parthi, Arabes, Bithyni, Phryges, Cappadoces, Cilices, Syri, Libyi. In Europa clariſſimæ gentes, Scythæ, Sarmatæ, Germani, Daci, Mœſi, Thraces, Macedones, Dalmatæ, Pannonii, Illyrici, Græci, Itali, Galli, Spani. In Lybia gentes clariſſimæ, Æthiopes, Mauri, Numidæ, Pœni, Getuli, Garamantes, Naſamones, Ægyptus. Clariſſimi mon-

Biblioteca de Galicia

tes in orbe terrarum; Caucaſus, in Scythia; Emodus in India. Libanus, in Syria. Olympus, in Macedonia. Hymettus, in Attica. Taygetes in Lacedæmonia, & CitheronEleon in Bœotia. Parnaſſus, Acroceraunia, in Epiro. Mænalus, in Arcadia. Apenninus, in Italia. Eryx, in Sicilia. Alpes inter Galliam & Italiam. Pyrenæus inter Galliam & Spaniam. Athlas in Africa. Calpe in freto Oceani. Clariſſima flumina in orbe terrarum: Indus, Ganges, Hydaſpes in India. Araxes in Armenia. Thermodon & Phaſis in Colchide. Tanais in Scythia. Strimon & Hebrus in Thracia. Sperchios in Theſſalia. Hermus & Pactolus, auriferi. Mæander & Cayſtrus, in Lydia. Cydnus, in Cilicia. Orontes, in Syria. Simois & Xanthus, in Phrygia. Eurotas, Lacedæmone. Alpheus, in Elide. Ladon, in Arcadia. Achelous & Inachus, in Epiro. Savus & Danubius qui idem Iſter cognominatur, in Mœſia. Eridanus & Tiberinus, in Italia. Timavus, in Illyrico. Rhodanus in Gallia. Iberus & Betis, in Spania. Bagrada, in Numidia. Titron, in Getulia. Nilus, in Ægypto. Tigris & Euphrates, in Parthia. Rhenus, in Germania. Clariſſimæ inſulæ in mari noſtro undecim: Sicilia, Sardinia, Creta, Cypros, Eubœa, Lesbos, Rhodos, duæ Baleares, Eubuſus, Corſica, Gades. In oceano ad orientem, Taprobane. Ad occidentem Brittania. Ad ſeptentrionem Thyle. Ad meridiem, Inſulæ Fortunatæ. Præter has in Ægæo mari, Cyclades duodecim: Delos, Gyaros, Myconos, Andros, Paros, Pharos, Tenedos, Cythnos, Melos, Naxos, Donuſa. Præter has Sporades innumerabiles, cæterum celeberrimæ: Ægina, Salamina, Coos, Chios, Lemnos, Samothracia. In Ionio Echinades, Strophades, Ithaca, Cephalenia, Zacynthos. In Adriatico Ciriteæ circiter mille. In Siculo Æoliæ VIII. In Gallico Stœchades

des tres. in Syrtibus Cercina, & Menynx, & Girtha.

De marium ambitu.

MAre quo cingimur univerſum vocatur Oceanum. Hoc quattuor regionibus inrumpit in terras. A ſeptentrione, vocatur Caſpium. Ab oriente, Perſicum. A meridie, Arabicum, idem Rubrum & Erythræum. Ad occaſum, Magnum mare, idem Athlanticum, quod commerciis totius generis humani peragitur. Hoc intrat in fretum Gaditanum inter duos montes clariſſimos Abinnam & Calpen, ob impoſitas Herculis columnas. Dein latiſſime ſimul & longiſſime fuſum medium terrarum orbem inundat, & nomina adquirit. Balearicum, quod Hiſpaniam adluit. Gallicum, quod Gallias tangit. Liguſticum quod Liguribus infunditur. Tuſcum, Tyrrhenum;idē inferum, quod dextrum Italiæ latus circuit: Hadriaticum, idem ſuperum, quod ſiniſtrum Italiæ latus circuit. Siculum, in quo Sicilia. Creticum, in quo inſula eſt Creta. Ionium & Ægeum, quæ Achaiam, eamdem Peloponneſon, ſimul ambiunt; ut interveniente Iſthmo pœne inſulam faciant. Myrtoum & Icarium, quæ adhærent Ægeo mari, illud à Mirtylo, hoc ab Icaro cognominata. Euxinum, Ponticum, quod ingenti ſinu Scythis infunditur. Helleſponticum fauce transmiſſum, inter duas celeberrimas urbes, Seſton Aſiæ, Abydon Europæ. Tanaiticum, quo Aſia alluitur. Ægyptiū ab Ægypto, Libycum à Libya cognominatur. Syrticum, à duabus Syrtibus, reciprocis æſtibus retorquetur.

Miracula Mundi.

MIracula quæ in terris ſunt. Ab Apollonia Athamantia millia paſſus quinque, in monte

Nym-

Nymphæo, ibi ignis eſt, & de terra exit flamma. In ſilva Panis ſymphonia in oppidum auditur. Item ſub eo monte in campo lacus aquæ pleni, unde pix exit, & bitumen. Cum manibus ſupplodas pix alte attollitur, & quaſi ab aqua bulleſcit. Ambraciæ in Epiro in pariete ſunt picti Caſtor & Pollux & Helena, manu Autochthonis, & nemo invenire poteſt quis pinxerit. Arcis in Epiro quod Ippaton appellatur: ibi pons magnus columnatus duplex, quem Medea ædificari imperaſſe fertur. Ibi picta ſunt gubernacula Argonautarũ, quæ cœpta navis; ibi Iovis templum Hyphonis, unde eſt ad inferos deſcenſus ad tollendas ſortes. In quo loco dicunt duo qui deſcenderunt Iovem ipſum videre. Leucade mons; unde ſe Sappho dejecit propter virum, in ſummo monte fanum eſt Apollinis, ubi ſacra fiunt. Et cum homo inde deſiluit. ſtatim excipitur lintribus. Sicyone in Achaia, in foro ædes Apollinis eſt. In ea ſunt poſita Agamemnonis Clypeus & Machæra, Vlyſſis Chlamys & Thoracium, Teucri ſagittæ & arcus Adraſti, arca quam depoſuit, in qua quid ſit ignoratur, ſed & olla ærea in qua Pelias coctus dicitur. Item Palamedis cithara. Marti autem quoque corium remi Argonautarum, & gubernaculi brachia, cauculus quem Minerva ſortita eſt. De Oreſtæ cervice una proci paraſiti palla pendet. quam ſi quis halitu afflaverit, tota patefit. Penelopæ tela. ibi de terra oleum ſcaturit. Argis Inachiæ Iunonis templum magnifice ornatum, quod Aſylum vocant. Olympiæ templũ Iovis nobile; ubi athletæ initiantur. Corintho balænæ coſta eſt magna ſecundum mare, quam homo complecti non poteſt. Eodem in loco fanum eſt Veneris; in quo vas marmoreũ Laidos. Bæotiæ lacus ſacer; ubi Amphiaraus devoratus in eo lacu eſt. Vrceus fictilis fractus pendet, teſta inter ſe cõpoſita, unde

autem

Biblioteca de Galicia

autem pendeat, non apparet, niſi à vento moveatur. Athenis Minervæ ædes nobilis, cujus ad ſiniſtram Clypeus appoſitus quem digito tangit. In quo Clypeo medio Dædali eſt imago ita collocata, quam ſi quis imaginem è Clypeo velit tollere, perit totum opus, ſolvitur enim ſignum. Ipſa autem dea habet haſtam de gramine. Ilio lapis quadratus, ubi Caſſandra fuit alligata, quem ſi ante tangas aut fricueris, lac demittit, ex altera autem parte ſimiliter ſi frices, ac ſi ſanguinem remittit. Iuxta autem mare qui locus Rhœte vocatur, ibi eſt Achillis & Patrocli vultus, & flumen Scamandras. Epheſo Dianæ fanum nobiliſſimum maximũ pulcerrimumque orbis terrarum. Introitu dextra ſiniſtra poſtes marmorei monolithi longi cubitis xx , qua ſuper templum aſcenſu ſunt cxl. millia. Samo in templo Iunonis Scyphus factus ex hedera, cujus capita foras iv. Arietina magna, cornibus miræ magnitudinis contortis. Pergamo ara marmorea magna, alta pedes xl. cum maximis ſculpturis. Continet autem gigantomachiam. Rhodo ſignum Dianæ marmoreum pulcerrimum, quod ſtat ſub divo cœlo, nec cum pluit aqua tangitur. Argyro eſt fanum Veneris ſuper mare. ibi eſt lucerna ſuper candelabrum poſita, lucens ad mare ſub divo cœlo, quam neq; ventus aſpergit, nec pluvia extinguit. Sed & Herculis ædes antiqua; ibi columna pendet cavea ferrea rotunda in qua concluſa Sibylla dicitur. Ibi jacent oſſa balænæ, quaſi lapides quadrati. Marmeſiæ apud Sipilum columnæ ſunt iv. inter has columnas eſt victoria ferrea pendens ſine aliquo vinculo in aëre ludens. Sed quotiens ventus aut pluvia fuerit, non movet. Ædis Dianæ Epheſo, quam conſtituit Amazon. Ibi & ſepulchrum Icari ſtertentis quaſi dormiat, miræ magnitudinis, ex orichalco & ferro. Rhodo Coloſſi ſignum Solis altum

ſuper

ſuper columna marmorea cum quadriga. Columna vero habet cubitos centum. Cypro ſignum Iovis Olympii æreum, facies ex auro, quem fecit Phidias in cubitis centum quinquaginta, & lata cubitis ſexaginta. Domus illic Cyri regis ædificata lapidibus candidis, & nigellis, auro vinctis: ubi ſunt columnæ diverſis coloribus, & innumerabiles lanceæ ferreæ, feneſtræ ex argento, & tegulæ ex lapide praſino. Murus intus medio Babyloniæ quem Memnon ædificavit lapide cocto id eſt calce & ſulfure, ferro intermixtus ut ſunt juncturæ. Latitudo ejus cubitis xxx, altus cubitis cxxx, cingitur millia paſſuum xxx. Hunc cœpit Semiramis, filius ejus perfecit. Pyramides in Ægypto quas ædificavit Agartus oppidum. ibi eſt Nilus fluvius ære factus, plexilis in cubitis ccc, cujus facies ſmaragdo limpido, brachia ex ebore magno, cujus aſpectu & beſtiæ terrentur. Athenis ſignum Iovis Olympii, Alexandriæ flumẽ Nilum maxime colunt.

Quot fuere Iovès, vel alii in loco Dii Deæque.

IOves fuere tres. Primus in Arcadia Ætheris filius, cui etiam Ætherius cognomen fuit. Hic primum ſolem procreavit. Secundus abinde in Arcadia, qui Saturnius cognominatur, qui ex Proſerpina Liberum patrem procreavit primum victorum. Tertius Cretæ, Saturni & Opis filius optimus maximusque eſt appellatus. Martes fuere duo, Primus ex Enopoſte, ut eum Homerus ait, & noſter eſt Mars Leucarpis & aliter Marſenius. Secundus ex Iove & Iunone. Soles fuere quinq;. Primus Iovis filius. Secundus Hyperionis. Tertius Nini filius, cui Ægyptus eſt conſecrata. Quartus qui Rhodi natus eſt, cujus etiam Zemintus eſt filius. Quintus Colchi filius, ex quo Circe & Medea & Phaëton

Phaëton nati ſunt. Volcani fuere quattuor. Primus Crio & Ioppe natus. Secundus Nili filius. Tertius Saturni & Iunonis. Quartus in Sicilia Meletis filius. Mercurii IV. Primus Cœli & Diei filius. Secundus Iovis & Croniæ filius, vel Proſerpinæ. Tertius Croni filius & Maiæ, qui eſt inventor lyræ. Quartus Quilleni filius, qui Ægyptiis literas, & numerum dixit. Apollines quinque. Primus Vulcani & Minervæ. Secundus ex Corybante. Tertius Iovis filius ex Latona. Quartus Sileni filius in Arcadia. Quintus Ammonis filius in Libya natus. Dianæ III. Prima Iovis vel Croni filia ex Proſerpina, quæ eſt Liberi ſoror. Secunda Iovis & Latonæ, Apollinis ſoror. Tertia, quæ vocatur Ops, de Glauco. Æſculapii tres. Primus, Apollo dictus, Vulcani filius. Secundus, Lai filius. Tertius Ariſteti & Alcippei filius. Veneres IV. Prima Hacdeli & Diei filia. Secunda, quæ ex ſpuma nata eſſe dicitur, & Aëris & Oceani filia. Tertia, quæ Vulcano nupſit, quæ cum Marte ſe miſcuit. unde Cupido natus eſſe dicitur. Quarta Cypri & Syriæ filia, quam Adon habuit. Minervæ quinque. Prima Vulcani filia; unde Athenarum eſt civitas. Secunda Nili filia, quam Ægyptii colunt. Tertia Iovis filia, quæ in fecillis rebus ſe exercuit. Quarta Solis filia, quadrigas junxit. Quinta Pallantis & Titanidos filia. Hæc patrem occidit, pro ſuę virginitatis obſervatione, qui ejus cupidus fuit. Vnde & Pallas dicta eſt. Liberi quinque. Primus ex Iove & Proſerpina. Hic agricola, & inventor vini. Cujus ſoror Ceres. Secundus Liber ex Merone, & Flora, cujus nomine fluvius eſt Granicus. Tertius de Cabiro, qui regnavit in Aſia. Quartus ex Saturno & Semela, dicunt. Quintus Niſi & Heſionæ filius. Hercules ſex. Primus Iovis & Ætheris filius. Secundus Nili filius, quem principem colunt

Ægyptii. Tertium conditorem loci ſui Hellenes dicunt. Quartus Croni filius, & Cartheres, quem Carthaginienſes colunt, unde Carthago dicta eſt. Quintus Ioab filius, qui cum rege Medorum pugnavit. Sextus Iovis filius ex Alcemena qui Atlanta docuit.

De Imperiis.

IMperia ab ineunte ævi memoria fuerunt ſeptem. Primi rerum potiti ſunt Aſſyrii, deinde Medi, poſtea Perſæ, tum Lacedæmones, dein Athenienſes: poſt hos inde Macedones: ſic deinde Romani.

Reges Aſſyriorum.

NInus Rex; qui primus exercitu prope totam Aſiam ſub ſe redegit, & clariſſimam urbem nominis ſui condidit Ninon. Belus Rex Iovis filius, cujus poſteri primum Aſiæ regnaverunt: per Ægyptum Libyæ, per Darium Europæ. Semiramis, Circetis nymphæ filia, à columbis educta, uxor Nini regis. Cujus poſt mortem Regnum Nini ampliavit; armis Indiam quoque parum proſpera expeditione tentavit. Hæc urbem pulcherrimam omnium, quæ unquam fuerunt, Babylona conſtituit, ſupra flumen Euphraten. Sardanapalus, qui ob nimias delicias & luxuriam perdito regno, ne in poteſtatem hoſtium veniret, cum exoletis ſuis venenum bibit, & igni ſubjecto cum regia ſua conflagravit.

Reges Medorum.

ARſaces, primus Rex, qui everſas Aſſyriorum opes luxuria Sardanapali tranſtulit, eosque juſtiſſime rexit. Aſtyages, vir fortis & juſtus, qui per inſidias victus à Cyro eſt, & diſſolutum eſt Mediæ regnum.

Reges

Biblioteca de Galicia

Reges Perſarum.

CYrus rex fortiſſimus, qui majore parte Aſiæ ſubacta Europam quoque inrupiſſet, ni à Tomyre Scytharum regina victus oppreſſusque eſſet. Cambyſes, filius æquè Cyri; qui, cum LXX millia hominum ſubegiſſet in Ægypto, & regem ejus Amaſin, Æthiopiam profectus, magna parte militum per famem amiſſà, inritus rediit. Vrbem tamen ibi condidit Meroën. Is quia Apin ſacrum bovem interfici juſſerat, ira deorum ex equo præceps ſuper gladium ſuum ruit, extinctusq; eſt. Darius rex unus ex ſeptem Perſis hinnitu equi regnum adſecutus, cum CCLXX millibus Europam tranſivit. Victus ab Athenienſibus ducenta millia apud Pſeudomarathona deceſſit. Xerxes, Darii filius, cum receſſiſſet pater ejus, aliquantis navibus armatis militibus in Europam tranſivit. Contabulato Helleſponto & forato Atho monte, nequidquam aliud egit, quam ut Athenas incideret mari. Victus à Lacedæmoniis & Athenienſibus, in Aſiam rediit, ibique ſuorum fraude interfectus eſt.

Duces & Reges Lacedæmoniorum.

EVryſtenes & Procles gemini, qui genus ab Heraclidis deducentes primis, parte regna regnaverunt. Lycurgus legumlator, cui Lacedæmonii principes Græciæ per annos ſeptem inviſi fuerunt. Theopompus & Polydorus Reges, qui Meſſenium bellum XX annis geſſerunt. Othryades vir bellator, qui Meſſenio bello, quo centeni, id eſt, quinquageni, concertaverunt, & trophæum ſuo ſanguine ſcripſit, tertiusque Meſſenio bello, ex oraculo Apollinis, dux ab Athenienſibus per ludibrium miſſus, pœnateas vota, militum animos concitavit, ut tam diuturnum prœlium victoria conſummarent. Leonidas, dux Perſico bello, qui cum trecentis

Biblioteca de Galicia

Lacedæmoniis apud Thermopylas totam vim Perſici belli morte ſua ac ſuorum obtinuit. Pauſanias, qui Perſico bello Mardonium præfectum Xerxis cum pedeſtribus copiis apud Aſopum Bœotiæ flumen debellavit: mox proditionis à rege ſuſpectus idem Mardonius, ideoque accuſatus in aſylum Minervæ confugit, & ibi fame confectus eſt. Leander dux, qui dominantem toto mari claſſem Atticam apud Ægeos primus oppreſſit, & victis Athenienſibus xxx tyrannos impoſuit. Xantipphus, vir Lacedæmoniorum fortiſſimus, qui bello Punico primus Carthaginienſibus dux miſſus Regulum cepit. Ageſilaus, cujus inventum eſt, in hoſtili, quam in ſua terra, pugnare; ideoque in Aſiam miſſus, vaſtata ea, cum jam Regi immineret, revocatus Athenienſes apud Crotonem vicit. Poſtea apud Corinthios flevit, quod decem millia Græcorum occiſa cognoviſſet, nec voluit Corinthum delegare cum poſſet.

Clariſsimi Reges & Duces Athenienſium.

CEcrops rex, qui urbem condidit Athenas, & ex ſuo nomine Cecropidas appellavit cives. Idem fabuloſe, quia indigena fuit, ab inguinibus ſerpens fuiſſe narratur. Erichthonius rex, qui myſteria Eleuſinæ conſtituit. Celeus cum Euboleo ſacerdote, filiabus virginibus miniſtris, Treptolemo frugum præfecto; qui fame laborantem Græciam circumlato frumento reſtituit. Pandion rex, qui filias ſuas Procnen & Philomelam Thraciæ regibus tradidit, ut barbaras ſibi gentes adfinitate ſociaret. Theſeus Ægei filius, qui Minotaurum interfecit. Demophontes, ejus filius, qui cum Græcis Ilium expugnavit. Codrus rex, qui pro ſalute & victoria patriæ, ſecundum oraculum Apollinis, bello Peloponneſio ſe devovit. Piſiſtratus, vir

Biblioteca de Galicia

vir fortis, & ſapiens, qui adverſus principes populari cauſa tyrannidem invaſit, eamque juſtiſſime adminiſtravit. Armodius & Ariſtogeiton, homines plebeii, qui Hippian & Hipparchum Piſiſtrati filios ſæve dominantes facta conjuratione oppreſſerunt, ideoque ut conſervatoribus divini honores eis ſunt conſtituti. Miltiades dux, qui LXXX millia militum PerſarumDarii regis, præfectis Date & Tiſapherne, in ſaltu Marathonio ſuperavit. Ariſtides Dicæos, qui hoc agnomen moribus eſt conſecutus, ob id ipſum exilio multatus eſt. Cimon dux, qui Perſico bello Xerxis copias, pedeſtres ſimul atque navales, in ipſa Aſia apud Eurymedonta flumen uno die vicit. Alcibiades dux, vir genere, copia, opibus, illuſtris; qui propter detruncatos nocte Mercurios reus factus ad Lacedæmonios confugitPeloponneſi bello, &, cum feciſſet eos ſuperiores, adflictorum civium miſertus, rediit in patriam, & dux creatus, iterum victores Athenienſes fecit. Thraſybulus, qui triginta Magiſtratus Lacedæmonios tyrannidis dominatione ſævientes facta conjuratione adflixit, & libertatem Athenienſibus reddidit. Conon dux, qui omnes Lacedæmoniorum copias apud Cnidum inſulam cepit, & imperium maris Athenis reſtituit. Dion, qui octo onerariis navibus Dionyſium regem Siciliæ centum roſtratas habentem, dum in Italiam abeſt, regno expulit, occupatis Syracuſis. Hiphicrates, rei militaris peritiſſimus, qui arma habiliore pondere & modo fecit. Phocion, qui vir bonus cognominatus eſt, neque ulla pecunia à Philippo potuit ſollicitari ut ad eum diſcederet. qui admonentibus amicis, ut liberis ſuis cōſuleret, Si boni, inquit, erunt, hic agellus eis ſufficiet; ſi mali, nihil. Chabrias dux, qui gladiatoria arte pugnare militem docuit; Cypron & Naxon, & omnes Aſia-

ticas inſulis Athenis adjunxit, & circa Thion navali bello occidi maluit, quam abjectis armis enatare. Demetrius Phaleteus, vir bonus exiſtimatus, ideoque ob inſignem juſticiam ſtatuis ccc eſt honoratus, quas ei pro libertate poſuerunt in facie publica.

Reges Macedonum.

PHilippus, Amyntæ filius, primus Macedonum obtinuit Thraciam, redegitque in ſuam poteſtatem: &, cum tranſire in Aſiam vellet, ſub ipſo belli apparatu in theatro à Pauſania eſt interfectus. Alexander Philippi & Olympiadis filius, ex urbe Pella Macedoniæ cum XL millibus militum in Aſiam tranſiſſet, Darium regem Perſarum primum apud Granicum flumen, tum apud Iſſum Ciliciæ, tertio apud Arbela, tribus prœliis, triginta peditum legionum, equitum bis mille falcatorum curruum vicit. Mox regem Indorum, & omnes Aſiæ gentes ſub poteſtate ſua redegit, & nobiliſſimas urbes Aſiæ cepit, Sarbactran, Suſa, Babyloniam, ubi etiam defunctus, dubium vinolentia, ac veneno, cum tamen prius & Africam peregraſſet uſque ad Iovem Ammonem, & Oceanum primus omnium navigaſſet. Philippus, qui poſt Alexandrum Macedonem ſeptimo gradu Macedoniæ regnavit, invictus in Græciam cum ſæve dominaretur, à Sulpicio conſule in Phocide victus eſt, mox à Flaminio in Macedonia, Theſſalia apud Cynocephalas, ubi dato obſide filio Demetrio regni parte multatus eſt. Perſes Philippus, Philippi filius, cum maximis copiis Macedoniis eſſet, & cum impetum in Græciam feciſſet, cum inanibus elephantorum ſimulacris a Marco conſule apud Scytiam paludem victus, præcipitatis in mare theſauris, profugit; mox ab Æmilio Paulo tota Macedonia fugatus,

Biblioteca de Galicia

tus, Samothracam confugit in aſylum: unde, data fide cum ſe Paulo commiſiſſet, ante currum ejus in triumphum productus, mox libera cuſtodia in Albano conſenuit. Pſeudophilippus, vir plebeius & degener, cum ex ſimilitudine formæ Philippi filium ſe perſuaſiſſet, & Macedonas in bellum excitaſſet, inter initia tumultus comprehenſus, ſub cuſtodia miſſus eſt Romam, ubi cum ex cuſtodia aufugiſſet, concitata rurſus Macedonia, Thraciam bello recepit. In arce regni paludatus jus dixit: mox à Cæci filio Metello ingenti prœlio victus, cum profugiſſet in Thraciam, à regibus deditus, & in triumphum deportatus.

Reges & Duces Romanorum.

ROmulus, qui urbem condidit. Numa Pompilius, qui ſacra conſtituit. Tullius Hoſtilius, qui Albam diruit. Ancus Martius, qui leges plurimas tulit, & Hoſtiam coloniam conſtituit. Servius Tullius, qui primum cenſum egit. Priſcus Tarquinius, qui inſignibus magiſtratus adornavit. Tarquinius Superbus, qui ob nimiam ſuperbiam regno pulſus eſt.

Clariſſimi duces Romanorum.

BRutus, qui pro libertate publica liberos ſuos interfecit. Valerius Publicola, qui propter eamdem libertatem adverſus Tarquinios bellum exercuit. Idem jus libertatis dando populum ampliavit. Manlius Torquatus, qui ad confirmandam caſtrorum diſciplinam filium ſuum interfecit. Quintius Cincinnatus, idem Serranus, cui aranti dictatura delata eſt. Camillus, qui, Senonum gente deleta Gallorum, incenſam ab eis urbem reſtituit. Fabii duo: quorum alter una pugna Etruſcos, Samnitas, Vmbros, Galloſque ſubegit, Libertinos è tribubus repurgavit, ideoque Maximus cognomina-

minatus: alter Fabius Hannibalem mora fregit, ex quo Cunctator eſt cognominatus. Papirius Curſor; hic Samnites, qui Romanos ſub jugum pugnando miſerant, victos ignominia pari adfecit, & à velocitate Curſor eſt appellatus. Curius, cum in foco rapas torreret, offerentibus, Malo, inquit, in fictilibus meis & aurum habentibus imperare. Fabricius Luſcinus, qui Cornelium Rufinum conſularem virum ſenatu amovit, luxuriæ & avaritiæ damnatum, quod decem pondo argenti poſſideret. Claudius Marcellus, qui Annibalem primus in Campania prœlio vicit, idemque docuit, in bello quomodo equites ſine fuga cederent. Scipiones duo, quorum alter prior, Africanus, qui Annibalem & in eo Africam debellavit, alter Scipio Numantinus, qui Carthaginem & Numantiam diruendo, in hac Africam, in illa Hiſpaniam fregit. Quintus Nero, qui Annibale in Apulia relicto, venientem ab Hiſpania Haſdrubalem excepit, copiasque ejus uno die apud Metaurum flumen devicit, qui ſeſe cum Annibali junxiſſet, dubitari non poteſt, paria eis præſtaturum non fuiſſe. Paulus, qui cum Macedoniam viciſſet, & Græciam liberaſſet, & opulentiſſimum triumphum reportaſſet, inter ipſos triumphi dies, amiſſis duobus liberis pro concione dixit, gratias ſe agere fortunæ, quod in ſuam potius domum, quam in remp. ſæviſſet. Duo Metelli: quorum alter Macedonicus, devictis Macedonibus; qui Contrebiam inexpugnabilem Hiſpaniæ civitatem, juſſis teſtamenta ſcribere, & vetitis redire niſi viciſſent militibus, occupavit: alter Numidicus, victa Numidia; qui cum pernicioſas reip. leges ferret, Apuleius tribunus plebis totusque ſenatus in eas juraſſet, maluit in exilium ire, quam jurare. Hujus filius, Pius cognominatus eſt, quod patrem in exiliū ſecutus eſt.

Gaius

Biblioteca de Galicia

Gaius Marius, qui in Africa Numidis, in Gallia Cimbris Teutonibusque ſuperatis à caliga pervenit uſque ſeptimum conſulatum. Sylla, qui bello civili victoria perpotitus, Romanum primus invaſit imperium, ſolusque depoſuit. Sertorius, qui proſcriptus à Sylla cum in exilium profugiſſet, quam breviſſimo tempore prope totam Hiſpaniam redegit in ſuam poteſtatem, & ubique adverſante fortuna inſuparabilis fuit. Lucullus, qui Aſiacæ provinciæ ſpoliis maximas opes eſt conſecutus, & ædificiorum, tabellarumque pictarum ſtudioſiſſimus fuit. Pompeius, qui Armenios ſub rege Tigrane, Ponticos ſub rege Mithridate, Cilicas toto mari dominantes, infra quadrageſimum diem vicit, & magnam partem Aſiæ inter oceanum Caſpium Rubrumque victoriis ſuis triumphiſq; peragravit. Gajus Cæſar, qui Gallias Germaniaſque ſubegit, & primus Romanorum navigavit Oceanum; in quo Britanniam invenit, & vicit. Iulius Cæſar Auguſtus, qui perpacatis omnibus provinciis exercitus toto orbe terrarum diſpoſuit, & Romanum imperium ordinavit. Poſt cujus conſecrationem perpetua Cæſarum dictatura dominatur.

Romani, qui in Toga fuerunt illuſtres.

MAnius Agrippa, qui diſſidentem populum ſenatui conligavit, atque conciliauit. Appius Cæcus, qui pacem Pyrrhi diremit, ne populus qui ſuis parere noluerat ſub externis regibus regeretur. Tiberius Gracchus, qui Scipionem Aſiaticum quamvis inimicum haberet, non eſt paſſus à tribunis in carcerem duci, quod diceret nefas, ibi eſſe Scipionem ubi captivi illius adhuc alligati tenerentur. Hic eſt Gracchorum pater, qui in tribunatu, cum agrariis legibus ſeditiones excitarent, interfecti ſunt. Decimus Brutus Calæcius, qui Grac-

chum generum agrariis legibus Reip. ſtatum turbantem cum Opimio conſule oppreſſit. M. Brutus, qui Pompeii partes ſecutus, mox à Cæſare reſtitutus, in mortem ejus conjuravit, quod affectare nomen regium videretur. Lucius Druſus, qui agrariis legibus promulgatis, ſummum pro eo favorem conſecutus, ne promiſſa perficeret, per inſidias à Philippo Conſ. domi ſuæ interfectus eſt. Lutatius Catulus, qui Lepidum acta Syllæ reſcindere volentem admoto exercitu Italia fugavit, & ſolus omnium ſine ſanguine bellum civile confecit. Cato Cenſorius, qui totiens accuſatus eſt, quoad vixit, nocenteis accuſare non deſtitit. Hic eſt omnium rerum peritiſſimus, &, ut Salluſt. Criſpo videtur, Romanj generis diſertiſſimus Cato. Cato Prætorius, qui bello civili partes Pompeii ſecutus mori maluit quam ſuperſtes eſſe reip. ſervienti. Scaurus, qui vetuit filium in conſpectum ſuum venire, quia bello Cyprico deſeruerat. Scipio Naſica, quia non rite inauguratus Conſul videretur, conſulatu ſe abdicavit, & domitis Dalmatis oblatum à Senatu triumphum repudiavit, ſtatuasque, quas ſibi quisque in publico poſuerat, in cenſura ſua ſuſtulit. Cenſuit in Senatu tamen, Carthaginem non eſſe delendam, propterea optimus judicatus. Cornelius Cethegus, qui fratrem ſuum Cethegum, quod cum Catilina conjuraſſet, morte multandum cenſuit, Tullius Cicero, qui in conſulatu ſuo Catilinæ conjurationem fortiſſime oppreſſit.

Qui pro ſalute ſe obtulerunt.

HOratius trigeminus, qui adverſus Curiatios Albanorum, qui de ſummo imperio dimicaverunt. Fabii, qui trecenti, cum omnes patriciæ ſtirpis eſſent, bellum Vejens peculiariter ſibi depopoſcerunt. Mucius Cordus, qui ignibus manus impo-

Biblioteca de Galicia

impoſuit. Horatius Cocles, qui ponte reſciſſo Tiberis armatus tranſiit navitans. Trecenti ſub Calpurnio Flamma contra Pœnos; qui in Sicilienſi ſaltu, mortuo exercitu, populum Romanum liberaverunt, ut plane ccc Lacedæmoniorum apud Thermopylas gloriam adæquarent. Duo Decii; quorum alter Latino bello, alter Samnitico diis manibus ſe devoverunt. Fulvius Pontifex; qui, urbe à Gallis Senonibus incenſa, ſe alioſque ſenes diis manibus devovit. Regulus; qui tormenta Carthaginienſium maluit pati, quam ut inutilis pax cum eis fieret, aut ipſe jurisjurandi fidem falleret. Curtius; qui ſe in hiatum terræ immiſit, cum ex oraculo, quod optimum eſſet in urbe Romana, poſceretur. Spurius Poſtumius; qui à Pontio Teleſino Samnitum duce ſub jugum miſſus cum exercitu, auctor fuit rumpendi fœderis, ſeque hoſtibus cenſuit eſſe dedendum. Gaius Metellus Pontifex, ardente templo Veſtæ Palladium extulit, & oculos amiſit.

Qui ſpolia opima retulerunt.

Romulus de Acrone Ceninenſium rege. Coſſus Cornelius de Larthe Tolumne Vejentium rege. Claudius Marcellus, de Virodomaro rege Gallorum.

Qui provocati ab hoſtibus manu contenderunt.

Mallius Torquatus, qui Gallo torquem detraxit, eumque ſibi circumdedit. Valerius Corvinus; qui à Gallo provocatus cum pugnaret, corvus galeam ejus inſedit, & hoſtem perturbavit. Scipio Æmilianus cum eſſet legatus ab Lucullo imperatore apud Intercatiam Vaccæorum urbem, provocatorem barbarum occidit. Lucius Opimius ſub Lutatio Catulo Conſule, in ſaltu Tridentino provocatorem Cimbrum interfecit.

Qui-

Qui pro Romanis gentes ſuperaverunt.

SCipio Africanus, Scipio Numantinus, Scipio Aſiaticus, Mummius Achaicus, Servilius Iſauricus, Brutus Callaicus, Paulus Macedonicus, Metellus Creticus, Cæſar Germanicus, Cæſar Dacicus.

Quot illuſtres Scipiones qui magnis rebus geſtis cognominati ſunt.

SCipio magnus Africanus, qui vicit Annibalem, Scipio minor Numantinus, qui Numantiam, & Carthaginem diruit. Scipio Aſiaticus, qui de Antiocho triumphavit. Scipio Naſica, qui à Senatu vir optimus eſt judicatus. Scipio, qui occiſo Pompeio partes reſtituit, & victus ſe interfecit.

Receſſiones plebis.

SEceſſiones plebis à patribus fuerunt quattuor. Prima ſeceſſio propter impotentiam fœneratorum, cum in montem plebs armata ſeceſſit. Secunda propter impotentiam Decemvirûm, cum interfecta filia ſua Virginius Appium & totam ejus factionem in Aventino monte circumvenit, effecitque ut abdicato magiſtratu accuſati, atque damnati variis ſuppliciis punirentur. Tertia, propter matrimonia plebei, vt ne patriciis nuberent, quam Canuleius concitavit in monte Ianiculo. Quarta ſeceſſio in foro, propter magiſtratus, ut plebei conſules fierent, quam Sulpicius Stolo concitavit.

Seditiones.

SEditiones in urbe quattuor. Prima ſeditio, Tiberii Gracchi; quem, de judicariis & agrariis legibus ſtatum civitatis moventem, Scipio Naſica facta manu in Capitolio oppreſſit. Secunda ſeditio, Gracchi fratris ejus; quem ob ſimiles largitiones novos motus excitantem Opimius con-

Biblioteca de Galicia

conſul, cum Decimo Bruto Callæcio ſocero ejus convocatis ad pilleum ſervis, in Aventino monte oppreſſit. Tertia ſeditio, Apuleii Saturnini Tr. Pl. & Glauciæ Conſulis; quos comitia in campo cædibus perturbantes, Marius in Capitolium perſecutus obſedit, & conficiendos fuſtibus ſaxisque curavit. Quarta ſeditio, fuit Livii Druſi, & Quinti Cæpionis, cum ille Senatus equeſtrem ordinem adſideret. Præcipua tamen ad motus excitandos fuit cauſa, quod Druſus civitatem omnibus Italicis pollicebatur, ſed tum à Philippo Conſule in domo ſua interfectus.

Qui adverſus patriam nefaria iniere conſilia.

CORiolanus ob aſperiorem annonam in exilium actus Volſcorum exercitu admoto patriam expugnare voluit, ſed Veturiæ matris precibus victus, tum ab exercitu ſuo confuſus eſt. Marcus Melius, frumentaria largitione cum videretur, juſſu Quintii Cincinnati dictatoris à Magiſtro equitum in roſtris occiſus eſt. Spurius , cum Agrariis legibus factione dominationem pararet. Manlius Capitolinus, cum pecunia conturbatores liberaret, ſuſpectus regni affectati de Tarpeio Saxo præcipitatus eſt. Catilina cum in cædem Senatus, in incendium urbis, direptionem ærarii conjuraſſet, & in id facinus Allobrogas ſollicitaſſet, ab Cicerone in Senatu accuſatus, ab Antonio in Apulia debellatus eſt.

Qui Reges vel Duces cum Romanis bella geſſerunt.

POpulus Romanus ſub Romulo pugnavit cum Sabinis, prius propter virgines raptas. Sub Tullio cum Albanis. Pontius Teleſinus, dux Samnitum; qui ad Caudinas furculas Romanos ſub jugum miſit. Pyrrhus, Rex Epirotarum, qui pro Taren-

Biblioteca de Galicia

Tarentinis bellum cum Romanis geſſit, vaſtataque Campania ad viceſimum ad urbem pervenit, mox à Curio & Fabricio victus in patriam conceſſit, & cum Achaiam armis ſub ſe redegiſſet, Macedoniam quoque Antigono regi eripuiſſet, dum Argos expugnat, occiſus eſt. Omnium Græcorum ſapientiſſimus, & militaris diſciplinæ peritiſſimus fuit. Annibal, qui novem annorum patrem in Hiſpaniam ſecutus, minor annorum quindecim imperator factus; triennio in Hiſpania vicit, & everſione Sagunti, rupto fœdere, per Pyreneum & Alpes in Italiam venit, Scipionem ad Ticinum, Tiberium Claudium apud Trebiam, Flaminium apud Thraſymenum, Paulum & Varronem apud Cannas, Gracchum in Lucania, Marcellum in Campania ſuperavit.

Status Populi Romani quas commutationes habuerit.

POpulus Romanus primum ſub regibus fuit. Deinde, poſt ſuperbiam Tarquinii, & inlatum Lucretiæ ſtuprum, expulſis regibus, tutelam ſui conſulibus tribuniſque commiſit. Deinde tribunitiis ſeditionibus agitatus, abdicatis omnibus magiſtratibus, Decemviros, legum ferendarum & Reip. conſtituendæ cauſa, paravit. Horum quoque dominationem & libidinem deteſtatus, rurſus ad conſules rediit. Donec, exortis bellis civilibus inter Cæſarem & Pompeium, & oppreſſa per vim libertate, ſub unius Cæſaris poteſtatem redacta ſunt omnia. Ex eo perpetua Cæſarum dictatura dominatur.

Initium Regni Mithridatis.

CYrus, Rex Perſarum primus, imperium Medis ademit. Duos filios reliquit, Cambyſen & Smerden. Horum Cambyſes, defuncto patre, quod

Biblioteca de Galicia

quod major eſſet, Smerden in ſolio ſedentem, capite cœlum pulſare per ſomnium videns, occidendum eum curavit ipſe: & deinde, revertens ab Æthiopia, rebus perfractis, cum in Ægyptum veniſſet, incolasque ejus loci lætantes advertiſſet; ratus, illos adverſis ſuis inſultare, Apin in femine vulneravit, eodemque ictu occidit. Interim Magus quidam Smerdes, Patibiatæ frater, abutens nomine ex formæ ſimilitudine, filium ſe Cyri profeſſus, regnum Perſicum invaſerat. Quod ubi Cambyſi nuntiatum eſt, regredi in patriam maturans, oblitus eſt gladium, quo Apin interfecerat, vaginæ reddere. Quod cum conaretur efficere, femen ſuum vulneravit, & eam partem, qua Apin vulneraverat. Ex eodem vulnere in paucis diebus obiit. De cujus morte poſtquam certior nuntius ad Perſas venit, Potanes Pedimam filiam ſuam, qua cum Smerdes conſuetudinem habebat, edocuit, ut, cum ille ſopitus eſſet, utrum aures tectas comis haberet, periclitaretur. Sciebat enim, à Cyro Smerdi Mago ademtas aures. Ille falſum eſſe Smerden confirmavit. Tunc ſeptem nobiliſſimi Perſæ inter ſe conjuraverunt. Eorum nomina hæc ſunt, Potanes, Hydanes, Aſpatines, Saphernes, Megaboius, Gobies, Darius. Deinde, Mago Smerde interfecto, conſtituerunt, uti, excepto poſthac Potane, ex illis regnaret cujus equus primus in loco, quem delegiſſent, hinniſſet. Tunc Hibetes, agaſo Darii, equum domini ad locum prędictum duxit. illic alia equa ab ſuo initur. Tunc equus Darii magnum hinnitum dedit. Ita Darius regnum obtinuit. A quo Artabanes originem ducit; quem conditorem regni Mithridatis fuiſſe, confirmat Salluſtius Criſpus.

Reges

Biblioteca de Galicia

Reges Parthorum.

SEleucus, Alexandri Macedonis amicus. Hujus poſt mortem Abarrida, frater ejus, juſſus Babylonem obtinere, finitimos ſub ſe redegit, unde Nicator eſt appellatus, & tres validiſſimas urbes conſtituit, Abarridam, Seleuciam, Laodiciam. Arſaces forma & virtute præcipuus, cujus poſteri Arſacidæ cognominati ſunt; qui pacem cum Sylla imperatore fecit. Orodes; qui fedus cum Cn. Pompeio percuſſit, Craſſum cum legionibus apud Carras funeſta clade delevit. Pacorus; qui filium ſuum ejuſdem nominis miſit in Syriam, ut Romanas provincias popularetur; atque ipſe à Ventidio legato Iulii Cæſaris occiſus eſt.

Reges Cappadociæ & Armeniæ.

TIgranes, qui jam ſcriptus eſt; qui tertio Punico bello perdomuit ſub Macino Conſ. & Scipione Æmiliano. Bellus, rex Armeniæ; qui cum impetum in Græciam feciſſet, & Pythii Apollinis templum incendiſſet, tempeſtate & frigore exercitum amiſit. Polycrates, rex Cappadociæ: qui ſomniavit Solem & Lunam uri: qui à præfecto Darii regis occiſus eſt. Epaminon, ejus filius, rex; qui Thebas Græcorum pugnando vicit. Periander, Rex qui Corinthi regnavit; omnia terra & mari Romanis ſubjugavit. Timoleon, qui Corinthi fratrem ſuum regnantem interfecit. Idem & Dionyſium Siciliæ regem expulit, neque ipſe ab offerentibus regnum accepit, ſed arcem quoque demolitus eſt. Hic cum convitia mala audiret, ait, Tota vita mea id egi, ut omnes liberi eſſemus.

Reges Aſiæ & Pergami.

EVmenes Carduenus Philippi Alexandri armiger bellicoſiſſimus, ſed parum proſpera fortuna uſus, adeo tamen terribilis, ut vivente eo nemo

auſus ſit Rex appellari. Antiochus jam ſcriptus eſt. Eumenes alius, qui Romanos Macedonico bello juvit cum milite ſuo. Attalus, qui pro Romanis ſæpe pugnavit. Nam teſtamento ſuo populum Romanum heredem fecit.

Reges Ponti & Bithyniæ.

PHarnaces, Rex Bithyniæ, filius Mithridatis; qui bello civili, quod in Pharſalica geſtum eſt, milite patris ſui Syriam invaſit, & adventu Cæſaris, antequam in congreſſum ejus veniret, ipſo terrore nominis ſui victus refugit in Pontum. Pruſias Rex amicus populi Romani; ad quem Annibal victo Antiocho confugit, &, cum à rege expoſceretur per legatos, veneno ſe liberavit. Nicomedes, ſocius & amicus populi Romani; in cujus amicitia prima ætate Cæſar fuit. Qui moriens teſtamento & ipſe Pop. Rom. heredem dimiſit.

Reges Alexandriæ.

POſt mortem Alexandri Macedonis regnaverunt Alexandriæ Ægyptum octo Ptolomæi nomine, multi clariſſimi viri. Ptolomæus Euergetes; qui Alexandrum apud Ozydacras objecto clipeo protexit. Ptolomæus, filius Philadelphi, litteratiſſimus; qui plurimos libros Græcos ſcripſit. Ptolomæus Soter; qui ingenti claſſe Rhodios vicit. Ptomæus Tryphon; qui ſeditioſos in theatro ſagittis occidit, alios flammis dedit. Hujus filius Cypris pro Romanis multa bella geſſit, adverſus Garamantas & Indos. Ptolemæus, Pupillus dictus; qui Pompeium tutorem à Senatu accepit, donec pubeſceret, & poſtea civili bello Pontino interfectus eſt.

Duces & Reges Carthaginienſium.

HAnno & Mago, qui Punico bello Cornelium Conſ. apud Liparas ceperunt. Hamilcar, qui Boc-

Boccor cognominatus eſt, primo Punico bello magnam partem Hiſpaniæ ſub imperium Carthaginienſium redegit, relictis filiis quattuor, Aſdrubale, Annibale, Hamilcare, & Magone. Aſdrubal, frater Annibalis; qui ſecundo Punico bello, cum ingentibus copiis ab Hiſpania veniens, antequam ſe fratri conjungeret, à Claudio Nerone expoliatus eſt.

Reges Numidiæ.

SYphax; quem Scipio Africanus victum in triumphum traxit, regnoque ejus impoſuit Maſiniſſam. Maſiniſſa Rex, qui Scipionem adverſus Carthaginem & Syphacem equitatu adjuvit. Ab eo, inter præmia commilitii Numidiæ regno donatus eſt. Iugurtha; qui ſcriptus eſt.

Reges Mauritaniæ.

IVba Rex; qui Curionem legatum Cæſaris oppreſſit: mox, occiſo Pompeio, Catonis & Scipionis partes firmare conatus, cum ſe in regiam recepiſſet, poſt magnificam cœnam interficiendum ſe dedit. Iuba, rex litteratiſſimus; qui Cæſaris Auguſti juſſu regnavit, & magnificentiſſimam urbem Cæſaream condidit.

Qui adverſus Pop. Rom. arma ſumſerunt.

TAtius, Rex Sabinorum; qui occupata arce Tarpeia in ipſo foro cum Romulo decertavit, & interventu Sabinarum pacem cum Romulo fixit. Mettius Suffetius, Rex Albanorum; qui contra fedus, à Fidenatibus deſtitutus, & juſſu Tulli Hoſtilii deligatus ad currum, & in adverſa actis equis, laceratus eſt. Porſenna, rex Etruſcorum; qui Romanos ad Ianiculum obſedit, propterque Tarquinios. Tiridates, qui Corbulone Conſulari viro victus & reſtitutus eſt.

Biblioteca de Galicia

Bella civilia quot.

CIvilia bella quatuor mota ſunt in urbe à Romanis. Civile bellum primum Sulpitius Tribunus excitavit, quod ſubſcriptam provinciam Mithridaticam Sylla in Marium transferre noluiſſet. Secundum bellum Lepidus contra Catulum, ob metum Siciliæ expoliatæ. Tertium bellum Cæſar & Pompeius. Belli ſpecies magis, quam cauſa fuit, negatus à Senatu Cæſari conſulatus. Cæterum utriusque æmulatio & cupiditas imperii occupandi. Nam, cum ſecundum mores legemque majorum dimiſſo exercitu venire in urbem Cæſar deberet, & docere Senatum de rebus à ſe geſtis, atque ita triumphum conſequi; ſimulans, ſe gratiam timere Pompeii, negavit ſe miſſurum exercitum, niſi conſularibus comitiis ratio abſentis ſui poſita fuiſſet. Quamobrem hoſtis à Senatu judicatus, ſtatuit id bello vindicare. Ac ſic non conſulatum modo ac triumphum, ſed totum Populi Romani imperium redegit in ſuam poteſtatem. Quartum bellum Cæſar Auguſtus adverſus complures duces; contra Pompeium juvenem bona paterna repetentem; mox adverſus Caſſium & Brutum in ultionem interempti patris; deinceps adverſus Antonium & Cleopatram ultro bellum patriæ inferenteis.

Quot genera bellorum.

BEllorum genera ſunt quatuor. Gentile; quod cum externis geritur; ut Romani cum Latinis, Athenienſes cum Lacedæmoniis. Servile; quod Romani adverſus fugitivos geſſerunt, & contra duces eorum, Spartacum, Crixum, & Oenomaum. Civile; quo inter ſe certant ſicut Marius & Sylla, Cæſar & Pompeius, Auguſtus & Antonius.

Ordo

Biblioteca de Galicia

Ordo Belli Mariani.

INexplebilis honoris Marii cupiditas, decretam Syllæ Ponticam provinciam voluit eripere per rogationem Sulpicii tribuni plebis. Sylla indignatus continuo ad exercitum perrexit, & eum urbi admovit; & in patriam ingreſſus, Capitolium occupavit. Quo terrore victus Senatus, Mario totique factioni ejus interdixit. Profecto deinde in Aſiam Sylla, Marius exul cum profugiſſet, ac primum Minturnis in palude latuiſſet, tum conjectus in carcerem evaſiſſet, interim Cinna & Octavius in urbe eſſent; ob hoc, occaſione data, Marius redit, & ſe cum Cinna adjunxit, victis Octavianis partibus. Septies conſul creatus ſæviſſimis cædibus totam urbem funeſtavit. Sylla interim victo Mithridate in urbem reverſus, prope totam Italiam in armis invenit, ſub juvene Mario Marii filio: ſed omnes ejus copias partim in Etruria ad Sacriportum, partim ad Collinam portam proſtravit; & reliquias adverſariorum eorum, qui ſe dediderant, in villa publica trucidavit. Qui diffugerant, in tabula proſcripſit, jure permiſſo ut interficerentur.

Ordo Belli inter Cæſarem & Pompeium.

CÆſar, & Pompeius, & Craſſus, inita ſocietate, imperium Romanorum poſſidebant. Cæſar Gallicos, Craſſus Syriacos exercitus habebat. Pompeius, horum viribus fretus, in Senatu dominabatur. Poſt Craſſi mortem apud Parthos Muſus Barbarus Aſculanus, Quintus Lutatius Catulus.

De bello Macedonico.

POpulus Romanus cum Macedonibus bellum ter geſſit. Sub Flaminio Conſule regem eorum Philippum vicit. Sub Paulo Perſen Philippi filium.

Sub

Sub Metello Macedonico Pſeudophilippum. Primi belli cauſa, quod de injuriis Macedonum Græci querebantur. Secundi, quod fœdus cum patre ſuo percuſſum ruperit Perſes. Tertii, quod falſo nomen regum Macedonum Pſeudophilippus invaſit.

De variis Cladibus Populi Romani.

ETruſco bello; cum Porſenna rex Ianiculū obſedit. Gallico bello; cum Galli Senones, exercitu apud Alliam deleto, urbe incenſa, Capitolium obſederunt. Tarentino bello; cum Pyrrhus ad viceſimum lapidem totam Campaniam populatus acceſſerat. Punico bello; cum Annibal Cannenſi exercitu fuſo ad tertium lapidem caſtra poſuit. Cymbrico bello; cum Cymbri Tarentinas Alpes occupaverunt. Servili bello; cum Spartacus, Crixus, & Oenomaus gladiatores, populata prope Italia, cum ad incendendam urbem pergerent, in Lucania à Craſſo, in Etruria à Pompeio Conſule, opprimuntur.

De tribus Punicis bellis.

POpulus Romanus cum Carthaginienſibus dimicavit. Primum Punicum bellum navalibus copiis geſtum eſt. Cauſa motus prætendebatur duplex. Altera, quod Carthaginienſes Tarentinis adfuiſſent. Altera, quod Mamertini adverſus Pœnos auxilium poſcerent. Cæterum, revera præmium fuit Siciliæ & Sardiniæ poſſeſſio, fertiliſſimarum inſularum. Appius Claudius bellum in Siculo freto commiſit; Manlius & Regulus in ipſa Africa profligaverunt: Duillius Conſul apud Liparas inſulas; Lutatius Catulus apud Ægates, merſis hoſtium claſſibus, conſummaverunt. Secundum Punicum bellum longe omnium cruentiſſimum fuit. Cauſa, quod Annibal contra fœdus Saguntum evertiſſet.

Prima

Biblioteca de Galicia

Prima clades hujus belli apud Liſternum, vulnerato Patre Scipione; quem Publius Scipio, nondum pubes, protexit ac liberavit. Secunda clades apud Trebiam, vulnerato Flacco Conſule. Tertia apud Thraſymenum, vaſtato Flaminii exercitu. Quarta apud Cannas, deletis duobus exercitibus Pauli Conſulis morte, Terentii fuga Varronis. Poſtea vero quattuor duces Punici belli gloriam ſibi vindicant. Fabius ſive Cunctator; qui imminentem urbis excidio Annibalem mora fregit. Marcellus; qui primus Annibali apud Nolam reſtitit, & inclinatam ejus aciem pæne ictus cruciavit. Claudius Nero; qui venientem ab Hiſpania Aſdrubalem cum ingentibus copiis, priusquam ſe Annibali jungeret, excepit, & ingenti prœlio vicit. Tertium Punicum bellum majoris gloriæ quam operis fuit. Nam, Manilio Conſule, inchoatum excidium Carthaginis Scipio Æmilianus conſummavit; una cum Tigrane cum incenſa Carthagine totius Africæ urbes in perpetuum repreſſit, quod contra fœderis pactionem Carthaginienſes reparaſſent claſſes, & arma finitimis intuliſſent.

Vſque Imperium Trajani qui victi ſunt & per quos, CCIV.

PEr Flaminium Conſulem Macedonas vicit ſub rege Perſe bellantes. Per Scipiones Africanos, Carthaginienſes. Per Paulum Conſulem, Perſen in Syria vicit regem Antiochum. Per Scipionem Æmilianum Celtiberos, & Numantiam. Per eumdem Scipionem Luſitaniam, & ducem Viriatum. Per Decimum Brutum Galliam. Per Mummium Achaicum, & Corinthum, & Achæos. Per Fluvium Nobiliorem Ætholos & Ambraciam. Per Narium Numidas & Iugurtham. Per eumdem Cymbros & Teuthones. Per Sillam Ponticos & Mithri-

Biblioteca de Galicia

Mithridatem. Per Lucullum item eoſdem Ponticos & Mithridatem: item Cilicas piratas, & Armenios cum rege Tigrane, & plurimas Aſiacas gentes. Sub hoc enim ad Indicum Oceanum, & Rubrum mare uſque pervenit. Per Caium Cæſarem Gallias & Germanias. Britanniam ſub hoc duce non tantum vidit, ſed etiam navigavit Oceanum. Per Cæſarem Auguſtum Dalmatas, Pannonios, Illyricos, Ægyptios, Germanos, Cantabros, totumque orbem perpacavit, exceptis Indis, Parthis, Sarmatis, Scythis, Dacis, quod eos fortuna Traiani Principis triumphis reſervavit.

De Comitiis.

COmitia dicuntur à comitatu & frequentia, quod Patres & Claſſes ad ſuffragia vocantur, creandorum magiſtratuum vel ſacerdotum cauſa. Comitiorum autem triplex ratio eſt. Hæc Curiata, hæc tributa, hæc centuriata dicuntur, quia hæc per curias & per tribus & per centurias explicantur. Si tranſlatitium ſit, & ſolitum, de quo populus, curiatis transigitur. Si amplius, tributis. Si in ſummo diſcrimine eſt, tum miles ad ſuffragia vocatur, & Comitia centuriata dicuntur.

De Populi Romani diſtributionibus.

ANtiquiſſima Populi Romani diſtributio triplex eſt, quam Romulus fecit; in regem, in Senatum, in populum. Qui populus in tres tribus dividebatur; Titienſem, Lucerem, Ramnetem. Sequitur Populi Romani diſtributio ſub Servio Tullio rege; qui eum in tribus, claſſes, centurias, diviſit. Ab iteratione cenſus, ut optimus & locupletiſſimus quiſque in ſuffragiis, id eſt, in Populo Romano plurimum valeret. Et tertia diviſio eſt in Patronos & clientelas, qua inferiores ſuperiorum fidei committebant.

De

De Rebuspublicis.

REtumpublicarum tria genera ſunt; Regium, optimatum, populare. Aut enim ſub regum ſunt poteſtate; ut Seleucia Parthorum. Aut Senatus; ut Maſſilia Gallorum. Aut ſe ipſi regunt; ut Athenienſes ſolebant. Eſt & quartum genus, quod Romani commenti ſunt; ut ex his tribus unum efficerent. Nam & regiam poteſtatem Conſules habent, & plebs habet ſuffragiorum poteſtatem.

FINIS.

IN

Biblioteca de Galicia

IN
LVCIVM FLORVM INDEX;

Ita concinnatus ut omnibus Editionibus ſit commodus; ad ipſos nempe librorum capitumque numeros redactus. Quod ſi nonnulla capita prolixiora fuerint, etiam capitis linea ad amuſſim eſt expreſſa. Adeo ut cifra prima perpetuo librum, ſecunda item caput; ſed quæ ultra accedunt, capitis lineas ſignificent. In quas lector ut ſine moleſta linearum numeratione incidere ſubito queat, ſatis erit, ſi ſciat, juſtam pagellam triginta ſex lineis conſtare. Tot pagellis ergo, quot ad quæſitæ lineæ numerum efficiendum requiruntur, momento ſupputatis, tunc jam in proximis eorum, quæ quærit, ſe verſari ſciet.

A.

AChaiæ libertas. 2.7.40,47
Achaicum bellum. 2.16
Adiri qui non poſſunt, ſubmoventur, atq; differuntur. 5.12.65,67
Adoratio, quæ non a perfecti alicujus & abſolute ſancti verbi Spiritu, ſub illius auditione, in mentibus generatur, olim ethnicorum deaſtris propria fuit. 1.13.45
Aequitatis ſpecies, ſeditionum prætextus. 3.13.6
Ærarium, reip. nervi. 3.13.19. *à Cæſare effractum.* 4.2.88
Aes Corinthiacū. 2.16.24
Ætates populi Romani. Proœm. 24.2,19.3,11
Ætolicum bellum. 2.9
Ager ab Hannibale caſtris inſeſſus Romæ venalis. 2.6.204,205
Agrariæ leges, ſeditionum fluctus. 3.13.5
Agricola, factus triumphalis dictator. 1.11.35,43
Alba, Latii caput. 1.1.10. *diruta.* 1.3.29

Albanus populus, Romanis ſubjectus. 1.3.15. *deficit.* 1.3.22.
Allobrogicum bellum. 3.2
Alpes & nives, incolarum nonnullum præſidium. 4.12.10,17
Alpinorum natura. 2.4.5
Ambitus honorum, unde? 3.12.44
Amulius rex. 1.1.5,12
Ancilia. 1.2.7
Ancus Marcius. 1.4
Andriſcus, Pſeudophilippus Macedo. 2.14.7
Anguium mos, obtrito capite, minari cauda. 3.5.102
Anguibus & arenis vallata urbs, Capſa. 3.1.52.53
Annibal. 2.6.8.2.6.90: 2.6.199: 2.6.fin. *in bello Syriaco.* 2.8.20,49
Anni in menſes diſtributio apud Romanos prima. 1.2.6
Annulorum ortus. 1.5.16. *modii ex prædis.* 2.6.84
Antonii & Cleopatræ bellum cum Cæſare. 4.11
Apollo Cumanus ſudat. 2.8.12. *Pythius, Feretrii Iovis prædarum decimator.* 1.12.30
Apius, Lucretiæ oblitus, virginē ſtuprat. 1.24.6
Appuleiana ſeditio. 3.16
Apulo Hiſtriæ rex, per crapulā captus. 2.10.8
Aquilæ duæ in ſignis Germaniæ unde ortum habeant? 4.12.132
Aquitani, callidum genus. 3.10.26
Aras & templa petunt, quos defendere arma & montes non poſſunt. 2.12.32
Archimedes Syracuſas defendit. 2.6.142,143
Argentariæ tabernæ ab Annibale in caſtris haſtæ ſubjectæ. 2.6.207
Arioviſtus Germanorum rex. 3.10.45
Ariſtobulus & Hircanus. 3.5.131.132
Arma Romana ſacroſancta dicuntur. 2.20.27
Arma cremare, belli mos apud veteres. 4.12.30
Arminius, Germanorum dux. 4.12.116
Aſdrubal, cum uxore & liberis. 2.6.210: 2.15.60.61. *caſus a Scipionibus.* 2.17.24
Aſiatica amœnitas Gallorum feritatem geminam mollivit. 2.11.11.12
Aſiaticum bellum. 2.20

Aſtu-

Aſturia, aurifera regio. 4.12.217
Athenæ, frugum parens. 3.5.39
Athenienſes, ingratiſsimi hominum, fame ad humanum cibum compulſi. 3.5.39.42
Avaritia. 3.11.5.31, 32:3.12
Augurum ortus. 1.2.5
Auguratus, cur ſacer? 1.5.12, 13
Auguſtus Cæſar. Vide, *Octavius.*
Auguſti nomen. 4.12. fin.
Aureum mare. 3.6.11
Aurei currus ortus. 1.5.17
Aurei tertiæ Romani regni ætatis anni. 2.19.9:3.11.4
Auri fertilis Dalmatia. 4.12.39
Aurum & argentum pro ære ferroque in arma conflatum Carthagine. 2.15.34
Aurum adverſus Romanos fortius quam ferrum. 3.1.26

B.

Balearicū bellum. 3.8
Barbarorum virtus in invicta rabie & impetu priusquam conſeneſcat. 3.3.17
Belgæ pro libertate pugnant. 3.10.14
Belgicæ mœnia 4.12.177
Bellandi artis conditor. 1.3.3
Belli impii ſacramentum, trucidare legatos; & id nonnunquam ſub prætextu divini cultus. 3.18.30, 31
Belli mos apud veteres, arma cremare. 4.12.30
Bibere capitum oſsibus. 3.4.9
Brenno, qui Græciam vaſtavit. 2.11.8
Britanniam tranſit Cæſar primum. 3.10.68
Bruti, primi conſulis, geſta in liberos. 1.9.21 *mors.* 1.10.28
Bruti & Caſsii bellū. 4.7
Bruti genius. 4.7.27

C.

Cadaveribus agger factus. 4.2.357. & *pons.* 2.6.83
Cæſaris prima mētio 3.10
Cæſar primus, raptor & cenſus ac patrimonii, & imperii. 4.2.90.
Cæſaris & Pompeii bellum. 4.2
Cæſaris triumphi. 4.2.366. *honores.* 4.2.371

Biblioteca de Galicia

Cæſar in curuli ſedens confoſſus. 4.2. fin.
Cæſar Auguſtus. Vide, Octavius.
Cæſorum extis litare, & veſci, cæcis Romanis in religione fuit. 4.12.40
Calidoniæ ſilvæ. 3.10.79
Camerenſis ſaltus. 2.2.54
Campaniæ, plagæ pulcerrimæ, deſcriptio. 1.16.8
Cannarum ars. 2.6.72, 73, 74: 3.3.60
Cantabrorum feritas. 4.12.172
Capſa, anguibus & arenis vallata urbs. 3.1.52.53
Capite humano in fundamentis Romæ reperto, imperii ſedem, caputque terrarũ urbi vates promittunt. 1.7.27
Caput Octavii conſulis in Mariano bello pro Roſtris expouitur; Antonii, in Marii ipſius menſis. 3.21.55, 56
Carpenta, res nova Romanis olim. 3.10.72, 73
Carpentorũ in prœliando uſus ſingularis. 3.3.68
Carræ, Fæſulæ. 1.11.23
Carthaginis conditrix. 2.15.63, 64
Carthago obſeſſa. 2.2, 88, 89. *naufragio perit.* 2.2.140
Carthago deleta incendio dierum decem & ſeptem. 2.15.6, 66
Carthago Hiſpana. 2.6.170
Caſſii & Bruti bellũ. 4.7
Caſſius cum ſpeculo & flãma. 4.12.52
Caſtoru & Pollucis numinum commenta. 1.11.12. *nugæ.* 2.12. antep. 3.3.84
Catenarum major quam armorum multitudo. 3.7.6.
Catenas in captivitate morſibus tentare, rabiei ſpecies. 4.12.59, 60
Catilinarium bellum. 4.1
Cato adverſus potentes ſemper obliquus. 4.2.40
Cato Vticenſis ſapientis nomẽ invenit. 4.2.293
Celia, Numantinorum potus. 2.18.49
Cẽſoria gravitas. 1.18.96
Cenſus primus. 1.6 9.
Ciceronis reciſum caput in roſtris ſuis oſtenſum. 4.6.23
Cilices. 3.6.53, 56
Ciminius ſaltus. 1.17.8, 9
Cimbri & Cimbricum bellum. 3.3

Civi-

Biblioteca de Galicia

Civile vel ſociale bellum. 3.18.2. *ex Druſiana ſeditione.* 3.18.10. *Marianum.* 3.21. *ſub Lepido.* 3.23
Clades ad Alliam. 1.13.22. *apud Caudinas furculas.* 1.16.33. *ad Cannas.* 2.6.66
Claſſium diſtributio prima. 1.6.10
Cleopatra & Antonii bellum cum Cæſare. 4.11
Clælia virgo, miraculum. 1.10.23
Cneius Pompeii nex. 4.2.219,360,362. *& liberi.* 4.2.360,378
Cælum aut cænum dividere. 3.17.25
Collegiorum diſtributio prima. 1.6.10
Conciones turbidæ veluti claſſicum civitatem terrent. 3.23.16
Conſulum ortus. 1.9.10
Conviviorum apparatus, unde? 3.12.46
Corinthus deleta, Achaiæ caput. 2.16.3,20
Corvinorum nominis origo. 1.13.92
Corvus, ſacra ales. 1.13.91
Craſſi cupiditas, auro inhians Parthico. 3.11.5
Craſſus, dives, ſed inſatiabilis. 4.2.43
Creticum bellum. 3.7
Crines ſuos matronæ contulerunt Carthagine in tormentorum vincula. 2.15.34
Cruenta victoria. 3.6.14
Cruenti amnes. 2.6.82: 3.3.34,35: 3.5.73
Cultus, qui Iovæ probari non poteſt, trucidationis ſchola & theatrum eſt. 3.18,26,29
Cunctatoris nomen, unde? 2.6.119
Cupiditas auri. 3.11.5, 31,32
Cupido principatus, unde? 3.12.49
Curiarum diſtributio prima. 1.6.10
Curiatii, Horatiique. 1.3.8
Curius vanale Pyrrhi caput offerentē medicum remiſit. 1.18.92
Currus aurei ortus. 1.5.17
Curulium ortus. 1.5.16
Cydonea, urbium mater, Græcis. 3.7.14
Cypri fatum, & divitiæ. 3.9

D.

D*Almatæ.* 4.12.33,39
Devovere ſeſe primam

Biblioteca de Galicia

mam ante belli aciem. 1.14.10: 1.17.22,23
Dialis flamen, id eſt, Iovis. 3.21.62
Dictator perpetuus. 4.2.374: 4.12. fin.
Dies faſti, nefaſtiq; primi apud Romanos. 1.2.7
Dii fœderum ultores. 3.11.16
Dii quales, quibus urbium direptione & everſione, cædibus exercituum, litatur? 3.18. ult.
Dii ſanguine madent, è creaturarum ſuarum, prœliorum videlicet, cruore; & præ impotentia, ſiquidem hujus autores, anhelare dicuntur. 2.12. ult.
Diis merito infelicitatem imputat Carthago, qui omnis malitiæ autores. 2.6.93
Divitiæ, quantum nocere poſſint. 3.12.28. &c.
Dolo parta, quam induſtrie adminiſtrari poſſint? 1.6.7,8
Domus & tecta Carthagine in uſum claſſis reſciſſa. 2.15.33
Druſiana ſeditio. 3.17. inde ſociale bellum. 3.18.19
Druſus Germanos coërcet. 4.12.79,90
Duodecim tabulæ. 1.24.4

E.

Edictum Mithridatis, quo omnes Romanæ civitatis homines interfici juſſum. 3.5.27
Egeria, Numæ dea monitrix. 1.2.12.14
Elephanti, immanitati gentium pares, maximus barbaris terror. 3.2.13. rudes, prœliis inutiles. 4.2.277. centum captivitas. 2.2.113. ſenſus rationabilis. 1.18. antep. uſus in bello Tarentino. 1.18.29
Equus immolari ſolitus à dimicaturis. 4.12.48
Equos quaternos tranſilire ſolitus ſenosque, vix unum fugiturus aſcẽdere poteſt. 3.3.36
Etruſca bella. 1.10: 1.12: 1.17
Eunus, præſtigiator. 3.19.16,20
Euphrates, Tiberis. 1.11.26 ponte ſtratus. 3.5.93
Exercitus tanti, quanti imperator. 2.18.39.40
Exterarum gentium bella. 4.12

Biblioteca de Galicia

F.

Fabiorum gens. 1.12.4

Fabricius oblatam imperii partem repudiavit. 1.18.92

Fæſulæ, Carræ. 1.11.23

Familiarum abundantia, bellorum ſervilium cauſſa. 3.12.39

Faſces, unde? 1.5.15

Felicitas nimia. 3.12.25: 4.2.32.

Ferrei tertiæ Romani regni ætatis anni. 2.19.10

Ferrum adverſus Romanos minus forte quam aurum. 3.1.26

Fidenate bellum. 1.3.22

Fides in rabiem verſa. 2.6.21,22

Flores in conſulem triumphantem profundi, moris olim. 2.7.45

Focus perpetuus Veſtalium. 1.2.10

Fœderum religio. 2.6.16 *ultores, dii.* 3.11.16

Fontes veneno miſcere, infame. 2.20.23,24

Fortuna, quam virtus, an efficacior? 4.7.41. *ejus reverentia.* 2.12.41

Fregellæ, Geſoriacum. 1.11.25

Frumentariæ leges, ſeditionum fructus. 3.13.5

Frumenti emptio exhaurit ærarium. 3.13.18

Fuga perpetua regis Germanorum. 3.10.37

Funditores. 3.8.15,16

G.

Gallica bella. 2.4.1. 13: 3.10

Gallogræcum bellū. 2.11

Gallogræcorum gens, 2.11.6

Gallorum impetus primus quam virorū major, ſequens quam fœminarū minor. 2.4.4,5 *feritas genuina.* 2.11.11

Galli immaniſſimi gentium. 3.10.3. *fraudibus agunt.* 3.10.29

Genius Bruti. 4.7.27

Germani immaniſſimi gentium. 3.10.3. *eorū immania corpora.* 3.10.48,49. *olim invicti.* 3.10.65. *inſultatio crudelis in Varum & Romanos.* 4.12.125

Geſoriacum, Fregellæ. 1.11.25

Græciæ libertas. 2.7.40, 47

Gravidarum partus tormentis extortus. 3.4.11

Gravitas cenſoria. 1.18.96

Biblioteca de Galicia

H.

HElvetii Galliæ populi inter Rhodanum & Rhenum. 3.10,6
Hercynius ſaltus, nemus Aricinum. 1.11.24. patefactus. 4.12.97
Hiematio prima ſub pellibus. 1.2.23
Hircanus & Ariſtobulus. 3.5.131,132
Hiſpaniæ elogium. 2.6.162
Hiſpanicæ res. 2.17
Hiſtricum bellum. 2.10
Horatii, Curiatiique. 1.3.8
Horatius Cocles, miraculum. 1.10.11
Hoſtem victum antequã viſum, Cæſaris gloriatio. 4.2.262
Humani cibi. 3.5.39,40 hoſtiæ. 1.16.25:3.4.9 potus. 3.4.9:4.1.16

I.

IAnus geminus. 1.2.8,9 clufus. 2.3.4,5:4.12.240
Ignem haurire Catulo remedium, ludibrio ſeſe hoſtium eximendi. 3.21.61
Ignibus & oleo foventur Pœni contra frigidum & nivalẽ diem. 2.6.51
Illyrii. 2.5
Illyrica bella. 2.5:2.13
Imbrium vis hoſtem in fugam agit. 2.6.196
Immortalitas à Platone credita; & quonam ad violentas manus conſideratio illius provocare poßit? 4.2.296
Imperia facilius quam vitia ſeruntur. 4.12.78
Incendere mœnia, migrantium, ne redeant, ſacramentum. 3.10:9,10
Incruenta victoria. 3.6.52
Inſularum ſitum. 3.9
Iovis Feretrii & Statoris numen unde ortum? 1.1.43.50
Iovis oculos venarũ cruore Merula Dialis flamen reſperſit. 3.21.62
Iovis præſentia & majeſtas in figmento rationis humanæ fundata. 1.13.45
Iuppiter Feretrius. 2.4 19. ſpoliorum præſes. 1.12.26. Flaminius. 2.4.15
Iuppiter Martis votum intercipit. 2.4.14. & Vulcani. 2.4.17
Iudaicæ, impiæ gentis, ar-

Biblioteca de Galicia

arcanum patens. 3.5.129
Iudiciariæ leges, ſeditionum fructus. 3.13.5
Iudiciorum poteſtas a ſenatu in equites translata, vectigalia reip. ſupprimit. 3.13.16
Iugurtha. 3.1.9,62,67
Iulius Cæſar, conſul. 3.18.26,38
Iura quandoque armis ſæviora. 4.12,115
Iuſtitiæ ſpecies, ſeditionũ prætextus. 3.13.7
Iuventas, numen. 1.7.24

L.

Largitiones ſumptuoſæ, unde? 3.12.47
Latinarum feſtus dies. 3.18.25
Latina bella. 1.11:1.14
Laurus in prætoria puppe nata. 2.7.22
Legati violati. 2.5.7
Legatos trucidare, ſub prætextu divini cultus, belli impii ſacramentum. 3.18.30.31
Leges è Græcia allatæ. 1.24.2
Libertatis non vera reſtitutio, perditio eſt libertatis. 4.7.3
Libido. 4.12.109
Liburni. 2.5
Liguſticum bellum. 2.3
Lucius Quinctius, dictator ab aratro. 1.11.35
Lucretia ſtuprata. 1.733.*vindicata.* 1.9
Lucretiæ oblitus Appius, virginẽ ſtuprat. 1.24.6
Ludi, trucidationis ſcholæ & theatra. 3.18 26,29
Lucullus, utre ſuſpenſus, per medias hoſtium naves, ceu piſtrix evaſit. 35.66,67
Luxus facit famem. 3.12.32

M.

Macedonica bella. 2.7.2.12:2.14
Manibus abſciſſis barbari pœnæ ſuæ ſuperſtites vivere jubentur. 3.4. penult.
Marcus Attilius, Regulus, imperator, captus à Carthaginienſibus. 2.2.96,97
Mare aureum. 3.6.11
Marianum bellum. 3.21
Mauſolea, Pharaonum ſepulchra. 4.11.49
Medullus mõs. 4.12.182
Metius Fufetius equis diſtractus. 1.3.28
Migratio gentium ob inundationem Oceani. 3.3

Militaris diſciplinæ conditor. 1.3.3
Mithridates, Ponti rex. 3.5.5.100
Mithridatici regni exitus. 4.2.254
Mœnia incendere, migrantium, ne redeant, ſacramentum. 3.10.9,10
Montes invii perfoßi. 2.8.10
Morino è portu intra tertiam vigiliam & medium diem ingreſſus in Britanniæ inſulam datus. 3.10.70
Mortem violenta manu accire, an ſapiente dignum recte dicatur? 4.2.294
Moſulæ navali ponte tranſitur à Romanis. 3.10.56
Mucius Scævola, miraculum 1.10.14
Mulierum verſus ſeptentrionem feritas in infantes ſuos. 4.12.14
Mulieris ſtupratæ fortitudo. 2.11.ult.
Municipia trucidatorum ſub haſtam veniunt. 3.21.112
Mutinenſe bellum. 4.4

N.

Natandi per mare ars, & exemplum. 3.5.66,67.
Naves funibus, ceu indagine, captæ. 4.2.130
Nemeæ quinquennales ludi. 2.7.43
Nivium fabuloſa altitudo in Alpibus. 2.6.41
Novacula ſecta. 1.5.11,12
Numa Pompilius. 1.2
Numantinum bellũ. 2.18
Numen, numinis alius votum intercipere poteſt. 2.4.14.17
Numina ſatanica nõ credere, & inficiari, eſt poteſtatis peccati præcipuum munimentum. 3.3.81
Numinum contumacia. 1.7.24. *fraudes. Vide Caſtos, Iupiter, &c.*
Numitor, frater Amulii, 1.1.13

O.

Obſidio decennis Vejentium. 1.12.22
Oceani inundatio migrationem gentium cauſſatur. 3.3
Octavius Cæſar. 4.3. *ejus cum Antonio & Cleopatra bellum.* 4.11

Olea

Biblioteca de Galicia

Oleo & ignibus ſoventur Tæni contra frigidum & nivalem diem. 2.6.51
Opes. 3.12.28.&c.
Oſtia, colonia. 1.4.3

P.

PAles, paſtoria dea, victoriæ pretium ſibi depoſcere audet. 1.20.pen.
Palladium. 1.2.8
Paludamentorum ortus. 1.5.16
Paludes & ſylvæ Germanos invictos præſtant. 3.10.58,64
Papaverum cacumina percutiens Tarquinius Superbus, ſic reſpondit quid a filio fieri vellet. 1.7.18
Parricidiale bellum. 3.21.2
Parthicum bellum. 3.11. *cum Ventidio.* 4.9. *Antonio.* 4.10
Partus gravidarum, tormentis extortus. 3.4.11
Pater patriæ, Auguſtus. 4.12.fin.
Patrum, & ſenatorum Romanorum nomen, unde ortum? 1.1.60
Pax ſub Auguſto. 4.12.212,237
Peccatis cultus divinus frequenter prætexi ſolet, ut legatorum trucidationi 3.18.30,31
Peruſinum bellum. 4.5
Peſtes reipublicæ invadendæ. 4.2.47.50
Phalerarum ortus. 1.5.16
Picenum bellum. 1.19
Piraticum bellum. 3.6
Plauſtrorum in præliando uſus ſingularis. 3.3.68
Poculorũ abuſus in cauſſa eſt ut prædam nacti non raro eamdem rurſus perdant. 2.10.4,5
Pompeius magnus rebelles in ordinem redigit. 3.5.111: 3.6.25,54. *in aliena provincia inclytus.* 3.7.19
Pompilius Numa. 1.2
Pontificum ortus. 1.2.5
Pontifices ethnici quoque ſacra ſollemnia conficiebant. 1.13.65
Prædam dividere in anteceſſum. 4.12.86
Præſagia fatorum. 2.6.209
Præliis quarum rerum habenda ratio? 2.6.73,74: 3.3.62
Prætextæ ortus. 1.5.16
Provincias obtinere difficilius,

Biblioteca de Galicia

cilius, quam facere. 4.12.104
Pſeudophilippus Macedo. 2.14.9.
Punicæ, ars, ac fraudes. 2. 6.51,56,57,154, 157: 2. 17. 26: 2.2. 3.6: 2.15
Purpura, pro conſulatu. 3.21:67
Pyrrhi de Romanorum fortitudine, & ſua, elogium. 1.18.79

Q.

Quirini nomen, unde ortum? 1.1.69

R.

Ratio humana cæca. Nihil tam fædum, improbumque, quod humana ratio non aliquo ſpecioſe titulo ornare & velare poſſit. 1.13.80
Rebelles Aſiæ, uti redacti in ordinem? 3.5.111
Regiæ majeſtatis reverentia. 2.12.38
Regum Romanorum ſeptem, myſteria ſeptem. 1.8
Reipublicæ invadendæ quæ peſtes? 4.2.47,50
Religio notatur. 2.12.32
Religio publica, apud ethnicos eſt, Veſtales, fugientia numina ſequentes, recipere in plauſtrum. 1.13,38
Religioni ſuæ quantum gẽtiles tribuant? 1.3.66
Remus, Romuli frater. 1.1.5,19,26
Rhenus ponte penetratur. 3.10.60,61
Rex temulentus captus, & priuſquam ſciret, equo avectus. 2.10.8,9
Romanæ civitatis encomium. 1.18.89
Romana reſpublica in domeſticam formam redacta. 1.6.14
Romanus pop. quaſi homo conſideratus. Proœm. 19.20. *unde factus?* 1. 1. 31,35. *populus paſtorius.* 2.2.18. *primum ingreditur fretũ.* 2. 2. 21. *naufragio triumphat.* 2.2.127. 130,143. *aſſerti imperii nuncium non per homines, ſed per improba numina, quod credere fas eſt, primum accipere ſolitus.* 3.3 81. *Vide, Caſtor. Fit civitas biceps.* 3.17.8 *ex quibus pop. unus?* 3.18.4,15,20
Romani populi hiſtoria à Romu-

Biblioteca de Galicia

Romulo ad Auguſtum, ſeptingentorum annorum. Proœm. 1. 2. *ætates.* Proœm. 14:2. 19:3. 11. 5, 6. *dignitas.* 1. 5. 19. *ex miſeria.* 2. 6. 186. *magnanimitas ob venalem in urbe agrum ab Annibale caſtris inſeſſum.* 2. 6. 204, 205. *mater ac parens, urbs.* 3. 18. 16. *amplitudo victoriæ, uſque ad Scythas, Sarmatas, Seres, Indos, & Parthos.* 4. 12. 228
Romanorum fortitudo, & Pyrrhi. 1. 18. 79
Romulus, & Remus. 1. 1. 2, 20
Romuli regnum. 1. 1. 56. *raptus.* 1. 1. 62

S.

SAbbata. Vide, Ludi, Cultus.
Sabinum bellum. 1. 15
Sacerdotum Romanorum ortus. 1. 2. 5
Sacramentum migrantium, mœnia incendere, ne redeant. 3. 10. 9, 10
Sagunti civitas ab Annibale quomodo perierit? 2. 6. 23
Saliorum ortus. 1. 2. 5
Sallentinum bellũ. 1. 20
Saltus & paludes Germanos invictos præſtant. 3. 10. 58, 64
Samnites. 1. 16. 20
Samnium, materia quatuor & viginti triumphorum. 1. 16. 31
Sapiens-ne dicendus, qui, ut Cato Vticenſis, violentas manus ſibi ipſi infert? 4. 2. 293
Sapientes an ſint dicendi, qui, ut Brutus & Caſſius, alienis manibus, non propriis, ad violentam mortem uti malunt? 4. 7. 55
Sapientia falſo nominata quam ſubtilibus prætextibus ſeſe palliare ſoleat? 4. 2. 296
Sarmatæ. 4. 12. 70
Sceleratæ portæ nomen. 1. 12. 6
Scipio pater & filius. 2. 6. 44
Scipio filius Africa Annibalem ejicit. 2. 6, fin. *Africanus.* 2. 17. 29. *ad excidia urbium imbutus.* 2. 18. 31
Scipio Africani frater. 2. 8. 55, 56
Scipio nepos. 2. 15. 42. 46
Scipio Pompeianus, in fuga gladium per propria viſce-

Biblioteca de Galicia

viſcera exigit. 4.2.81
Seditiones. 1.22: 1.23. 1.24: 1.25: 1.26. *Tiberii Gracchi.* 3.14 & *Caii Gracchi.* 3.15. *Appuleiana.* 3.16. *Druſiana.* 3.17. *inde ſociale bellũ.* 3.18.10
Seditioſitas tribunitiæ poteſtatis. 3.13
Senatorum nomen apud Romanos unde ortum? 1.1.60.
Senatorum ſanguine de curia ceu de carcere parentatur. 3.21.81,82
Senatus auctus tribus centuriis. 1.5.5
Senatus ab Vrbe fugatus. 4.2.86
Septem Romanorum regum ſeptẽ myſteria. 1.8
Senonum Gallorum in Italiam incurſio 1.13
Septentrionalis plagæ cœlum & ingenium 3.2.3
Septentrionalium gentiũ feritas. 4.12.14
Sertorianũ bellum. 3.22
Servile bellum. 3.19. *ex abundantia familiarum.* 3.12.39
Servius Tullius. 1.6
Sexti Pompeii bellũ. 4.8
Silva ingeſta ſtratus Ateſis amnis tranſitum dat Cimbris. 3.3.38
Silvæ. Vide, *Saltus.*
Silvarum incolæ in latrocinia promptiſſimi. 4.12.33
Sociale bellum. 3.18
Spartaciũ bellum. 3.20
Stupratarum exempla. 1.7.33: 1.9: 1.24.6: 2.11.ult.
Superbia. 4.12.109
Syracuſæ, caput Siciliæ, ab Archimede defenſæ. 2.6.143.143
Syriacum bellum. 2.8

T.

Tabularum primus uſus. 1.6.13
Tarenti urbis deſcriptio. 1.18.8
Tarquinius Priſcus. 1.5
Tarquinius Superbus. 1.7
Tecta domusque Carthagine in uſum claſſis reſciſſa. 2.15.33
Tela centum viginti in uno Scævæ ſcuto ſedere. 4.2.166
Tellus, dea, promiſſa ade, ita placatur, ut adoratores victoribus ſuis domentur. 1.19. penult.
Templa è manubiis primum erigi ſolita. 1.7.21,22
Templa & aras petunt, quos

quos defendere montes & arma non poſſunt. 2.12.32
Terminus, numen. 1.7.24
Teſtamenta in principiis aciei ſcribuntur. 3.10.47, 48
Teſtudo ſcutorum apud Germanos. 3.10.52
Teutana mulier, legatos mactat. 2.5.7
Theutobochus rex. 3.3.36
Thraces captivi catenas morſibus tentant. 4.12.59, 60
Thracium bellum. 3.4
Tiberis, Euphrates. 1.11.25
Tigurinum bellũ. 3.3.77
Titulorum inſana cupido. 4.10.6
Togæ quandoque armis ſæviores. 4.12.115
Togarum pictarum ortus. 1.5.18
Torquatorum nominis ratio. 1.13.89
Trabearum ortus. 1.5.16
Triumphus tantum de nomine, ſuper Numantia. 2.18.ult.
Triumphi de bello civili nulli dabantur. 3.22.ult. 3.23.ult.
Triumviratus. 4.6.4.7.15
Trucidationi divinus cultus prætexi, frequenter ſolet. 3.18.30.31
Tullus Hoſtilius. 1.3
Tunicarum palmatarum ortus. 1.5.18
Turres in loco victoriæ obtentæ erigere, novus mos. 3.2.20

V.

VEctigalia reipublicæ, imperii patrimonium. 3.13.17
Veji urbs deleta. 1.12
Veneri quid ſacrum? id nempe, quod veteribus divitiis abundat. 3.9.3
Venetorum cum Romanis navale bellum. 3.10.19
Ventorum violentia hoſtem in fugam agit. 2.6.197
Vercingetorix. 3.10.91: 3.10 ult.
Vergellus torrens cadaveribus ſtratus pontem dedit. 2.6.83.
Veſtæ virgines primæ. 1.2.10
Veſtalium flamma. 1.2.11, 12
Victor populus, ob damna, victo ſimilior. 2.6.6
Victoriam exprobrare, à Romanis alienũ. 3.2.ult.

Biblioteca de Galicia

Victoria uti, & vincere, non ſemper conjuncta. 2.6.90
Victoria cruenta. 3.6.14 *incruenta.* 3.6.52
Victoria infamis, ob veneno mixtos fontes. 2.20.23,24
Victoria nova ſpecies &, olim, non pugnare. 2.6.117,118
Victoriæ pœnitet Parthos. 4.12.235
Victus imperator Marcus Attilius de victoribus Carthaginienſibus, & fortuna, triumphat. 2.2.105,106
Vinci qui non poſſunt, ſubmoventur, atq. diſferuntur. 4.12.67
Vinnius, mons. 4.12.178
Viriatus, Hiſpaniæ Romulus. 2.17.67
Virtus, an in re, vel verbo tantum. 4.7.42
Vitia quam imperia minus feruntur. 4.12.77
Vncis carnificum trahi perſorum. 3.21.60
Volſinenſe bellum. 1.21
Vota intercipi poſſunt ab aliis numinibus quam quibus fiunt. 2.4.14.17
Vrbs æterna, Roma, hodieque nonnullis eruditis, ſed gentiliter, dicitur; inutili fundamento, quoniam ceu deſtinata hominum ac deorum domicilio civitas heic a Floro commendatur. 1.13.79
Vrbs, mater ac parens populi Romani. 3.18.16
Vrbis capiendæ fiducia in barbaris. 3.3.19,20
Vrbes quondam maximæ tres. 1.16.18
Vrbium mater, Græcis, Cydonea. 3.7.14
Vulcani numen. 2.4.16
Vxorum Romanorum gẽtilium ad præliandum copiæ, & virtus. 3.3.66,67.

FINIS.

Biblioteca de Galicia

Biblioteca de Galicia

Biblioteca de Galicia

Biblioteca de Galicia

Biblioteca de Galicia

Biblioteca de Galicia

Epitom. Hiſtoria Rom.

Biblioteca de Galicia